

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

GUSTAV HETSCH

PETER HEISE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL

NORDISK FORLAG

MCMXXVI

PETER HEISE

J. Heise.

GUSTAV HETSCH

PETER HEISE

GYLDENDALSKE BOGHANDEL - NORDISK
FORLAG - KØBENHAVN - MCMXXVI

COPYRIGHT 1926 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN

—
PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN

TIL
PETER HEISES BRODERSØN OG BEUNDRER
OVERRETSSAGFØRER OLUF HEISE

FORORD

Med denne Bog gøres det overhovedet første Forsøg paa at give en sammenhængende og indgaaende Skildring af *Peter Heises* Liv, Gerning og Betydning. Hidtil har for Offentligheden kun foreligget ganske korte Leksikon-Biografier og nogle faa Artikler om ham i Tidsskrifter og Dagblade.

Bogen har da maattet bygges op paa saa at sige bar Bund, Materialet til den samles fra mange forskellige Sider i og udenfor Danmark: Heises Breve, Meddelelser fra dem, der personligt havde kendt ham, Oplysninger, hentede i Rigsarkivet og Landsarkivet, Det kgl. Bibliotek m. m., — næsten altsammen helt nyt for Offentligheden.

Hovedvægten er lagt paa at give et Billede af Heise som Menneske og som kunstnerisk Personlighed, af de Forhold, under hvilke hans Udvikling fandt Sted, og hans Musik blev til, og af de Faktorer, der gav Anledning til eller fik Indflydelse paa hans Værker. Saa vidt muligt er ved Fremstillingen benyttet hans egne Ord, i hans endnu uudgivne Breve, der har været stillet til min Raadighed ved elskværdig Imødekommenhed fra mange Sider, — først og fremmest maa nævnes Fru Valborg Fasting, f. Tidemand, i Trondhjem. Jeg beder herved hende og alle mine andre „Medarbejdere“ modtage min bedste Tak for udmærket Bistand! Uden *dem* vilde Bogen overhovedet ikke kunne være skreven.

Selve Heises Musik er behandlet mere summarisk, dels af Pladshensyn, dels fordi den i sine Hovedtræk er det danske Publikum vel bekendt gennem Udgivelse og Opførelser. Blandt Heises utrykte Arbejder er kun hans aller-

første, fra Ungdomsaarene, mere udførligt omtalte, fordi man allerede i dem finder Spiren til hans senere, nu klassiske Romancer.

En udtømmende Analyse og Vurdering af hele Heises musikalske Produktion har fra første Færd ligget udenfor Bogens Plan og maa være forbeholdt Fremtiden; bl. a. fordi Nutiden — trods de næsten 50 Aar, der er gaaet siden Komponistens Død, — ikke endnu kan faa den paa tilstrækkelig Afstand. En Ulempe — som kun tjener Heise til Ære, — er det i dette Tilfælde, at hans mest karakteristiske og altsaa mest værdifulde Musik er saa levende og livskraftig, at den forekommer os *samtidig*.

Det er paa Foranledning af en Slægtning af Peter Heise, Brodersønnen, Overretssagfører Oluf Heise, at denne Bog er bleven til. Jeg takker ham, ikke blot for de Oplysninger, han har givet eller skaffet mig, men ogsaa og mest for, at han ved sit Initiativ for 6 Aar siden førte mig ind paa Studiet af en Kunstner, hvis Musik altid har staaet mit Hjærte nær, og hvis Personlighed vandt det mere og mere, jo længere jeg beskæftigede mig med Heise og blev fortrolig med hans høje og fine Egenskaber som Menneske og som Musiker.

„Muldbjerg“ pr. Melby, Oktober 1925.

GUSTAV HETSCH.

Efter at denne Bog og dens Forord var skrevet, har Professorinde *Anna Poulsen* udgivet „En Skuespillers Liv“, hvori Peter Heise findes omtalt S. 91—93, 104, 106, 163, 166, 170—71, 178—79, 187, 190—93, 199, 201 og 216. Et Par Oplysninger af Betydning for nærværende Fremstilling er senere indføjede i mit Mskr.

Paris, April 1926.

G. H.

I

SLÆGT OG BARNDOM

Peter Heise tilhørte en gammel Patricier- og Kulturslægt. Intelligens og aandelige Interesser havde præget den gennem Generationer, selvom adskillige af dens Medlemmer havde haft Erhverv og Stillinger i det praktiske Liv.

Slægtens Mænd havde ved deres Virksomhed — og ved deres Giftermaal — altid bevaret et højt socialt Stade, og mange fremragende Embedsmænd, Videnskabsmænd og Handelsmænd havde i et Par Aarhundreder gjort Navnet Heise i sjælden Grad agtet.

Det var saaledes paa en anselig og sund Stamme, Peter Heise skød ud. Det var gode Mænd, han havde at slægte paa, og som var hans Slægtninge i Samtiden.

Hans hele sjælelige Habitus forklares naturligt og selvfølgelig af hans Forfædres. Han tog i Arv efter dem sin Finhed og Ægthed i Karakteren, sin aandelige Kræsenhed, sin skarpe Intelligens, sin kritiske Sans, sine boglige Interesser, sin omfattende Dannelse, sin Virketrang, Samvittighedsfuldhed og Pligtroskab, ... hele det fornemme Race- og Personligheds-Præg skylder han sine Aner.

Slægten Heise, der er meget stor og vidt forgrenet, stammer fra Hannover. Den ældste Heise, man kender¹⁾, er Hans Heise, der var Foged i Adelepsen, Hildesheim, og døde 1629. Blandt hans direkte Efterkommere træffer man en Magister, en Embedsmand og flere Gejstlige, deraf nogle i høje Stillinger.

Stamfaderen for den ældre Hamborg-Linje af Familien

Heise var Johann Leopold Heise, der var født i Hildesheim 1741, virkede som Købmand først i sin Fødeby, senere i Hamborg og døde 1831. Blandt hans Efterkommere var én Købmand og Redaktør af „Politischer Journal, nebst Anzeiger von gelehrten und anderen Sachen“, altsaa aabenbart en Mand med ualmindelige aandelige Evner og en betydelig videnskabelig Dannelse! Han døde 1860 i Hamborg og har saaledes været Peter Heises Samtidige. En anden var Jurist, Hamborg-Borgmesteren, Retspræsident, Prof. Heise; en tredje Ingeniør; desuden var der en Arkitekt og en Kunsthistoriker samt flere Handelsmænd i Familien, og et fremtrædende Træk hos disse sidste er deres Trang til at søge ud til fjærne Egne og bosætte sig dør (Japan, Porto Rico, Brasilien, Ny Syd-Wales, Victoria, St. Thomas).

Den danske Linje begynder med Købmand *Christian Samuel Heise*, en Søn af Franz David H., der var Advokat i Hildesheim og en 10 Aar yngre Broder til den ovennævnte Stamfader til Hamborg-Linjen, Johann Leopold H. Hvorledes Chr. Sam. H. var kommen til København, oplyses ikke. Man hører først om ham, da han boede heroppe som Bogholder i det store Handelshus Erichsen. Han døde 1821 i Herringe og havde været gift med Karen Marie Holm. Denne Mand var Peter Heises Farfader.

En Søn af ham var Platon-Oversætteren, Professor *Carl Johan Heise*, der blev født 1787 og døde 1857 i Birkerød, hvor han — efter at have været Seminarieførstander paa Brahetrolleborg — var Præst. Han var gift med Caroline Dichmann, der døde 1881 (altsaa i 2 Aar overlevede Peter H.). Hun var Datter af Professor D., Lærer i Filosofi og de skønne Videnskaber ved det kgl. Søkadetakademi. En Søn af dette Ægtepar, altsaa en Fætter til P. Heise, var den historiske Forfatter, Dr. phil. Carl Arnold Leop. H., der endte som Rektor ved Katedralskolen i Viborg.

Peter Heises Fader, *Samuel Leopold Heise*, fødtes 14. Marts 1793 i København, blev juridisk Kandidat 1816, Koptist i Brandforsikringskontoret under danske Kancelli 1821, virkelig Kancellisekretær 1829, Fuldmægtig 1837, Revisor ved og Chef for jyske Pupilkontor under Kancelliet 1838 og efter at være bleven virkelig Kancelliraad 1840 udnæv-

tes til Justitsraad 1851, Aaret før han døde, 23. Decbr. 1852. Alt tyder paa, at han har været den typiske korrekte og uangribelige Embedsmand, der roligt og støt avancerede gennem Livet og Administrationen. Hans Hustru, der døde ved Peter Heises Fødsel, var Petrine Mariane Petersen, en Datter af Mølleren paa Rosenborg Mølle Chr. Petersen. De viedes 5. Decbr. 1817.

Peter Heises Mor-fader²⁾ var af gammel dansk Bondeæt. Af hans efterladte Optegnelser fremgaar det, at han fødtes „1. Marts 1743 i dansk Holsten eller sønder Jylland i Tønder Amt og Bührkall Sogn“, hvor hans Forældre havde en Bondegaard. Familien hørte til „Brødremenigheden“, og da Petersen i 1767 havde købt Rosenborg Møllen i København, ægtede han Karen Møller, Datter af Marcus Møller, som bl. a.

P. Heises Moder Fru Petrine Heise.

havde et Brænderi og ligeledes hørte til Menigheden der. Han blev en meget velhavende Mand.

Af Parrets syv Børn — lutter Døtre, hvoraf Peter Heises Moder var den yngste, født 1788, — blev de to ældste i 7—9 Aars Alderen sendt til Herrnhuter-Stiftelsen i Christiansfeld som et Gud velbehageligt Offer. Faderen skriver om dem: „som i endeel Aar saa skjønt blomstrede i Christiansfeld“. I Virkeligheden visnede de paa Grund af Hjemvé og døde i en Alder af 26 Aar. Efterladte Breve fra dette Tidsrum viser, at Familien har været musikalsk, og at f. Eks. en af Døtrene spillede „Claver, Harpe og Fiol“, og det

maa efter det foreliggende antages, at Peter Heise har faaet sin musikalske Begavelse gennem Moderen.

Møller Petersens Hustru døde 1811 af en Sygdom, som hun havde paadraaget sig under Københavns Bombardement i 1807. Han selv døde faa Aar efter.

I Sam. Leop. Heises Ægteskab med Petrine Mariane Petersen fødtes fem Børn, alle Sønner. Den ældste var *Carl Christian H.*, f. 1818, d. 1870 som Overauditor og Herredsfoged i Falsters vestre Herred og gift med Justitsminister Casses Datter Marie Frederikke Petrea. — Den næste var *Frederik Julius H.*, f. 1820, d. 1878; han blev Dr. phil., var en højt anset Hebraiker, Oversætter af Davids Salmer, et Stykke Tid Universitetslærer og senere Sognepræst, bl. a. i Slaglille og Bjernede. — Den tredje, Wilhelm Leopold, der var født 1823, døde kun et halvt Aar gammel. Den fjerde var *Victor H.*, f. 1825, d. 1890; han var Adjunkt ved Sorø Akademi, senere Sognepræst i Stenløse og har oversat „Højsangen“. — Endelig den femte Søn var *Peter Arnold Heise*, der blev født 11. Febr. 1830.

Da Moderen, som sagt, døde ved Peter Heises Fødsel, blev det tidligere glade Hjem paa Hjørnet af Købmagergade og Pustervig stille og trist. Faderen trak sig mere og mere tilbage i sig selv: Han var i Forvejen af Naturen sygelig og tung i Sindet. Peter maatte for en stor Del skøtte sig selv, omend det vel er sandsynligt, at Brødrene tog sig af ham, og det vides, at den ældste (Christian) ofte inviterede ham med til Operaer i det kgl. Teater, fordi den lille Peter holdt saa meget af Musik. Blandt hans kæreste Adspredelser var et Dukketeater, der blev det første Udslag af hans senere saa udprægede Interesse for Skuespil. — Han blev sat i Borgerdydskolen paa Kristianshavn, hvor bl. a. Martin Hammerich var hans Dansklærer. Her fik han til Kammerat den et Aar yngre *Christian Richardt*, der blev hans Ven for Livet — og hans Medarbejder paa nogle af hans betydeligste Værker.

Som Barn havde Peter Heise en ualmindelig smuk Sangstemme, der gik tabt i Overgangsalderen. Men hans Musikbegavelse traadte ikke særlig tidlig frem; først i sit 12. Aar

fik han en Lærer i Klaverspil, den da bekendte og i mange af de bedste Familier benyttede A. Lund, maaske ogsaa en Tid Organist Edvard Ipsen³). Imidlertid behøvede de musikalske Evner kun en ydre Foranledning for at give sig Udslag. Og en saadan Foranledning kom i rigeligt Maal, da han blev en større Dreng.

Peter Heise var forøvrigt ikke den eneste i Hjemmet, der havde musikalske Interesser og Evner. F. Eks. var hans Broder Christian endog ualmindelig begavet i saa Henseende. (Peter Heise kom senere, som bekendt Komponist, tidt til denne Broder med et Arbejde, som han selv var usikker overfor, og bad ham sige sin Mening om det og give Raad. „Du er i Grunden mere musikalsk end jeg, blot ikke producerende.“ sagde han ved en saadan Lejlighed. Samme Broder, der blev bekendt i „Studerter-Sangforeningen“ som

Musiklærer A. Lund.

„Christian med den smukke Stemme“, kunde efter en Opera-Forestilling gengive Musikken paa Klaveret efter Hukommelsen, han spillede Violoncel og indøvede 4-stemmige Sange med sin Børneflokk⁴). Atmosfæren i Peter Heises Barndomshjem var altsaa musikalsk).

I Skoleferierne søgte Peter Heise sammen med Brødrene ud til Birkerød Præstegaard, til Farbroderen, den ovenfor omtalte Professor *Carl Johan Heise*. Han skal have været en streng og alvorlig Mand, men hans udmærkede Hustru, „Tante Line“, tog sig moderlig ømt af Nevøerne. Ved disse Besøg i Birkerød fik Peter Heise sine første Indtryk af Sjællands Naturskønheder.

Peter, der var nærmest i Alder med Fætterten Arnold, fik et nyt Hjem i Birkerød, hvor han traf og knyttede Ven-

skab med Prof. *F. Chr. Sibberns* Børn, særlig Sønnen Henrik, den senere Arkitekt, — et Venskab, der, ligesom det med Skolekammeraten Chr. Richardt, fortsattes saalænge, til Døden gjorde en Ende paa det.

Ogsaa hos *Sibberns* blev Peter Heise hurtig som Søn af Huset og kom til at befinde sig udmærket. Det var et højt

Fred. Chr. Sibbern.

dannet og tillige muntert Hjem. Fru Sibbern, født Ibsen, var ikke blot en rig, musikalsk kultiveret Natur, men tillige et prægtigt, varmhjærtet Menneske. Det er ikke underligt, at en Kvinde med hendes udprægede Moder-

Instinkt maatte føle sig uimodstaaeligt tiltrukket af en Dreng som Peter Heise, hvis Sind var saa kærligt og trængte netop til en Moders Æmhed! Hun delte hans Sorger som hans Glæder. Han saa' op til hende, og hendes Dom

var ham inappellabel⁵). Hertil kom, at hun ganske uvilkaarlig bidrog til at vække hans musikalske Ævner. Ved hendes Død arvede Peter Heise hendes Harpe, og ved hendes Begravelse spillede han — for at vise hende den sidste Ære — Orglet og fantaserede da over gamle Salmemelodier, som hun havde holdt særlig meget af.

Professor Sibbern selv har sikkert haft stor Betydning for Peter Heise. Han var et af de sundeste og tillige dybeste Mennesker, Danmark har fostret. Tidligt førtes han til den Overbevisning, at meget forskellige Anlæg og Drifter kan ytre sig paa én Gang, og idet de drager Sindet hver

i sin Retning, opstaaer den Gæring, Uro og Smerte, som især saa let kommer i de betydningsfulde Ungdomsaar hos dybere Naturer. At han kunde være saa meget for saa mange yngre i deres Gæringstid, skyldtes ikke mindst denne Indsigt. Han forstod, hvad der brødes i dem, og kunde indgyde dem Taalmodighed til at lade de forskellige Kræfter udfolde sig i Ro og Tillid til, at der ud af Striden og Uroen vilde udvikle sig en saa meget des rigere Harmoni⁶⁾. — En af Søren Kierkegaards yngre Skolefæller⁷⁾ meddeler, hvorledes han en Gang, knuget af tunge Tanker, traf Kierkegaard i Frederiksberg Have. „Uden at der forøvrigt veksledes Ord om den Stemning, som trykkede mig, traadte Kierkegaard pludselig hen til mig og spurgte med et Blik og en Stemme, hvori Sympatien bævede, om jeg kendte Prof. Sibbern? Ham skulde jeg gaa til, *det* var en *hel* Mand, *han* var Elskværdigheden selv, og i

Peter Heise. 1846
(16 Aar gl.).

Omgangen med *ham* var der noget beroligende.“ — Hvor man blader i vore Brevsamlinger og Memoirer, vil man finde lignende Udtalelser. De gamle tog Mindet om deres Studenterdage med sig, naar de fjernedes fra Hovedstaden, og opfordrer ikke alene deres Sønner til flittigt at høre Sibbern, men ønsker dem, at de i deres akademiske Aar ogsaa maa komme i nærmere personligt Forhold til ham^{*)}.

Sibbern var altid, ogsaa i sit Hjem, en overordentlig livlig Mand; han kunde henkaste, hvad der i de unges Øren klang som Paradokser, men var bestandig glad ved Modsigelser og betragtede enhver, han talte med, som et Medmenneske, der havde samme Ret som han selv til at have

*) Se f. Eks. Laubs Breve i „Nogle Blade af I. P. Mynsters Liv og Tid“.

sin egen Mening. Hans venlige og hyggelige Hustru var en meget elskværdig Værtinde, som forstod at give sine Gæster Lyst til at komme igen. Hostrup fik ved sine Besøg i denne Familie et velgørende Indtryk af, at der var et godt

C. Hostrup.

og frit Forhold imellem Forældrene og Børnene, 3 Sønner og 2 Døtre. Sibberns holdt aabent Hus en Gang om Ugen, og saa mødte alle de unge, bl. a. Carsten Hauchs Døtre, Peter Koch og Kr. Mantzius. Om Vinteren gjorde de gerne et Par store Selskaber, i alt Fald et i Julen, hvor den rummelige Lejlighed var rigt smykket med Gran, og det inderste Værelse fuldstændig beklædt dermed som en stor grøn Grotte, mystisk oplyst af kulørte Lamper. Der blev saa spillet Komædie, og her var Heise — der den Gang allerede var bleven Student — især Manden. F. Eks. spillede han — efter Hostrups Forsikring morsomt — Grethe i „Kærlighed uden Strømper“ og en anden Gang en Komædie, han selv havde lavet, og hvori han var en gammel giftelysten Pige.

Hos Sibberns vakttes, eller i alt Fald udvikledes Peter Heises Sans for vore romantiske Digtere og for vore Folke-

og frit Forhold imellem Forældrene og Børnene, 3 Sønner og 2 Døtre. Sibberns holdt aabent Hus en Gang om Ugen, og saa mødte alle de unge, bl. a. Carsten Hauchs Døtre, Peter Koch og Kr. Mantzius. Om Vinteren gjorde de gerne et Par store Selskaber, i alt Fald et i Julen, hvor den rummelige Lejlighed var rigt smykket med Gran, og det inderste Værelse fuldstændig beklædt dermed som en stor grøn Grotte, mystisk oplyst af kulørte Lamper. Der blev

visers Skønhed, og han fik her Kendskab til *Reichardts* Melodier til Goethe, der i hans første Ungdom optog ham stærkt. Reichardt blev af stor Værdi for Heise som Sangkomponist, bl. a. ved at lære ham, at Komponisten bør underordne sig Digteren. Det var ogsaa i Sibberns Hus, Heise debuterede som Komponist, nemlig med nogle Sange, bl. a. „Aladdins Vuggevise“, som han havde tilegnet Fru Sibbern, og som vandrede i Afskrift rundt i musikinteresserede Kredse.

Peter Heise var da 17 Aar, og ved samme Tid blev han Student.

II

STUDENTEN PETER HEISE

17 $\frac{1}{2}$ Aar gammel blev Peter Heise 1847 Student med Laudabilis og Medlem af Studenterforeningen, hvor han skulde finde „et andet Hjem“ — lige til sin Død.

Han bevarede alle Dage i sit Sind og sin hele Væremaade nogle af de bedste Egenskaber, man betragter som karakteristiske for Datidens danske Student. Og som Musiker kastede han Gang paa Gang Glans over „Studenten“ og Studenterlivet. Som Menneske og som Komponist er hans Navn derfor nøje knyttet til vor akademiske Verden.

Eks-Rus Heise — der tog Examen filosofikum med Karakteren Haud illaud. — kom til at opleve det bevægede Aar 1848, og han kan, med sit modtagelige, følsomme, ægte danske Sind, næppe have undgaaet at blive paavirket af de store nationale Begivenheder.

Det var jo ikke alene de politisk toneangivende, der var patriotiske i 1848 og følgende Aar. Det er f. Eks. betegnende for Tidsaanden, at alle de gamle Digtere med Oehlschläger i Spidsen skrev Krigssange; i „Hundrede Aar“ fremviser en gammel Mand paa „Kunstnerbakken“ i Dyrehaven „Billeder fra Krigen 1848“, og Heiberg møder med sit kraftige Digt fra 1849 „Det danske Flag til Prinsen af Noer“; ja, selv H. C. Ørsted skrev en Krigssang i 1848¹).

De unge, der dels var blevne vakt ved hin Tids Begivenheder, dels var komne til Skælsaar og Alder i selve Krigens Dage, men endnu ikke havde følt Livets Alvor i nogen særlig Grad, maatte naturligvis modtage et lysere og frejdigere Syn paa Tilværelsen end de forudgaaende Slægtled. Alt, hvad disse havde kæmpet for, men ikke ventet at se virkeliggjort i en nær Fremtid, syntes nu paa

en vidunderlig Maade at være gaaet i Opfyldelse. Friheden, som de saa ofte havde sukket efter, var kommen ligesom af sig selv, og tilmed overraskende rundeligt tilmaalt. Kampen for den danske Nationalitets Bevarelse i Sønderjylland havde faaet det Udfald, at der var al Udsigt til, at Modersmaalet vilde komme til sin Ret i den gamle danske Landsdel. Endelig havde det danske Folk faaet Lejlighed til at prøve sine Kræfter og til at vise Verden, at det i Farens Stund var viljestærkt, udholdende og rede til at bringe de største Ofre. Det havde faaet Tillid til sig selv ved den Enighed, der havde sammenknyttet alle Samfundets Klasser, og det havde opdaget, at den gamle nordiske Kamp-aand endnu ikke var uddød.

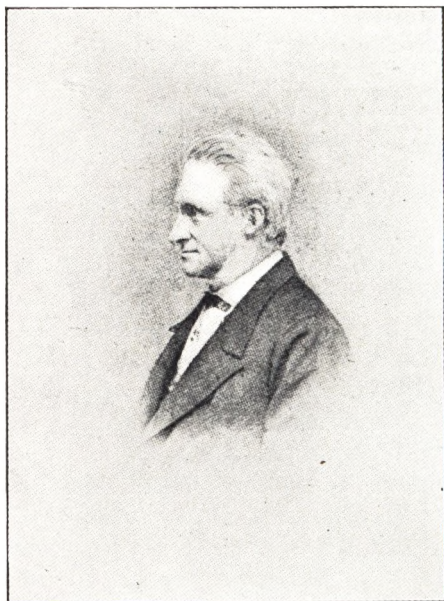
... Saaledes traadte den akademiske Ungdom omkring 1850 under de gunstigste Varsler ind i Livet. Den kunde da heller ikke falde paa at gaa rundt med alvorlige Miner og føle sig gammel før Tiden. Nutiden var jo lys, og Fremtiden syntes at ligge i et Rosenskær. Den akademiske Ungdom delte i fuldt Maal Grundtvigs Syn, at Gud paa en vidunderlig Maade havde holdt sin Haand over det lille Danmark, uden at den derfor delte hans øvrige Meninger, og den var ikke fri for at føle sig noget overmodig.

Livet i Studenterforeningen fik sit Præg heraf. Man behøvede ikke længere at opponere eller demonstrere imod Regeringen, thi den Aand, der havde besjælet Studenternes Førere, havde jo sejret, idet det intelligente Bourgeoisii efter 1848 raadede for Land og Rige.

Studenterne i 1850'erne tilhørte næsten alle én Stand, nemlig Bourgeoisiet, baade det velhavende og det, der maatte arbejde strengere for at komme igennem. Derfor udgjorde Studenterne ogsaa under Frederik den 7.s Regering en langt mere ensartet Masse, end de gør nu, havde næsten alle de samme Anskuelser om offentlige Anliggender, de samme sociale Forudsætninger, og de forstod hinanden, som kun *de* gør, der kommer fra samme Hjem og har faaet samme Opdragelse og Uddannelse. Naar de fra Skolerne vandrede ind i Studenterforeningen, modtog de straks de Anskuelser om offentlige Forhold, som de fleste af dem bibeholdt hele Livet.

Datidens Studenter var mere end Nutidens fortrolige med vor klassiske Literatur. De kendte vore store Digteres Værker, som de tilmed delvis saa' opførte paa Det kgl. Teater. Æstetisk Læsning ansaas for nødvendig for en ung Mand, der vilde gøre Krav paa aandelig Dannelse²).

Et af Studenterforeningens mest trofaste Medlemmer blev

F. L. Liebenberg.

Peter Heise. Den barnlige, blønde Rus kom straks ind i en Kreds, der behagede ham, — fordi den var ligesaa fornøjelig som eksklusiv. Det var den lille Flok, der samlede sig om *F. L. Liebenberg*. Denne havde i sin Egenskab af Biblioteksassistent i Foreningen god Lejlighed til at lære Medlemmerne at

kende og til at vælge, hvem han vilde omgaas. Allerede den Gang var han, skønt kun i Slutningen af Trediverne, i Besiddelse af et faderligt Væsen, der skaffede ham Tilnavnet „den gamle“; men hans Sind var ungdommeligt, og han ejede i en sjælden Grad den Ævne at kunne forstaa de unge, føle med dem og aabne deres Sans for det skønne. At han forstod sig paa at vælge godt, fremgaar deraf, at bl. a. *Heise*, *Hostrup*, *Gotfred Rode*, Cand. theol. *Adolf Knudsen* (der deltog i alle Felttog i den første slesvigske Krig og i Krigen 1864, og som senere blev Højskolelærer i Sønderjylland) samt den tidligt afdøde, vittige og højt begavede *Jac. Voltelen* hørte til den Kreds, han særlig sluttede om sig, og som af de andre Medlemmer i Foreningen

fik Navnet „Liebenbergs Kyllinger“. „Et lille Antal,“ fortæller han selv, „udgjorde Kærnen, der tillige med en Snes løserer Forbundne saa godt som daglig saas i Studenterforeningen. De faa samledes tillige en Aften hver Uge hos hinanden, hvor god Musik da sædvanligvis forskønnede Møderne ... En Dag i Krigens Tid modtog jeg et Poëm, som Voltelen og en anden af den snævrere Kredses Koryfæer, hvem vi kaldte Else efter hans Forbogstaver L. C., havde skrevet i Kompagniskab paa Regensen Aftenen i Forvejen ...“

I syvende Strofe hedder det her:

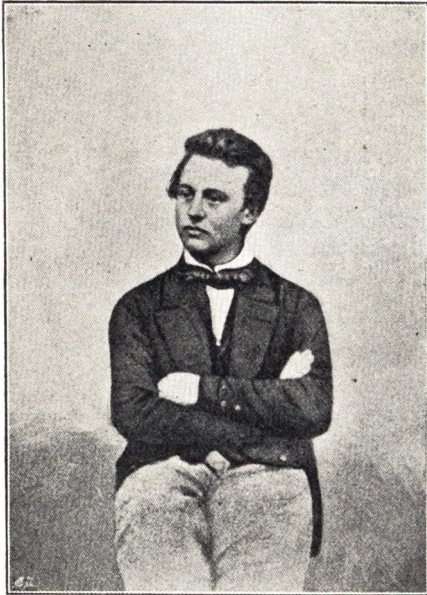
„Du store *Peter* *), du Spillemand,
Som slaar saa sødt dine Streng.
Hvert Hjærte paa Jord du røre kan,
Du Perle blandt danske Dreng!
Vi græde saa mod ved dit Tonesuk,
Vi smile ved din Tonelatter —
Ak, lo du ej selv med dit sære Kluk,
Der op gjennem Struben skratter!“

En Nodebog med Udskriften „P. A. Heise“ har paa Bindets Inderside følgende Tilegnelse: „Til den Liebenbergske Familie in specie den store Sanger I. Voltelen, Pianisten Frits Olsen, Componisten, Pianisten, Sangeren A. Knudsen, Secundisten, Enthousiasten Rømer, den stille og blide Tilhører Liebenberg i al Ydmyghed og Beskedenhed fra Forfatteren.“ Og Bogens Indhold bestaar af 16 smaa Musikstykker, der senere vil blive omtalt, mest Sange, men ogsaa Duetter og Klaverstykker, de fleste skrevet med Blæk, enkelte med Blyant, alle med Heises Haand. Bogen, der ejes af Akademi-Kasserer, Cand. mag. L. F. la Cour i Sorø, stammer fra Aarene 1848—50. (Fra samme Tid besidder Hr. la Cour en Samling andre Nodemanuskripter af Heise, Klaverstykker og Sange, ialt 8 Numre, tilegnede Ejerens Svigerfader, den unge Komponists ovennævnte, 4 Aar ældre kære Ven, Frits Olsen, der var Søn af Musikhandler P. W. Olsen og blev Provst for Odense Herred 1886).

Der kan næppe være Tvivl om, at den stadige fortrolige

*) Peter Heise.

Omgang med Liebenberg, om hvem Georg Brandes i sin Tale ved Liebenberg-Festen i 1879 bl. a. sagde: „Han repræsenterer for os Yngre først og fremmest Kærligheden til Poesien, drevet til en Kultus, og den gode og sunde literære Tradition, som aldrig maa brydes eller styrtes ...“ — har været Kilden til megen Glæde og til stort aandeligt Udbytte for den unge Student Heise.

G. Rode (som Student).

Men foruden Liebenberg havde ogsaa *Hostrup*, — der ligesaa lidt som *Carl Ploug* til dagligt blandede sig mellem Studenterforeningens Medlemmer, — sin egen lille Kreds, der dog nærmest faldt sammen med Liebenbergs. *Heise, Chr. Richardt* og *Gotfred Rode* hørte bl. a. i Halvtredsernes Begyndelse til denne Kreds, som det ikke var saa ganske let at faa Adgang til. *Hostrup* siger om *Heise*: „Hans gode Hoved, ualmindelige

Livlighed og store personlige Elskværdighed i Forbindelse med hans musikalske Begavelse gjorde ham til en meget afholdt og søgt Kammerat.“³⁾

Til Heises nærmeste Venner ikke blot i Studenterforeningen, men ogsaa udenfor den bærer Livet igennem foruden *Chr. Richardt* *Gotfred Rode*. Han var et meget blødt Gemyt uden Trang til kraftig Optræden, havde mange Venner, der satte Pris paa hans elskværdige Karakter, og han spillede indenfor Studenterforeningen en betydelig Rolle som Forfatter af alvorlige Sange og som god Taler⁴⁾. — Ogsaa hans Broder *Vilhelm Rode* stod *Heise* meget nær;

han var den danske Student, saaledes som Datidens Digtere og Talere havde tænkt sig ham. Der fandtes ingen, der som han var Legemliggørelsen af alle de ædle Egenskaber, der kan findes hos en dannet Yngling. Som Vise-forfatter var han i flere Aar meget frugtbar. At han ved Studenterforeningens 50 Aars Jubilæumsfest talte for „det gode danske Humør under Alvoren“⁵⁾, viser hans Natur i Slægt med Heises. Thi hos Heise finder vi som et Hovedtræk i hans Fysiognomi alle Dage det gode danske Humør under Alvoren — som Alvoren under hans gode danske Humør.

En af Heises mest intime Ungdomsvenner har overfor Magister Viggo Bierring⁶⁾ vidnet, at Heise var en sand Joseph af Kyskhed og Renhed. Det maa dog ikke forstaas saaledes, at han var snærpet eller affekteret. Tværtimod! Han

var djærv og ligefrem i sin Udtryksmaade, men afskyede alt, hvad der var brutalt, raat og skidenfærdigt. Han var et bedaarende ungt Menneske, der tog alle med Storm, siger hans gamle Venner fra den Periode.

Studerterne i hin Tid var vist gennemgaaende ikke saa ivrige til at studere som vore Dages, der sikkert dyrker — og *maa* dyrke — „Brødstudierne“ med større Flid og Energi. Megen Tid gik den Gang med at politisere og æstetisere, med at pleje Foreningslivet og Venskaber. For Heises Vedkommende spillede Politiken nu kun en meget lille eller slet ingen Rolle. Men han var fuldblods Æstetiker. Al

Vilh. Rode (som Student).

Ensidighed var ham forhad, Filosofi, Naturvidenskaber og Kunst var hans aandelige Domæne. Hans literære Dannelse var dog særlig udpræget. En Ungdomsven af ham har fortalt, at den 17-aarige nybakte Student Heise kunde omtrent hele Goethes „Faust“ udenad, — dog vel kun 1. Del^r). Men fremfor alle andre Kunster var det Tonekunsten, der fyldte hans Sind, og som han nu valgte at ofre sit Liv.

A. P. Berggreen.

De Udslag, hans musikalske Interesse og Talent havde givet sig allerede i Skoletiden, var saa lovende og indbragte ham saa megen Anerkendelse i private Kredse, at det næppe har voldt ham Kamp — hverken udadtil hos Faderen og den øvrige Slægt eller indadtil i hans Sjæl, — da han efter at være bleven Student besluttede sig til at blive Musiker. Og da han tog alvorligt

paa dette som paa alle andre Spørgsmaal, der betød noget for hans Liv, søgte han til den da meget benyttede Pædagog, Komponisten *A. P. Berggreen* for at tage Undervisning hos ham i Musikteori 1848—49. Berggreen har sikkert givet ham et godt og solidt teoretisk Grundlag at bygge videre paa, men i kunstnerisk Henseende har han dog næppe betydet stort for hans musikalske Udvikling.*)

*) Paa Indersiden af Papbindet om den foran omtalte Samling Kompositioner, som Heise skrev i disse Aar, har han opnoteret og aftegnet Indretningen af Orglet i Trinitatis Kirke. Han maa altsaa have haft Adgang til det, d. v. s. til at spille paa det. Da Berggreen var Organist ved Trinitatis Kirke, ligger det nær at antage, at han ogsaa har givet Heise om ikke ligefrem Undervisning saa dog nogen

Takket været sin harmoniske Natur, i hvilken Alvor og Skæmt var blandet paa den lykkeligste Maade, forstod Heise at afbalancere sine musikalske Studier og Interesser med Studenterlivets Adspredelser. Og man lærte i „Foreningen“ hurtig at udnytte det unge Medlems musikalske Ævner og intelligente Livfuldhed samt hans udprægede Skuespiller-Talent. Allerede Aaret efter, at han var bleven Student, da „Kyllingerne“ havde fundet paa at fejre Liebenbergs 20 Aars Studenterjubilæum med en lille Fest, havde Heise skrevet en „herlig“ Musik til en munter Kantate af *Hostrup**). Da Studenterforeningen i Marts 1849 opførte den af Liebenberg oversatte Komedie „Der Verschwender“ af Raimund, havde Heise og Kammermusikus C. J. Hansen komponeret den manglende Musik til nogle af Sangene, en Snes Kupletter, som Hostrup havde digtet i Stedet for et Par ubetydelige Sangnumre i Originalen *).

Det hører vel nok til de store Sjældenheder, at en 20-aarig Komponists Musik lyder fra hans Lands fornemste Scene! Imidlertid oplevede Heise denne ualmindelige Ære. Til Hostrups Sangspil „Soldaterløjer“ er Sangene ganske vist arrangerede og komponerede af Emil Horneman, men én af Melodierne, nemlig til „Vekselsang mellem Emilie og Vilmer“: „Der boer et Billed i min Barm —“, er betegnet som „Mel. af P. Heise“. (I Klaverudtoget opført som Nr. 9). Og eftersom „Soldaterløjer“ gik første Gang paa Det kgl. Teater 10. Febr. 1850, maa Sangen være komponeret i alt Fald i Slutningen af det foregaaende Aar, — altsaa da Heise kun var 19. Ligeledes havde Heise som 20- eller 21-aarig skrevet en af Melodierne i Hostrups Sangspil „Tordenvejr“, og det ovenikøbet en af de Sange i hele hans Produktion, der høres oftest og endnu lever i fuld Friskhed: „Gold er den Jord“. Stykket gik første Gang paa Det kgl. Teater 1. Sept. 1851. Hostrup har i sin Tekst („Poetiske Skrifter“ IV) ikke angivet Komponistens Navn, men da

Vejledning i Orgelspil. Derved forklares ogsaa, at Heise under sit Leipzig-Ophold et Par Aar senere straks kunde faa Adgang til at spille paa selve Thomaskirkens Orgel.

*) Manuskriptet til denne Kantate, der er skrevet for 4 Mandstemmer uden Ledsagelse, ejes af Akademi-Kasserer, cand. mag. L. F. la Cour i Sorø.

Sangen 1853 udkom paa P. W. Olsens Forlag, stod Heises Navn paa den.

Overhovedet gav Vennen Hostrups dramatiske Arbejder Heise Lejlighed til at skrive adskillige Sange i hans første Studenteraar. I „Den Tredie“, der opførtes første Gang paa „Casino“ i Januar 1854, men var en Omarbejdelse af et lille Stykke „Regnvejr“, som flere Aar tidligere var spillet i Studenterforeningen, er der en Melodi af Heise, nemlig den senere saa populære „Fader siger: Sy du skal og sømme“*). — I Hostrups romantiske Sangspil „Mester og Lærling“, der kom frem paa „Casino“ 8. Maj 1852, er Slutningssangen i 2. Akt mellem Therese og Aage: „Lystigt vi fare med Vognen den snare“ betegnet som „Mel. af P. Heise“. Den var ikke mellem de ved senere Opførelser udeladte 3 Sange, men medtoges ikke i Klaverudtoget, der udkom hos Lose & Delbanco. — Og i Hostrups romantiske Lystspil „Drøm og Daad“, der havde sin Førsteopførelse paa Det kgl. Teater 14. Maj 1854, havde Heise komponeret Claudios Sang „En Fisk jeg fanged paa min Krog“; rigtignok findes Heises Navn ikke ved Sangen i Hostrups „Poetiske Skrifter“ (V. S. 41—42), men den udkom paa P. W. Olsens Forlag med Heises Navn og blev kort rost i „Flyveposten“ (31. Decbr. 1855)**). — Dette gentagne Samarbejde mellem Heise og Hostrup viser, at den unge Student og Musikers Sange behagede ikke alene Forfatteren, men ogsaa Teaterdirektionen og Publikum.

Sin væsentligste Indsats som Komponist i Studenterforeningen ydede Heise dog med „Ruskantaten“ fra 1854. Han var altsaa kun 24 Aar, da han skrev dette Mesterværk i sin Genre, fuldt af Humør, med fine Træk af Lune og Lyrik! C. Borregaards Ruskantate (med Musik hentet fra forskellige Steder) havde man benyttet siden Novbr. 1850, og

*) Ifølge Meddelelse til S. A. E. Hagen fra Heise har denne oprindelig komponeret den paagældende Melodi til Teksten „Agnetes Vuggeviser“: „Sol deroppe ganger under Lide“. Med denne Tekst staar den ogsaa i „115 Melodier til P. O. Bojesens „Nye og gamle Viser“, Kbh. 1867. Og i det tidligere omtalte Nodehæfte i la Cours Besiddelse findes Melodien som komponeret til „Agnetes Vuggeviser“.

**) De her meddelte Oplysninger om Heises Musik til Hostrups Kommedier er laant fra S. A. E. Hagens uddgivne „Kronologiske Notitser om P. Heises Kompositioner“.

den havde 3 Aar senere Chr. Richardt og Villh. Rode omarbejdet. Men den har aabenbart heller ikke i denne Skikkelse tilfredsstillet. Thi i Seniorats-Protokollen læser man¹¹⁾: „Lørdag den 7. Okt. (1854) afholdtes Ruskildet, der tidligere havde været bestemt til den 30 Sept., men maatte opsættes, da man ønskede en baade i Henseende til Tekst og Musik fuldstændig ny Kantate. Hostrup og Richardt havde i saa Henseende givet de bedste Løfter og P. Heise ligeledes i sidste Henseende, og til ikke mindre Forbauselse end Glæde opfyldtes Løfterne efter 8 Dages Henstand til almindelig Tilfredshed. Kantaten gjorde stormende Lykke. Solopartierne udførtes af de kgl. Skuespillere Schram og Jul. Steenberg og af undertegnede (Høegh-Guldberg).“ Altsaa er baade Tekst og Musik blevne til i meget kort Tid — hvilket kan forklare deres ualmindelige Friskhed, da baade Digter og Komponist aabenbart har været ganske særlig „oppe“ og lykkeligt inspirerede i Undfangelsens Øjeblikke. Det maa regnes til de allerstørste Sjældenheder, at et poetisk-musikalsk Lejlighedsarbejde har bevaret sin fulde Slagkraft, sin uformindskede Magt over Sindene, i Alvor som i Spøg, gennem 70 Aar!

„Ruskantaten“ kender, i alt Fald af Omtale, alle Danske — Slægtled efter Slægtled, — der har haft blot mindste Forbindelse med vore akademiske Kredse. I *den* kulminerer for Almenheden Heises Betydning som „Student“. Derimod staar det næppe mange klart, at Heise ogsaa som Skuespiller var en Forgrundsskikkelse i Datidens Studenterforening. Da den i Marts 1850 opførte „Ulysses von Ithacia“, var Heise Rosamunda (Liebenberg — Paris, Kr. Mantzius — Ulysses, Otto Zinck — Chilian, Høegh-Guldberg — Penelope). Da Chr. Richardts „Deklaration“ 16. Maj 1852 gik første Gang i Studenterforeningen, spillede Henriette af „Frk.“ Heise, og i Liebenbergs ovennævnte „Der Verschwender“-Oversættelse fremstillede Heise en gammel Bondekone, medens de andre Roller udførtes af Liebenberg selv, Voltelen, G. Rode, P. Plum (den senere Professor), Kr. Mantzius, Collin-Lund (den senere Oberstløjtnant og Økonomidirektør i Studenterangforeningen) og Otto Zinck.

Over Studenterforeningens daglige Liv kastede Peter

Heise Glans haade som munter og elskværdig Kammerat ved „en halv Arrak“, der var den Tids Yndlingsdrik i akademiske Kredse, og som Musikeren, der i „den ganske kønne, spanske grønne“ Musikstue afløkkede det stakkels uopslidelige Flygel de herligste Toner, naar han f. Eks. akkompagnerede Kr. Mantzius' Oplæsning; — det var nemlig den Gang en yndet Idræt i Studenterforeningen at læse op til Akkompagnement¹²).

Et karakteristisk Billede af den unge musikbegeistrede Heise fra hin Periode (1847—51) i hans Kammerat-Milieu faar vi gennem følgende Skildring, et Uddrag af den senere Aarhus-Adjunkt A. V. Grams utrykte Erindringer: „Heise kom en Gang ind til mig paa Regensen og fik mig hjem til sig, og fra den Tid omgikkes vi meget til min Bortrejse fra Hovedstaden 1851. Han boede med sin Fader ligeoverfor, paa Hjørnet af Købmagergade og Pustervig. Han spillede for mig og lærte mig megen god Musik at kende, bl. a. Reichardts Melodier til Goethes Digte, som han selv havde lært at elske hos Sibberns. Ofte fantaserede han for mig, og jeg skulde da gætte, hvad Æmnet var, men det slog ofte fejl for mig. Musikens Sprog er jo ej saa tydeligt, og jeg havde kun lidt Begreb om Musik. Mange Udkast til Kompositioner, kasserede Forsøg, forærede han mig. Desværre er de komne bort for mig — formentlig rapsede af en eller anden Entusiast. — Den musikalske Nydelse afbrødes ved, at Husholdersken kom ind med to Kopper tillavet The og en Portion skaaren Smørrebrød. Faderen saas sjældent. — Heise kunde i den Grad blive indtaget i en Ven, at han fulgte ham hele Døgnet igennem, Dag og Nat, men slige Paroxysmer, der maaske hører til Kunstner-Naturer, varede ej længe. I sit Hjertes Inderste var han trofast og var altid glad over at gense gamle Venner“

Heises Omgangskreds var dog ikke indskrænket til dem, han fandt i Studenterforeningen. Han kom f. Eks. meget i *Carsten Hauchs* Hjem, hvor han traf bl. a. den senere Højesteretsjustitiarius Peter Koch og Hostrup.¹³) Men større Betydning for hans Udvikling og Skæbne fik hans nære Forbindelse med Konferensraad *Chr. Fr. Holms* Hjem. — Holm, der var Departementschef i Finansministeriet og i

sin Tid havde hørt til den Del af den akademiske Ungdom, der skyldte J. P. Mynster, A. S. Ørsted og Oehlenschläger sin Vækkelse i aandelig Henseende, havde ladet sig uddanne til at blive en forholdsvis ret flink Dilettant paa Violin; til-lige søgte han at komme i Berøring med yngre Malere og Billedhuggere. Hans Kunstsans havde sat sit Mærke paa Værelserne i Boligen, Løngangsstræde Nr. 169 (senere Nr.

Konferensraad
C. F. Holm.

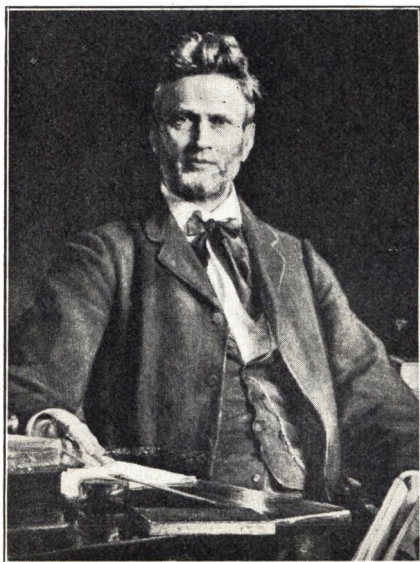

Fru Konferensraad
C. F. Holm.

27, hvor der nu er „Missionshotel“). Her, hvor Familien Holm boede, da Heise som ung Student begyndte at komme der i Huset, var de fleste Værelser smykkede med Malerier af ansete dalevende danske Kunstnere og Kobberstik efter berømte Billeder af Renæssancetidens Mestres, særlig Rafael. Desuden var Husherren, til hvis allernærmeste Vennekreds Høyen hørte, en ivrig, kundskabsrig Samler af Raderinger, bl. a. Rembrandts.

Det var dog Musik-Interessen, der mest satte sit Præg paa det Holm'ske Hjem. Ligesom Faderen dyrkede Børnene Musik. Den ældste Søn, Vilhelm (død 1913 som fhv. Præst i Gladsaxe), var en dygtig Kwartetsanger, Datteren en Romancesangerinde med en meget smuk Stemme, den næst-ældste Broder en ualmindelig flink Violoncelspiller, medens

den tredje Søn, den senere Administrator Fritz Holm, og den yngste, den senere Historiker, Professor Edv. Holm, spillede Violin. Musikken var i en Aarrække den mest betydende Aandsnydelse i Familien, og i adskillige Aar spillede hver 14. Dag Strygekvartetter, i hvilke Kapelmusikus Vilh. Holm (Fader til fhv. kgl. Koncertmester Ludvig Holm) næ-

Professor Edv. Holm.

sten altid var Primarius, medens Konferensraad Holm selv spillede 2. Violin, ligesom ogsaa flere fremragende Musikere, deriblandt N. W. Gade, lejlighedsvis tog Del i dem. Edv. Holm erklærer, at han derved fik et afgørende Indtryk af Haydn, Mozart og Beethoven¹⁴).

Det er givet, at en ung Æstetiker og Musiker som Heise maatte føle sig stærkt tiltrukket af et Kulturhjem som dette, hvor hele Atmosfæren var fyldt af Kunst under de for-

skellige Former. De musikalske Aftener har naturligvis i særlig Grad haft Værdi for ham, idet de modnede ham som Tonekunstner ved at gøre ham fortrolig med Kammermusikens Klassikere. Dog kunde han føle sig træt, naar der paa én Aften spillede 3 Kvartetter. Saavidt det kan oplyses, var det her hos Holms, at Heise først traf Gade, der skulde blive hans nære Ven og trofaste Beundrer, og som en Tidlang blev hans musikalske Vejleder, om ikke ligefrem Lærer. — Men ikke blot Musikken bandt Heise saa nær til det Holm'ske Hus; et stærkt Baand knyttede ham til den yngste af Sønnerne, Edvard, og om deres intime Venskabsforhold har man de bedste Vidnesbyrd i deres

omfangsrige og interessante Brevveksling gennem mange Aar, lige til Heises Død, der indtraf omtrent samtidig med, at Edv. Holms Fader døde.

Man maa nu imidlertid ikke tro, at Heise forholdt sig udelukkende passivt modtagende hos Familien Holm. Hans unge frodige Skabertrang gav sig Udslag i forskellige Kom-

Konferensraad C. F. Holms Villa, Vesterbrogade 125.

positioner, hvortil den ydre Anledning maa søges i dette Hus. F. Eks. komponerede han „Farvel, mit Fødeland“ og „Kong Skalk“ til Vilhelm Holm, og hans første større Arbejde er netop en Lejlighedskomposition, fremkaldt af, at Familien Holm flyttede ud til Villaen Nr. 125 paa Vesterbrogade. Dens Titel er „Indvielses Cantate af Chr. K. F. Molbech, Musik af P. Heise. Hr. Conferentsraad C. F. Holm og Frue tilegnet den 26. Sept. 1851“, og den bestaar af hele 9 Numre*). — Naar man kender denne Indvielses-Kantate og ser, hvor forbausende moden Peter Heise var som Komponist allerede, da han 21 Aar gammel skrev *den*, forstaar

*) Konferensraad Holm bekostede den trykt som Manuskript.

man bedre, at han 3 Aar senere kunde frembringe et saadant Mesterværk som „Ruskantaten“.

Selvfølgelig maatte det snart gaa op ogsaa for den Holm'ske Kreds, hvor talentfuld en Komponist vi havde faaet i den unge Akademiker. Ikke blot hvad han fik opført, ogsaa hvad han endnu havde liggende i Skrivebordskuffen, har formodentlig været kendt i dette Hjem, hvor han mødte saa megen Forstaaelse. Saaledes f. Eks. de 4 Sange, han skrev til Digte af Chr. Winther og Oehlenschläger i Begyndelsen af 1852: „I Skovens Højsal“, „Naar Natten kaster sine Skygger“, „Naar Dagen er bortgangen“ og „Cithar, lad min Bøn dig røre“, der først udkom i December s. A. hos Horneman & Erslev*), og „Lauras Sange“ i Hauchs Roman „Robert Fulton“, som er tilegnede Digteren og i Efteraaret 1853 udgaves paa P. W. Olsens Forlag**).

Med de Forventninger, der allerede da fra alle Sider knyttes til Peter Heise, er det ikke underligt, at baade Konferensraad Holm og Gade var varmt interesserede for at skaffe den unge Student Lejlighed til at udvikle sine store Ævner under de gunstigste Forhold ved et Studieophold i Udlandet. Man tør vel gaa ud fra, at særlig Gade, der var fortrolig med Leipzigs frodige Musikliv, og som havde de bedste Forbindelser indenfor dette, har tilraadet Heise at søge netop dertil. De to formaaende Mænds Indflydelse i Ministeriet gav det Resultat, at der „ved kgl. Resolution af 9/6 1853 blev tilstaaet cand. phil. P. A. Heise for i Udlandet at uddanne sig som Komponist 300 Rbd.“¹⁵). En saadan ministeriel Rejseunderstøttelse var Heise forøvrigt den første Musiker i Danmark, der opnaede.

Der var nu for Resten det mærkelige, at paa det Tidspunkt, da den kgl. Resolution tilstod Heise denne efter Tidens Forhold rundelige Understøttelse til et Studieophold udenlands, var Stipendiaten — allerede hjemme igen efter at have tilbragt et halvt Aar i Tyskland. Den 15. Sept. 1852

*) I „Flyveposten“, 1852 (Nr. 383, ^{31/12}) findes en kort rosende Anmeldelse af „Heises 4 danske Sange, der vidner om et usædvanligt Talent hos denne unge Begynder, der for Tiden opholder sig ved Leipziger-Konservatoriet“.

***) I „Flyveposten“, 1853 (Nr. 261, ^{9/11}) omtales disse 3 Sange, „der vidner fordelagtigt om Komponistens Talent.“

havde Heise ansøgt Kultusministeriet om en Rejseunderstøttelse, og hans Ansøgning var bilagt med anbefalinger af Berggreen og Gade. Ministeriets Indstilling om at tilstaa ham 300 Rdl. blev imidlertid først afgivet den 2. Juni 1853. Det maa antages, at Heise i Forvejen underhaanden har faaet Vished for, at Stipendiet vilde tilfalde ham, og ad privat Vej — Familien var jo ingenlunde uformuende! — har skaffet sig de fornødne Midler til at bekoste Rejsen, som han tiltraadte i Oktober 1852.

III

STUDIER I TYSKLAND

En af de første Dage i Oktober 1852 rejste Heise til Tyskland. Han tog direkte til Leipzig, hvor han kom til at bo hos en „Skrædermadame“ Dettmer, Neumarkt Nr. 36. Det var første Gang, han var udenfor Danmark og udelukkende henvist til Fremmede, og han synes i sit 22-aarige Hjærte straks at have følt sig lidt trykket deraf. I alt Fald bliver han overmaade glad ved, allerede en Ugestid efter at være rejst hjemmefra, at modtage Besøg af et Par Landsmænd og derved komme til at tale Dansk igen. Det var hans Ven *Hostrup* og Cand. philol. *J. Forchhammer* (den senere Rektor ved Herlufsholm)¹).

Rimeligvis af Glæde over at kunne være lidt sammen med de to fulgte Heise dem paa en lille Tur til Dresden og sachsisk Schweiz. Men inden de drog afsted, fik Heise dem dog med i Teatret til „Preciosa“, som efter deres danske Mening gik slet, men paa en Bierknejspe bagefter fik de af nogle indfødte at vide, at Forestillingen havde været „Donnerwetter famos“²), — og til „Jægerbruden“, af hvis Opførelse Heise giver en saare drastisk Beskrivelse. Skønt han finder, at Det kgl. Kapel hjemme i København spiller Ouverturen meget godt, var han dog bedre tilfreds med dens Gengivelse i Leipzig. Særlig var han fornøjet med Primoviolinerne. Men „Ulvesvælget“ overgik al Forstand af Smagløshed; „en saadan Sammendængen af alle mulige Slags, som gik Fut i Fut, saa at man til sidst var færdig at kvæles af Svovlstank og næsten glemte at høre paa Musiken derover“. Han fandt, at Det kgl. Teater hjemme rigtignok

gjorde alt dette Djævleri „meget smukkere“. „Til Slutningen kunde man bogstavelig Intet se af Kulisserne, Max, Caspar eller Noget mere, kun Krudtrøg med snurrende Ildhjul, Sole og Raketter og i Midten Hr. Samuel med to Ildstraaler ud af begge Ender. Ja, det var „Donnerwetter famos!“

Dagen efter denne Rædselsforestilling, under hvilken Heise med Møje maatte undertrykke en Krampelatter, satte Trekløveret sig Kl. 6 om Morgenen paa Jærnbanen, og et Par Timer efter var de i Dresden, hvor det naturligvis snarest muligt gik til Galleriet. Rafaels og Holbeins Madonnaer „beskæftigede“ Heise meget, ligeledes Correggios „Nat“, som han en Maanedstid i Forvejen havde set et Aftryk af hos Edv. Holms Fader, og Murillos Madonna. Det lille Selskab aflagde flere Besøg paa Galleriet og tilbragte for Resten Tiden med at slentre rundt i Byen og sidde paa „Brühls Terrasse“, hvor Heise fandt, der var prægtigt. Den 14. Okt. om Morgenen kørte de ud til „Sachsisk Schweiz“, de første Bjerge, Heise saa', og som han opgiver at beskrive for Vennen i København. Og allerede Kl. 1 samme Dag kørte de tilbage til Leipzig, hvorefter Hostrup og Forchhammer fortsatte deres Rejse til Prag, medens Heise igen skulde til at „leve stille med Musikken“. Han udbryder: „En uendelig Glæde er det mig at kunne komme hjem i min egen Stue og uforstyrret spille, skrive og overhovedet gøre, hvad jeg vil.“

Med forbausende Hurtighed havde Heise fundet sig til Rette i Leipzig. Allerede faa Dage efter Ankomsten dertil skriver han hjem: „Paa Grund af min nogenlunde Lethed i at sætte mig ind i nyere Forhold og Samlivet med andre Mennesker er jeg snart blevet saa temmelig eingeleipzigt (vide Goethes: eingeteufelt).“ Han gør straks i Begyndelsen Bekendtskab med en tysk medicinsk Student, Ritter fra Göttingen, med hvem han kan snakke om alt, ogsaa om Musik. Af de Musikere, han har truffet paa i den første Tid, er der ingen, der tiltaler ham. Derfor er han glad for Ritter, „for et Menneske maa jeg have, med hvem jeg dog kan tale lidt anderledes end om Smørrebrød og gule Ærter eller, hvad der er endnu værre, om Musik som om gule Ærter“.

At han ikke fører en Eneboertilværelse, fremgaar af, at han hver Middag ved Kaffen spiller en Slags Domino med Ritter og nogle Andre; han betegner sig selv i den Anledning som „meget forfalden til Hazard“, men beroliger Edvard Holm med, at der dog kun spilles om Pfennige, „saa min Formue er ikke saa gevaldig udsat“. Ogsaa „et godt Hus“ har han at komme i, nemlig hos Musikforlæggeren Härtel, den ene af Cheferne for Verdensforlaget Breitkopf & Härtel, hos hvem han indbydes til flere Selskaber, bl. a. til at tilbringe Nytaarsaften, — en Omgang, han rimeligvis skylder Gade. Denne var med sin unge Hustru Sofie, J. P. E. Hartmanns Datter, midt i December 1852 kommet til Leipzig for at overtage Ledelsen af „Gewandhaus-Koncerterne“ i Sæsonens sidste Halvdel. Heise havde glædet sig stærkt til da at være sammen med Gade; han var det ogsaa, saavidt som Gades Tid tillod det, men til Heises store Beklagelse blev det kun sjældent, thi Gade var saa overbebyrdet med Arbejde — og Selskabelighed —, at han end ikke kunde naa at skrive hjem til sin Familie, men maatte lade sin Hustru overtage al Korrespondance. At Gade selv i sin store Travlhed har været Heise en god Ven og Stotte i Leipzig, er imidlertid utvivlsomt.

Hurtig efter sin Ankomst til Leipzig søgte Heise Lejlighed til at dyrke sin kære Musik, ved dels at tage Undervisning i Musikteori, dels at høre saa megen Musik som muligt. Og han fordybede sig i Arbejdet med en Alvor, en Samlethed, der forbausede ham selv. Den 18. Novbr. skriver han til Edv. Holm bl. a.: „Det vil vel fornøje dig at erfare, at jeg bestandig befinder mig saa ubeskrivelig vel, saa ganske over al Forventning; at det skulde lykkes mig at holde mig saa stille og rolig, uden Trang til at søge Bekendtskaber, at jeg her saaledes skulde komme til at erkende Sandheden af Goethes: „Ach, wenn in unserer engen Zelle die Lampe freundlich wieder brennt, dann wird's in unserem Busen helle“, o. s. v., det havde jeg vel i København inderligt ønsket, men næppe voyet at haabe; og det har ikke lidt hjulpet paa min Tillid til mig selv at erfare for mig, at det underlige, fortumlede Liv i København mere var en Følge af mine ydre Forhold end egentlig ud-

sprunget af mig selv, da jeg her saa let kan kaste det bort og give mig hen til en uforstyrret Tilværelse."

Som Lærer havde han valgt *Moritz Hauptmann*. Den da 60-aarige Sachser, der havde været Violinist først i Hofkapellet i Dresden, derefter i et Teaterorkester i Wien, senere i 20 Aar i det

kurfyrstelige Kapel i Kassel, havde trods disse beskedne Stillinger skabt sig et Navn i vide Kredse, dels som Komponist — ogsaa af større Arbejder som Korværker og Operæer, — dels som Musikteorilærer. I denne sidste Egenskab vandt han efterhaanden Ry som sin Tids betydeligste, og det var altsaa kun naturligt, at han kaldedes til at overtage Musikteori-Undervisningen ved det nyoprettede Konservatorium i Leipzig, samtidig med at han i 1842 fik overdraget Stillingen som Thomas-Kantor, særlig ved Mendelssohns Indflydelse.

Moritz Hauptmann.

Hauptmann, der døde 1866, var en alsidig kultiveret Mand; han havde som ganske ungt Menneske begyndt at uddanne sig som Arkitekt og dyrkede desuden med Iver matematisk-naturvidenskabelige og sproglige Studier. Sikker var hans indgaaende Kendskab til Arkitektur af uberegnelig Nytte ved hans musikteoretiske Arbejder, ganske bortset fra den fine Forstaaelse for Billedkunst, som han for en stor Del kunde takke sine Studier i Ungdomsaarene for. Han var et ypperligt, skarpt Hovede og en stærkt kritisk Natur, og han havde faaet sin kunstneriske, i det Hele

taget sin aandelige Synskreds udvidet bl. a. ved at omgaas meget med en Karl Maria von Weber, en Meyerbeer og en Spohr.

Flittig og interessant Brevskriver, som han var, stod han til det sidste i Forbindelse med en Række af sin Tids mest fremragende Mænd i Kunst og Videnskab. Ferdinand Hiller siger om ham³): „Hvad havde en saadan Mand dog ikke kunnet yde som Kritiker! Man maa tvivle paa, om nogen som helst levende kan give en Idé derom. Thi til den Viden og Forstaaelse, som han formaaede at bringe til Udtryk i fuldendt Form, kom en absolut Fordomsfrihed. Men han var af et altfor fredeligt Naturel, og hans Anskuelse gik altfor meget ud paa Helheden og det almene“

Denne fuldblods Musiker, der paa den ene Side sad inde med en saa omfattende klassisk Dannelse, at han læste Evangeliet paa Græsk, paa den anden Side var en Literaturkender paa en Hals, og hvis Sans for det skønne i Billedkunsten gjorde ham til en varm Beundrer af Thorvaldsen, hvem han havde besøgt i Rom 1829, — denne mærkelige, højt begavede og højt kultiverede Mand, der ovenikøbet var en genial Musikteoretiker og en benaadet Lærer for sine (ialt ca. 300) Elever fra alle Lande, var det, at den 22-aarige Heise ved en lykkelig Tilskikkelse kom til for at faa sine musikalske Kundskaber konsoliderede, sin kunstneriske Synskreds udvidet.

Man faar gennem Heises Breve til Hjemmet et levende Indtryk af, hvor stort Udbytte han i alle Henseender havde af denne Lærer, og det skulde være underligt, om ikke Hauptmann hurtigt forstod at sætte Pris paa sin unge danske Elev, hvis Dannelse stod højt over, hvad Hauptmann var vant til at træffe hos sine Disciple, og hvis tidligt udviklede Anskuelse om mangt og meget i Kunsten i paafaldende Grad faldt sammen med Hauptmanns egne. F. Eks. maa det have glædet Hauptmann i Heise at finde en ligesaa stor Goethe-Elsker, som han selv var.

Man tør vel gaa ud fra, at hvad Hauptmann har talt med Heise om i Undervisningstimerne og ogsaa udenfor dem, bl. a. paa Koncerter, hvor de var sammen, i alt væsentligt var de samme Æmner, som han behandlede i sin store og

højest interessante Brevveksling med Vennen, Sangeren og Konservatoriedirektøren i München Franz Hauser. Hvis Hauptmann — hvad der er god Grund til at formode — har drøftet alle almén-musikalske Spørgsmaal med sin unge danske Elev, vil denne i Lærerens Anskuelse og Synspunkter ikke have hørt noget nyt, men have faaet bekræftet, hvad han allerede selv havde følt og tænkt — og vist i Gerning gennem sine Kompositioner — Stræben efter Sandhed, Afsky for alt uægte, Kravet om Naturlighed i Udtrykket og en fast Form, en Sats, der baade i det sanglige og det instrumentale var „taknemmelig“ for den udførende, Frygt for en blot udvendig Originalitet, den saa vidt muligt fuldkomne Overensstemmelse imellem et lyrisk Digt og den Musik, der komponeres til det, samt en korrekt naturlig Deklamation og overhovedet en logisk forsvarelig Behandling af den foreliggende Tekst — alt dette, som Hauptmann docerede, er blot, hvad der kunde paavises, omend vel tidt kun embryonisk, i Heises Kompositioner fra før Tysklandsrejsen. Det var noget, han dels „var født med“, saa at han rent ubevidst naaede det rette eller dog var paa den rigtige Vej til det, dels havde tilegnet sig ved at høre megen god Musik med opladte Øren, med klar Forstaaelse af det centrale i den og varm Følelse for dens Skønhedsværdier.

Hvad enten Hauptmann har drøftet disse Materier med Heise eller ikke, maa det i hvert Fald have fremmet Undervisningen og have været Læreren en stor Tilfredsstillelse at opdage, at den unge Dansker afgav en ualmindelig gunstig Jordbund for hans Lære. At Heise maa have forekommet ham en netop ualmindelig Discipel, kan man tænke sig efter et Hjertesuk, Hauptmann⁴) udstøder, da han omtaler en ung Franskmand, han har som Elev, „i Modsætning til de tyske „Kvint-Drenge“, som jeg just for Tiden har dem, der af lutter ærkedum Respekt ikke lukker Munden op, og som man ikke kan tale ti Ord med, — de forstaar ikke andet end at spille paa en Violin. Ikke saaledes ment, at hin [Franskmanden] kom særlig godt forberedt eller har gjort rivende Fremskridt, — men han er fremfor alt et Menneske, ikke noget Murmeldyr, han har et Stand-

punkt, hvorfra han har et Overblik over, hvad han gør og foretager sig ...“ Et lignende Indtryk maa adskillige Aar senere Peter Heise have gjort paa Hauptmann.

Naar det gjaldt specielle Spørgsmaal paa Tonekunstens Omraade, var Hauptmann med sit indgaaende og omfattende Kendskb til den musikalske Verdensliteratur i Samtid og Fortid og med sit sikre Omdømme, sin skarpe Kritik selvfølgelig en uovertræffelig Vejleder for Heise. Denne var dog ingenlunde en ung Mand uden selvstændig Mening. Det viser tilstrækkeligt mange af de Domme, han udtaler i sine Breve fra Tysklandsopholdet til Edv. Holm, og allerede inden hans Afrejse til Leipzig var det hændt derhjemme, naar det drejede sig om et musikalsk Spørgsmaal, hvor den purunge Student troede sig i sin gode Ret, at han dristigt brød en Lanse med selv en musikalsk Autoritet som gamle Syngemester Zinck, hvem han ofte sammen med en Ven underholdt med firhændig Klavermusik⁵). Men selvfølgelig var hans Synskreds og Erfaring stærkt begrænset og trængte til i alle Retninger at blive udvidet ved en Hauptmanns Paavirkning.

Heise har aabenbart straks efter sin Ankomst til Leipzig paabegyndt Undervisningen hos Hauptmann. Naar den tidligere citerede Notits i „Flyveposten“ siger, at Heise opholdt sig ved Leipzigs Konservatorium — og Hostrup udtaler det samme —, maa det bero paa en Misforstaaelse. Heise har sikkert haft private Timer i Musikteori hos Hauptmann. Han omtaler intet Sted i sine Breve, at han var bleven optagen paa Konservatoriet, og Undervisningen ved dette var jo ogsaa beregnet paa en Aarrække, medens Heise kun agtede at blive et halvt Aar i Leipzig. Den Omstændighed, at Hauptmann var kendt herhjemme som Lærer ved Konservatoriet, har rimeligvis forvoldt Misforstaaelsen. Iøvrigt nærede, kuriøst nok, Hauptmann og Heise en lige udpræget Uvilje imod al Konservatorie-Uddannelse*).

Heise „kontrapunkterer med Hauptmann“, i hvem han

*) Ogsaa Grieg mener intet at have lært paa Leipzig-Konservatoriet, som han kalder „das vermaledeite“ (Griegs Brev til Jul. Röntgen, 30. Okt. 1884. Udg. af Gunnar Hauch.)

„stadig bliver mere og mere indtaget. I denne Retning mærker jeg nu tydelig, at jeg har haft et Hul i min Skolegang hos Berggreen, og ihvor flink en Generalbas-Lærer han ellers er, saa har han ikke taget ret fat paa mig i Kontrapunktet, men jeg tænker vel, at Hauptmann skal hjælpe paa mig.“ Der var knap gaaet et Par Maaneder, før Hauptmann spurgte Heise, om han ikke havde komponeret noget under sit Ophold i Leipzig, og da Heise svarede, at han dernede slet ikke vilde gøre andet end Øvelser, bemærkede Hauptmann, at han meget godt kunde drive begge Dele; „saa jeg kan ikke nægte, at jeg har aabnet Sluserne og spekulerer paa forskellige Ting.“ En saadan indirekte Opfordring fra Hauptmanns Side til en Elev, som han kun havde givet Undervisning nogle faa Maaneder, maa naturligt tages for en stor Kompliment til Heises Talent og Dygtighed.

I Januar 1853 melder Heise hjem, at han har saa travlt bl. a. med at skrive Fugaer, at der ikke bliver megen Tid til at komponere noget, og at han altid har megen Glæde af Hauptmann, „som med stadig Venlighed og Interesse kommer mig i Møde.“ Heises Læretid hos Hauptmann synes da at have været til gensidig Tilfredshed. Betegnende er det ogsaa, at Heise ved „Gewandhaus-Koncerterne“ sætter sig hen ved Siden af Hauptmann — „for som Wagner med Faust intet at tabe af sin Lærers Visdom“. Naar man betænker hans Taktfuldhed, hans store Beskedenhed og Tilbageholdenhed, er det et godt Bevis paa, at der har bestaaet et mere end rent „forretningsmæssigt“ Forhold mellem Lærer og Elev. Et saadant Skridt vilde Heise aldrig have gjort, saafremt han ikke havde vidst, at det var velkomment.

Men Heises musikalske Studier indskrænkede sig ikke til Undervisningstimerne hos Hauptmann. I Begyndelsen dyrker han særlig ivrigt *Bach*. Allerede 2. Novbr. skriver han til Vennen: „Jeg har meget mere levet mig ind i ham, end jeg tidligere har haft tilstrækkelig Ro til, for det hører der virkelig til. Hvor mange vidunderlig dejlige Ting er der dog ikke af ham . . . I Dag tog jeg for første Gang her fat paa *Beethoven* igen, og ovenpaa *Bach* vil jeg ikke nægte.

at Beethoven er, som om man kom fra en stor Hvælving med indeklemt Luft ud i den fri Natur. . . . For Resten har mine Fingre meget godt af de Bach'ske Eksercitier, saavel som i det Hele taget af den bestemte daglige ikke blot Gennemspillen, men Indstudering af Klavérmusik." Bach faar imidlertid snart atter Magt over ham. 18. Novbr. be- kender han: „Det er mig næsten, som jeg aldrig havde kendt ham [Bach] før nu, i det mindste gaar først nu hans Kæmpestorhed efterhaanden op for mig. Vel gives der en „Bach-Mani“, som er Vanvid, og som Lobe eller der Versasser der musikalischen Briefe med Rette trækker til Felts imod, forsaavidt man vil uden videre drage Bach over i Nutiden og give sig til at skrive i den Bach'ske Ma- nér, det er naturligvis Unsinn; men en Musiker, som ikke med nogenlunde Flid pløjer ham igennem, mærker jeg nu, kan gaa hjem og lægge sig. Det lykkes mig dog ogsaa nu mere og mere at blive Herre over hans Fuger, og naar jeg nu, som jeg haaber, ikke slipper ham dette halve Aars Tid, saa tænker jeg vel endnu bedre at komme til at blive for- trolig med ham.“ Hvor stærkt Bach optager ham, ser man af følgende Brev-Begyndelse: „Undskyld denne lange Pause, men denne gamle pudrede Organist med sit for- slagne Ansigt udøver bestandig sit Herredømme over mig, og naar jeg vil sætte mig til at skrive til dig, saa kører han straks op med et af sine Temaer i Hovedet paa mig, og saa maa jeg til at spille løs.“

Ved Siden af Klaveret dyrker Heise Violin, „og det gaar ikke saa galt; jeg er begyndt paa nogle af Kreutzers Etu- der; en Rutsche-Etude i E-Dur morer mig, men det er svært at rutsche, men det gaar dog bedre og bedre. Først i Februar skal jeg spille en af Mozarts Sonater, er det ikke morsomt? Bachs wohltemperierte Clavier er endnu stadig mit daglige Studium; . . . desuden spiller jeg ogsaa Henselts Etuder og andre Ting, læser jævnlig Partiturer og skriver Fuger.“ Mod Slutningen af sit Ophold i Leipzig bliver Heise stærkt greben af *Schumanns* Musik. 9. Febr. 1853 skriver han til Edv. Holm: „. . . I én Henseende er jeg blevet fuld- stændig omvendt, nemlig med Hensyn til Rob. Schumann. I København havde jeg aldrig hørt nogle af hans større

Værker, og jeg saa' kun af og til noget af hans nyere mindre Klaversager, som ofte er mig noget vel bizarre. Kort efter min Ankomst hertil hørte jeg hans første Symfoni (B) og blev straks forbauset over dette friske og pragtfulde Stykke. Noget efter hørte jeg den anden i C, som jeg syntes næsten ligesaagodt om; noget mindre tiltalte mig hans tredje i E, skøndt den indeholdt prægtige Ting, og jeg vil ikke en Gang tale om den, før jeg har set Partituret til den, thi som hans fleste senere Ting er den ikke saa let at gaa til. Alt dette gav mig naturligvis Lyst til at gøre hans nærmere Bekendtskab, og jeg tog da Partituret til hans for et Aars-tid siden komponerede „Der Rose Pilgerfahrt“, et stort Værk for Solo, Kor og Orkester; der er mange dejlige Ting i, og jeg undlod ikke jævnlig at sige „Død og Pine“, men derefter tog jeg Partituret til hans gamle „Paradies und Peri“, et lignende Værk; og min Glæde over at træffe et mig ubekendt og saa udmærket Værk kan jeg næppe beskrive dig. Jeg længes blot efter at faa Fingre i hans Klaverkvintet, som efter Gades Sigende skal være noget ganske vidunderligt. I disse Dage har jeg spillet en Del af hans Sange igennem, og alle de ældre i det mindste er ubetinget dejlige. Først og fremmest maa jeg bede dig skaffe din Søster hans „Frauen-Liebe und Leben“. Disse otte Sange af Chamisso er, hvad Tekst og Musik betræffer, et fuldstændigt Mesterværk. Saaledes maa enhver Mand ønske sig at blive elsket, og saaledes maa enhver Kvinde ønske sig at elske ... Det er ubetinget den bedste Sangmusik, jeg hidtil har hørt; i det mindste paa mig har ingen gjort saa stærkt Indtryk.“ Hvorefter følger en indgaaende Omtale af hver af Sangene, — en lyrisk begejstret Forherligelse af Værkets Skønhed.

Som Led i Heises musikalske Udvikling i Leipzig maa det ogsaa nævnes, at han paa et tidligt Tidspunkt — sagtens gennem Hauptmann og med hans Anbefaling — gør Bekendtskab med Organisten ved Thomaskirken, der giver ham Lov til at spille paa Orglet dér. Som man ser, er hans musikalske Uddannelse mangesidig og tager hans meste Tid. Skøndt han har sat sig for at vente med at komponere, til han er vendt hjem, og hellere vil benytte Tysk-

lands-Opholdet til udelukkende at lære, skriver han dog enkelte Ting dernede. Han arbejder paa en Trio, „men kun lidt ad Gangen“, siger han ligesom undskyldende i et Brev 7. Januar 1853 til Broderen Victor; „det er rent forbandet med denne Messetid; her trækker det ene Hold Tyroler eller Bjergmænd om efter det andet og blæser i Gaderne; hver Gang jeg har sat mig til Rette og skal skrive, saa kommer straks nogle tutteluttelut. Det er knap nok, at jeg kan spille selv, for hver Gang der kommer en lille Pause i min Musik, hører jeg et Djævelskraal paa Gaden. Og det varer otte Dage endnu.“ — Men allerede i November 1852 — det var, da Hauptmann havde opfordret ham til at komponere — betroede han Edv. Holm: „Til privat Fornøjelse har jeg komponeret et Digt af Chamisso igennem for en Barytonstemme. Det er ellers oprindeligt dansk af Andersen: „Soldaten“, men jeg holder mere af Chamissos Oversættelse, da det derved er blevet fri for det jappede ... Iligemaade har jeg ogsaa (o Frækhed!) komponeret Goethes „Sehnsucht“ for Sopran og Bas. ... Det er Frækhed, forsaavidt som Reichardt jo har gjort den saa skønt, man kan ønske, men jeg læste netop „Wilhelm Meisters Lehrjahre“, og da paatrængte sig en ganske ny Melodi saa stærkt, uden at jeg havde søgt den eller tænkt paa at ville gøre noget andet, at jeg ikke kunde lade være at skrive den op og arbejde den ud; og jeg tror, at du vilde synes godt om den; den er ogsaa ganske forskellig fra Reichardts ...“ — En særlig Ære for ham var det, at Gade havde anmodet ham om at udarbejde Klaverudtoget af „Frühlingsphantasie“.

Noget af det, Heise naturligt maatte lægge mest Vægt paa under sit Ophold i Tyskland, var imidlertid at høre saa megen god Musik som muligt. Først og fremmest selvfølgelig ved „Gewandhaus-Koncerterne“. Han nyder — sikkert ved Gades Protektion — den „sjældne Naade at maatte høre Prøverne. Jeg skaffer mig da Partiturerne i Forvejen, og saaledes bevæbnet møder jeg paa Prøven.“ Under Gades Ophold hjemme i Danmark dirigeres „Gewandhaus-Koncerterne“ af Koncertmester Ferd. David i de første Maaneder af Heises Leipzigertid; næppe alene af

patriotiske Grunde eller af Venskab for Gade finder Heise, at Koncerterne bliver bedre, da Gade igen har overtaget Ledelsen i Begyndelsen af 1853. — Og hvad hører Heise nu paa disse Koncerter? Man kan gennem hans Breve til Edv. Holm tildels følge det. Der er f. Eks. paa én Koncert: Mozarts g-moll Symfoni, Beethovens Kor-Fantasi (med Robert Radecke ved Klaveret) og Mendelssohns „Athalia“-Ouverture. En anden Gang „Euryanthe“-Ouverturen, en Arie af „Skabelsen“, Mendelssohns Violinkoncert i e-moll (spillet af „Hr. Laub fra Prag, ganske fortræffelig“), en Arie fra „Puritanerne“ og et Stykke af Vieuxtemps (Saul) samt Spohrs „Die Weihe der Töne“. En tredje Gang — under Gade — Beethovens „glimrende Ouverture til „Fidelio“ No. 3, som blev udført med en høj Grad af Bravour: Orkestret spiller nu ogsaa med langt større Lyst under Gade ... Foruden den havde jeg en umaadelig Glæde af Schuberts store C-Dur Symfoni, ubeskriveligt righoldigt, maaske for rigt, men sundt og kraftigt. Jeg længes meget efter at faa fat i Partituret dertil. Jeg har endnu ikke hørt nogen Koncert her gaa saa godt, men Publikum var ogsaa meget glad for Gade.“ — Ved én Koncert „havde vi den gamle c-moll af Beethoven, som dog paa en Maade her blev ny, fordi Orkestret *her* spillede den, og det gør en Elle bitte, bitte Forskel, skal jeg sige dig. En henrivende lille „Siciliana“ af Pergolese ... og en Arie af „Titus“ ... En Ouverture af Bennet tiltalte mig mindre, skøndt den klang ganske godt. Endelig en Violinkoncert af Ferdinand David, som var et livligt Stykke, kun vilde jeg ønske, at han selv havde spillet det i Stedet for Dreyschock, som for Resten er en solid „Geiger“, men en saadan Tyveknægt til at stryge Viol som David finder man næppe. Jeg glæder mig til i Overmorgen, saa skal vi høre Kvartetter i Gewandhauset, hvor David plejer at spille primo; vi har endnu kun haft én saadan Aften. De skal spille en Haydn. Af Haydn'ske Symfonier har vi kun haft 2, den bekendte i B-Dur og den i Es.“

I Januar 1853 har det været „meget interessant“ for Heise ved to „Gewandhaus-Koncerter“ — under Gade — at høre en stor Del af 1. Akt af „Lohengrin“. „Det er na-

turligvis langt fra tilstrækkeligt at have hørt det i Koncertsal, det maa ses paa et Teater, og Wagner vil sikkert meget frabede sig, at nogen fælder Dom om det før.“ Vi føres her ind paa et Omraade, hvor Heise allerede da havde Øren og Øjne helt aabne: Teatret, Operaen — særlig *Wagners* Værker. Han var med sine dramatiske Interesser selvfølgelig en flittig Opera- og Teatergænger ogsaa under sit Tysklands-Ophold. I Leipzig er der omtrent hver anden Aften Opera, „som jeg sjælden forsømmer.“ Han er noget skuffet over, at de i en vis Periode i den første Tid, han er der, giver mest italienske Operaer paa Grund af en italiensk Sangerindes Gæstespil, „men jeg hører ogsaa gjerne dem, da jeg altid har godt af at høre paa Instrumenterne. Jeg kan tydelig mærke, at jeg har godt af al denne Orkestermusik*); mit Blik paa Instrumentationen udvider sig mere, og paa samme Tid tiltager ogsaa min Lyst til at komponere noget Orkestervæsen; men jeg holder mig til mit Forsæt kun i nogen Tid at gøre i det strenge Kontrapunkt ...“ Senere hører han dèr bl. a. „Fidelio“; „den er ganske forskellig fra de Mozart'ske, men vidunderlig dejlig.“

Men sine bedste og største Indtryk af Opera og Skuespil faar Heise dog i Berlin. Lige før Julen tager han dertil og bliver der til Nytaarsaftensdag, stadig opsættende sin Afrejse derfra, fordi der er et eller andet paa Teaterplakaterne, der lokker ham til at forlænge Opholdet. Den ydre Foranledning til, at han holdt „Juleferie“ i Berlin, var den, at hans Ven Student Ritter skulde besøge en Onkel dèr, og Heise syntes, at det vilde være „mindre behageligt at befinde sig muttersene i saa stor en Hovedstad.“

Han kommer til Berlin 21. Decbr. om Aftenen sent og bor i Scheibles Hôtel garni, Markgrafenstrasse 49. Om Dagen spadserer han i Timevis rundt i Byen og tager den i Øjesyn; han fryder sig daglig over Frederik den stores Mindesmærke ved Enden af „Unter den Linden“ og finder, at Pladsen ved Operahuset med Universitetet, det kgl. Bi-

*) Det maa erindres, at der den Gang i København kun hørtes meget lidt kunstnerisk Orkestermusik udenfor Det kgl. Teaters Operaforestillinger. Og Heise havde jo aldrig før været i Udlandet.

bliotek og Operahuset „aabenbart er det smukkeste i Berlin, i høj Grad værd at se; ellers bliver man snart ked af Staden, der er mig for regelmæssig og stiv . . .“ Men han nyder at gaa paa det gamle og det nye Museum og se paa Antikkerne og Kaulbachs Freskomalerier. Hver Aften gaar han i Teatret. Han begyndte straks den første Aften i Operahuset med „Huguenotterne“. „Jeg har nu ofte set den Historie, og den har aldrig villet behage mig, men i Gaar blev jeg virkelig i høj Grad grebet deraf. Det vil sige, ikke egentlig af Musikken, hvorvel der er adskillige særdeles gode Ting deri, ligesaa lidt af Stykket, men af den fuldendte glimrende Udførelse deraf. For første Gang har jeg da været saa heldig at faa se Sangere og høre Skuespillere synge, om jeg saa tør sige, for de vigtigste Roller bliver ikke blot sungne, men ligesaa godt spillede. Først vil jeg dog nævne den berømte *Johanne Wagner*, som gav Valentine ubeskriveligt dejligt. En Stemme, som gik fra den fuldeste, dybeste Alt op i den klareste Sopran, en Personlighed saa ædel og yndig, — dog det er dumt at sidde og beskrive saadan noget; man maa være Digter for at kunne levende anskueliggøre en haft Nydelse for en udenforstaaende . . . Man har godt af at høre saadan udmærket Udførelse af et Kunstværk; det er egentlig noget, som jeg for dilettantmæssig har sat mig udover tidligere. En for vidt dreven Laden-sig-nøje-med er naturligvis hæmmende og skadelig.“

Den næste Aften er han til Opera i „Friedrich Wilhelmstädter Theater“ til Aubers „Murmesteren“, der „gik ganske godt, med Undtagelse af, at ingen kunde synge og ingen spille Komædie, og Orkestret var betydeligt mat.“ Den næste Opera, han hørte, var „Postillonnen i Longjumeau“ i Operahuset, hvis Tilskuerrum han bliver mere og mere begejstret for, „hvor er det dog mærkværdig dejligt!“ „Postillonnen“ behagede ham meget, „et fordringsløst og underholdende Sujet med en iørefaldende Musik . . . Men hvor er det muligt at fælde nogen uhildet Dom, naar Udførelsen i musikalsk og dramatisk Henseende er saa fuldendt! Det er for Resten noget nederdrægtigt Vrøvl! Tilgiv mig! Men det er mig endnu saa nyt at høre en saadan

Opera.“ For Heise har Opførelsen aabenbart kun haft én Mangel: at Johanne Wagner — som han opdager er en Broderdatter af Richard Wagner — *ikke* var med i den. Paa „Friedrich Wilhelmstädter-Theater“ hører han desuden Lortzings „Undine“: „Musiken er paa sine Steder ret køn, dog ogsaa undertiden vel intetsigende.“

„Johanne Wagner er en Hex! Absolut! Kun saaledes kan

Fru Johanne Jachmann
Wagner.

jeg forklare mig det forunderlige Fænomen, at jeg i Aften har hørt en Musik, hvorom jeg til mig selv sagde: „det er en liderlig Musik“, og dog gik det mig gennem Marv og Ben. Det er et højst mærkeligt Menneske: den gemeneste Melodi forvandler hun til det udtryksfuldeste og skønneste af Verden. Og hendes Skønhed! For hun er sjældent dejlig; og hver en Bevægelse er fuldendt!“ Saaledes skriver Heise efter at have hørt „Lucrezia Borgia“, den eneste af Donizettis Ope-

raer, han tidligere havde fundet „en lille Smule Behag i“. „Jeg er bleven gennemrystet; naar hun var inde, sad jeg som i Feber, og tro ikke, at jeg overdriver; det gaar det hele Publikum saaledes ... Det er godt, jeg ikke hører „Don Juan“ her eller en anden af mine Yndlingsoperaer: jeg vilde prostituere mig af Henrykkelse ...“ — „at se Johanne Wagner som Elvira!“ Endnu faar han Lejlighed til at høre „Euryanthe“ med Johanne Wagner som Eglantine, inden han forlader Berlin. „Det var naturligvis den bedste Aften i Operahuset, fordi jeg foruden den fuldendte Udførelse ogsaa kunde glæde mig over en fortræffelig Musik“: og maaske har han ogsaa hørt Spontinis „Olympia“. Det sceniske Udstyr ved alle disse Forestillinger betegner han som „mageløst“; „der er slet ikke Tale om, at man er paa Komædie ... Jeg har selv ofte i København leet i min Uvi-

denhed, naar jeg hørte om Berlineroperahusets Forestillinger.“ Nu har Heise lært noget andet; han er fuld af Beundring, uhyre imponeret; hans Synskres m. H. t., hvad en Opera-Forestilling kan være og bør være, er bleven stærkt udvidet ved dette 8 Dages Besøg i Berlin.

Men ogsaa en Skuespil-Forestilling eller to besøger han. Han ser en Dramatisering af Auerbachs „Frau Professorin“ og Goethes „Faust“ i Operahuset med Döring som en fortrinlig Mefistofeles. Allerede i Leipzig har han set „Faust“; han er glad ved at have oplevet det et Par Gange paa tyske Scener, thi — skøndt han jo kan det næsten udenad — „hjælper det En paa en behagelig Maade til bedre at forstaa et saa vanskeligt Arbejde. Det hele staar nu meget klarere for mig.“ En „Hamlet“-Opførelse, som han havde glædet sig til, blev aflyst. Den vilde ellers have forført ham til at forlænge Berliner-Opholdet yderligere.

Han er bange for, at man hjemme i København skal skumle over, at han i Stedet for at sidde i Leipzig og lave Kontrapunkt hos Hauptmann tilbringer Tiden i Berlin med at gaa paa Komedie: „Det er ikke tom Nydelsessyge, der driver mig til at blive her et Par Dage endnu: jeg har, siden jeg forlod København, ikke kendt Spor deraf, og alt, hvad Berlin i den Retning tilbyder, har jeg skyet. Af disse Besøg i Teatrene her har jeg lært meget; om jeg end ikke formaar at stille dig det frem i en Fart, saa føler jeg dog tydeligt den vækkende Indflydelse deraf paa mig. Og jeg vil benytte mit Ophold i Tyskland paa alle Maader, om det ogsaa koster mig nogle Penge.“

Saa bekvemmer han sig endelig til at „liste af til Leipzig“ paa Aarets sidste Dag om Morgen, da han ellers ikke kan naa at komme med til det Nytaarsaften-Selskab, hvortil Härtel har indbudt ham. Men han synes, at han kan rejse „med god Samvittighed“ og igen tage fat paa sine Studier, thi han vil nu kunne gøre det „med forfrisket og oplivet Aand. Meget godt venter mig ogsaa dér: Gade, Gewandhaus-Koncerterne — og „Tannhäuser“ af Wagner.“

Allerede i sit andet Brev fra Leipzig til Edv. Holm (2. Novbr. 1852) erklærer Heise, at de to Partier — Wagnerianere og Anti-Wagnerianere — som man før hans Afrejse

talte saa meget om i København, dem har han aldeles ikke mærket noget til dernede, saaledes som han havde befrygtet, hvad han kun finder meget heldigt. „I den Henseende synes man her at følge den gyldne Middelvej, og ikke en Gang det, thi overvejende hører man dog den klassiske Musik. Wagner omtales her kun meget lidt; der er lidt Tale om, at hans „Tannhäuser“ skal gaa paa Teatret, og saa vil den naturligvis gøre Lykke, for det teaterbesøgende Publikum er meget taknemmeligt.“

Endnu efter 6 Ugers Ophold i Leipzig har Heise „egentlig ikke talt meget om Wagner, men derimod i denne velsignede og saliggørende Ro, jeg her har til at give mig af med mig selv, har jeg ofte tænkt over hans Bestræbelser i Forhold til den ældre Manér at gøre dramatisk Musik paa. Og jeg kan ikke, uden at lyve, nægte, at det gaar mere og mere op for mig, at han i mange Stykker maa have Ret. Dertil kommer jeg da egentlig mere ved at tænke paa de ældre Operaer, da jeg af Wagner kun kender „Lohengrin“ af Klaverudtoget, som jo er en Maade, der er meget ufuldstændig. Derimod har jeg en brændende Lyst til at *se* (med ham kan man ikke sige: høre, og det er allerede et Fortrin, thi det er naturligvis rent falsk, naar Folk mener, at en Opera kun skal høres) og *høre* „Lohengrin“; og jeg haaber, at det skal blive mig muligt, da den opføres i Weimar.*) . . . Jeg tror, at Wagner har Ret i meget, men at han gaar for vidt. Han har aabenbart og uimodstrideligt Ret, naar han vil, at Musiken ikke bør være det første og Skuespilkunst, Poesi etc. Biting, men jeg har den Tro, at han paa den anden Side falder til det Ekstrem at forsømme Musiken, men det véd jeg endnu ikke. Han befrier En naturligvis for disse utallige Meningsløsheder, som Operaerne jo vrimler af. . . Nu at tro, at Wagner med sine Forsøg, — thi mere kan det dog ikke blive — skulde have frembragt Kunstværker, der kan maale sig med Mozarts, forekommer mig dog at være noget Vrøvl. I det Hele taget synes jeg ogsaa, at Mozart altid med Smag saa meget som muligt undgaar hine Meningsløsheder, om ikke ganske.“

*) Der foreligger intet om, at Heise har gjort en Afstikker til Weimar for at overvære en „Lohengrin“-Opførelse.

Efter at Heise ved de tidligere nævnte „Gewandhaus-Koncerter“ i Jan. 1853 har hørt en stor Del af „Lohengrin“s 1. Akt, giver han Edv. Holm en længere Udvikling om sit Syn paa Wagners Værk: „Jeg maa sige, at meget tiltaler mig, særdeles meget endogsaa, men det er ligesaa meget den smukke Tekst egentlig, som er følelsesfuld og poetisk, og som bestandig fører En ind i virkelig skønne Situationer; men Musiken alene er — ikke kedelig — Gud bevares, end mindre udtryksløs eller upoetisk, men det er i Grunden slet ikke Musik; ja det tør jeg heller ikke saa rask sige — jeg er i det Hele endnu fuldkommen i Vildrede dermed; saa meget er dog vist, at man ingenlunde kan gaa det ligegyldig forbi, det fortjener tværtimod, at man gør sig nogen Ulejlighed dermed. Men jeg forstaar ikke, hvorledes Folk, som første Gang hører det, straks kan brøle: famos — grandios — riesenhaft — gigantisch etc.; det river vel for en Del med sig, men det maa paa samme Tid give et fornuftigt Menneske saa meget at tænke paa, at han naturligere tier bumstille. Hans Tekster er alle kønne; jeg har i Gaar læst „Tannhäuser“ og „Den flyvende Hollænder“, som begge interesserede mig. Næste Fredag gaar „Tannhäuser“ her paa Teatret; jeg er glubende nysgerrig derpaa. . . Wagners Kunst-Refleksioner derimod smager mig mindre, skøndt jeg med Fornøjelse læser hans livlige og varme Stil.“ Efter en Række yderligere Betragtninger over Wagner siger Heise bl. a.: „Underligt er det dog, at Wagner selv holder det for nødvendigt at lade sine Kunstværker følges af en Mængde Anvisninger, hvorledes Publikum har at forholde sig dermed; Mozart og Beethoven lader altid deres Værker tale for sig selv — disse to stakkels abgethane Standpunkter! Men hvorom alting er, Wagner er et betydeligt Menneske og en sjælden genial Natur; hans Teorier antager jeg ubetinget for falske; hvad derimod hans Produktioner betræffer, saa maa Tiden dømme!“

Den 9. Februar skriver han, at han nu har set „Tannhäuser“, ovenikøbet to Gange. „Om jeg vilde sige, at jeg var begejstret over den Forestilling, saa løj jeg, ligesaa, om jeg sagde, at jeg var blevet ganske kold; men for ligesaa godt at sige det straks: Musiken er mestendels kedelig og

intetsigende, eller i det mindste ikke tilstrækkelig sigende, og jeg ønskede ofte Musiken rent bort for at kunne uforstyrret glæde mig over det meget smukke og gribende, der er i Stykket . . . Det eneste, hvori Wagners Operaer skiller sig fra de tidligere (abgethanen), forekommer mig at være, at vi før havde slette Operatekster og fortræffelig Musik, han derimod giver fortræffelige Tekster og slet Musik, hvorvel det er for stærkt at kalde Musiken slet. „Tannhäuser“ er en ypperlig Operatekst, uden egentlig Karakter-Udvikling og synderlig Handling, men en Række af effektfulde og overraskende Situationer, paa et Par enkelte ret langtrukne Steder nær. Musiken har den forønskede Lejlighed til at udfolde sig efter sin Natur, men det gør den aldrig, den løber afsted fra det ene til det andet, uden at man kan blive klog paa, hvad det egentlig skal være. Nu kommer der for Resten af og til enkelte geniale Indfald, men de forsvinder hurtigt igen; saaledes det vilde, sanselige Liv i Venusbjærgtet har han fortræffelig antydet ved en Klarinet, som danser vildt oppe i Luften; men hvor han er heldigst i musikalsk Henseende, kommer han ikke videre end til at antyde. Af loci communes findes der en svær Mængde. Men naar man betænker det meget poetiske i Teksten foruden det effektfulde sceniske Gevandt og en klangfuld, ofte for stærk Instrumentation, saa er det naturligt, at en Del føler sig tiltrukken deraf, men jeg kan ikke begribe, hvorfor man egentlig gør saadan et stort Skraal deraf. Det vil nu nok forsvinde, naar de ophidsede Gemytter kommer til Ro; det ene Parti raser nu i vild Begejstring og ægger til Modsigelse og ægges derved til stærkere Begejstring selv. Naar man ser paa det med nogen Rolighed, saa tager man det med (jeg mener Wagners Operaer) som noget for sig alene bestaaende, i flere Henseender forfejlet, men dog i det Hele ret interessant . . . Med Hensyn til W. er jeg altsaa ikke blevet revet af ham bort fra de Gamle, saa lidt som af nogen anden.“

Fænomenet Wagner, der har baade en almén-æstetisk, en poetisk, en dramatisk og en musikalsk Side, kunde næppe have gjort et væsentlig andet Indtryk paa en 22—23-aarig dansk Musiker af Peter Heises Aandsretning og

Naturel. Man maa beundre den ligevægtige Ro, han formaar at bevare midt i alt det Postyr, der i et Musikcentrum som Leipzig herskede om Spørgsmaalet: hvorledes man skulde stille sig til Wagners Kunst. Heise viser atter her sin afbalancerede Betragtning af Livets og Kunstens Foreteelser; han lader sig ikke rive med af en Bevægelse, men vil først tænke over Sagen og nøje overveje dens For og Imod, inden han tager sit Standpunkt. Kunsten er for ham noget saa alvorligt og højt, at han vilde føle det som en Helligbrøde at fordømme eller forherlige dens Frembringelser uden den mest grundige Prøvelse, han formaar. En Begejstring, der ikke var udsprungen af hans inderste Overbevisning, i fuld Overensstemmelse med hans Natur, som Udtryk for hans varme Hjertes Trang og hans gode Hoveds vaagne Kontrol, vilde ikke kunne tænkes hos ham; ligesaa lidt som en Forkastelse af en Retning eller et Værk indenfor Kunsten uden en umiddelbar Antipati derimod i Forbindelse med solidt underbyggede Fornuftgrunde. Saa ægte som Heise var i alt, var han ogsaa i sin Mening om Wagner og i den Maade, hvorpaa han gjorde Rede for den.

Hvor stor Respekt Heise end nærer for Hauptmann og hans Anskuelser, er han dog for selvstændig tænkende og folende en Yngling til at kunne indlade sig paa blindt at acceptere *hans* Syn paa Wagner — alene paa Lærerens Autoritet. Det vilde have været det nemmeste for ham, om han blot havde plapret efter, hvad han hørte af Hauptmann og de andre toneangivende Musikfolk i Leipzig om det saare vanskelige Problem: Wagner. Men han var — som før sagt — ingen Nikkedukke, og han hverken vilde eller kunde bekvemme sig til at flutte sig overfor Vennen i København med en Pose fuld af Andenmands Meninger og Udtryk. At det Resultat, han kom til, i mangt og meget faldt sammen med Hauptmanns, er en Sag for sig. Betegnende er det, at Heise i langt højere Grad end Hauptmann har Blikket aabent for Skønhederne i det poetisk-sceniske Moment i Wagners Kunst.

Hvad der maa forbause dem, der gennemlæser disse Breve fra Heise til Edv. Holm under Tysklandsopholdet, er den Modenhed, de vidner om. Selvom man tager skyldigt

Hensyn til den Udvikling, Heise havde haft, først i det gamle Kultur-Hjem mellem den stille Fader og Brødrene, dernæst i Birkerød Præstegaard hos Farbroderen, saa hos Sibberns, hos Holms og i intim Omgang med de aandeligt levende Venner i Studenter-Kredsen, maa det dog slaa Læseren, at han virker mærkeligt klog paa Verden, Menne-skene og Kunsten. Hans Belæstthed og hele æstetiske Dan-nelse overgaar langt, hvad man selv den Gang maatte anse som Norm for en 22-aarig. Hans Trang til at udstrække den aandelige Synskreds var umættelig og vidt favnende, og hans Tilegnelse af Stoffet paa de forskellige æstetiske Om-raader var ganske personlig. Karakteristisk for ham er hans Læsning i det halve Aar i Tyskland: først og fremmest Goethe, som han jo havde dyrket ivrigt allerede hjemme i Danmark; „en stor Glæde har jeg stadig haft her med at gøre mig ordentlig bekendt med Goethe,“ skriver han 21. Novbr. Han har i Leipzig studeret hans „Aus meinem Le-ben“, „Werther“, „Faust“, „Egmont“, „Götz“ og „Wilhelm Meisters Lehrjahre“; i Berlin køber han sig Goethes „Ben-venuto Cellini“, som han giver sig til at læse i Juleaften, da han sidder alene hjemme paa sit Hotel, og Lessings „Minna von Barnhelm“, „Miss Sara Sampson“ og „Emilia Galotti“.

Det er ikke en Yngling i Begyndelsen af Tyverne, men en moden Mand, der skriver saa kærligt forstaaende til Edv. Holm, da denne i Efteraaret 1852 aabenbart har været inde i en alvorlig sjælelig Krise, — eller saa naturligt og smukt giver Udtryk for sin Hjemlængsel, medens han sid-der ene i det fremmede Land og tænker paa dem deroppe i Danmark, alle dem, hans Hjærte hænger ved, og som han nu saa gjerne vilde være sammen med. Efter den 2. Novbr. 1852 at have erklæret, at han bestræber sig for paa bedste Maade at faa Udbytte af Livet dernede, skynder han sig at forsikre, at „dette skader aldeles ikke min Kærlighed til Danmark det allermindste; saaledes har f. Eks. de sjælland-ske Egne aldrig staaet saa klart for min Fantasi som nu: Egnene omkring Fursøen ser jeg næsten bestandig for mig, med inderlig Glæde tænker jeg paa, at jeg skal vende til-bage dertil og atter ligge paa Skrænterne ved Fursø en

maaneklar Aften med mine danske Venner; disse Fantasier bevæger sig ganske stille inden i mig, medens jeg paa samme Tid snakker Tysk af alle Kræfter.“

Nogle Dage senere skriver han: „... Dersom En nu kom og spurgte mig, om jeg vilde rejse til Danmark? Jeg vilde ikke for meget, men jeg glæder mig dog grumme meget til at komme hjem igen; med stor Fornøjelse udmaler jeg mig ofte min Glæde ved at sige God Dag til Jer allesammen, og saa maa vi snart ud til Frederiksdal, og det skal være Maaneskin ved Fursø, og hør, Edvard! saa et lille bitte Glas Punsch derude ved Bordet til at forhøje Stemningen, og din Søster maa ikke skænde, fordi jeg er saa materiel, men hun skal drikke med, og vi skal synge: Jeg gik mig ud en Sommerdag at høre —, og saa vil jeg ud-bryde med Clärchen i „Egmont“: Jetzt lass mich sterben, die Welt hat keine Freude auf diese! Jeg forsikrer dig, mit Hjærte banker virkelig af Glæde i dette Øjeblik ved Tanken om at samles med Jer igen, men det er ikke Hjemvé, det har jeg slet ikke kendt til, i det mindste ikke under andre Former end denne, og saa er den ikke dræbende.“

Og saa denne vidunderlige Skildring af hans ensomme Juleaften i Berlin! Han begynder med at erklære Edv. Holm: „Jeg har endnu aldrig haft en saa glædelig Juleaften som i Aften. Da jeg gik hjem Kl. 6, faldt det mig jo noget trist at maatte tilbringe denne Aften alene paa et Hotel, dog fandt jeg mig deri saa godt som muligt . . . Jeg satte mig til at læse, men jeg vidste ikke, hvad jeg læste; saa mange gamle Stemmer kaldte paa mig, og til sidst slap jeg Bogen, lagde mig hen i Sofaen og gav mig hen til mine Fantasier. Først maatte jeg besøge Sibberns. Jeg saa' de med Gran og Lamper pyntede velbekendte Værelser, Julebordet med mange tildækkede Foræringer i Dagligstuen; først sang de alle som sædvanligt Peer Schalls Julesalme, og den gamle stod bagved og nikkede noksaa fornøjet i Takt; og saa hen til Bordet, Professoren vender alting forkert, men derfor er han ligeglad; Fruen dunker ham i Ryggen af Henrykkelse, og Julen straalér ud af alles Ansigter. Derpaa gik jeg ud af Vesterport ud til dig, min Ven! Op paa dit Værelse, Lampen stod paa Bordet, vi sad i Sofaen og talte fortroligt sam-

men, og jeg saa' dig ind i dine ubeskriveligt udtryksfulde Øjne; jeg gik ned i Dagligstuen, hørte din Søster synge ved Klaveret, din Moder sad i Gyngestolen, jeg sagde noget Vrøvl, og hun lo, jeg hørte det tydeligt; din Fader kom med Violinen, og vi spillede en Duet. . . . Jeg besøgte Casses og andre gode Venner. Jeg følte det saa tydeligt, hvor mange dyrebare Skatte min unge Erindring alt ejer, jeg hentede et stort Juletræ, hængte dem alle deri, tændte Lyseene og dansede lystig om det. Du tænker vel, jeg er bleven gal, kære Edvard! Dog ikke! Jeg har haft det godt i Aften, jeg har besøgt Jer alle, trykket Jer en Gang til mit Hjærte, og nu skal jeg tilbage til Tyskland igen . . .“

Og til Broderen Victor skriver han (7. Jan. 1853):
 „ Jeg begynder ellers at længes efter Danmark, ikke naar jeg arbejder, men naar jeg gaar i mine egne Fantasier, saa lever jeg for det meste mellem lutter danske Kornmarker, især spadserer jeg ofte fra Birkerød til Værlose; jeg vil gøre et stort Hop, naar jeg i næste Sommer staar ved Fiskebæk; det er dog meget kønnere end det sachsiske Schweiz for ikke at tale om de diverse fortræffelige Mennesker, som indeholdes udi Danmark; det skal være en stor Glæde at komme anlangende til Toldboden i København. — Det er ikke for det, jeg befinder mig immervæk lige godt her, kan godt lide Tyskerne og skal med Glæde en Gang igen maa-ske besøge dem, men naar jeg tænker paa at komme hjem og se alting igen, hvert et Hus, hvert et Træ, hver en Brosten faar Betydning“

Med Kæmpeskridt er den indre Udvikling hos Heise foregaaet i disse faa Maaneder i Tyskland. Han udbryder i et Brev: „ Jeg forstaar mig ikke selv den Gang [hjemme i Danmark]; nu føler jeg mig anderledes, og Gud give, at den voksende Sikkerhed, jeg føler hos mig, maa være mere end Selvbedrag!“ Den 23-aarige er bleven en moden Mand — og véd det.

Under hans stærke indre Vækst har hans rige Natur udfoldet sig harmonisk. Hans dybe Alvor og trofaste Kærlighedsfølelse viser sig, særlig da hans Fader dør. — Allerede den 18. Novbr. omtaler han, at han fra sin Broder Victor har faaet et traurigt Brev; det indeholdt nemlig Beskrivelse

af Faderens Tilstand, „som lader til at have forværret sig betydeligt; jeg vilde dog ønske, at det en Gang paa en eller anden Maade maatte lyse op for ham! At dog ogsaa enkelte Mennesker skal henslæbe Livet saa forunderlig glædeløst!“

I sit ovenfor citerede Juleaften-Brev fortæller Heise, hvorledes hans glade Stemning et Øjeblik blev ganske ødelagt: „Du vil maaske le af mig, dog, det være et Varsel eller ej, noget lignende har jeg aldrig følt. Jeg gik op og ned ad Gulvet med Tankerne beskæftigede med hine fornøjelige Billeder, da pludselig Lyset flammer stærkt op, mit Øje falder naturlig derhen, men i samme Øjeblik synker Flammen døende sammen; uden at vide hvorfor blev jeg grebet af en iskold Gysen, og uvilkaarlig rullede Taarerne ud af mine Øjne; Stearinet rullede ned ad Lyset og strakte sig i en stiv Høvlspaan ud, ikke mod mig, men lige mod Nord; jeg kom til at tænke paa min stakkels Fader og blev meget uhyggelig tilmode.“

Da han Nytaarsdag Kl. 3 kommer fra Berlin til Leipzig, finder han i sit Logi 9 Breve fra Danmark: „At jeg vilde faa Efterretningen om Faders Død, anede jeg bestemt; hin Fornemmelse Juleaften var mig altfor varslende.“ Det af Brevene, han tilfældigt først aabnede, var fra Gabriel Sibbern, der meddelte ham, at Faderen var død Lille Juleaften. Heise skriver derom: „Døden har givet den trætte Ro og befriet den forpinte fra utallige og store Lidelser; den har stemt mig alvorlig og vemodig, ikke smertelig. I Ordets egentlige Forstand staar hans Minde forklaret for mig; jeg ser kun, hvorledes han altid har villet det bedste, har ofret alt for sine Venner; han har velsignet os alle før sin Død; jeg bad ham i et kort, men inderligt Brev tilgive mig mine Letsindigheder, han læste det samme Dag, han døde, men med klar Bevidsthed; enhver Dissonans er opløst, og jeg kan med oprigtige sønlige Følelser sige nu, at jeg har haft en trofast og kærlig Fader.“

Hvad Peter Heise her giver Udtryk, viser os hans Sjæls Allerhelligste. Vilde man kunne tænke sig en mere kærlig og mere trofast Søn?

IV

MUSIKER I KØBENHAVN

I Maj 1853 vendte Peter Heise tilbage fra sit Tysklands-Ophold og slog sig ned i København som Musklærer. Om hans Virksomhed i denne Egenskab foreligger kun saare sparsomme Oplysninger. Antallet af hans Elever var aldrig stort, hverken i de Aar eller siden. At Heise var ikke alene en kunstnerisk velfunderet Musklærer, men tillige en udmærket Pædagog, fik man de bedste Beviser paa under hans Gerning i Sorø nogle Aar senere. Og i alt Fald naar han interesserede sig for en privat Elev, tog han Undervisningen rigtig *con amore*, mindst af alt som Timelæreren, der „hænger i Klokkestrængen“, gør sin Pligt og intet derudover. Blandt hans Elever (og Venner) var i Begyndelsen af 1850'erne den nu afdøde Professor *Heinrich Nutzhorn*; denne og hans Søstre spillede Klaver hos Heise, og de fortæller, at da deres Fader, den gamle Læge, en Gang udtalte, at han syntes, det blev noget kostbart med de mange Timer, svarede Heise nok saa grandseigneuragtigt, at det skulde ikke bevirke en Indskrænkning i de unge Nutzhorn'ers Musikundervisning; han vilde da saa gjerne give dem 2 Timer for 1 Times Betaling. At udnytte sin Kunst og sin Viden i Penge forstod Heise aldrig!

Den første Sommer i Danmark (1853) dyrkede Heise vedblivende flittigt sin Violin, som beredte ham megen Fornøjelse. Og saa komponerede han; først og fremmest de førnævnte Sange i Hauchs „Robert Fulton“ („Jeg mindes vel et Sted“, „Naar Svanen drømmende“ og „Du var det dejligste Barn“). Dernæst bl. a. de tidligere omtalte Sange til Hostrups dramatiske Arbejder. Fra Foraaret 1854 stammer „Dan-

mark, dine Kæmpegrave“ (Digt af Ploug)*) og „Der stander en Borg ved Høje“ (Digt af Hauch), og fra Efteraaret — foruden Ruskantaten — „Fire Folkeviser“ af Ploug („Han gynged' paa Havet“, „Husker du i Høst“, „En Sommeraften silde“ og „Paa Søndag Aften kommer hun“), — vi er altsaa allerede nu inde paa en Række Kompositioner, der er blevne sikre „Træffere“, og hvis Yndest er mindst ligesaa stor i Dag som ved deres Fremkomst.

I Januar 1855¹) skal Heise have komponeret „Scherzo, Menuet og Rondo“ for Klaver, tilegnet Vennen N. W. Gade. Rimeligvis er dette Arbejde dog blevet til allerede det foregaaende Aar, thi den 6. Febr. 1855 kan „Flyveposten“ meddele, at Kompositionen er udkommen hos Hofmusikhandler Olsen, og udtale, at den „vidner om en ren musikalsk Smag og et omhyggeligt Studium“. Knap 2 Maaneder efter har „Flyveposten“ (4. April) en Notits om, at „paa Musikhandler P. W. Olsens Forlag er udkommet: „Tre Sange for en dyb Syngestemme med Pianoforte, komponerede og tilegnede A. P. Berggreen af P. Heise“.“ Det er atter nogle af hans mest kendte Musabørn, der her er Tale om: „Ja, der er smukt i Syden“ (af Arntzens „Gunløg“), „I den lille Skov“ (Tekst af G. Rode) og „Højt over Bøgens Top“ (Digt af Chr. Winther). Og om Efteraaret udsender Løse & Delbancos Forlag**) 7 „Kærlighedssange“ af Chr. Winther, tilregnede Digteren, nemlig: „Histude er koldt“, „O, lad ej svinde Timen unyttet bort“, „Hvor Skoven mest er øde“, „Der var Roser i Dale“, „Jeg gad saa gjerne være lig Sommerfuglen hist“, „Skøn er Vaaren, liflig Solen“ og „Jeg ser med Vemod ej tilbage“. Heise erklærer i et Brev til sin Broder, Pastor Frederik Heise, at han synes, han „har været meget heldig“ med dem, og siger, at „de gør Lykke mellem Folk (og hvad der er det bedste, ikke alene mellem „Folk“). Chr. Winther var selv ude hos mig, jeg maatte synge dem for ham, og han omfavnede mig med Taarer i Øjnene“.

*) Trykt 1855 i „Saml. af flerstemmige Mandssange“, udgivet for nordiske Sangforeninger, VIII, Hæfte 3, der ogsaa indeholder „Borgjomfruen“.

**) Notits i „Flyveposten“ 1855, 2. Novbr., Annonce 22. Decbr., hvori ogsaa nævnes som udkommet Heises „4 Folkeviser“ af C. Ploug.

Kort Tid derefter udgiver P. W. Olsens Forlag*) hans Sange for 2 Stemmer til Tekster af Hauch og Chr. Winther („Sommerlyst“, „Aftensang“ og „Sang af „Carl den femtes Død““), tilegnede J. P. E. Hartmann. „Disse Kompositioner er smukke og tiltalende og vidner atter fordelagtigt om den unge Komponists anselige Talent,“ hedder det i „Flyveposten“s Notits.

Men foruden hvad der udkom, havde Heise skrevet adskilligt andet. Saaledes fortæller han selv i det nævnte Brev til Broderen Frederik, at han i Løbet af Sommeren 1855 havde komponeret en Ouverture for Orkester, „mest til Øvelse i Instrumentation, og jeg havde ogsaa god Nytte af min kære Mester Gades fortræffelige Raad“; endvidere havde han skrevet en Sonate for Klaver „foruden diverse mindre Sager. Nu***) har jeg atter et større Værk for, nemlig en Ouverture à grand orchestre til Hauchs Tragedie „Marsk Stig“, som Gade er meget fornøjet med og meget animerer mig til“. Han oplyser, at paa det Tidspunkt er Ouverturen halvvejs instrumenteret; han er bleven afbrudt i Arbejdet paa den, fordi han bl. a. maatte skrive Musik til Plougs Kantate „Præstens Studerekammer“, der skulde opføres ved Studenterforeningens Afskedsfest for Hostrup, da denne drog som Præst til Viborg.

Aaret 1856 er ikke mindre rigt paa musikalske Arbejder. Fra Marts hidrører Sangen „Hvor tindrer nu min Stjerne“ (af Chr. Winthers „Hjortens Flugt“****), fra April „Tre Digte af Hauch“ (Dyvekes Sang af „Vilhelm Zabern“, „Den elskede“, „De hvideste Perler“ af „Den hjemkomne Sømand“ og Vekselsang fra „En polsk Familie“: „Her Roserne blusede“). Og fra Eftersommeren en ny Ruskantate, der havde Vilhelm Rode til Forfatter, og som en kort Tid afløste den „rigtige“ fra 1854. Endvidere fuldførte Heise det Aar sin „Marsk Stig“-Ouverture, der blev det første Værk, han fik frem i „Musikforeningen“ (27. Febr. 1858). Og i Sommerens Løb gjorde han en Skitse til en Symfoni, som han imidlertid lod ligge. Maaske skyldes denne Opgivelse af et

*) Notits i „Flyveposten“ 1855, 31. Decbr.

**) 30. Jan. 1856.

****) Trykt i „Romancer og Sange af danske Komponister“ 1856.

store Værk en sjælelig Krise, som Heise har gennemgaaet i 1856, rimeligvis i dets Slutning. Han siger ikke, hvad der har forvoldt den; han er overhovedet meget diskret angaaende dette Punkt. I et Brev til Edv. Holm, der den Gang opholdt sig i Rom, skriver Heise fra København 17. Jan. 1857: „Kun saa meget kan jeg sige, at det var langt fra noget glædeligt, som en Tid har gjort mig sløv og ligegyldig for alt undtagen for de enkelte Medspillende i det Stykke, hvor jeg selv havde Rolle. Du véd jo nok, at naar man en lang Tid har været i et straalende Lys, og Lyset saa pludselig slukkes, maa man en Tidlang gaa og rave og famle i Mørket uden at kunne se noget; først lidt efter lidt begynder man at kunne skimte Genstandene atter, rigtig-Taushed Mere *kan* jeg ikke sige, og jeg beder dig lade dette Punkt være ganske uberørt i Fremtiden.“ Et Fingerpeg om, i hvilken Retning Aarsagen til Heises Nedstemthed maa søges, finder man maaske i Brevets allersidste Ord til Vennen: „ du, som ejer din første Kærlighed.“

Heise er imidlertid aabenbart efter et Par Maaneders Forløb kommen over sin Krise, og mange Ting optager ham, da hans Interesser atter er blevne vaagne. Han, den varme Mozart-Beundrer, kan ikke tænke sig at lade Mesterens 100-Aars Fødselsdag, den 27. Jan. 1856, gaa hen uden haaber jeg, at du vil kunne faa ud deraf, at du tilgiver min nok i Dunkelhed, men efter enhver Nat kommer jo en Morgen. Med saadanne halvkvædede Viser kunde jeg naturligvis blive længe ved, men det er jo til ingen Nytte; saa meget at fejre hans Minde. Det forbauser ham, at Det kgl. Teater intet gjorde for at markere Dagen; selv arrangerer han hos Konferensraad Holms en musikalsk Aften, hvor Damer og Herrer. „Jutter gode Stemmer“, udførte mozartske Sager. „og det løb meget godt af“. Og han paatager sig at affatte de musikalske Artikler, ogsaa Biografier, i „Nordisk Konversationsleksikon“, som „Forlagsbureauet“ i København begynde at lade udkomme Aaret efter.

I de første Uger af 1857 er han i Færd med en Strygekvartet, hvoraf det indledende Stykke er færdigt, da han 17. Januar skriver sit Brev til Edv. Holm, og han erklærer sig selv meget vel tilfreds med det; han er i de Dage „paa

Jagt efter det 3. Stykke og vilde gjerne snart være færdig med hele Kvartetten, da han har noget andet for, som han længes efter at komme til at tage fat paa. „Det skulde være et Koncertstykke for Soli, Kor og Orkester, hvortil jeg selv har opfundet et lille, ganske vakkert Stof, som min ædle Ven Gotfred*) udfører for mig“. Derefter forklarer Heise, hvorledes han havde tænkt sig den Komposition: „Først et Kor af hjemvendende Høstfolk, af en fredelig, landlig Aftenstemning, med Glæde over den fuldendte Dag og Længsel efter Nattens Hvile for Dagens Sorger; derpaa træder en Vandringsmand frem, som i et Recitativ med paafølgende Arie synger om Natten, der vækker Sorgerne stærkere frem; om sin Længsel efter den Elskede, som han tror troløs; i Slutningen skulde man da mærke ham synke hen under sin Smerte, med Overgang til et paafølgende Kor af Søvnens Genier, der kalder Hvilen over den trætte; derpaa Drømmenes Aand, der kalder Billeder fra hans lykkelige Fortid frem; saa en Overgang til hans Drøm, hvori han samles med sin Elskede, hendes Moder, Terzet, Kirkegang, Brudekor etc., som alt taber sig atter i et Kor af Søvnens Aander; han vaagner op med fornyet Haab, og hans glade Sang gaar da over i et Morgenkor af Høstfolkene, som gaar til deres Arbejde. Det er egentlig en meget god Ramme, og blev det heldigt udført, kunde det blive et ganske pænt Stykke. Jeg meddelte det forleden til Gade, som syntes meget godt om det.“ Senere hører man intet mere om denne Plan; sandsynligvis er den aldrig kommet videre. Vil det være for dristigt at tænke, at dette Æmne har en vis Forbindelse med den Depressionstilstand, hvori Heise havde befundet sig kort forinden?

Aaret 1857 møder med en ikke mindre rig og betydelig Produktion. Der er „Fuglekvidder“ for 3 Stemmer med Klaver, der i Immanuel Rées „Tidsskrift for Musik“ (1857, Nr. 18) omtales som en let og luftig velbehandlet Komposition; der er „En Sangkreds“, 6 Sange for én Stemme med Klaver til Digte af Chr. Winther („Saa maaneklar og stille“, „Du gav mig den røde Rose“, „Tiderne komme“, „Solen er slukket“, „Pris være Himlens hvalte Blaa“ og „Vildt fly-

*) d. v. s. G. Rode.

ver Høg“); og der er „Havfruens Sange“ til Digte fra Inge-
manns „De underjordiske“ for én Stemme med Klaver
(„Havfruen til Sigurd“, „Havfruen udenfor Kæmpernes
Lejr“, „Havfruen bringer Sigurd et Skærf“, „Havfruens
Fortvivelse“ og „Den befriede Havfrue“). Dette sidste
Hæfte Sange bliver ganske særlig rost i en længere Anmel-
delse i Rées Tidsskrift.

Som man ser, har Heise atter her i disse første Aar efter
sin Hjemkomst fra Udlandet — ligesom i sine allerførste,
utrykte Sange (1848—50) — ladet sig inspirere af Tidens
ypperste Digttere paa det danske Parnas. Han forstod at
vælge sine Digttere, og han var nu i personlig Forbindelse
med dem alle. Overhovedet gør Heises eksklusive Natur
sig gældende mere og mere, baade i Livet og i Kunsten.
Hans Valgsprog kunde — menneskeligt og musikalsk —
være „Ikke mangt, men meget“. Han fortæller i et Brev til
Edv. Holm, at han en Søndag Aften har været ude hos hans
Familie paa Vesterbro: „Der var en forfærdelig Masse Men-
nesker derude, for mange for mig, for jeg er ingen Menne-
skeven i det store; derfor holder jeg egentlig talt ogsaa mere
af at være derude en Hverdagften i al Stilhed. Jeg bliver
i det Hele taget mere og mere kræsen med Mennesker, ikke
fordi jeg har forspist mig i dem, for der gives naturligvis
dem, som jeg stadig hænger ved, og mit Hjærte er lige saa
varmt som nogensinde, men Minoritetsprincippet gør sig dog
mere og mere gældende; jeg sætter overalt ikke Pris paa
mange Retter, men foretrækker helst faa, men veltillavede;
Mælkegrød kan jeg nu ikke lide, men derimod Napoleon-
suppe, en Weysisk Duesteg med en god Rødvin.“

Blandt dem, Heise „stadig hænger ved“, er først og frem-
mest *Gade*, hvem han betegner som „noget af det første
paa denne Jord i enhver Henseende. Han tilhører Kunsten
med Liv og Sjæl nu*) og er livlig og munter i den“. Men
ogsaa et mere tilfældigt Møde kan faa hans Hjærte til at
vise, at det er „saa varmt som nogensinde“, f. Eks. da han
traf Fru *Clara Schumann* — rimeligvis gennem *Gade* —
under hendes Besøg i København i Sæsonen 1856—57 og

*) *Gade* havde kort i Forvejen mistet sin Hustru og været meget
nedbøjet over hendes Død.

udbrød: „Jeg véd sjældent at have set en saa indtagende Personlighed og at have været i Berøring med en saa ægte Kunstnersjæl.“

Saafrømt Heise havde været en Allemandsven, vilde han sikkert tidlig have søgt til Skæringspunktet for Studenter-ly og Musik: *Studenter-Sangforeningen*, hvor han efter sine

N. W. Gade.

Interesser naturligt hørte hjemme. Der gik imidlertid nogle Aar, før han — der jo i Forvejen havde den Omgangskreds, han ønskede, og al den musikalske Nydelse, hans Hjærte kunde begære, — sluttede sig til den. Først 1853 gik han ind i Studenter-Sangforeningen, der maatte regne det for en Ære at tælle den allerede bekendte og yndede Komponist blandt sine Medlemmer. Det skulde dog ikke blive som Sanger, at Heise fik Betydning for Foreningen: hvad han af sin oprindelig smukke Sangstemme

da havde tilbage, var lidt, men behageligt, ikke nok til at gøre sig gældende i et Kor, men tilstrækkeligt til, at han kunde gengive sine egne Romancer i en privat Kreds.

Om Heises Virksomhed som menigt Medlem af Studenter-Sangforeningen véd man ikke andet end, at han deltog i dens Udflygt til Ringsted, Sorø og Næstved 23.—26. Juni 1854. Under Besøget i Sorø, hvor Akademiet var Vært under Rektor Bojesens Ledelse, var der arrangeret en Køretur til Tudse Mølle og Tjustrup Sø, en Tur, der var meget fornøjelig, kun ikke for Chr. Richardt og et Par til, som væltede, og Richardt og Heise fik Koldfeber og maatte ind i et Hus og straks i Seng²).

Sin Betydning for Studenter-Sangforeningen fik Heise — foruden som Komponist — som dens Dirigent. Det blev han allerede det andet Aar, han var Medlem. Hans Over-

tagelse af Stillingen betød for Foreningen et Plus i Virksomheden, der i de nærmest foregaaende Aar havde været i Tilbagegang. „Musikdirektøren“ *Emil Erslev*, som aldrig havde været synderlig populær blandt Medlemmerne, fordi han forekom dem for meget Skolemester, blev i Begyndelsen af 1850'erne saa stærkt optagen af sin Virksomhed som „Musikforeningen“s Forretningsfører, at han ikke ret godt ogsaa kunde passe Sang-Foreningen. *C. J. Hansen* („Kammermusikeren“ kaldet), der som Sanglærer for alle de yngre Medlemmer havde vundet megen Anerkendelse for sin Indstudering af „det almindelige Studenter-Repertoire“, kom da ganske naturligt til (i 1853 eller 54) at rykke op i Erslevs Plads, medens Heise valgtes til at beklæde Stillingen som „tredje Musikdirektør“. Han røgtede sit nye Hverv med Alvor og Energi og selvfølgelig i musikalsk Henseende forsvarligt. At han baade overtog denne Stilling og komponerede saa mange og saa lykkeligt inspirerede Sange for netop Studenterkor, viser, at han interesserede sig for Mands-Sang og i den Henseende var en direkte Modsætning til Hauptmann, der „in abstracto ikke kan lide 4-stemmig Mandssang“, selvom der er enkelte Ting, han meget gerne hører³).

Naar Heise ikke fik *saa* stor Betydning for Studenter-Sangforeningens Liv som *J. P. E. Hartmann* og *C. J. Hansen*, kom det vel for Størstedelen af hans Ulyst til at træde frem og kommandere; han holdt jo altid mest af det hyggelige kammeratlige Samliv paa Tomandshaand eller i de smaa fortrolige Kredse, hvor han kunde føle sig paa lige Fod med sine medsamtalende. Medens han derved blev inderligere knyttet til de enkelte, kom han let til at staa noget fremmed overfor den store Mængde⁴). — Den første Koncert, Studenter-Sangforeningen gav under Heises Ledelse, fandt Sted den 21. Decbr. 1854 og indeholdt hele 3 nye Numre af ham: „Vi er en liden, men modig Hær“, hans Udsættelse af „Å jänta å ja“ og „Skolescenen“ i hans, *Hostrups* og *Richardts* „Rus-Kantate“, der da var knap 3 Maaned gammel, og af hvilken der sagtens var gaaet stort Ry i den akademiske og musikalske Verden, saa at Koncert-Opførelsen af det nævnte Brudstykke var baade en Aktua-

litet og en Sensation af Rang. Ved den næste Koncert, den 14. Decbr. 1855, der gaves til Fordel for den nye Studenterforenings-Bygning (paa Gammelholm), opførtes første Gang Heises Kvartet „Det er Efteraar“, der oprindeligt kun havde været en Solo, men som Tekstforfatteren Richardt udvidede med 4 Strofer, saa at Kompositionen maatte ændres — og vandt betydeligt derved⁵).

I 1856 gav de danske Studentersangere sammen med de lundensiske for første Gang en Fælleskoncert, den 17. Novbr., og ved denne Lejlighed havde Heises Kvartet „Til Bacchus“ sin Uropførelse. Om denne sidste Komposition fortæller et af Studenter-Sangforeningens Medlemmer, Alb. Møller, følgende: „Hans [Heises] „Bacchus, hør min bitre Kvide“ voldte saavel ham selv — der ikke sjældent manøvrede stærkt med sine Kompositioner, forinden han fik dem efter sit Hovede, — som os, der første Gang skulde udføre den, „bitter Kvide“. Det var navnlig et Par Takter i Mellemsatsen, han ikke kunde faa til at falde nogenlunde let og harmonisk, og som han derfor flere Gange, til sidst endog under selve Generalprøven, ændrede paa.“ Maaske har Heise haft adskillige af den Slags kunstneriske Anfægtelser og Kvaler under sin Virksomhed som Sangforeningens Dirigent, og der foreligger i Brevene fra ham intet om, at det har været ham en Fornøjelse at arbejde med Studenter-sangerne som deres musikalske Ansvarhavende. Men han har selvfølgelig her som overalt været pligtopfyldende til det yderste og gjort alt sit bedste paa den Post, han havde paataget sig at udfylde. Den sidste Koncert, han dirigerede, afholdtes den 9. Febr. 1858, hvor han fremførte sine „3 Katte“. Men da var han allerede egentlig ude af Spillet, idet han kort før Nytaar havde tiltraadt sin nye Stilling som Musiklærer ved Sorø Akademi. — Hans Nærværelse i Hovedstaden i Anledning af Koncerten benyttede hans Venner i Studenterverdenen til at fejre ham ved en Afskedsfest den næste Aften i Studenterforeningen. — Heises Efterfølger som Sangforeningens Dirigent blev Cand. theol. Adolf Knudsen, der dog allerede Aaret efter blev ansat som Kantor paa „Vallø“, hvorefter Posten blev besat med Chr. Richardt.

For Studentersangerne betød Heises korte Dirigent-Periode frisk Vind i Sejlene, hvad der gav sig Udtryk ikke blot ved stærk Tilgang af nye Medlemmer, men ogsaa ved Repertoirets Udvidelse med nye danske Kompositioner.

Hvilken Betydning Heise som Komponist har haft for Berigelsen af Studenter-Sangforeningens musikalske Skatkammer, fremgaar alene af den Omstændighed, at endnu 10 Aar efter hans Død stod hans Arbejder med det næststørste Antal Opførelser paa Foreningens Koncerter, kun overgaaet af J. P. E. Hartmanns. Som Romancerne paa enhver dansk Sangaften indtager Korværkerne og Kvaretterne stadig paa Studenter-Sangforeningens Programmer en uanfægtet Hædersplads.

V

DET HAGE'SKE HUS — FORLOVELSE

Ved Lille Torvegades Begyndelse, hvor den gamle Knipelsbro naaede Christianshavn, residerede fra 1849 paa „Den røde Gaard“s Førstesal Storkøbmanden og Politikeren, Konsul *Alfred Hage*, i en overordentlig smuk og fornem Bolig.

Ad en tæppebelagt Trappe kom man op til en lang Forhal, hvor der var anbragt Sofaer imellem store blomstrende Træer og Planter. Til venstre førte Døre ind til en Række Saloner; til højre laa den imponerende Selskabssal.

Familien Hage førte stort Hus, — stort ikke blot efter datidige københavnske Forhold. Det var et af de toneangivende i Hovedstadens „Society“, Samlingsstedet for Handlens, Politikens og Kunstens Koryfæer. Og dets Selskabelighed var præget af en Glans og Grandezza, som svarede til Husherrens Rigdom og sociale Position.

Helene Nyblom fortæller¹) om et Bal i det Hage'ske Hus. Trappegangen duftede af Hyacinter og alle Vaarens Blomster. Hele Boligen straaledede af Lys i Kroner og Lampetter. Det var med en næsten højtidelig Følelse, man gik op til Festsalen. Ved de store Baller, Hages gav, samledes ikke blot den dansende Ungdom, men mødtes ogsaa mange af Københavns mest bekendte Personligheder. Af halvvoksne unge Piger var der hin Aften kun nogle faa, Bolette Puggaard (senere gift med Komponisten, Prof. Emil Hartmann) Datter af Grosserer Rud. Puggaard, der boede i Stueetagen i samme Hus, Orla Lehmanns eneste Datter, Marie Hammerich og Helene Roed (Maleren Jørgen Roeds Datter, senere Fru Nyblom). Til Gengæld vrimlede det med skønne voksne

Damer. Der var: Minister Fengers Frue, Fru Puggaard, 3 af den norske Digter Andreas Munchs Døtre og J. P. E. Hartmanns Døtre Clara (senere Fru Aug. Winding) og Emma (senere gift med Pastor Wedel i Søllerød).

Prisen bar dog Husets egen Datter *Ville* (Vilhelmine).

„Den røde Gaard“.

Hun dansede ikke, da hendes Arme led af en Slags Lamhed, stammende fra en Sygdom i Ryggen. Men naar hun skred frem i sin hvide Silkedragt med Slæb og nogle orientalske halvmaaneprydede Naale stukne ind i sit Haar, gav man uvilkaarlig Plads for hende som for en Dronning.

Intet Under, at Marstrand yndede at male hende! Ingen havde en saadan Overflod af sorte, blanke Lokker om Kinderne og i Nakken som hun. Desuden besad hun en

ganske særlig Charme uden at have nogen graciøs Figur. Hun var bredskuldret, og der var en vis indtagende Kejtethed over hendes Bevægelser. Hendes Ansigt oplystes af to forunderlige, mørke Øjne; to farlige Øjne, der enten kunde være bedaaende skælmske eller drømmende melankolske, og til Tider kunde udslynge Lyn af Strenghed. Der var heller ingen, der kunde modstaa disse Øjne, og alle de unge Herrer, der omgav hende, havde sikkert en Periode, hvor de var dødeligt forelskede i hende. . . .

Under Kotillonon hin Balaften sad hun stille og beskedent i et Hjørne og saa' paa Dansen, men der maa have været noget særlig magnetisk i hendes mørke Øjne, thi Herrerne flokkedes og sværmede om hende og gav hende henrykte deres Buketter. Hun smilede til alle, havde et venligt Ord til enhver, men brød sig kun om en eneste — *Peter Heise*, og han var aldrig med ved Familien Hages Baller.

Souper'en serveredes for de ældre ved et langt Bord i Spisesalen. Men for de unge var der anbragt en Mængde Smaaborde i den lange Hal. Der var i Reglen skrevet en Sang for Lejligheden, af enten Carl Ploug eller Christian Richardt. Omkring de dansende stod der altid mange Berømtheder og saa' paa Ballet: Michael Wiehe og Høedt, Malerne Marstrand, Sonne, Skovgaard, endvidere Bissen, N. W. Gade og J. P. E. Hartmann og næsten hele Ministeriet: Hall, Monrad, Tscherning og Orla Lehmann og alle andre af Dattidens nationalliberale Politikere, der gik ud og ind i Huset, og H. C. Andersen, der hyppigt kom der med et nyt Eventyr.

Man kunde kort sagt her møde „tout Copenhague“. Men det kunde saa ogsaa hendes en Gæst at komme der gentagne Gange uden at have vekslet Ord med mere end den ene af Ægtefolkene. Der skelnedes nemlig mellem Mandens og Konens Gæster, saa at det f. Eks. er passeret en ung Mand, at han spiste til Middag dér uden at være forestillet for Husets Herre! I dette aabenbart noget mærkelige Hus var Heise bleven indført gennem sine Venner Gotfred Rode, Chr. Richardt osv. Ligesom de kom han afgjort til at høre til *Fru Hages Kreds*. I de Aar holdtes der hos Hages en Gang hver eller hveranden Uge „aabent Hus“ for Ungdom-

men med Foredrag af Kunsthistorikeren Prof. Høyen, og bagefter dansedes der; paa saadanne Aftner var der i det Hele taget livligt.

Ville Hage følte sig som sagt blandt alle de unge Mennesker, der kom i hendes Forældres Hjem, ubetinget mest tiltrukken af Heise med det drømmende Væsen og foretrak ham for de andre, der altid diskuterede, bl. a. Politik, og derfor efter hendes Opfattelse var „kedelige“. Og dog var disse unge Mænd jo alle forelskede i hende, en og anden af dem har vel endog optraadt som Frier.

Skønt Ville Hages Fysik var ret skrøbelig, maa hun have været en frisk og varmlødig ung Pige, med Hang til det romantiske og en vis Æventyrlyst i sin Natur. Hendes største Glæde var at ride; hun red udmærket og tog sig briljant ud til Hest. Da hun var halv voksen, havde det været hendes Drøm at blive Cirkusrytterske, og hun har selv fortalt, hvorledes hun havde gaaet omkring med en Pisk og raabt „Hop! Hop!“ for at sætte sig ind i, hvor inspirerende det vilde være at høre dette Tilraab.²⁾

Hvilke Følelser hun nærrede for Heise, ser man af en Beretning af Helene Nyblom³⁾: Der var Karneval hos Familien Puggaard, hvis Fester — ligesom Hages oppe paa Førstesal — regnedes blandt de mest storstilede i Staden.

I Aftenens Løb kom en Herre hen til den endnu kun halv-voksne Helene Roed. Han var iført et Holberg-Kostyme, men hans Dragt var ret luvslidt, og han saa' ud som en gammel Mand, det var gaaet tilbage for. Han bar ingen Maske, men var malet i Ansigtet, saa at man ikke kunde kende ham. Desuden holdt han i den ene Haand en Lorgnet, hvorigennem han hele Tiden betragtede de dansende, medens han trippede om. Da han var kommen hen til Helene Roed, sagde han med en paataget tynd Stemme: „Lille Helene! Har du ikke set Ville Hage? Kan du ikke sige mig, hvor hun er?“ Men det kunde den lille Helene ikke, thi ikke heller hun havde set Ville Hage. Hun var der nemlig ikke. Hun havde bedt sig undskyldt paa Grund af Hovedpine.

Sagen var den, at hun havde faaet at vide, at Peter Heise ikke var indbudt til Puggaards, og da han var det eneste

Menneske, hun havde Lyst til at træffe, brød hun sig ikke om det hele Karneval. Men den gamle Herre *var* netop Peter Heise, som ubuden havde begivet sig hen til Festen i

Fru Ville Heise.

Haab om at møde sin elskede dør. Han hilste ikke en Gang paa Værten og Værtinden, men trippede bare omkring fra det ene Værelse til det andet for at finde den, han søgte. — Ville Hages Søster, Johanne (der senere blev gift med Billedhuggeren Vilhelm Bissen) var imellem de dansende. Hun genkendte Heise og løb op ad Trappen for at sige til Ville Hage: „Heise er dernede“. Det varede ikke længe, førend

Ville Hage kom styrtende. Hun havde iført sig en græsk Dragt med en kort Silketrøje og en rød Fez paa Hovedet. Skøndt hun bar Maske, blev hun snart genkendt. Da hun viste sig i Døren, rystende sine Lokker og muntert trykkende Hænderne paa alle de mange, der nærmede sig hende, kom der nyt Liv i Festen. Men det varede ikke længe, før hun og Heise havde fundet hinanden. De forsvandt sammen i et af de indre Værelser, hvor de talte sammen hele Aftenen, indtil Ville Hage gik op for at sove, og Heise forlod Selskabet uden at tage Afsked med nogen.

Man har her paa én Gang begge de to unge for sig — med deres varme Forelskelse og deres karakterfulde Beslutsomhed. Betegnende for Heise er ogsaa hans Spillen-Komedie i al Uskyldighed for at komme den tilbedte nær. Den Romantik, der er over deres Møde paa dette Privatkarneval, er typisk for deres Forhold hele Resten af Livet. Og Romantiken kan følges helt tilbage til den første Gang, Heise saa' sin tilkommende. Det var⁴⁾ paa et Portræt, som Marstrand har malet af hende, og hvor hun sidder i en kort, lyseblaa Dragt og holder sin Moder under Armen, medens hendes lille Broder (Alfred) viser Beskueren et Billede med et Hundehovede. Ville Hage var den Gang ikke mere end 11—12 Aar, men ejede allerede da hele den Charmé, som senere fordrejede Hovedet paa saa mange. Heise saa' dette Portræt paa en Udstilling og sagde da til en Kammerat: „Saadan skal min tilkommende Hustru se ud!“

At Heise skulde have kunnet føle sig hjemme, eller blot vel tilpas under de store, næsten hotelagtige Forhold hos Familien Hage med dens uhyre, stadig omskiftende Selskabelighed, han, den stiltfærdige, bly, kun paa intim Hygge anlagte, indadvendte drømmende Kunstner-Natur, var paa Forhaand udelukket.

Naar Heise overhovedet kom dør i Huset, var det ganske utvivlsomt kun for Datterens Skyld. Han stod sig nok godt med Fru Hage, der skildres som en fin og elskværdig Dame. Men han har sikkert ikke haft meget med Hage at gøre. Og at den stormægtige Handelsfyrste ikke blev just henrykt, da det gik op for ham, at hans forvante Datter

— hvem han med fuld Ret havde kunnet tiltænke et ganske anderledes stort „Parti“ — havde forelsket sig for Alvor i den unge Æstetiker, der jo nok tilhørte en fortræffelig og anset Familie, men endnu ikke havde vist Ævne til at samle sig rigtigt til noget, det er saa naturligt. Hvilken Fremtid kunde vel vente de to unge? Peter Heise var jo

Alfr. Hage.

den Gang endnu kun „lovende“, omend i ualmindelig Grad, havde endnu intet stort „Navn“ som Musiker. Til Gengæld var gamle Hage med sin prosaiske, men glimrelystne Natur en Type, der maatte være Peter Heise afgjort usympatisk, ja virke ligefrem frastødende paa ham.

Men Ville Hage var Faderens afgjorte Yndling, og hun elskede sin Fader lidenskabeligt. Det har da ikke været let for hende at dele sit Hjærte mellem Faderen og Heise.

Under disse Forhold maa det have været med bange Anelser, Heise gik til Hage for

at anholde om hans Datters Haand. En Beretning herom skylder vi Adolf Bojesen — Sorø-Rektorens Søn og en nær Ven af Heise, hvem han kom meget sammen med. — i sine Erindringer fortæller han bl. a.: „Saa hændes det en Dag, at Heise kommer op til mig, kjoleklædt, med hvidt Halstørklæde og stramme Miner. Han skal hen og anholde om Hages yngste Datter Villes Haand — ikke umiddelbart hos hende, — thi *de* er allerede enige, — men hos Fade-

ren, overfør hvem hans Mund altid gik i Staa ... fri til denne Mands Yndlingsbarn, den rige Arving, fri som Musiker hos en Mand, der i Forvejen var belemret med en Digter (Ploug) og en Billedhugger (Bissen) som Svigersøner!! — Pinen skulde imidlertid forlænges for min stakels Ven. Han var kommen op til mig for at udøse sit overfyldte Hjærte, men traf ikke Hage paa Kontoret den Aften. Næste Dag samme Scene! Paaklædning som sidst! — Men saa slog endelig Lykkens Time. Dagen efter kom han styrtende op til mig, ellevild af Glæde. Imod al mulig Forventning havde Hage, — der nok i Forvejen havde Nys om Sagen og ikke turde sætte sig imod sit svage Yndlingsbarns Lykke — straks og uden videre Omstændigheder givet sit Samtykke“.

Saa var altsaa Heise bleven Svigersøn i Finans- og Handelsfyrstens Hus. Sangfuglen var kommen i Guldbur. — Han var den Gang 28 Aar, hans Forlovede 20.

Det gjaldt nu for Heise at skaffe sig en Stilling, der kunde give ham en fast Indtægt. Selvom han var en flittig Komponist, selvom han beklædte det ærefulde Hverv: at dirigere Studenter-Sangforeningen, og selvom han havde nogle private Elever, var det dog ikke nok til at give gamle Hage Indtryk af, at hans tilkommende Svigersøn var noget og „havde“ noget. Det vilde ogsaa have været

Fru Hage.

ganske uforeneligt med den ærekære Heises Natur, om han skulde have set sig henvist til at leve af sin Kones Penge. At have den Hage'ske Formue i Ryggen til at give Tilværelsen nogle Ekstrabehageligheder var jo ikke ilde, men et Levebrød, det maatte og skulde han skaffe sig, af Hensyn baade til sig selv og til hans Forhold til Familien Hage.

Saa skete det, at Stillingen som Musiklærer ved Sorø Akademi og Organist ved Sorø Kirke blev ledig. Embedet var ganske vist ikke fedt. Rektor Bojesen skriver rigtignok til Ministeriet 1. Okt. 1857 bl. a. følgende⁵⁾: „Da dette Embedes Lønning er meget lidt bekjendt, og det for at erholde dygtige Ansøgende er af Vigtighed, at Forestillingerne om Embedets Løn ikke ere altfor ringe, tillader jeg mig at foreslaae, at der i Bekjendtgjørelse om Vacancen udtrykkelig nævnes, at Lønnen ifølge Loven af 28. Marts 1855 er 500 Rd. med et Tillæg af 100 Rd. for hver 5 Tjensteaar indtil 900 Rd., fremdeles fri Bolig eller Husleiegodtgjørelse og 10 Favne Brænde, samt at Organisttjenesten, hvis Løn er 200 Rd., kan ventes forenet med Musiklærerposten.“ — Men disse Tal maatte jo forekomme ganske latterligt smaa for en Hage'sk Bevidsthed!

Embedet blev ledigt derved, at Adjunkt *Julius Theodor Borup*, — der havde været Studenter-Sangforeningens „Musikdirektør“ fra dens Stiftelse i 1839, til han 1843 blev ansat ved Sorø Akademi, — blev udnævnt til Præst i Skamdrup. Naar nu Heise søgte Embedet — der ved et pudsigt Tilfælde syntes særlig at drage Studentersangernes vekslende Dirigenter, — skyldes det vel for en Del, at han følte sig stærkt tiltrukken af netop Sorø. Han havde været der i et Par Ferier, paa Besøg hos Rektor Bojesen som Ven af dennes Søn Adolf. Og hele den stille, romantisk idylliske Atmosfære, der hvilede over den gamle By, maatte tiltale en Kunstnernatur og en Personlighed som Heises. Sikkert har det ogsaa været Heise kært, om han kunde føre sin Brud bort fra Hovedstadens og det Hage'ske Hjemms Tummel, ud til landlige og sunde Omgivelser, til en dejlig Egn og en By, der i Forhold til sin ringe Størrelse rummede en betydelig Sum af Intelligens. — Han fik Embedet, og hans Udnævnelse meddeltes Rektor Bojesen i følgende Skrivelse⁶⁾:

Ministeriet for Kirke- og Undervisningsvæsenet.

At Ministeriet under Dags Dato har constitueret cand. philos. Peter Heise til Lærer i Musik ved Sorø lærde Skole og Opdragelsesanstalt samt til Organist ved Sorø Academies Hovedkirke

med en Gage i Henhold til Lov af 28. Marts 1855 § 3 c. af 500 Rd. aarlig foruden fri Bolig eller isteden derfor en Huusleiegodtgjørelse i Penge af 150 Rd. samt 10

Favne Brænde, samt som Organist med 150 Rd. aarlig i Løn, 50 Rd. for at stemme Kirkens

Orgel, foruden uvisse Indkomster af Bryllupper, Barmedaab og Begravelser, samt Fri-bolig, der dog bortfalder ved denne Stilling, forsaavidt han nyder dette Emolument eller Godtgjørelse der-

for i hans Embede som Musiklærer, dette meldes her ved tjenstligt Rectoratet til behagelig Efterretning, og anmodes Samme om at meddele den antagne Lærer, efter hans Ankomst til Sorø, nærmere Underretning om hans Forretninger ved Skolen og Opdragelsesanstalten. Det tilføies, at Cand. Heise under Dags Dato er tilskrevet om snarest muligt at tiltræde sine Functioner, og at Inspecturen for Sorø Academies Gods-Kasse og Regnskabsvæsen er meddelt det Fornødne om hans Constitution.

P. Heise.

Om det den constituerede Lærer tillagte Emolument af Fribolig skal nærmere Underretning blive Rectoratet meddelt, saasnart det er blevet afgjort, hvorvidt Bolig in natura som Organist kan tillægges ham, hvorom Brevvexling under Dags Dato er indledet med Inspecteur Etatsraad Povelsen.

Kjøbenhavn d. 18. Dec. 1857.

C. Hall

Schwartzkopf.

Til Rectoratet

for Sorø lærde Skole og Opdragelsesanstalt.

At Heises' Ansættelse vakte Tilfredshed i vore musikalske Kredse, ses bl. a. af en Notits i Immanuel Rées „Tidsskrift for Musik“ (1857, Nr. 17), hvor der til en Meddelelse om Udnævnelsen føjes den Bemærkning: „I denne Anledning kunne vi ikke noksom udtale et Haab om, at de højere Vedkommende altid ved Besættelserne af Organistembederne i Provindsbyerne, ligesom nu, ville tage tilbørligt Hensyn til den Ansættendes (!) Dygtighed“.

For Vennerne i Studenterverdenen var det et stort og smerteligt Tab, at Heise forlod København. Navnlig i Studenter-Sangforeningen skiltes man med oprigtig Sorg fra ham. *Hvor* stor Pris man dør satte paa ham baade som Dirigent og som Kammerat, viste sig ved den Afskedsfest, man holdt for ham den 10. Februar 1858 i Studenterforeningen, hvis Sal var smykket med Illustrationer til hans Kompositioner. Ind imellem en lang Række Taler for ham blev der afsunget hele 4 Sange til hans Ære, — af Vilh. og Gotfred Rode, af den bekendte Læge Otto og af Chr. Richardt. Den sidste havde skrevet en hel stor Kantate, og i den som de andre Hyldestkvad var Alvor og Spøg blandet sammen paa den Maade, som Hædersgæsten selv holdt mest af.

I Chr. Richardts „Fest-Cantate“ hed det i det indledende Kor:

Lyttende Studenterflok,
I, som applaudered,
Naar et lystigt Melodram
Bruste ved Klaveret,
Vær forstemt som Jert Klaveer;
Han vil ikke spille meer,
Han vil til at rejse!
Tænker paa,
I Russer smaa,
Hvad var I uden *Heise!*

Syngende Studenterflok
Med og uden Briller,
Med og uden Smørelse,
Med og uden Triller,
Styrter Jer i Taarebad:
Han, hvis Stok I lystred glad,
Han vil til at reise!
I kan gaa
Tilnød til h —
Men ikke meer til *Heise!*

VI

I SORØ

Heise maa straks i December have tiltraadt Embedet i Sorø. Allerede den 14. Januar næste Aar (1858) skriver han til Gotfred Rode om, hvor hyggeligt han har faaet sig indrettet dernede. Han var kommen til at bo hos en Præstehenke fra Vestindien, Fru *Tidemand*, en hjærtensgod, højest original Dame. Han kendte hende allerede fra det Sibbern'ske Hus — med hvilket hun paa mødrene Side var beslægtet —, og lige fra første Færd blev hun ham en moderlig Veninde. Hun plejede ham med den største Omsorg, da han kort efter sin Ankomst blev alvorlig syg — af et Anfald af den samme Hjærtelidelse, der gjorde Ende paa hans Liv. Mærkeligt nok havde en Læge i Sorø, Dr. Bojesen, den Gang — Heise var da 28 Aar (7×4) — udtalt, at han skulde være forsigtig, thi han vilde faa et lignende — men stærkere — Anfald, naar han blev 7×7 Aar. Som bekendt var Heise virkelig 49, da han døde!

Fru Tidemand og hendes lille Datter *Valborg* — „Vabbe“, som Heise kaldte hende da og altid senere, — sluttede sig til ham med en rørende Hengivenhed, og han besvarede den af sit hele varme Hjærte. Saalænge han levede, omfattede han dem begge med en Æmhed, som om de havde været henholdsvis hans Moder og hans Datter, og det nære, harmoniske Forhold fra hans første Tid som Ungkarl i Sorø fortsattes, da han havde giftet sig. Ligesaa meget som han holdt Fru Heise af de to prægtige Damer. Beviser paa Ægteparrets Omhu for dem og paa dets Deltagelse i deres Sorger og Glæder foreligger i de talrige Breve, som Heise

Lors' Fredag 20 Aug 58

Lyon Ploeg!

Jeg er nu i de sidste Aars blandt saa
naar til et gammelt "Aarlandet" til min daglige
Disposition, at jeg ikke gjenner mit gammelt
forbud. Om jeg end har fundet alle Bladene og
Bevægelses Tidsskrift, er det dog langt befærligere
at faa et gjensigt i sin Plac, hvorfor jeg vil
dem at indtage mig som Abonnent og
Læsning Blad. Ligeledes vil jeg gjenner gamle alle
Nummerne fra alle Aars Tidsskrift, og
det er umulig.

Jeg har faaet et meget godt Indtryk af
Dagbladet forud. Min nye Hovedsag er Be-
vægelses Tidsskrift. Deres navn er meget dragende
og lader at faa at gjensigt, jeg kan godt
Eide dem og jeg tror ikke, det falder mig svært
at niere dem. Jeg faaer ogsaa, at ville vil
fåe sig vel forud. Gaudes Lygt til Hilsen og
minde Tidsskrift vil end stor Tidsskrift min
tilfærdstille, og naar man for et Lydeligt og
gode indse dem er det et godt Plac at læse

ya. Jinn fur usaltat gaar aayl kungu
dhar ijannun, unu py koox aitt, at furi nil
Lomun i an god Jinnu furiid.

Nil da filf. Jinnu koox unuayn Gouy.
ay katta unu vils ay furiid fur st. unuayn
fuyyalya Alkunn, py fur kiltuayn fur unu,
py furiid unu, at st ay ay kil nille kunnun
kayy ay ijinn.

Jinnu furiidun
P. Heife.

Lt.
Jinnu koox. phil. C. Ploy.

og hans Hustru gennem de mange Aar sendte dem. Og da Valborg Tidemand var bleven voksen, indbød Heises hende til at ledsage dem paa en Rejse til Italien.

Med sit venlige, dog tilbageholdende Væsen gled Heise snart og let ind i en lille, men udvalgt Kreds i Sorø. Han havde heller ikke her Lyst til at omgaas alle og enhver, sluttede sig desto stærkere til de enkelte, nemlig Rektor *Bojesen* og *Ingemann*, der tilbragte sin Alderdoms Otium i sin gamle Embedsbolig, den som teologisk og filosofisk Forfatter kendte Pastor *Zeuthen* og naturligvis den 5 Aar ældre Broder *Victor*, der havde været Adjunkt ved Akademiet fra 1855 og stod den *Ingemann'ske* Kreds meget nær.

Peter Heise havde ikke været mange Dage i Sorø, før *Ingemann* paa en Spadseretur i Akademihaven betroede ham, at han spekulerede paa Rammen til en Opera-Tekst. Handlingen skulde foregaa i Karnevalstiden. Heise fortæller, at

der var „ikke saa gale Ting“ i den, og at *Ingemann* — der den Gang var tæt op ad de 70 — „selv saa ganske ildsprudende ud, som om han lige vilde springe i en Saltarella. Der var Pokkers Liv i ham“. *Ingemann* havde straks villet benytte den ham fra mange Sange velkendte unge talentfulde Komponists Ankomst til at foreslaa ham et Samarbejde, — der dog ikke blev til noget. Gamle *Ingemann* maa da aabenbart have været veltilfreds med den Musik, Heise havde komponeret til bl. a. „Havfruens Sang“ fra hans Ungdomsværk „De Underjordiske“.

Af Rektor *Bojesens* Hus maa Heise have følt sig i ganske særlig Grad tiltrukken. Thi Rektor var en meget musikalsk — og overhovedet kunstnerisk — interesseret og en overordentlig kundskabsrig Personlighed. N. I. Madvig kalder ham i sine Livs-Erindringer „en baade videnskabeligt og kunstnerisk saare begavet Mand“. I ham havde Heise en

E. F. C. Bojesen.

ualmindelig forstaaende Tilhører, naar han spillede*). Bojesen var stærkt optagen af alt, hvad der angik Teatret. Baade som gammel Kritiker og som nær Ven af de toneangivende Teaterhjem i Hovedstaden (Heibergs og Nielsens), besad han ganske særlige Betingelser for at virke dragende og fængslende paa en teaterinteresseret Musiker som Heise. Man tør vel gaa ud fra, at der imellem de to, trods Aldersforskellen, — naar Heise hyppigt, ikke sjældent dagligt, om Eftermiddagen kom hen i Rektorboligen og fik sig en Passiar ved en Cigar, — har været ført mangen for Heise befrugtende Samtale, ikke blot om Skole-Anliggender, men ogsaa om æstetiske Spørgsmaal. Hvem véd, hvilke gode Vink Bojesen har givet den begyndende Operakomponist Heise! Og det var ganske naturligt, at Heise betroede sig til Bojesen m. H. t. sine musikalske Planer og Arbejder, ligesom det er sandsynligt, at Rektor, forinden det udkom, har kendt alt, hvad Heise komponerede i Sorø. Rimeligvis har til Gengæld Rektor givet Heise, der var en baade belæst og tænksoin ung Mand, en Forsmag paa det store Værk, han havde under Arbejde i de Aar: „Forstudier til en Afhandling om den æsthetiske Idés Udvikling hos Grækerne i videnskabelig Retning“.

Man vil forstaa, at det var et stort Savn for Heise, da Bojesen opgav sin Rektor-Stilling i 1863. Heise havde en Gang udtalt, at han ikke vilde blive længere i Sorø, end Bojesen var der. Da Ingemann var død i 1862 og Zeuthen forflyttet til Fredericia, var der, hvad Omgangskredsen angaar, ikke mere noget, der knyttede Heise til Sorø, — som han da ogsaa forlod 1865.

Med sine Medlærere stod Heise paa en korrekt venskabelig, men ikke fortrolig Fod. Han har vel egentlig ikke haft meget med dem at gøre udover, hvad Skolegerningen nødvendiggjorde. De betragtede ham med al den Respekt og Beundring, et saa fint Menneske og en saa begavet Kunstner havde naturligt Krav paa. De forstod Berettigelsen af,

*) „ . . . Bojesen gaar nu godt frem til Livet; han kan nu høre Musik og nynner med, naar Heise spiller.“ (Brev fra Ingemann til H. C. Andersen, 2. Juledag 1857, hvoraf det synes at fremgaa, at Heise er flyttet til Sorø allerede i sidste Halvdel af Decbr. 1857).

at man havde kaldt Heise „en af de genialeste Bærere af og Organer for Studenteraanden“. Men et intimt personligt Forhold til ham kom ikke i Stand, og det skyldtes sikkert udelukkende *hans* Tilbageholdenhed.

Efter at have været konstitueret i Embedet et Aar fik Heise den 14. Decbr. 1858 kgl. Udnævnelse som Musiklærer med den normerede „yngste Kunstlærergage af 500 Rdl.“*) Ifølge „Oversigt over Fag- og Timefordelingen for Sorø Academies Skole i Skoleaaret 1858/59“ skulde han give 20 Timer ugentlig i Sang, deraf „6 Timer fordelt efter Stemmer og desuden 12 Timer ugentlig i Instrumentalmusik“. Daglig var der Kl. 12—1 Sangøvelse for hver Stemme for sig og om Lørdagen Sammensang af alle 4 Stemmer.

Man har udtalt, at Heise næppe var nogen „født“ Pædagog. Han var i hvert Fald en meget interesseret, meget inciterende og samvittighedsfuld Lærer. Som det Ordensmenneske han var, passede han selvfølgelig den Undervisning, han selv havde ønsket og paataget sig, med den største Pligttrøskab, selvom den maaske ikke altid just morede ham.

H. Schwanenflügel, der havde været en af hans Elever paa Akademiet, har givet særlig værdifulde Oplysninger om Heise som Lærer¹). Han skriver bl. a.: „Han var altid stærkt optaget af sit Fag i Sorø. Uden at være forpligtet dertil, ledede han „Lovsangen“ om Morgenens, sørgede for bedre Melodier og Texter, og ved sin Indflydelse paa Eleverne fik han dem til at gjøre sig Umage ved Morgen-

*) Indstillingen fra Rektor til Ministeriet (Korrespondance-Protokollen, Landsarkivet) hær følgende for Heise smigrende Ordlyd:

1858. (No. 1819).

Til Ministeriet.

Da vi i den under 18. Decbr. f. A. constituerede Musiklærer cand. phil. P. Heise have været saa heldige at faa en Mand, der ikke blot er en udmærket Musiker, men ogsaa en fortrinlig Lærer, som i høj Grad har vakt Interesse for sin Konst hos Akademiets Disciple, saa tillader jeg mig at andrage paa, at Min. efter Konstitutionsaarets Udløb vil bevirke hans faste Ansættelse som Lærer i Musik ved Skolen og Organist ved Sorø Academies Hovedkirke.

d. 29. Novbr.

sangen. Før hans Tid var den bleven jasket af. Med den største Omhu ledede han Indstuderingen af de forskellige Stemmer*). — — — Han drev Sang- og Musikundervisningen overordentlig energisk, og han, som ellers ikke havde stor Respekt for Skoledisciplin i det Hele taget, var meget streng med at overholde Ro, Orden og Opmærksomhed i Sangtimerne. Derfor havde han ogsaa Ære af sine Elevkoncerter. Jeg fejler næppe i at antage, at mange, der i den smukke Solennitetssal har overværet en saadan, endnu mindes den med Glæde.“

En anden af hans Elever, Kontorchef Fr. Holstein, fortæller: „Ved en Lejlighed havde vi Sopraner af en eller anden Grund fundet paa, at vi ikke vilde synge ved Lovsangen om Morgenen. Vi stod og surmulede, og Lovsangen gik elendigt. Midt i Sangen afbryder Heise saa og siger: „Ja, naar I ikke vil synge, saa vil jeg ikke spille min Tid med at akkompagnere Jer. Nu kan alle Sopranerne møde til Ekstratime Kl. 12.“ Det var en slem Bête at miste vor Fritime, men vi mødte naturligvis alle. Heise skændte ikke, men sagde blot: „Det er kedeligt, at I har glemt de gamle Salmemelodier. Før har I dog kunnet dem. Men nu maa vi indøve dem paa ny.“ Vi blev saa fordelt paa de Pladser, vi plejede at have til Lovsangen, og maatte synge hele Lovsangsheftet igennem. Det gik naturligvis udmærket, og næ-

*) I et lille Hefte (18 Sider i 8vo) „Morgensange med Melodier for Sorø Academie“, Sorø, forlagt af Fr. Holms Enke, er Nr. 2, 11 og 18 af Heise. (S. A. E. Hagens Optegnelser).

Følgende Indstilling fra Rektor til Ministeriet (Korrespondance-Protokollen, Landsarkivet) viser, hvor energisk Heise tog sig af ogsaa Musikundervisningens Forbedring, og hvorledes han lagde selvstændigt Initiativ for Dagen:

„Vedlagte Skrivelse, hvori Musiklærer Heise udbeder sig Tilladelse til hos en Musikhandler i Kbhvn. at ombytte nogle til dels defekte Instrumentalcompositioner, der ere aldeles ubrugelige for Sorø Akademie og kun optage en betydelig Plads, med instructive og brugbare Musicalier, giver jeg mig den Frihed at oversende til Ministeriet og særdeles at anbefale.

d. 26. Febr. 1861.“

Tilladelsen blev straks bevilget af Ministeriet. — Blandt de Musikalier, der ønskedes i Bytte, var: Symfonier og Ouverturer af Beethoven, Mozart, Cherubini, Romberg, Rossini, Weyse og Haydn.

ste Morgen havde vi alle glemt vor Obstruktion.“ „Han var en udmærket Dirigent, holdt fortrinlig Disciplin uden nogen som helst Anstrengelse eller Strafanvendelse, alt gik jævnt og livligt til Glæde for begge Parter,“ fortæller en tredje Elev, Pastor Peter Agerskov. „En enkelt Gang kunde han blive vred og hæftig, naar en Dreng stod dvask og ligegyldig; men det gik meget sjældent paa. Han førte os godt fremad, saa han ved Skoleaarets Slutning i Maj Maaned kunde give en smuk og god Koncert til Glæde for mange Mennesker.“

Otto Tolderlund erklærer, at ved Heises Ansættelse „kom der Liv i Musikundervisningen paa Akademiet,“ og at „det var Timer, Drengene gik til med Lyst.“ — Ogsaa Pastor emer. Th. Trojel har skildret Heise som Lærer. „Skøndt han altid mødte med et smilende Ansigt, var der dog noget over hans Person, der uvilkaarlig indgød Respekt, og han besad derhos Evne til virkelig at give Eleverne Interesse for Sang og Lyst til at bruge deres Stemme. Særlig gjaldt det ved den ugentlige Korsang. Og det var ikke Smaating, han indøvede; der var f. Eks. forskellige Kor af „Preciosa“ og af „Jægerbruden“, Schumanns „Zigeunerleben“ og af vore danske Komponister Kor af „Elverskud“, af „Dryadens Bryllup“ etc. Af hans egne Værker husker jeg navnlig en „Sangermarsch“, der saavidt mig bekendt ikke er udkommen i Trykken, og som gjorde megen Lykke ved en Koncert paa Akademiet.“

For 4-stemmigt blandet Kor komponerede Heise — med Henblik paa Eleverne — 6 Sange, der aldrig har været trykte, men findes i Sorø Akademis Arkiv: „En Sommeraften“ (Tekst af Hostrup), „Hans Egede,“ og „Sorø“ (Tekster af Ingemann) samt 3 Ingemannske Morgensange: „Bleg Morgenstjernen smiler“, „Lover Herren, han er nær“, „Herre Fader, lad min Tunge —“.*)

Heises personlige Forhold til Eleverne *udenfor* Skoletiden var af en ganske ejendommelig Art. Schwanenflügel skriver herom bl. a.: „... Var der noget, han afskyede, saa var det Sentimentalitet og Snærperi. Det stive frastødte ham,

*) Meddelt af Organist Vald. Tscherning, Sorø.

det sirlige fremtvang en ironisk Bemærkning paa hans Læber, og det artige bragte ham til at smile. Han var saa ilde stemt mod det, man kalder „Former“, at han tidt blev ligefrem uhøflig af Ængstelse for at blive affektert. Jeg husker endnu, at han næsten blev vred, da jeg en Gang vilde hjælpe ham Frakken paa: han satte ingen Pris paa „Opmærksomheder“. Og Høflighed og Subordination dreves der stærkt paa i Sorø. Formen iagttoges strengt. Da nu denne frejdige Studenternatur kom ned til den lærde soranske Stat, bragte han en frisk Luftning med sig. Han forsøgte ikke at gøre nogen Revolution i det tilvante — det oppositionelle eller reformatoriske laa aldeles ikke for ham, — men hvor han kom mellem Eleverne, faldt det stive og disciplinære bort af sig selv: man fortsatte sin Leg eller sin Lystighed, han morede sig ved at se derpaa og lo tidt hjærtelig. De raske eller forvovne Drengene var sjældent godt lidte af Adjunkterne; thi de lod i Reglen Lektierne være Lektier og havde Hovedet fuldt af Kommerstreger; dem kunde netop Heise godt lide; han indbød dem til sig, og havde han ifølge hele sin Natur ikke skyet at vække Forargelse,¹ tror jeg nok, at han havde applauderet deres Vovestykker. At „melde dem“, fordi han havde set dem ryge Tobak i „Filosofgangen“, kunde i ethvert Tilfælde aldrig falde ham ind, og det var dog i min Tid enhver god Lærers Pligt i Sorø. Tværtimod var han kættersk nok til en Gang at udtale til en af Gymnasiasterne, at han var af den Mening, at Eleverne paa Skoleskovturene skulde have Lov til at ryge. Heise, der selv var en stiv Tobaksryger, følte maaske lidt Sympati med hin tidlig vaagnende Lyst hos Ungdommen; men jeg tror dog nok, at denne anti-disciplinære Ytring var fremgaaet af Ønsket om, at der skulde indrømmes Eleverne mere Frihed, og Overbevisningen om, at altfor megen Tvang kuede det ungdomsfriske og glade, der er en Drengs bedste Eje og tidt gør ham saa tiltrækkende for andre. — — —

Selv holdt han meget af at færdes mellem sine Drengene. Jeg husker ham endnu, naar han i Spidsen for en Flok Skoledrengene i blaa Trøjer med Fønixknapper travede en Skærsommereftermiddag ud gennem de dejlige Skove, der omgive den gamle Klosterby og tætte sig om den langstrakte

Sø. Den bløde Filthat lidt paa Snur, det lange lyse Haar ned ad Nakken, den evige Cigar sendende blaa Røgringe op i Luften, i Haanden svingende en tyk, brun Spanskrørsstok; saadan staar han for mig i min Erindring om disse Ture . . .

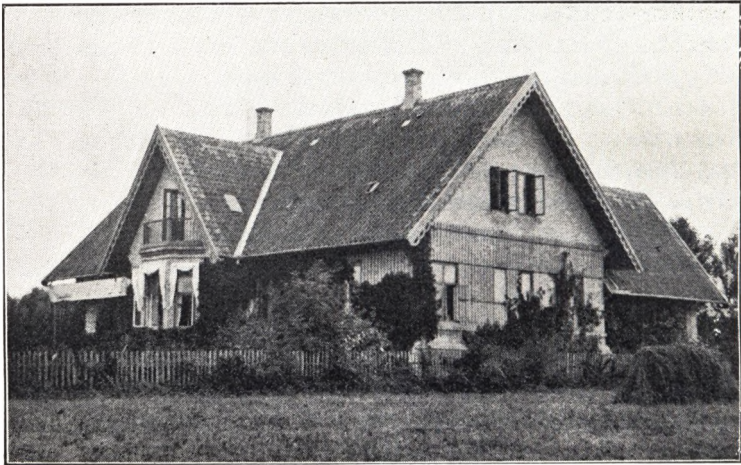
Han havde et skarpt Blik for menneskelig Svaghed, Aandeløshed og Tanketomhed; men var et Menneske musikalsk, kunde han glemme alle hans øvrige Mangler, om de end var nok saa store. Jeg har set ham omfatte unge Mennesker, der var Dumrianer, platte Naturer og ubehagelige Personer, med den største Interesse eller vise dem særdeles Venlighed, blot fordi Naturen havde givet dem en smuk Stemme eller skænket dem en Smule Anlæg for at spille Pianoforte . . . Jeg har kun én eneste Gang set ham slaa en Dreng, fordi denne stod og dvaskede med et sløvt Udtryk i Øjnene, der viste, at han aldeles ingen Sans havde for det Hele. Han gjorde ingen Optøjer eller forstyrrede sine Sidekammerater; men hans dyriske Ligeegyldighed for Sangen irriterede Heise paa det voldsomste. Han fo'r hen imod ham, tog ham i Armen, ruskede ham, slog ham og puffede ham derpaa ud af Døren.“

Navnlig efter at Heise var bleven gift, samledes hyppigt hos ham og hans Hustru en Del af de ældre Elever, som der nød noget af den Munterhed, de maatte savne paa Akademiet.

Det var den 17. August 1859, han holdt Bryllup med sin Ville, og de nygifte flyttede ind i den store smukke Villa, Alfred Hage havde ladet bygge til dem ved Sorø Sø (den senere Amtmandsbolig), og som efter Husfruen kaldtes „Villereden“. Paa 1. Sal flyttede Fru Tidemand og hendes Datter ind. Schwanenflügel beskriver dette unge Hjem: „Der var hyggeligt og komfortabelt uden at være elegant, men dets bedste Prydelse var dog hans unge, yndige Hustru, som altid kom os imøde med stor Venlighed og saa fortræffeligt kunde gaa ind paa hele den kordiale Maade, hendes Mand havde at behandle os paa. Deres Samliv var vist overordentlig lykkeligt. En Dag viste han mig sine Kompositioner til Chr. Winthers „Kærlighedssange“. „Ja, dem komponerede jeg, da jeg var forelsket,“ sagde han og tilføjede med et Smil: „hvad jeg da for Resten er endnu!“ Og det var

vistnok en Sandhed. Senere hen, da hans Portræt kom ud, skrev han under det en Nodelinje med Teksten: „Nys Rossen udsprang, det er den, jeg skylder min Sang!“ — Hans Hustru var hans Sangs Muse.“

Pastor Peter Agerskov mindes, at, da han i 1863 kom i 7. Klasse, indbød Heise alle „Sangerne“ af dette Elev-Hold til et lille Formiddagsmøde, hvor de blev trakterede med

Heises Hjem i „Villereden“ i Sorø.

Kager og Sodavand og hans fine Cigarer, som de, der først fra den Dag havde Lov til at ryge Tobak, alle tog imod, og stolt dampende paa dem gik de gennem Byen hjem til Akademiet. Og Otto Tolderlund, — der senere blev en af de Sangere, Heise satte mest Pris paa, — kom som Elev i Sorø ofte i hans Hjem. Om Søndagen hentede Tolderlund i Reglen Heise paa Orglet, naar han var færdig med sin Organist-Tjeneste, og de gik da sammen hjem, spiste Frokost, spadserede, musicerede osv. —

Og Pastor emer. Th. Trojel beretter, at, da Heise havde hørt, at han var musikalsk, og at hans Forældre ikke straks ved deres Flytning til Sorø saa sig i Stand til at anskaffe sig et Klaver, tilbød han Drengen at øve sig paa hans eget Flygel. En saadan Interesse for sine Elever nærer kun *den*, der har det rette Lærerhjærte.

Det kan da ikke undre, at Eleverne efter Heises Bortdragen fra Akademiet gjerne vilde vise ham en Opmærksomhed, og at denne rørte ham. Han skriver fra København (13. Febr. 1865) til Fru Tidemand: „Jeg fik igaar fra Eleverne i Sorø en overordentlig smuk Vase med vort Huus paa den ene Side og paa den anden: Erindring fra nogle unge Venner, med Forglemmigeier, Roser og Vedbender op ad Vasen — altsammen i høj Grad smagfuldt og nydeligt . . . Jeg blev forresten rigtig glad over den Foræring fra Ungdommen. De véed, jeg holder ellers ikke af Former, Skik og Brug eller den Slags; men der er noget ved den Vase, som siger mig, at der er god Mening i den.“

Det var imidlertid ikke blot Skolens Ungdom, der havde et herligt Fristed i det Heise'ske Hjem. Ogsaa for Børnene i Familien var det en særlig Fryd at gæste „Villereden“. Naar de kom paa Besøg, fik de straks Lov at gøre alt, hvad de havde Lyst til.

Heises Trang til at skabe musikalsk Liv om sig gav sig bl. a. Udslag i, at han gjorde „Translocationerne“ ved Skoleaarets Slutning til meget smukke Højtideligheder med særlig Vægt lagt paa Musiken, og at han arrangerede Koncerter i Sorø med Elevernes Kor som Basis. Han beklager sig over, at det her som altid kniber med Tenorerne, — „de forbandede Bæster forfølger mig hele Livet — ved ikke at existere“. (Han mindes herved maaske sin Gerning i Studenter-Sangforeningen). Men han opnaar dog Resultater, der kan lade sig høre. Saaledes opførte han i Slutningen af 1864 — kort forinden han forlod Sorø — „Elverskud“ med Tolderlund som Oluf og Rektors Hustru, Professorinde Tregder, som Moderen og et Kor, dannet af Eleverne samt Damer og Herrer dér fra Byen. Han maa have ment at kunne være Udførelsen bekendt, thi han indbød sin Ven Gade til at komme ned og overvære Koncerten, — hvad Gade dog ikke fik Tid til. Og endda havde Heise lokket ham med, at han havde en „Oluf, som man ikke kunde opvise Mage til i hele København.“

Men ogsaa i Elevernes Teaterforestillinger tog Heise interesseret Del, ja blev efterhaanden den drivende Kraft og den ledende Aand.

Han indførte — til Afveksling fra det tidligere ved Akademiet gængse Holberg-Repertoire — Heibergs og navnlig Hostrups Komedier, bl. a. „Aprilsnarrene“ og „Genboerne“ (med den senere Redaktør og Censor Villh. Møller som Klint og H. Schwanenflügel i de kvindelige Hovedroller), „Eventyr paa Fodrejsen“ og „En Spurv i Tranedans“. Og han nøjedes ikke med at instruere, maskere og kostymere Eleverne, han lavede ogsaa en Gang en Pantomime à la Casorti, som han selv komponerede Musikken til og selv satte i Scene. Hans dramatiske Talent og hans Erfaringer fra Studenterkomedierne i Hovedstaden fik her en kærkommen Lejlighed til at udløse sig. Han ledede Indstuderingen med Humør og Myndighed, var en fortrinlig Instruktør og overtog ved Prøverne snart den enes, snart den andens Rolle. I December 1858 indbyder han Gotfred Rode til at komme til Sorø for at se paa „vor Comoedie“, men han forudser, at han selv ikke vil faa megen Glæde af Vennens Besøg, „saasom jeg i de Dage vil staa paa Hovedet i den dramatiske Kalkeballe fra Morgen til Aften“. Og han beder samtidig Rode „gaae op til Theaterfrisør Hoppensach om nogle Dage og minde ham om, hvad jeg har tilskrevet ham om Parykkerne“. Med Liv og Sjæl tog Heise sig af disse Komedieforberedelser. Og man forstaar, hvilken Akkvisition en *saadan* Lærer maa have været for Akademidrenge!

I en ret pedantisk Lærerkreds lyste Heises aandfulde, ligefremme Personlighed for dem som et Bud fra en bedre, rigere Verden, sagde Mag. Viggo Bierring i sit Foredrag om Heise i Studenterforeningen 1908. Og H. Schwanenflügel udbryder: „Den, der ikke har kendt Heise som Musiklærer ved Sorø Akademi, har ikke kendt den elskværdigste Side af hans Personlighed. Naar jeg tænker paa ham som saadan, stiger noget lyst, venligt, friskt op over min Erindrings Horisont. Han var alle Drengenes erklærede Yndling der nede, og det vilde sige noget, thi de soranske Ynglinge var et vanskeligt Folkefærd at tilfredsstille.“

Ikke blot ved Skolekomedierne, ogsaa ved Elevernes Baller o. lign. var han bleven uundværlig: Det var ham, der

sørgede for Musikken. En Gang (3. Marts 1859) skriver han ind til Musikhandler Delbanco i København: „Vi er i den højeste Grad i Vinden! Alle Anstrengelser for at skaffe Musik til paa Søndag fra Omegnen har været frugtesløse. Nu staar vort Haab til Hovedstaden, men jeg véd slet ikke, til hvem jeg skulde henvende mig, og jeg gør derfor utalige Knæfald for Dem for at formaa Dem til at hjælpe til at skaffe os 5 Musikanter, maaske gennem Lincke eller Møller eller hvem De i Deres velvillige Visdom kender bedre end jeg.“ Det var i Anledning af en Maskerade paa Akademiet! Tidligere havde Rektor Bojesen, naar han en enkelt Gang udenfor de regelmæssige Baller gav Disciplene Lov til en Dans, selv spillet for dem og deres unge Damer. Men nu kom Heise og afløste ham som „Balpianist“. Og en Gang imellem gav de sig til at improvisere firhændigt til Dansen — og da lyttede de musikalsk forstaaende! Snart spillede den ene, snart den anden Melodien, og Makkeren fulgte efter med Akkompagnementet. De kunde ogsaa i Kaadhed hengive sig til en Slags musikalsk Tagfat, idet den ene pludselig holdt inde, saa at den anden maatte fortsætte paa egen Haand. Af Hensyn til de dansende blev der ikke Tid til et Sekunds Betænkning, og for at forøge det pikante ved Legen sørgede den, der holdt op, for at slutte paa en Akkord, der gjorde Overgangen saa uventet og vanskelig for den anden som muligt. Det hele foregik i en rasende Fart og under stadig Ombyttten af Rollerne, saa det gjaldt jo om at holde Ørene stive. Rektor og hans Musiklærer morede sig kostelig over saadanne improviserede Tone-Tourneringer i Overværelse af deres Elever.²⁾

Og fra endnu en ny Side viser Heise sine mange Talenter: En skøn Dag optræder han som Lejlighedspoet. Til et Lærersold paa „Parnas“ den 19. Juli 1862 (i Anledning af, at Rektor Bojesen af Helbredshensyn skal paa en 2 Maaneders Rejse til Italien) skriver Heise en hel lang Vise, der gaar paa Melodien: „Seit Vater Noah im Becher goss“.³⁾

Da nu vi adstadige Skolemænd har Lærermødet i Gang (Paa Mandag vanker der et igjen, dog det bli'er næppe med Sang),

saa er der tilbage et Punkt,
 som paatales maa, mine Herrer Kolleger, med Fynd og Klem,
 Jeg beder Dem
 at yttre Dem hver en Adjunkt.

Om Fuksen i Første en Gang fandt paa at rejse to Maaneder
 bort,
 fordi han gad ikke i Skole gaa, ej sandt vi revsed ham haardt,
 i Synden døde han ej.
 men han fik Stuearrest, af Formaninger vist en Skok,
 samt Prygl af Stok
 om han vilde løbe sin Vej.

Nu tror jeg nok, at jeg fejl ej ta'er, thi det plejer aldrig jeg van,
 den Lov, som givet de smaa man har, den gælder og fuldvoksen
 Mand,

og hør nu, hvor Sagerne staa:
 Vor Rektor, Etatsraad, Professor med mere E. Bojesen
 helt listigen
 nu agter af Landet at gaa.

Naar Katten er borte, hvad skeer der saa?
 Ja saa spiller Musen paa Bord,
 en rolig Time vi aldrig faa,
 tro I mig kun paa mit Ord.
 Hvad bli'er der af syvende B,
 Om ej de bli'er ekset, korrekset og hekset fra Gry til Kvæld,
 det gaar ej vel,
 de blive saa dumme som Fæ.

Oh tænk, om han satte sig fast i Rom,
 den Sag er virkelig slem,
 jeg kjender mangan, som derhen kom,
 og aldrig mere kom hjem.
 Ja, tænk, om Paven gik bort,
 og Rektor gik hen og blev Pave Ernesto den Første, ve!
 hvad kan ej ske!
 Ja, saa kom vi rigtig til kort.

Saa flakked vi om som fortabte Faar,
 ja hvo kan skildre vor Nød!
 Hans Hustru sagtens i Kloster gaar,
 i Taarer Eleverne flød.

Men han paa Stolen sad pænt,
i Fløjl og i Purpur med tredobbelt Krone, og Dagen lang
han Messer sang,
men Sorø glemte han rent.

For Paven selv er en Antikvitet,
og det forstaar Rektor sig paa *),
men naar det grulige først er skeet,
kan hjem vi at lægge os gaa.
Hør da, hvad jeg mener dernæst:
Vi gi'er ham ej Lov til at rejse, til Straf for den lumske Plan
idømmes han
to Maaneders Stuearrest.

Men for alt dette „Gøgl“, der var Udslag af hans friske
Natures store Livlighed, glemte Heise selvfølgelig ikke et
Øjeblik sit Embedes Pligter og sin Mission som Kunstner.

Sin Kirkegærrning røgtede han med stor Alvor. Uden at
være egentlig kirkelig sindet havde han en levende Følelse
af Menighedssangens Betydning. Th. Trojel meddeler, at
„ogsaa som Organist stod han højt; hans Præludier paa
Orglet var glimrende, og han bidrog væsentlig til at give
Konfirmationshandlingerne en særegen gribende Højtidelig-
hed ved, at han lod Konfirmandernes Skolekammerater,
store og smaa, et mægtigt Kor af Børnestemmer, afsynge
Bays og Ingemanns skønne Konfirmationskantate fra
Orglet.“

Privat dyrkede Heise ogsaa i Sorø sin Musik med glø-
dende Iver. Ikke alene var det ham en stor Fornøjelse flit-
tigt at benytte det smukke Orgel i Kirken, men en særlig
Glæde var det ham at spille Klaver for den altid som Til-
hører umættelige Bojesen. Baade det klassiske Repertoire
— f. Eks. i en Periode alle Mozarts og Beethovens Sonater
— og nyere Musik.

Og han arbejdede trofast videre paa sin musikalske Ud-
vikling og lod Delbanco tilsende sig saavel Musikalier som
Studieværker. I Oktober 1859 anmoder han ham f. Eks.
om at indforskrive Joh. Fr. Rochlitz' „Sammlung vorzügli-

*) Bojesens Bog: „Romerske Antikviteter“ spillede en meget vig-
tig Rolle ved Undervisningen i Latin.

cher Gesangstücke von Ursprung gesetzmässiger Harmonie“ fra Tyskland — hvis det ikke er for dyrt.

Heise maa nemlig se paa, hvad det koster. Stillingen er jo ikke af de „fede“. Da han gav Afkald paa den ham tilkommende Embedsbolig, — fordi han først som ugift boede hos Fru Tidemand, senere som gift i „Villereden“, — fik han i Huslejegodtgørelse 150 Rdl. aarlig, og der tilfaldt ham Løn-Tillæg i Sæd, f. Eks. for Finansaaret 1858—59 beregnet efter Kapiteltaksten til 20 Rdl., og da han fra 18. Decbr. 1862 fik Gageforhøjelse paa 100 Rdl., var han altsaa de sidste Aar, han virkede i Sorø, naaet op paa den svimlende Gage af 650 Rdl., foruden de 200 Rdl. som Organist.⁴⁾ Man forstaar da, at han som ærekær Mand ønskede dels at holde sine Udgifter nede, dels ved sine Kompositioner at forøge sine Indtægter, og at han „holder uhyre meget af Bestillinger“, som han siger i et Brev til sin Forlægger.*)

I næsten alle Henseender var Aarene i Sorø gunstige for Heises kunstneriske Produktion. De smukke, idylliske Omgivelser; den hele traditionsrige, kulturprægede Atmosfære, hvori han levede, den stille Hygge, Solskinnet og Varmen i de Hjem, som først Fru Tidemand, derefter Hustruen beredte ham, en behagelig, anset og fra alle Sider højt paa-skønnet Virksomhed, en lille, men for ham inciterende Omgangskreds, en tilbedende Forelskelse og Ægteskabets første lykkelyse Tid, gode økonomiske Kaar, et livligt Samkvem med Ungdommen paa Akademiet og med de gamle Venner i København, — alt dette kunde kun fremme hans Kunsts Udvikling. Det eneste mørke Punkt var, at han i den lille, fredelige Provinsby efterhaanden følte Savnet af Forbindelsen med og Impulserne fra Hovedstadens musikalske Liv. Men Sorø bød ham som sagt Forhold, hvori hans altid friske og frodige musikalske Fantasi kunde sætte Blomst ved Blomst og Frugt ved Frugt, og Skabertrangen i ham blev derfor ikke et Øjeblik sløvet, heller ikke af Embeds-

*) Naar man betænker, hvor stor en Formue Fru Ville Heise var Arving til, tager det sig pudsigt ud, at Ministeriet i Skrivelse af 29. Decbr. 1859 ⁵⁾ meddeler Rektor, at der i Heises Gage skal „aarlig indeholdes 38 Rdl. 95 Sk. til Dækning af den Præmie, han skal erlægge for den hans Hustru i Livrente- og Forsørgelses-Anstalten af 1842 forsikrede Overlevelsescrente af 130 Rdl. aarlig“.

gerningen. Tværtimod! Hvor han slap paa Nodepapiret i København, fortsatte han i Sorø.

Yderst beskeden er han stadig. Om sin i det første Sorø-Aar (1858) komponerede Sang „Savoyarden“,*) som han den 11. Septbr. sender til Goffred Rode, skriver han, at „Visen“ er bleven „saa god som jeg kan gøre den i en Fart“, og han haaber, „at den kan passere“. Musik-Tekster fra Chr. Richardt er han altid ligefrem begærlig efter. Den 7. Decbr. takker han Richardt for Tilsendelsen af Digtet „Efteraarstormen“, som han dog først faar færdigkomponeret for Solo, Kor og Orkester henved 2 Aar senere, i Efteraaret 1860, og som „Musikforeningen“ saa straks opførte. Han er fuld af Virketrang paa alle musikalske Omraader.

Han komponerede Musik til Hyldestsangen, ved hvilken Guldhornet overrakte Ingemann paa hans 70-Aars Fødselsdag i Maj 1859. Han forhandlede (22. Febr. 1859) med Delbanco om en Udgave af Weyses Sange, og den 10. Oktbr. 1859 sendte han Delbanco (til det nystiftede „Illustreret Tidende“) „en splintrende ny Sang, som er køn — det er i det mindste min egen Fornemmelse. Det er et lille Digt af Heibergs „Nøddeknækkerne“: Morgenstjernen synger til Blomsterne. Vil De have mere, kan De godt faa det, — skriv blot til mig ...“ Og allerede 3 Dage derefter sender han Delbanco „en anden ny Vise, som De næppe har noget imod at bruge paa en eller anden Maade. Det er Hovedsangen i den nye smukke Fortælling „Arne“ af Bjørnstjerne Bjørnson“. Samtidig spørger han, ligesom lidt ængsteligt, Delbanco, om han ikke tror, „det kunde lade sig gøre længere hen i Tiden at samle nogle af mine adspredte Viser sammen i ét Hæfte ... det er saa kedeligt at have sin Sjæl saaledes splittet ad i Tidsskrifter.“

Han komponerede religiøse Duetter for 2 lige Stemmer med Klaver til Salmever af Boye og, foruden 4 Sange af „Arne“, de 6 Sange for en dybere Stemme („Child Harolds

*) S. A. E. Hagens Notitser om Heise indeholder følgende Oplysning:

To Melodier af Heise: Savoyarddrengens Sang: „Jeg dandser og dreier min Lire saa fro“ (Text af Richardt) og „Gaasepigens til Glentten“: „Hul! Hei du Gjæslingetyv!“ (Text af Chr. Winther) udkom som Bilag til en Børnebog af G. Rode (eller Maria Bojesen).

Afskedssang“, „Aftensang“, „Den fangne Venderkonge Skalks Sang“, „Aladdins Vuggevis“, „Glenten“ og „Skøn er Vaaren“), om hvilke han selv siger, at de er „ikke saa tossede endda“; — altsammen i Decbr. 1859.

I „Illustreret Tidende“ — med hvis Redaktør, Delbanco, han jo staar i nær Forbindelse — faar han i disse Aar optaget flere Kompositioner som Musik-Bilag: 1860 den ovennævnte „Morgenstjernens Sang til Blomsterne“ og „Jylland“ („Jylland mellem tvende Have“, til H. C. Andersens Digt) samt en „Canon for 4 lige Stemmer“, der ikke fremtræder under hans Navn, men under Mærket „—i“; i Aargangen 1861—62 en „Velkomstsang til de svenske og norske Studenter 11. Juli 1862 („Vel mødt paa vore Vange“, Tekst af Gotfred Rode) samt den 24. Januar 1864 den ene af „Krigssangene“: „Til Kamp“.

I Forsommeren 1860 skrev han de 6 Sange til Hostrups Syngespil „En Nat mellem Fjeldene“. Det blev dog ikke hans Musik, der senere benyttedes ved Opførelserne. Hostrup meddeler i sine „Erindringer fra min Barndom og Ungdom“: „For at faa Musik til Syngespillet sendte jeg det først til *J. P. E. Hartmann*, hvis „Liden Kirsten“ jeg elskede højt, men han turde ikke binde an dermed, og saa gik det til *Gade* og til sidst til min Ven *P. Heise*. Han komponerede Sangene, som han udgav i et Hæfte, men kom heller ikke videre dermed. Imidlertid var Stykket sat i Musik af en svensk Komponist *Rubenson* og opført paa Stockholms Operatheater, og endelig blev det i Foraaret 1863 med dansk Musik af *Emil Hartmann* opført her hos os . . .“. — Senere hen paa Aaret 1860 skriver Heise til Chr. Richardt, at han „gaar og makker med en Ouverture til „Den Stundesløse“; men det Arbejde hører man aldrig mere om.

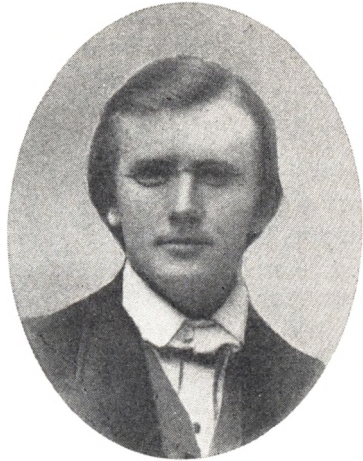
Da Studenter-Sangforeningen den 11. Novbr. 1860 ved en Fest paa Den kgl. Skydebane afslørede Bissens Buste af *J. P. E. Hartmann*, lød Heises Toner (sammen med *C. I. Hansens*) til den af Chr. Richardt forfattede Kantate. Heises var bl. a. Melodien til Afsnittet „Studenten sang saa ungdomsglad“.

Fra hans Sorø-Tid stammer desuden „*Genoveva med sit Barn i Fængslet*“ („Sov nu, Barnlil“, efter *L. Tiecks* „Schlafe,

mein Kind“), som opførtes i „Musikforeningen“ den 16. Febr. 1864 (med Fru Zinck)*); „*Bergliot*“ til Bjørnstjerne Bjørnsons Digt (ifølge H. Nutzhorns Optegnelser og et Brev fra Gade komponeret før Febr. 1864) og „*Mellem Sivene*“ (Lenaus „Schilflieder“), som Gade i sit Brev med Tak for Tilsendelsen kalder „de prægtige Sange“.

Til Heises Sorø-Tid, rimeligvis Begyndelsen af 1860'erne, henlægger Hother Ploug Kompositionen af Klaver-Trioen. Hverken i Heises eller Fru Heises Breve fra de Aar omtales imidlertid dette Arbejde. H. Ploug erklærer, at, naar det paa Nodernes Titelblad er trykt, at Trioen er komponeret 1869, er det „positivt galt“. Denne Fejl skyldes en Erindringsforskydning hos Fru Heise. Til Støtte for sin Mening, at Trioen er fra Sorø-Tiden, paaberaaber Ploug sig Bratschisten, Professor Chr. Petersen. Som tidligere meddelt havde Heise under sit Leipzig-Ophold (Januar 1853) arbejdet paa en Trio. Hvorvidt denne, ellers ubekendte Trio, skulde have nogen Forbindelse med den senere trykte, er ikke til at oplyse.

Heise tilegner (Okt. 1863) sine gamle Venner Studenterangerne de 6 Sange for 4 Mandstemmer: „Fædrenes Minde“, „Studentervise“, „Romance“, „Afsked med Vin-

P. Heise 30 Aar gl.

*) Gade skriver til Heise 17/2 1864: „Tak for igaar! De forskaffede os en virkelig musikalsk Fornøjelse; saa vel os Musikere, som ogsaa Medlemmerne af Musikforeningens 2. Abonnementsconcert. Fru Zinck sang, og jeg spillede *ret con amore* Deres „*Genoveva*“. Jeg har ikke kjendt dette Musikstykke før for et Par Dage siden; da jeg nemlig hos Fru Zinck søgte om et Par Romancer til Concerten, fik jeg tilfældigt fat i det, vi sang det igjennem, og det tiltalte mig strax (som ogsaa Hartmann) i den Grad, at jeg, tiltrods for den tyske Text, og at det ikke var annonceret i Aviserne, paa det bestemtteste holdt paa, at det strax skulde opføres.“

teren“, „Den vilde Rosenbusk“ og „Drikkevisen“. Men Kri- gen 1864, hvis Begivenheder gør et meget stærkt Indtryk paa ham, lammer en Tid lang hans Arbejdskraft, saa han kan ikke faa sig samlet til nye Kompositioner, før han har givet sin Stemning Luft i de 6 ovennævnte Krigssange for 1 Stemme med Klaver: „Krigspsalme“ („Forfærdes ej, du lille Hob“), „Til Kamp“ („Den mørke Vinternat bortdrog“), „Paa Forpost“ (Plougs: „Nattens dæmrende Taager“), „Store Minder“ (Ingemanns „Løft højt vort Sejrsmærke“), „Guds Fred med vore Døde“ (Grundtvigs „Det var paa Isted Hede“) og „Indtoget“ (Plougs „Vi Sejr og Bytte bringe hjem“).

I Hovedstadens Musikkredse følger man med Opmærksomhed alt, hvad der kommer fra Heise. Hans Kompositioner trykkes hurtigt, og f. Eks. Rées „Tidsskrift for Musik“ anmelder omhyggeligt og sympatetisk hans Arbejder, efterhaanden som de udkommer. Kort efter at hans Sang fra „St. Hansaften-Spil“: „Pigerne inde i Skoven“ første Gang er trykt i en af Rées Forlag i Slutningen af 1858 udsendt „Nytaarsgave for Syngende fra Danske Componister“, omtales den i Tidsskriftets Recension som „et lille nydeligt poetisk Stykke, en net og let lille Vise . . . Melodien er simpel i sit Anlæg og dog characteristisk ved det bølgende og svævende, som gaaer igjennem den; meget udtryksfuld er den kærlige Tone, som er givet Ordene: „Pæne lille Urt.“ Og i 1. Hæfte af „Musikalsk Anthologi“s 4. Aargang (1859) findes trykt bl. a. Heises „Nomadeliv“, i dens 4. Hæfte hans Musik til Ingemanns „Stjerneblomst“ og i 6. Hæfte hans „Vekselsang“ af Hauchs „En polsk Familie“.

Hvormeget Fru Ville Heise har betydet for Peter Heises rige Produktion i disse hans Forelskelsens og Hvedebrøds- dagenes Aar, er det ikke muligt at konstatere. Man maa imidlertid have Lov til at gaa ud fra, at hun har været hans Muse, bevidst eller ubevidst, — i alt hans Arbejde fra det Øjeblik, han fandt hende, til hans sidste Stund. Og i alt Fald er det et Faktum, at han komponerede „Højt over Bøgens Top“ til hende og lagde den paa de ikke mange Toner, hendes Sangstemme raadede over.

Krigen afbrød Heise midt i et stort Værk, det største,

han indtil da havde haft for: Compositionen af Musikken til *Henrik Hertz'* Syngestykke „*Paschaens Datter*“. Det var et Brev af 4. April 1863 fra Hertz til Heise, der gav Stødet til dette Samarbejde.⁷⁾ Det er saare smigrende for den da kun 33-aarige Komponist, at den 65-aarige Digter viser ham den Ære og Tillid at henvende sig til ham i denne Anledning. Hertz spørger, om „det for Tiden kunde være Dem ønskeligt at componere en Text for det kgl. Theater. Et Syngestykke, jeg for kort Tid siden har skrevet, vilde i saa Tilfælde staa til Deres Tjeneste, og meget skulde det glæde mig, om Componisten til saa mange skønne Sange vilde paatage sig at sætte Musik dertil ...“ Heise skynder sig at svare: „Det er kun med den største Lyst og Beredvillighed, at jeg gaar ind paa Deres Forslag, da jeg altid har havt stor Tilbøjelighed for dramatisk Musik og ofte har ønsket mig Noget i den Retning at componere. Da gode Texter ikke voxer paa Træer og derimod et Arbeide fra Deres Haand kun kan være godt, kan De vide, at jeg med Længsel imødeser Ankomsten af Deres Syngestykke, som jeg da strax skal studere mig ind i“. Allerede faa Dage efter har Heise Stykket, og i et ledsagende Brev giver Hertz nogle Anvisninger paa, hvorledes han mener, den tilhørende Musik bør komponeres. Heise kaster sig øjeblikkelig med al Iver over Opgaven. Og 2 Dage derefter (9. April) skriver han til Digteren bl. a.: „Jeg har nu læst Deres Stykke igjennem adskillige Gange, baade i Sammenhæng og enkelte Partier, og det har interesseret mig bestandig mere og mere. Det forekommer mig helt igennem spændende og underholdende, men dertil er der saa megen Friskhed og Jovialitet over det Hele, at man kun kan befinde sig vel under Læsningen ... Der kan derfor ikke være nogen Tvivl hos mig med Hensyn til at paatage mig Compositionen — undtagen Tvivl paa min Dygtighed, men forsaavidt vil jeg gjøre det saa godt jeg kan. Dog maa jeg strax tilføie, at jeg erklærer mig beredvillig i Henhold til Deres velvillige Tilbud om at være „villig til enhver Ændring, der kunde være gunstig for Compositionen“, thi at jeg fra et musikalsk Standpunkt har nogle Bemærkninger, kan jeg ikke nægte ...“

Det er af Interesse at lægge Mærke til, at Heise under den paafølgende Brevveksling giver den drevne Teatermand Hertz adskillige Raad angaaende det dramatiske, og at Hertz retter sig efter mange af dem. Et nyt Bevis paa Heises dramatiske Instinkt og Forstaaelse. Der har aabenbart hurtigt udviklet sig et venskabeligt Forhold imellem Digter og Komponist, som ikke kendte hinanden personligt før. Allerede Maanedsdagen efter, at Heise har modtaget Hertz' første Brev, der bærer Overskriften „Højstærede“ og Underskriften „Ærbødigst“, skriver Heise til Hertz „Kjære Hr. Professor“ og underskriver sig ganske uceremonielt „Deres P. Heise“, hvorpaa Hertz straks svarer med „Kjære Ven“ og „Venskabeligst“ o. s. fr. Det viser Heises Naturlighed i Udtrykket overfor dem, han satte Pris paa, selv meget ældre Mænd; og det vidner om den Sympati, hyormed den gamle Professor saa' paa sin halvt saa gamle Medarbejder.

Havde Heise været hurtig til at bestemme sig for at komponere Hertz' Syngestykke, var han ikke mindre hurtig i selve Arbejdet paa det, — i alt Fald i Begyndelsen. Allerede paa dette meget tidlige Tidspunkt begynder Librettist og Komponist forøvrigt i deres Breve at drøfte Rollebesætningen. Det skyldes sikkert Hertz' Haab om, at Musiken kunde blive komponeret i en Hast. Hertz indleverer sit Manuskript til Det kgl. Teater midt i April 1863. Heise erklærer 5. Maj, at han vil bestræbe sig for at faa hele Kompositionen saavidt færdig, at han kunde anvende sin Sommerferie, Juli og August, til Instrumentationen; „under alle Omstændigheder maa det jo være færdigt til Opførelse i næste Sæson“. Hertil svarer Hertz 14. Maj bl. a.: ... „Kunde Stykket komme op paa Scenen i næste Saison, var det jo skjønt. ...“ Trods sine Teater-Erfaringer har Hertz her været lige saa naiv som den i Teatrets Verden uerfarne Heise. Det varede samfulde 6 Aar! Men Heise havde ogsaa overvurderet sit Arbejds-Tempo. Endnu saa længe efter Sommerferiens Slutning som 3. Oktober skriver han til Hertz, at han nu i over en Maaned har ladet sit første Udkast ligge brak „og i den Tid bestilt dels andre Ting, dels især set Meyerbeers „Robert“ efter i Søm-

mene, fordi han, hvad man end vil sige imod ham, har et udmærket Greb paa theatralsk Musik“. Efter dette har han nu atter begyndt paa „Paschaens Datter“.

Denne Afbrydelse af Arbejdet og dette pludseligt og uformodet optrædende Studium af „Robert af Normandiet“ skyldes Gade. Dagen efter at Heise skrev det ovenstaaende til Hertz, sender han Gade et Brev, hvori han siger:⁸⁾ „Hvad mig selv angaar, saa har jeg fulgt Deres Raad. Jeg har levet den sidste Tid med „Robert“ — jeg vil dog ikke sige, at det er det bedste Selskab i Længden, — men jeg forstaar meget godt, hvad De mente, og at De havde Ret. . . . Jeg kan huske, at De sagde, at jeg skulde ikke være bange for at være lidt affecteert, nu forstaar jeg endnu bedre, hvad de meente, efter at have seet Robert efter, — men jeg er dog lidt betænkelig . . . De mange udmærkede Fingerpeg, som man kan hente hos Meyerbeer, vil jeg nu efter fattig Lejlighed følge. Jeg er begyndt igjen at kigge paa Hertz, men det er rigtignok ikke heldigt at være saa langt fra Hovedstaden, naar man skal gjøre saadant Noget færdigt, aldrig Klangen af et Orchester, Ingen at tale med, Stilhed og Ro er her nok af, men ogsaa for meget“.

Et Par Dage senere (7. Okt.) sætter Gade sig til at besvare Heises Brev og gør næsten Undskyldning for, at han har anbefalet den yngre Ven og Kunstbroder at dyrke Meyerbeer: „Tro blot ikke om mig, at jeg vilde raade Dem til at *indleve* Dem med Aanden i Meyerbeers Theatermusik, tværtimod — jeg griber endogsaa enhver Lejlighed til at ytre min Modbydelighed for denne Art Aandrighed, som gaaer ud paa at gjøre „gode Forretninger“ Derimod kan man lære meget af det Klarsyn, hvormed Meyerbeer anlægger *dramatisk*. . . . Dog, hvorfor skriver jeg egentlig alt dette til Dem, det kan De jo sige Dem selv; jeg er overbevist om, at De har den samme Anskuelse; ansee det blot som et Tegn paa, hvor vigtigt det er mig at fralægge mig alt Compagniskab med uærlige, kunstneriske Bestræbelser . . .“

Hertz billigede (i Brev af 6. Okt.), at Heise havde bragt denne Pause i Arbejdet. Men „Hvor langt er De nu

med Compositionen? Er den endt tilligemed Instrumenteringen, eller er der noget tilbage?“ spørger han samtidig. Dette svarer Heise i sit næste Brev ikke direkte paa, og der gaar et Fjerdingaar, inden han igen skriver til Hertz, — og saa handler hans Brev kun om en ny Afbrydelse. Den 10. Jan. 1864 forklarer han Hertz: „At den tunge Stemning, som Begivenhederne have fremkaldt, ikke har kunnet virke animerende paa kunstnerisk Frembringelse, er vel naturligt; og især i Begyndelsen af Tiden efter Kongens Død blev jeg temmelig forstyrret i mit Samliv med Paschaens Datter. Men efter at jeg havde faaet Luft i et Hæfte Krigssange, som snart kommer ud^{*)}), tog jeg atter fat, hvor jeg slap, og nu er jeg helt færdig med Compositionen . . . Jeg har begyndt at instrumentere og skal stræbe frem saa hurtigt som muligt efter Tid og Lejlighed. Et glædeligt Nytaar! (Det kan vi Alle trænge til). Deres hengivne P. Heise“.

I Sammenhæng hermed kan anføres nogle Linjer af et Brev, som Heise den 19. Febr. skrev til Gade: „... Med Instrumenterne [Instrumentationen af „Paschaens Datter“] gaar det saa jevnt frem — naar jeg blot havde mere samlet Tid. Og saa de forbistrede Aviser i denne Tid, som ikke blot tage megen Tid at læse, men ogsaa gjerne betage En Lysten til strax at vende tilbage til fredelige Kunster. Det er nok sandt, at vi staae ikke værre end i 1849, men naar Sligt gjentager sig, kan det neppe ende som sidst, det maa blive enten værre eller bedre, men Udsigterne ere da ikke synderlig til det Sidste . . .“

Saa gaar Vinteren og Foraaret og det meste af Sommeren, inden vi igen hører noget om Sagen. 25. August kommer der fra Hertz en lille Forespørgsel: „Er De færdig, saa hav den Godhed at underrette mig derom, og tillige, naar De har tænkt paa at indlevere Deres Composition . . .“ Allerede Dagen efter foreligger Heises Svar: „Det er en Skam af mig, at jeg ikke for længe siden har ladet høre fra mig, men det faar gaac paa de onde Tidens Kappe. I April Maanedes Begyndelse, ret som jeg var godt i

*) Udkommet Febr. 1864. Den ene af dem „Til Kamp“ blev som ovenfor nævnt offentliggjort som Musikbilag i „Illustreret Tidende“ 24. Jan. 1864.

Gang med Instrumentationen, gik jeg op til den daværende Theaterchef Tillisch, for at forhøre mig, om jeg kunde faae Paschaens Datter opført i den kommende Saison, dersom den blev indleveret til September; men Tillisch svarede, at der var megen liden Sandsynlighed for dens Opførelse, fordi der var saa mange andre Operaer, der først skulde frem, der var Faust, Søvnæggersken, Tempelherren og Jødinden og flere andre. Paulli gav heller ingen Udsigter i den Retning, ligesom ogsaa Gade sagde, at der umulig kunde være Tale derom. Dette var ikke opmuntrende. Under andre Omstændigheder havde jeg jo arbejdet videre for idetmindste at blive færdig. Men saa kom Dybbøls Indtagelse og følgende Tid; min Hustrus ene Broder faldt ved Dybbøl, en anden blev senere saaret, hvilket greb meget forstyrrende ind i mit private Liv; dertil kom i Mai og Juni to Concerter, som jeg maatte arrangere her [i Sorø], og som tog mig megen Tid. I Sommerferien har jeg atter været flittig med Leila*) og er det fremdeles, men istedetfor at blive færdig til September, seer jeg mig nu ikke istand til at blive færdig før til Juul; men saafremt det forholder sig rigtigt med de førnævnte Angivelser om Usandsynligheden for en Opførelse i denne Saison, er det jo ogsaa temmelig ligegyldigt. Men jeg skal love Dem at være vedholdende flittig nu — havde jeg blot endnu mere Tid herude, men fra Kl. 12—6 om Dagen er jeg beskjæftiget med Academiet, derved gaer jo megen god Tid . . .“

Nu viser Hertz sig lidt misfornøjet med Situationen og fremsætter i et Brev af 3. September nogle milde Bebrejdelser mod sin Medarbejder: „Tøver De for længe med at indlevere den [Musiken] og faa den bedømt og antaget, da kan det gjerne være, at den først kommer frem 1866—67. Det er Ancienniteten, De maa sørge for at sikkre Dem ved en betids Indlevering . . .“

Den 9. Novbr., altsaa ca. 2 Maaneder senere, skriver Heise til Hertz: . . . „for at underrette Dem om min i Fremtiden forandrede Stilling.*) Grunden til, at det endnu ikke er skeet, er nærmest, at jeg har været og stadig er flittig

*) Den kvindelige Hovedperson i „Paschaens Datter“.

*) Heises Opgivelse af Stillingen i Sorø.

med Leila. Jeg agter virkelig at reise til Paris efter Nytaar, men ikke før jeg er færdig med vort Arbeide, som stadig fornøier mig, og det mere og mere, alt som det skrider frem, og jeg er selv ikke utilfreds med, hvad jeg har gjort. I det mindste er der Liv i Musiken, men hvad kan det nytte, at jeg selv sidder og klapper. Naar der blot var lidt Fut i Theatermaskinen, saa det kunde gaac med Liv og Lyst; men som enhver homo novus maa jeg vel stride mig igjennem en Del Seighed og Vrangvillighed, og det er jeg egentlig lidt bange for, naar det kommer til Stykket. Naa, det gaaer vel! . . . Jeg glæder mig til at komme til Hovedstaden, man maa dog leve [i] Møllen, her er for stille. Det er heller ikke godt aldrig at høre et Orchester, naar man skal tumle dermed hjemme.“

Saa forlod Heise Sorø, flyttede til København og foretog i Foraaret 1865 sin i Brevet omtalte Rejse til Paris. Det blev ham imidlertid ikke muligt at holde sit Løfte og fuldføre „Paschaens Datter“, inden han drog udenlands. Han skriver den 13. Febr. 1865 fra København til Fru Tidemand i Sorø, at, skøndt han har været flittig derinde, naar han dog ikke at afslutte „Paschaens Datter“ før om en Maanedstid, saa han kommer til at gøre den færdig i Paris. Hvorvidt han dernede har faaet Tid til at arbejde paa den, er vel højst tvivlsomt — han omtaler det i det mindste ikke i sine Breve hjem, — men i Løbet af Forsommeren maa han i hvert Fald have faaet Arbejdet fra Haanden, eftersom han har benyttet Sommeren til andre større Kompositioner, og han i et Brev til Hertz den 28. Sept. kan meddele, at han „egentlig havde troet, at Paulli [Kapelmesteren] havde haft Tid i den lange Sommerferie til at gøre sig saa meget bekendt med Partituret, at han kunde have underrettet mig om Musikens Brugbarhed, saa meget mere, som jeg tidligere har gaaet den igjennem for ham ved Claveret. Jeg traf ham nogle Gange i Sommer og mærkede tydeligt, at han i al Venskabelighed helst undgik mig. Det er underligt for mig, der er vant til en Mand som Gades levende Interesse for Alt, hvad jeg bestiller“. Endelig den 9. Oktober affattede Paulli sin Censur. Den findes i Rigsarkivet og siger:

„Den af Hr. Heise komponerede Musik til Syngestykket „Paschaens Datter“ er et i enhver Henseende fortjenstligt karakteristisk Værk i Opera comique-Stil; der kan følgelig i musikalsk Henseende intet være til Hinder for dens Antagelse af det kgl. Teater.“

Selvfølgelig mener Heise det alvorligt, naar han siger, at det har interesseret ham — ovenikøbet mere og mere — og været ham en Fornøjelse at komponere Musikken til Hertz's Stykke. Man kan blot ikke rigtig forstaa det. Thi naar man i vor Tid læser „Paschaens Datter“, maa det forekomme En at være et i dramatisk Henseende lidet spændende og for en Komponist lidet inspirerende Arbejde, et Gammelmands-Produkt, uden Saft og Kraft, uden Poesi og uden Lune. Det forbauser, at en saa fin og kræsen Litteraturkender som Heise kunde ikke blot bekvemme sig til, men ogsaa finde kunstnerisk Tilfredsstillelse ved at beskæftige sig med de barnlige Situationer, de skablonmæssige Figurer og de paafaldende daarlige Vers, som Hertz her bød ham. Den eneste mulige Forklaring er den, at Heises Lyst til at komme i Gang med et musik-dramatisk Arbejde har været saa stærk — og Udsigten til at opnaa det ad *anden* Vej saa ringe, — at han har været blind for den tilbudte Librettos store Mangler, som straks efter Opførelsen blev fremhævede i Pressen (f. Eks. i „Fædrelandet“s Anmeldelse).

Et andet Moment, der maa tages i Betragtning, er, at man den Gang herhjemme var meget nøjsom med Tekster til Operaer og Syngestykker*). Den indenlandske Opera Produktion paa Det kgl. Teater i den halve Snes Aar, der gik nærmest forud, var saare mager: Carl Borgaards

*) Det kgl. Teaters Censur over Hertz' „Paschaens Datter“, der findes i Rigsarkivet, lyder saaledes:

Dette Stykke bør vistnok antages, skøndt der vel kunde være en Del at indvende imod Katastrofen. Begyndelsen er ogsaa noget usandsynlig, men dog i høj Grad i den orientalske Smag. Versene er lette og musikalske og danner saaledes en heldig Mod sætning til alle de Syngestykker og Operaer, der er indleverede til Teatret i den senere Tid Jeg tror ikke, at Stykket forudsat at den musikalske Komposition nogenlunde kommer til at svare til Teksten, kan eller bør forkastes.

23. April 1865.

Hauch.

Tekstbog til Gades „Mariotta“ (1850), Poul Chievitz' og Adolf Reckes til Paullis Syngestykke „Lodsen“ (1851), Sille Beyers til Henrik Rungs Syngestykke „Flugt og Fare“ (1852), H. H. Nyegaards til sammes Syngestykke „Studenterne fra Salamanca“ (1854), H. C. Andersens til Gläasers 1 Akts Opera „Nøkken“ (1853), Nyegaards til Løvenskjolds Opera „Turandot“ (1854) og Overskous til Nicolai Berendts Syngestykke „Hjertet paa Prøve“ (1860) og til Erik Sibonis 3 Akts Opera „Carl den andens Flugt“ (1861); alt dette havde været mindre opmuntrende for en ung Komponist, der gjerne vilde skrive for Teatret, — og ligesaa for Det kgl. Teaters Direktion, hvis Trevenhed overfor „Paschaens Datter“ maaske derved kan forklares. Direktionen maatte efter sine Erfaringer med de foregaaende danske Operaers og Syngestykkers Værdi og Skæbne nære ringe Tillid til et nyt Værk, selvom dets Autorer var en fastslaaet dramatisk Sukesforfatter som Hertz og en yngre, talentfuld og lovende Komponist som Heise.

Men netop Hertz' Prestige maa have blændet Heise, og med hans personlige Kendskab til den forudgaaende danske Opera- og Syngestykke-Produktion var der vel ikke noget at sige til, at han følte sig tilfredsstillet ved, ja endog glad for, hvad Hertz havde sendt ham.

At Heises Kritik paa andre Omraader var vaagen nok, viste en Artikel, han kort efter sin Ankomst til Sorø skrev imod „Fædrelandet“s Litteratur- og Teater-Anmelder, den bekendte Magister *Clemens Petersen*. Denne havde vovet sig ud paa Glatis ved at bedømme Musik, og hans Kritik af Det kgl. Teaters Opførelse af Marschners „Hans Heiling“ i „Fædrelandet“ for 27. Februar 1858, var af en saadan Beskaffenhed, at Heise indigneret greb Pennen og affattede en meget skarp Modartikel i Form af et aabent Brev til Clemens Petersen. Dette Angreb, — det eneste polemiske Indlæg i Pressen, Heise nogensinde har skrevet, — findes optaget i „Fædrelandet“ for 11. Marts. Heise anholder først følgende Udtalelse: „Operakomponisterne har opfundet en egen Maade at udtrykke det dæmoniske paa, som maaske i og for sig selv kan være meget probabel, naar de blot ikke, den ene efter den anden, aldeles skola-

risk-mekanisk afskrev den tomme Maade“. Overfor denne Paastand spørger Heise i sin Artikel: „Hvem har først skabt den „Maade“? Vel sagtens Gluck med Hades-Aander-nes Kor i „Orfeus“ og lignende Partier i „Armida“ og „Ifigenia i Tauris“. Men har saa f. Eks. Mozart („Don Juan“s Finale og Afsnit i „Tryllefløjten“), Cherubini („Medea“), Beethoven („Athens Ruiner“), Weber (Jægerbruden“ og „Oberon“), Meyerbeer („Robert“), Weyse („Ludlams Hule“ og „Floribella“), Kuhlau („Lulu“), Mendelssohn („Loreley“), Marschner („Hans Heiling“), Wagner („Tannhäuser“), Hartmann („Ravnen“), Gade („Elverskud“) osv. afskrevet Gluck?“ Det andet Punkt i Anmeldelsen, der har vakt Heises Harme, er disse Linjer: „Hos Marschner finder man de samme musikalske Figurer, samme Tempo, samme Instrumentation, samme Ledelse og Opløsning af Disharmonierne benyttede for at udtrykke det dæmoniske, men Følgen er ogsaa, at vi sidder alle til Hobe ganske gemytlige og hører paa det uden Spor af Forfærdelse“. — Hertil bemærker Heise tørt og skarpt: „Jeg troede ikke, at De kunde svare for andre end Dem selv og Deres Venner; og kommer det dernæst ikke af, at De maaske i det Hele taget er noget uforfærdet af Dem?“ Og han slutter sin Artikel med de udsøgt maliciøse Linjer: „Jeg ser [af Deres Anmeldelse], at De har købt Dem Teksten til „Hans Heiling“, og det er meget samvittighedsfuldt af Dem; har De nu ogsaa anskaffet Dem Partituren til „Hans Heiling“, og har De studeret den? Dersom De med Velvilje vilde besvare disse Spørgsmaal, vilde De højlig glæde Deres i saa Tilfælde meget forbundne P. Heise.“

Den tilbageholdende, fredelskende Heise var altsaa „ikke god at bides med“, naar han for Alvor blev vred. Det kan i denne Sammenhæng noteres, at, var dette den eneste Gang, han offentlig greb ind imod, hvad der forekom ham Paatale værd, saa var det ikke eneste Gang, han i sin stærkt private Tilværelse øvede en regulerende Indflydelse paa offentlig Omtale af vore Musikforhold. Saaledes meddeler Hother Ploug Forf., at da sidst i 1860'erne A. Falkman, der var „Fædrelandet“s Musikanmelder, i „Dansk Folkekalender“ havde skrevet et Stykke om Weyse og deri været

temmelig uforskammet imod denne, blev Heise saa opbragt derover, at han kategorisk forlangte F. fjernet fra „Fædrelandet“, hvad dettes Redaktør, Heises Svoger Carl Ploug, da ogsaa prompte efterkom.

Men denne hæftige, af en retfærdig Harmе baarne Protest imod, at en Mand offentlig udtalte sig om et musikalsk Værk uden at have Forudsætningerne dertil, var ikke det eneste Bidrag, Heise fra Sorø sendte Pressen i København. Han har foruden den skrevet to Artikler, der begge var af positivt Indhold, udsprungne af hans Trang til at slaa et Slag for, hvad han elskede og beundrede i Tonekunsten, og give et større Publikum Del i den Glæde, han selv følte.

Den ene af disse Artikler omhandlede *N. W. Gade*, den anden *Glucks „Iphigenia i Aulis“*.

I et Brev fra ham til Delbanco af den 13. Marts 1860 staar der bl. a., at han er „snart færdig med en Artikel om Gade“, men at han „vil gjerne beholde den lidt endnu for at overveje enkelte Udtryk og i det Hele taget speculere lidt paa den“. Man genkender ham her som den yderst samvittighedsfulde Mand, der ikke vil give noget Arbejde fra sig, før han i enhver Henseende, til den mindste Enkelthed, kan staa inde for det.

Det viser sig, at den paagældende Artikel var beregnet paa „Illustreret Tidende“, hvor den staar i Spidsen for Numret den 25. Marts (1. Bind Nr. 26). Artiklen er ganske vist ikke underskrevet med Heises Navn, men med Mærket „— i —“. Der kan imidlertid ikke være Tvivl om, at den skyldes Heise og er den i Brevet omtalte. Thi for det første var Delbanco Medudgiver og faktisk Redaktør af „Illustreret Tidende“, for det andet har som meddelt Heise baade tidligere og senere ydet Bidrag til dette Foretagende og som Komponist der benyttet netop Mærket „— i —“; for det tredje passer Tidspunktet; og endelig er der fuldkommen Overensstemmelse imellem de Anskuelser, navnlig om Wagner, som gøres gældende i Artiklen, og dem, Heise har fremsat ved flere andre Lejligheder.

At Heise gjorde sig ganske særlig Umage med denne Artikel, selv om han ikke underskrev den med sit Navn, er forklarligt, naar man betænker, at den skulde behandle

hans kære Ven og kunstneriske Raadgiver og Støtte, og at den skulde være Led i en Række, af monumentale Portrætter ledsagede „Spids-Artikler“, som „Illustreret Tidende“ bragte i hvert Nummer, — Biografier og Karakteristikker af Tidens største Navne i Ind- og Udland. I Aargangen 1860 finder man paa denne Hædersplads i det unge Blad behandlet bl. a.: A. V. Moltke, I. N. Madvig, Kong Carl den 15., Chr. Winther, Orla Lehmann, H. C. Andersen, C. N. Rosenkilde, N. F. S. Grundtvig, Martensen, Lord Palmerston og Pave Pius den 9., — og saa kom Turen til Gade. Det var altsaa i det allerbedste Selskab, Heise og hans Artikel her kom.

Efter en kort Biografi af Gade og en Karakteristik af hans Værker indtil da læser man følgende, for Heises hele Syn paa Datidens Musik betegnende Bemærkninger: „De tyske Recensenter have egentlig baaret sig snurrigt ad med Gade. I hans Ungdom bebrejdede de ham hans nordiske Ejendommelighed, og da han virkelig opgav den, hed det, at han var bleven mat, at hans „Jugendfeuer“ var dæmpet. . . . At der i „Balders Drøm“, som i Alt, hvad Gade skriver, er fortræffelige Ting, behøver næppe at anføres; men Eet synes os umiskjendeligt, at der nemlig spores en fremmed Indvirkning, og det just den, man mindst nutildags skal ønske en Tonekunstner, nemlig Richard Wagner's, en Mand, der uden Tvivl er mere begavet i almindelig-kunstnerisk end i speciel-musikalsk Henseende. Wagner arbejder ved Hjælp af Reflexion, om han naaer sit Maal, kan først „Fremtiden“ afgjøre — dog turde det vel være megen Tvivl underkastet. Gade derimod, naar han er den, som han er, skaber ved Hjælp af Inspiration og med en ham eiendommelig Naivitet — som alt forlængst en tysk Forfatter har bemærket — og denne hans umiddelbare Begeistring maa Enhver, som elsker Gades Muse, ønske, at han maa beholde frisk og usvækket; ved den har han frembragt sine ypperligste Ting, og ved den vil han fremdeles frembringe noget Fortræffeligt; naar han kun kan vogte sig for den nytyske Reflexionssyge, der skaffer sig Luft i vilde Experimenter. Gades Opgave er sikkerlig, rigtig forstaaet, af konservativ Natur; at skabe en ny Epoke

er neppe hans Sag, snarere maaske at afslutte en foregaaende; i denne forvirrede, urolig søgende Tid at staae som den, der har bevaret sin sunde Sans og sin gode Natur, som den, til hvem der hos Alle knytter sig den beroligende Tanke, at der dog endnu er Een, der veed, hvad han vil — det forekommer os at være Gades store Betydning.“ . . .

Heises Ærlighed som Menneske og som Kunstner lyser ud af disse Linjer. Han beundrer Gade oprigtig, og han sætter den største Pris paa ham som Ven; men han kan ikke faa sig selv til i denne Artikel, der dog skal være til Gades Ære, at tilbageholde sine store Betæneligheder over for den Vej, hans Kunst er kommen ind paa. Og der hørte et ikke ringe Mod til at udtale disse Betæneligheder saa aabent og endog give Gade Raad. Man maa huske, at Gade den Gang allerede var den store Mand med Udlandets Berømmelse om sin Pande. Og selvom Artiklen fremtraadte uden Heises Signatur, kunde det dog ikke forblive ubekendt, — allermindst for Gade — at den skyldtes ham. Men ogsaa selve Advarslen til Gade mod at svigte sit eget inderste Jeg er karakteristisk for Heise, der i sin Musik aldrig saa' hverken til højre eller til venstre, altid fulgte sine egne Indskydelser og afskyede saavel „Retninger“ som det udspekulerede, det kunstfærdige i Kunsten.

Heises Artikel om Glucks „Iphigenia i Aulis“ fremkom — under hans Navn — i Anledning af Operaens Opførelse paa Det kgl. Teater den 27. April 1861. Den findes — som en ledende „Spidsartikel“ paa omtrent 2 Spalter — i „Fædrelandet“ 1861, Nr. 102 (Lørdag 4. Maj). Heise glæder sig over, at Prof. Gade har givet en historisk Meddelelse om „Iphigenias“ første Opførelse for 100 Aar siden, og han fortsætter: „Men har Værket ikke i sig selv det, der bærer det op over de 100 Aar med Alt, hvad de har bragt, saa hjælper det Historiske ved Sagen intet. . . . I Theatret vil vi rives med helt og holdent, ellers kjøre vi hellere i Skoven. . . . Men Enhver, som kommer til „Iphigenia“ med et friskt og ublaseret Sind, med nogen Modtagelighed for Musik, men uden Bihensigt i ensidig musikalsk, historisk, philologisk osv. Retning, han skal vel

mærke, at han har erhvervet sand Glæde. . . . Nogle Folk mener, at Glucks Musik er for „lærd“ — jeg tør forsikre, at den er saa ulærd, at det er en Lyst. De lærde Musikfolk paa Glucks Tid rynkede ofte paa Næsen ad ham derfor. . . Det var Gluck om at gjøre at lade Musiken være en tjenende Aand i det hele musikalsk-dramatiske Kunstværk. Andre klage over Savnet af „Melodi“, saaledes som den findes hos Mozart. Hver har sit Gode. Medens Mozart har sit Rige i det Erotiske, er Gluck navnlig hjemme i det Grandiose. — Rich. Wagner, vor Tids Reformator, har indrettet „Alceste“ og „Armida“ og ligeledes „Iphigenia i Aulis“ for Scenen paa en mere tidssvarende Maade. Denne hans Virksomhed maa vist ansees som hans værdifuldeste. Det nemlig, som Wagner i vor Tid *vil*, men ikke *kan*, er egentlig ikke Andet, end hvad Gluck i sin Tid *vilde* og *kunde* . . . Vil „Iphigenia“ blive hjemme paa vor Scene? Vanskeligt at besvare, thi Publikum er et lunefuldt Væsen. Man maa takke Theaterbestyrelsen, fordi den har bragt Gluck paa Scenen . . . gid den kunde sørge for, at han ikke gaaer bort igjen, men af og til melder sig modtagelig for sine Venner, hvad enten de ere faa eller mange.“

Atter her en energisk Fremhæven af det ægte i Kunsten som det eneste, det kommer an paa, det „ulærdes“ Værdi, Musikens „rene Væsen“ som det ene fornødne, — og atter et eftertrykkeligt Hip til Wagner! M. H. t. Heises Vurdering af denne maa man dog mindes, at han endnu stadig levede paa og dømt ud fra sine Indtryk af Wagners Værker fra Studieperioden i Tyskland 7—8 Aar tilbage i Tiden. Det tør næppe antages, at han efter Hjemkomsten til København eller under Opholdet i Sorø har kunnet finde Lejlighed til at fordybe sig i Problemet Wagner eller vinde større Forstaaelse af Wagners Virke. Og i Udlandet havde Heise ikke været siden 1853. Men i 1861 kom han der.

Heises trods Gagens og Komponist-Honorarernes Beskedenhed gode pengelige Situation tillod ham at give efter for en højst naturlig Trang til at forfriske sig ved et længere Ophold i Udlandet. Da han havde virket i Sorø i halvfjerde Aar og i den Tid kun forladt den lille By for at aflægge nogle hastige Besøg i København, fik han Lyst til

en Gang igen at se sig lidt om i Verden og modtage nye, befrugtende Indtryk. Han androg om Permission fra Oktober 1861 til Maj 1862, og Rektor anbefalede hans Andragende paa det varmeste i følgende Udtryk: „... Heise er baade en saa fortrinlig Musiklærer og en saa begavet Kunstner, at Tilladelsen til en saadan Rejse, der kunde være ham til Gavn og Glæde, vistnok ikke bør nægtes ham“. Faa Dage efter (19. Sept. 1861) bevilgede Ministeriet ham da ogsaa Permissionen „imod at hans Forretninger ved Skolen under hans Fraværelse udføres af den af ham foreslaaede Vicarius, cand. theol. M. Bredsdorff“. Rejsen gik til Italien — men derom senere.

Heise kunde dog — trods Rejsens Forfriskelse — ikke i Længden føle sig tilfredsstillet ved Livet og Gerningen i Sorø. Han mærkede, at for hans Talent var der ikke Udvikling at vente i de smaa Forhold, hvor han, som han i Oktober skrev til Gade: „ingen har at tale med“, — hvorved han maa mene: ingen *Musiker*. Gade har aabenbart Gang paa Gang tilskyndet ham til at forlade Sorø. Han skriver til Heise: „... Se nu at blive snart færdig med Sorø og Paris, at De kan komme til Ro i København; jeg længes efter at faa fat i Dem, jeg trænger meget til at have en varm Musiknatur i Nærheden“. En saadan Udtalelse fra en saadan Kant maatte selvfølgelig øve sin Virkning og bestyrke Heise i hans Forsæt. I September 1864 indgav han sin Ansøgning om Afsked, og Rektor Tregder ledsagede den den 20. Sept. med en Skrivelse til Ministeriet⁹⁾ der begynder: „Idet jeg med Beklagelse over, at Skolen skal miste en saa udmærket Lærer indsender vedlagte Ansøgning...“

Hvem man skulde ansætte i hans Sted, var et vanskeligt Spørgsmaal. Heise var nemlig slet ikke til at erstatte! Han havde været noget for sig selv, havde ejet ganske særlige Betingelser for at skabe musikalsk Liv om sig baade paa og udenfor Skolen. Der var aabenbart Lysthavende nok til Stillingen, der jo ikke just fristede stærkt ved Gagen, men desmere ved den Prestige, der knyttede sig til den, og som Heise havde forøget i betydelig Grad. Det vides, at baade Chr. Richardt, S. A. E. Hagen og Erik Siboni var blandt dem, der attraaede den.

Dagen før Afskedsansøgningen af Rektor indsendtes til

Ministeriet, skriver Heise til Chr. Richardt: „Kære Ven! Dit Brev overraskede mig dog lidt, skjøndt jeg vel har tænkt paa dig som En, der kunde stille sig i mine Efterfølgeres Række. Tregder fortalte mig, at han havde faaet Brev i samme Retning fra Hammerich*), og han lod til at ønske, at du kunde komme herud, og spurgte mig med megen Interesse om dine musikalske Capaciteter. Jeg vilde nu egentlig grumme gerne tale lidt med dig mundtlig — det er ikke saa godt at skrive op Alt, hvad man saadan kan falde paa at sige. Paa Søndag gaaer det sidste Extratog — kan du ikke benytte det og tilbringe Dagen her, saa kunde vi lægge Hovederne i alleslags Blød. See forinden at komme til at tale lidt med Gade — han er forstandig og velvillig — Hartmann kan det ikke nytte at snakke med, derimod nok at faa Anbefalingsskrivelse fra. Iligemaade forhør dig lidt om, hvilke Concurrenter der kan blive Tale om. Der er f. Eks. den unge Musiklærer Andersen**), en god Ven af Guldbrandsen, og som nok er en flink Musiker, mon han vil søge? Den Slags Folk vilde vel især komme i Betragtning, ... dersom ikke et eensidigt Anciennitetssystem gjøres gjældende. Under alle Omstændigheder bør du snarest mulig lægge dig efter Orgelspil, for at du, naar Tid til Ansøgning kommer, kan sige, at du kan spille Orgel. Her fra Sorø vil sikkert være Sympathie for dig; men du maa lægge alle Jern i Ilden, for du kommer nok til at trækkes med en Hoben Musikantere om Benet ...“

Ligesom Heise og hans Forgænger ved Akademiet (Borup) havde været Studentsangforeningens Dirigenter, var Richardt det fra 1859 til 6. Maj 1864. Paa dette Tidspunkt ernærede Richardt sig i København ved Undervisning i Skoler. Det er rørende at se Heises Omhu for Vennen, der rimeligvis nok kunde trænge til at faa det „Ben“, — en Omhu, der gaar saa vidt, at han for at skaffe ham „Benet“ ligefrem opfordrer ham til at svindle lidt med Orgelspillet!

Den anden af de ovennævnte Ansøgere var den senere Musikhandler, Musikhistoriker og Komponist *S. A. E. Ha-*

*) Rimeligvis Skolemanden, Forfatteren Martin H., der Aaret efter blev Richardts Svigerfader.

**) Maaske den senere velkendte Musiklærer og Komponist Fritz Andersen, der den Gang var 35 Aar.

gen, der kun var 22 Aar gammel og 4 Aars Student, altsaa endnu *meget* ung. Han fortæller selv¹⁰⁾, at han i 1864 besøgte Heise i Sorø; da han var indstillet som 1. Ansøger til hans Embede af Departementschef Linde, og at Heise ved dette Besøg spillede nogle af sine „Schilflieder“ for ham. — Imidlertid blev det hverken Heises Protégé Richardt eller Lindes Protégé Hagen, der fik Embedet, men *E. Siboni* konstitueredes i det den 31. Decbr. 1864.

Vase med Gengivelse af „Villereden“.
Afskedsgave til Heise fra Elever i Sorø.

VII
FØRSTE ITALIEN-REJSE

Det var naturligt, at, da Heise og hans Hustru første Gang skulde ud paa Rejse sammen, blev Maalet Rom. Italien var jo den Gang endnu alle Kunstneres forjættede Land, — de malendes, Billedhuggernes, Digternes, Musikernes. For Heise, der hidtil kun havde været paa tysk Grund, laa det nær denne Gang at søge til latinsk. Hans højt udviklede Sans for alt skønt, lyst og harmonisk og hans Trang til, efter det stille, ensformige Liv i Sorø at faa helt nye Indtryk, fra Kunsten ligesaavel som fra Naturen, maatte give ham særlig Lyst til at drage til Italien, hvor heller ikke Ville Heise havde været før. Erindringer fra Leipzig-Tiden om Moritz Hauptmanns Roma-Begejstring kan jo ogsaa have spillet en Rolle ved Valget af Rejsens Maal.

Hvad Rom var *den* Gang — i 1861 —, kan Nutidens Romafarere vanskeligt forestille sig. Saa meget er forandret, at den By, som vore nu klassiske Malere kendte og skildrede, og vore Digtere besang, ikke er den samme, som *nu* vækker den tilrejsende Nordbøs Beundring. Et godt Indtryk af Rom i 1861 faar man hos Helene Nyblom, der netop var der samtidig med Heises¹): „Rom var paa den Tid endnu en Oase i Europas larmende Verden. Trods sin Storhed var det en stille By, hvor man indaandede en renere Luft og kunde leve som i en stor Klostersgaard. Den Gang laa Villa Albanis og Villa Ludovicis skønne Parker endnu uberørte. Colloseum [sic!] var ikke blevet et Stykke Museum, hvor man betalte Entrée ved Indgangen, men laa hen i sin tragiske Storhed med græsbevoksede Marker og blomsterklædte Mure. Midt paa Arenaen stod Kor-

set, og Arenaen var et Valfartssted for kristne Mennesker, der opsøgte Stedet for at mindes Martyrernes Kamp. Kejserpaladserne var kun delvis udgravede, og man bankede paa en Hyrdes Dør for at bede ham lukke op for den lille Indgang til de stolte Ruiner.

Næsten hver Dag fejredes en eller anden Kirkefest i

Helene Nyblom, f. Roed.

Roms uendelig mange Kirker, og Processionerne bevægede sig stille frem gennem Gaderne, stadig forøgede med flere og flere Mennesker.

Indtrykket af hele Byen var Fred, en Fred, som ikke lignede noget andet i hele Verden. Det var, som om det politiske Liv, der beskæftigede Europa, ikke endnu var naaet hertil. Alt, hvad der foregik udenfor Rom, syntes smaat og ligegyldigt. Her kunde man være udelukkende Menneske og, hvis man vilde, stu-

dere Historien, fra Fortiden helt op til vore Dage.“

Men det varede jo noget, inden Heises naaede fra Sorø ned til dette Vidunder. Rejsen maatte foretages langsomt og forsigtigt. Fru Heises Helbred taalte ikke store Strabadser, og der var da ogsaa paa Vejen sydpaa meget at se. Fra Frankfurt a. M. skriver Heise — aabenbart lidt nervøs og pirrelig — 10. Oktbr. til Fru Tidemand: „Vi længes begge efter det idylliske Soranske Liv, men dermed skal forresten for mit Vedkommende ikke være sagt, at jeg ikke har Fornøjelse af det Nye, jeg daglig seer, tværtimod; men hvor forskelligt er dog det Hele fra det Liv, jeg

nu har levet i de sidste 5—6 Aar! Vi søge at komme saa hurtigt (ogsaa saa langsomt) som muligt til vort Blivested, derfor reiste vi lidt hver Dag, men denne idelige Vexlen af Sted, uden eet Sted nogensinde at slaa sig til Ro, har noget Slappende ved sig. Jeg vilde gjerne blive et Par Dage et eller andet Sted, men Ville higer aabenbart mod Rom. Hun holder dog Jernbanekjørslen ret vel ud, fornøier sig jævnlige over forskellige Ting, men hun længes dog efter sit Hjertehjem i Sorø.“

Han fortæller videre, at det har moret dem at gaa omkring i Frankfurts gamle Kvarterer, hvor de bl. a. stod og betragtede „et frygtelig gammelt Huus, som lignede en af Deres gamle norske Oste; saa kom en Tysker og sagde, at det var over 3000 Aar gammelt — den Mand havde nu *sin* Forestilling om Tidsregning. Som sagt, jeg morer mig, naar Ville er med, men hænger hun med Hovedet, hænger jeg med...“

Næste Ophold har de gjort i Heidelberg, hvor de blev 2 Dage og befandt sig „meget vel“, „det var langt gemytligere end i de større tyske Stæder. I det Hele taget bliver Folk elskværdigere mod Syd.“

Den ene Aften, de var i Heidelberg, gik Heise i Teatret til „Jægerbruden“, det vil sige, han udholdt kun én Akt. I et Brev fra Lausanne den 14. Oktbr. giver han Fru Tide-
mand en drastisk Beskrivelse af Forestillingen: „En halv Snes Katte i Orkestret under en Overkats Anførsel, en 6—7 rædsomme Hunkatte og nogle Hankatte som Chorister, 4 skelende Solo-Katte som Max, Casper, Kuns og Kilian. — Alle disse søgte i en ækel Væddestrid at skringe, skraale, vræle, miave den ene høiere end den anden. Nei, saa var rigtignok de rigtige Ruiner af Heidelberger-Slottet meget smukkere...“ — Fra Heidelberg kørte de til Basel: „Paafaldende var Overgangen til Schweitz, da vi kom til Basel, ganske andre Physiognomier, rundere, venligere, kjønnere end de stive tyske „ernste Gesichter“. Den 13. Okt. sad de fra Basel til Lausanne paa Jærnbanen fra Kl. 10¹/₂ til 6¹/₂, hvad der trættede Fru Heise meget, „men hun er saamænd ganske flink alligevel“. Dog vil de hvile lidt ud i Lausanne, hvis Skønhed betager dem stærkt: „Det

er noget af det Skjønneste, man kan tænke sig“. Alligevel længes de begge meget efter at komme til Ro i Rom: „Ingen af os passer egentlig til et omflakkende Liv, Ville nu slet ikke, jeg i Længden heller ikke, men i Lausanne er der deiligt“. Fru Heises Træthed og Rygsmerter tvang dem

Fru Villh. Bissen.

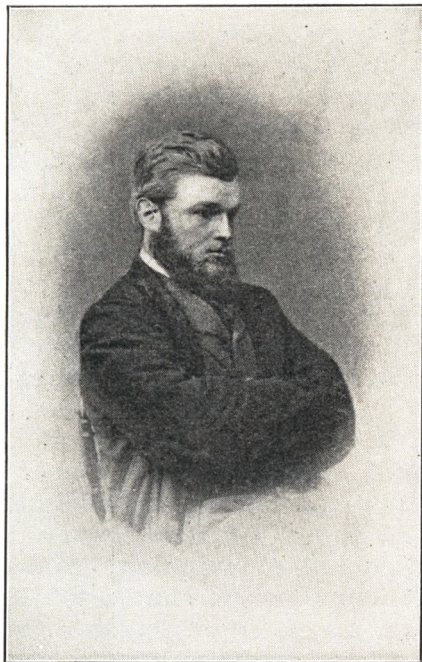
til at blive nogle Dage længere i Lausanne, end de oprindelig havde tænkt sig; at Heise ogsaa var mat, fremgaar af, at de var 4 Dage i Lausanne uden at være nede ved Genèveesøen, der laa et Kvarter Gang derfra. Men Torsdag den 17. Oktober rejste de videre til Genève. „Kunne vore Kræfter blot slaae til, vilde vi gjerne være i Marseille paa Mandag og rejse til Rom om Aftenen“.

„Vi havde den ubehageligste Seilads [fra Marseille] til Civita vecchia, som vel kan tænkes,“ meddelte Heise Fru Tidemand den

28., da de endelig var naaet til Rom. „Fra Mandag Aften til Torsdag Morgen — 17 Timer længere end Reglen paa Grund af Storm — hensled vi Tiden i en ækel Søsyge-Tilstand, gængende op og ned i brusende Bølger — „fy for Satan!“ Ville var næsten mindre søsyg end jeg, for jeg vil ikke lyve, hun trøstede sig ved Tanken om, at De har maattet reise flere Gange til Vestindien — havde jeg blot tænkt paa det! Det var dog en meget strabadserende Tour for hende!“ — I 2 Døgn var det en saadan Storm, at de hele Tiden troede, de skulde gaa under, og i al den Tid

saa' Heise og Kone ikke noget til hinanden, da de laa i hver sin Kahyt.

Ved Ankomsten til Rom modtoges de paa Jernbanestationen af Vilhelm Bissen og hans Hustru, Hanne, som havde været alvorlig angst for deres Skæbne, og der blev straalende Glæde paa begge Sider. Bissen fik allerede et Par Dage efter skaffet Svogeren og Svigerinden en meget god Lejlighed paa 3 Værelser mod Syd paa Piazza Barberina, „en Plads, hvor der netop er meget Folkeliv, i Nærheden af Hanne, nær ved den spanske Plads og Monte Pincio, de deiligste Spadsertoure i Rom — og i hele Verden for at tage Munden fuld som en Tydsker.“ — Heise faar fat i et Klaver og opdager en stor og vel-forsynet Musiksamling, saa han „kan ogsaa i den Retning faa nok at gjøre her i Vinter“.

Vilh. Bissen.

Saaledes installerede kan de begge helt hengive sig til Nydelsen af Rom og dets Herligheder. Heise sender 28. Okt. Fru Tidemand et langt jublende Brev, der begynder: „Saa er vi da i Rom; vi har været her kun 4—5 Dage endnu, men jeg er allerede fuldkommen paa det Rene med, at vi er kommet til Gudernes Land, til det Vidunderligste, man kan tænke sig... Jeg havde nu egentlig hidtil havt en lumsk Mistanke om, at den megen Snak om Rom var overdreven, at de Hjemkomne gennem Erindringen saa det oplevede langt større end det egentlig er, men her midt deri kan jeg for-

sikkre, at Livet her er berusende — og hvorfor? Jeg skal have ondt ved at sige det i en Fart. Af det Indre, af Samlingerne og Sligt, har jeg naturligvis Intet seet endnu, jeg kjender hidtil kun Livet paa Gaderne, men hvor er det ikke fortryllende! De skulde see disse „Sjouere“ med en Anstand som Greverne Danneskjold maatte gaa 14 Aar hos Bournonville for ikke at naa, Bønderne her nede paa Torvet med deres Trøier slængte over Skuldrene; hvert andet Menneske i det mindste en Skjønhed; mellem disse vrimler det af Tiggermunke, ... saa er der Romerinderne, hvor de er smukke, fyldige og gratiøse alligevel, uden Coquetterie, dejlige Frugtopstablinger med forføreriske Druer, de koste kun 5—6 Skilling Pundet, hvorfor vi svælge i dem ... Over det Altsammen denne vidunderlige blaa Himmel uden Skyer, som man ikke seer nogensinde hos os. Og saa denne fuldkomne Barnlighed over Folk, man behøver kun at see lidt paa dem, saa leer de strax venlig til Een og nikker ...“

Hvor Heise nyder al denne maleriske Skjønhed, der præger Livet og Menneskene i Rom! Det ser man ogsaa af et Brev fra Fru Heise til Rektor Bojesens Frue. Det er skrevet 13. Novbr., altsaa da Heises har været dernede i ca. 3 Uger: „... Vi have det udmærket og mere os glimrende hele Dagen igjennem. De veed nok, hvor doven Heise er hjemme til at bruge sine Been, her gjør han ikke andet end at bruge dem fra Morgen til Aften, saa han har gaaet alt Fedtet af sig og er nu næsten slankere end Deres Gemal. ... Noget af det morsomste hernede er at gaae omkring i Gaderne og kigge ind af Vinduet; vi boe paa en aaben Plads, i Midten er der et stort Bassin, hvor der sidder en Triton og sprøiter en umaadelig Straale op fra en Muslingskal ... Rundt omkring sidder Enhver i sin Haandtering ... Har De Lyst til at høre, hvordan vi tilbringe vor Dag? Om Morgenen gaae vi ud paa en smuk Café og drikke Thee og Caffé, man sidder i en stor lukket Glasgang med en yndig lille Have udenfor, hvis der blot var en Deel renere, saa var det meget indbydende, men snavset er her allevegne i en utrolig Grad; derfra gaaer jeg hjem og Heise gaaer ud og seer sig om til henad 12, saa kommer han hjem

hylende af Sult, og saa tilbringe vi gjerne en god halv Time liggende hver i sit Vindue for at kigge efter en Tjener, der skal komme med Maden, han bærer den i en stor Blikkasse paa Hovedet, og naar vi see den skinne langt borte, saa dandse vi paa Gulvet af Glæde. Naar vi ere færdige med at spise, spadserer vi ud sammen, enten ud i den gamle Deel af Rom og see paa store vidunderlige Ruiner, eller op paa „Monte Pincio“ (Roms Langelinie), og see paa smukke Damer i fine Vogne og den deilige Udsigt over hele Rom . . . Kl. 7 drikke vi Thee, jeg gaaer gjerne ud med en lille Kurv forinden og kjøber hvad vi skal bruge, for 8 Skilling Smør, 8 Skilling Skinke, Brød o. s. v. . . . Aftenen tilbringes med at spille, læse og fange Lopper. De veed maaske, at Italien er berømt for sin store Mængde af dem, og vi have ikke endnu lært at finde os taalmodigt i deres Angreb; forleden Morgen fangede vi 30 i en halv Time. Villh. Bissen har en mageløs Færdighed i at fange dem; naar han er her, bruges han kun til det . . . I forrige Uge var vi i det sextinske Kapel og hørte Paven læse Sjælemesse for de afdøde Cardinaler. Sangen var deilig, Heise siger, han har aldrig hørt Mage til Stemmer . . . Heise er endnu mere beruset af Rom end jeg, han paastaar, at han allerede kan føle den Hjemvee, han vil faae efter Italien til næste Efteraar, men hans store Lyst til at skrive hjem til Sorø og hans endnu større Glæde ved at faae Brev derfra, tyder dog paa, at han ikke kan undvære det; det er morsomt at see det Liv, der er i ham, og hvordan han bruger sin Tid, efter at have travet om hele Dagen sidder han og spiller til langt ud paa Aftenen . . . han kan [i et Leiebibliotek] faae en Mængde deilig Musik, som han aldrig har kunnet naae at finde i Kjøbenhavn, i denne Tid har han havt en Opera af Cherubini (Medea) som han er aldeles begejstret over; er det ikke en fornøielig Mand, jeg har? Han trængte ogsaa til Morskab, da han kom hertil, for Reisen var næsten ligesaa drøi for ham som for mig . . .“

En anden Dag (Brevet er ikke dateret) fortæller Fru Heise Fru Bojesen, at Heise i nogen Tid har lidt af Ansigtssmerter, men at nu er han bedre og har „megen Lyst til

at lave mere Musik ... Bjørnson sidder ogsaa i denne Tid og laver en Operatext,*) Planen er ypperlig lagt, synes Heise, men om nu Udførelsen vil lykkes ham, det veed man jo ikke.“ ... Forsaavidt her maa tænkes paa et Samarbejde mellem Bjørnstjerne Bjørnson og Heise paa et dramatisk Værk, foreligger intet Spor af et saadant.

Men Heise selv giver ogsaa Udtryk for sin Glæde over

Bjørnst. Bjørnson.

at være i Rom. Til Broderen Victor i Sorø skriver han 18. Novbr.: „...Hvad nu Livet heri Rom angaaer, saa befinder jeg mig omtrent, som naar en Dreng slippes løs i en Have, hvor han har Lov til at spise af alle Frugter, og saa ikke veed, hvor han skal begynde, men napper hist af en Busk, her op i et Træ, saa i et Bed. Var jeg begavet med germansk Grundighed, vilde jeg fordele Tiden, een Maaned til Folkeliv, een

til Natur, een til Antiquiteter, een til Kunst, een til Catholicisme, een til o. s. v., men saasom jeg er trukket af en anden Skuffe, gaaer jeg ud paa Gaderne, falder i Staver over nogle deilige Ansigter, eller morer mig over nogle iltre gamle Koner, som skjændes; saa kommer der nogle forføreriske Tiggerbørn, de seer slet ikke nødlidende ud, men med det meest fornøiede Coquetteri blinke de op til En med et Par Øine (!) og raabe: un mezzo bajoccho — ho

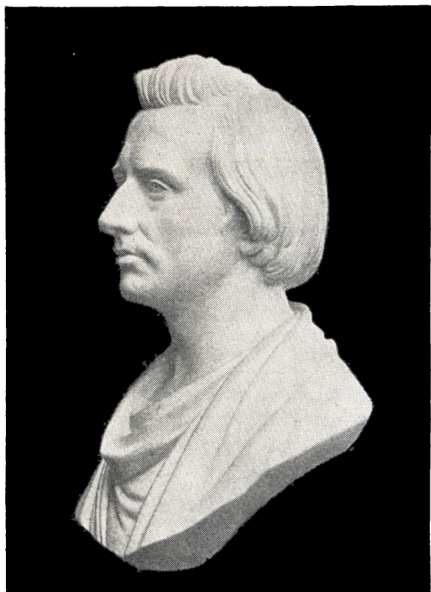
*) 16. Febr. 1862 skriver Bjørnson til H. C. Andersen: „Nylig har jeg udkastet en 3 Akts Operaplan for Heise og arbejdet ham 1. Akt.“

fame, men man gaaer barsk forbi uden at give Noget. Forleden fik jeg ikke Tid til at sætte det barske Ansigt op, og saa maatte jeg ud med Bajocchen. Drengen svingede sin skidne høipullede Hat og raabte grazie, Signor! hen ad Gaden . . . Nu hænder det, at jeg farer lidt vild i Gaderne, men det gjør Intet, der er altid Noget at see paa; man behøver blot at gaae ind i nogle af de utallige Kirker, man snubler over i hver Gade, og saa falde i Staver over de knælende Skikkelser, enten de ere dybt hensunkne i Andagt, eller de ramse Bønner op, mens Øjnene løbe rundt, men især over Præsterne og de Hundekunster, de gjøre, for at trække Folket op. Præsteskabet er mig en rig Kilde til Speculation; jeg kan ikke finde ud af, hvordan det seer ud i de Menneskers Indre, hvor meget af deres Sjæle er Løgn, hvormeget virkelig Overbevisning . . .“ Med det samme Heise her giver sin Harme over den katolske Kirkes Udvendighed frit Løb, saa han endog taler om „disse sorte Djæвле af Præster — forhadte ere de Gudskelov af det hele Folk“ —, stempler han Kirkemusiken som „Operamusik af den daarlige Slags“. Men saadanne ubehagelige Indtryk er kun at regne for lette Skyer, der hastig drager forbi Solen. I Virkeligheden er Heise henrykt for alt, hvad han ser, hører og oplever i Rom, hvor han finder den rigeste Næring for sin Trang til Skønhed, Lys og naturlig Munterhed.

Det kunde ikke undgaas, at Heise og hans overordentlig smukke og indtagende Hustru maatte faa en Omgangskreds, der var dem værdig af hyggelige, elskværdige og intelligente Skandinaver. De kommer meget sammen med f. Eks. Bjørnson, som Heise kendte hjemme fra Danmark, og hvem han nu — erklærer han til Broderen Victor H. — „har Fornøjelse af“, og han fortsætter: „Man skal vænne sig lidt til ham, men han er en saa afgjort Digternatur, som kun meget faa i vor Tid; det lyner ud af ham med Indfald og poetiske Syn, naar man snakker med ham . . . der er et Mod og en Sikkerhed hos ham, som er smittende. . . . Jeg tænker, vi kommer til at gjøre Noget sammen.“

Af Danske i Rom omgaas Heise Komponisten Niels Ravnkilde, der af Helbredshensyn havde slaaet sig ned i

Italien i 1853, og som han finder „er rar og uforandret i Grunden, lidt alvorligere, men det kan ikke skade;“ endvidere den da 38-aarige Billedhugger A. V. Saabye og naturligvis Svogeren Bissen og hans Hustru. Bissen modelerer en Byste af ham til Fru Heise; denne udbryder i et Brev til Fru Bojesen: „Er det ikke deiligt? Den bliver nok

Bissens Byste af Heise.

god, og han kommer vist nok til at see smuk ud. Nu leer De vist af mig, men det skal De slet ikke, for han har virkelig et smukt Ansigt, som netop vil tage sig godt ud i Buste.“ Og det havde Fru Heise Ret i, det var ikke blot den stadig i sin Mand forelskede Hustrus subjektive Skøn!

Endvidere omgaas Parret meget den med Heise omtrent jævnaldrende svenske Æstetiker og Kunsthistoriker C. R. Nyblom og hans senere Hustru, Helene Roed.

Fru Heises Barndomsveninde. Med Nyblom gør Ægteparret Heise i Foraaret 1862 en Udflugt op i Bjergene, „en deilig Tour“, skriver Fru Heise (11. April) til Chr. Richardt, „hvor vi savnede Dem, men forresten havde det deiligt; nu var alle Skovene lysegrønne, Skovbunden i staaende Pragt, og Luften varm og duftende af Foraar. Fuglene sang, og Nyblom sad paa sit Æsel og sang, saa det klang over Søer og Bjerge*) . . . I Nemi laae vi i det deilige lille Gjestgiversted,

*) At Nyblom med sin Sang har spillet en stor Rolle i Livet mellem Datidens skandinaviske Romafarere, faar man et Indtryk af

Herrerne i det store Værelse og jeg hos den rare tykke Madame og alle hendes Lopper i den uhyre Seng i Stadsestuen; hun var sød om Dagen, men om Natten snorkede hun saa grundigt, at jeg vaagnede og troede, hun var en Bjørn eller et Mandfolk. Nyblom og Heise drak saadan en gruelig Masse Viin, baade i Byer og udenfor Byer, men de var dog temmelig ædru om Dagen; det er grueligt med saadanne Mennesker, ikke sandt, Richardt?“ Man kan forestille sig, at det har været en gemytlig Tur, — og forstaar, hvor Heise har nydt Naturens Skønhed og de primitive Forholds Charme.

Richardt var den Gang paa sin Palæstina-Rejse. Han havde paa Vejen gjort Ophold i Rom, hvor han ankom ca. 20. Novbr. 1861. Heise siger i sit Brev til Fru Tidemand 28. Novbr.: „... I forrige Uge kom Richardt ind ad Døren til os til stor Fornøielse for alle Parter; han tilbragte i det mindste 5 Minutter med at gaa op og ned ad Gulvet og lee over, at vi vare samlede i Rom og ikke i Sorø.“ Selvfølgelig har dette Treklover af gamle Venner ogsaa haft stort Udbytte og megen Glæde af Samværet i de Maaneder, til Richardt hen paa Foraaret dog videre.

Men Heise kommer tillige i Forbindelse med Musikfolk dernede. I et Brudstykke af et Brev, uden Dato og Aarstal og uden Stedsangivelse, men efter hele Sammenhængen skrevet i Rom under dette Ophold, hjem til Fru Tidemand i Sorø, fortæller han bl. a.: „Nogle yngre italienske Musikere har begyndt at give Koncerter af den klassiske Musik, Beethoven, Mozart etc. Det er noget ganske usædvanligt her. I Gaar var den første. Publikum bestod mest af Fremmede. Man hørte snart, at de Udførende var ganske uvante ved den Slags Musik, de forstod ikke at faa Liv ud af den, hvorfor det Hele var lidt tørt; men efter de musikalske Forhold her var det meget. Jeg gjorde Bekendtskab med dem; de er meget elskværdige og ser op til en „frem-

gennem et Bemærkning senere i samme Brev, hvor Fru Heise fortæller Richardt, at de havde været en Lørdag i den skandinaviske Forening, „og det gik lidt mindre sovende end sædvanlig, fordi Nyblom sang.“

med“ Musiker som noget ekstra.“ — Man tør maaske antage, at en af disse klassikerinteresserede unge italienske Musikere var *Giovanni Sgambati*, der skulde blive en af Heises nærmeste Venner. Sgambati var den Gang kun 18

Chr. Richardt.

Aar gammel, men allerede en ypperlig Klaverspiller. Det var gennem Ravnkilde, Heise havde gjort hans Bekendtskab. Og det er allerede tidligt under Heises Rom-Ophold. Thi 18. Novbr. 1861 skriver han i Brevet til Broderen Victor: „Her har i Aften været en ung Italiener hos os, Scambatti (sic!), som dyrker Musik, og som har meget Talent; ... han har lovet mig at ville skaffe mig Adgang til et Orgel i en Kirke, hvor han kjender en Frater, som ofte giver ham selv Adgang. Gud veed dog, om de virkelig vil lade en Protestant komme til? Jeg er meget fornøjet over at have faaet fat i en Italiener, dels for Sprogets Skyld, dels for at komme de Indfødte nærmere paa Livet. Samme Scambatti er et gemytligt og elskværdigt Menneske, meget smuk som de fleste Italienere ...“ Og 10 Dage efter til Fru Tidemand: „... Jeg har megen Fornøielse af vor unge Italiener, Sgambati, baade i musikalsk Hen-

Aar gammel, men allerede en ypperlig Klaverspiller. Det var gennem Ravnkilde, Heise havde gjort hans Bekendtskab. Og det er allerede tidligt under Heises Rom-Ophold. Thi 18. Novbr. 1861 skriver han i Brevet til Broderen Victor: „Her har i Aften været en ung Italiener hos os, Scambatti (sic!), som dyrker Musik, og som har meget Talent; ... han har lovet mig at ville skaffe mig Adgang til et Orgel i en Kirke, hvor han kjender en Frater, som

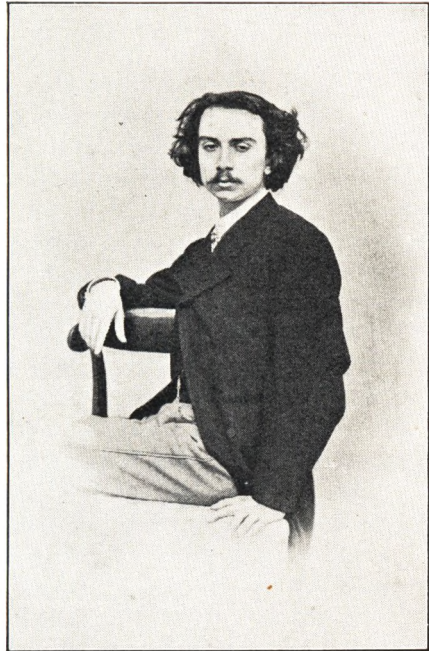
*Lev mig grønne Linder
 At flygte om jeg kunde,
 Jæser for Læmmer mig fele,
 Dan og fjænde yes mine Di
 Lev mig grønne Linder!
 Chr. Richardt.*

seende og i det Hele taget, fordi han er saa elskværdig og tjenstvillig. Han skaffer mig omkring i Kirkerne paa Orglerne. Idag var jeg ude i en Kirke paa den anden Side af Tiberen, Maria degl' orti, hvor Cincinnatus skal have haft en Have; der sad jeg og spillede, medens Folk laa og knælede foran Helgenbilleder. Tillige øver han mig i at snakke Italiensk, hvad der morer mig meget, men det er meget sværere at udtale rigtig, end jeg havde troet ...“

Vi ser altsaa Heise spille Orgel i Roms Kirker, gennemløje en Mængde for ham ny Musik hjemme ved sit Klaver, gennemstøve det musikalske Lejebibliotek og rundt om i Byen høre al den Musik, der tilbyder sig, i Kirken og paa Gaden. Men hvad frembringer han selv i denne Rom-Vinter?

— Efter hvad der kan oplyses: Intet! Han var saa optaget af at indsuge Indtryk, nyde og tilegne sig, at der ikke blev Tid eller Tanker tilovers for Produktion. Men det udelukker jo ikke, at han kan have gjort Skitser til senere Udformning.

Den 23. eller 24. April 1862 forlader Heises Rom og drager til Napoli og derfra hjem. Saaledes lyder i alt Fald Programmet i Brevet til Richardt 11. April. Men om Resten af Rejsen foreligger intet i de hidtil fremdragne Breve. Og han tilføjer: „Jeg glæder mig meget til at komme hjem,

Giovanni Sgambati.

saa maa jeg bestemt til at gjøre Noget, jeg har en Rigdom af Lyst dertil, men hvor findes vel Texter i Ørken?“

En radikal Udvidelse af Horisonten, en Optriskelse af baade de legemlige og de aandelige Kræfter, en svulmende Virketrang og et Væld af nye stærke og varige Impulser var Heises Udbytte af hans første Italiens-Rejse, særlig fra det elskede Rom.

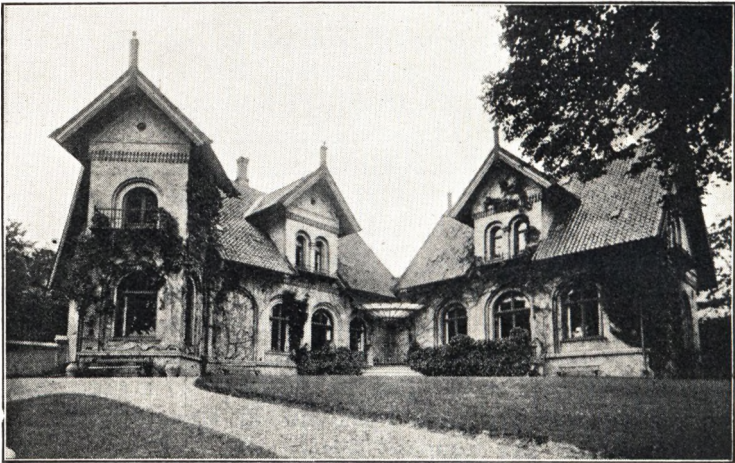
VIII
ARBEJDSÅR HJEMME (1865—77)

Overflytningen fra Sorø til København var aabenbart i mange Henseender en stor Tilfredsstillelse for Heise. Han skriver (18. Febr. 1865) til Fru Tidemand: „Jeg længes ikke efter Sorø, nok efter soranske Individider“. Han nyder at være kommen ind i Musiklivet igen, og han har Hovedet fuldt af sine Arbejder; bl. a. skal han jo se at faa „Paschans Datter“ færdig, — og det naaede han i Forsommeren. Det glæder ham at føle, at han trods Fraværelsen finder sympatisk Modtagelse og forstaaende Interesse overalt, hvor han færdes, — ikke alene i sin snævrere Kreds, f. Eks. hos Svigerforældrene, men ogsaa hos alle Musikfolk; og særlig Pris sætter han paa, at „Gade hvert Øjeblik stikker sit prægtige spillende Fjæs ind ad Døren“ til ham i hans Lejlighed paa Kongens Nytorv 18.

Sommeren 1865 tilbringer han og Hustruen i en idyllisk Bolig, et Appendiks til den Hage'ske Residens „Stokkerup“ i Taarbæk, men han rejser ind til København hver Formiddag „som en anden Grosserer til sit Kontor for at lave Musik paa Kongens Nytorv“, da der er for megen Uro paa „Stokkerup“. Der var et stort Stykke af en rigtig „København“ i Heise.

Den 4. August betror han i et Brev fra Stokkerup Fru Tidemand, at han „har digtet en Symfoni (om Helge og Yrsa)“, som han nu skulde til at instrumentere. Samtidig meddeler han, at han har oversat „Genoveva“ paa Dansk, og til Gengæld har han faaet „Efteraarstormene“ oversat paa Tysk, altsaa med Eksport for Øje, „men naar jeg skal til at sende den ned til Tyskland, saa brækker jeg mig (om Forladelse!)“. Hans Følelser overfor Tyskland efter 64 er lige stærke i smaat og i stort.

Hvor elskværdige Folk end er imod ham, undgaar han dog ikke at have visse Bryderier. Først og fremmest er der Vanskelighederne ved at faa „Paschaens Datter“ anbragt paa Det kgl. Teater. Derom kan man læse i et Brev, som han 28. Septbr. 1865 fra København skrev til Henrik Hertz, og hvori der bl. a. staar: „Jeg har endnu ikke hørt det mindste om Sagen. Da jeg indleverede Musiken, spurgte jeg

Stokkerup i Taarbæk. A. Hages Villa, hvor Heises boede om Sommeren efter 1865.

Paulli [Kapelmeisteren], hvad jeg saa havde at gjøre, hvortil han svarede, at jeg kun skulde forholde mig ganske rolig og stille, indtil Guderne skikkede Bud efter mig. Imidlertid naar Fru Michaeli er rejst (bedre var det, hun blev her altid), vil jeg dog gaa til Kranold [Teatrets Chef] og forespørge mig. Jeg tilstaaer, at jeg venter ikke gjerne længe paa en Opførelse. Det gaaer mig nemlig altid saa, at jeg hurtig efter Fuldbringelsen af en Komposition kommer i den Grad bort fra den og ud af den, at jeg ganske taber Interesse for den. Jeg kommer ind i andre Ting — i Sommer har jeg skrevet en Symphoni i fire Afdelinger, som jeg snart er færdig med for Orchester, — saa voxer jeg paa en Maade fra det foregaaende og taber derved den Energi, som hjælper til at drive det frem. At der ved Theatret maa drives stærkt paa,

har jeg nok mærket. Ligesom man nok ikke er synderlig velkommen ved Theatret, naar man kommer med et nyt Arbejde. Jeg veed, at Kranold skal have sagt, at Paschaen vist ikke kunde komme frem, fordi Nyrop*) ikke turde paa-tage sig et Parti med Tale. En Skuespiller har sagt mig, at det var noget, Nyrop ikke vidste af. Saa er det maaske et fingeret Paaskud til Henlæggelse.

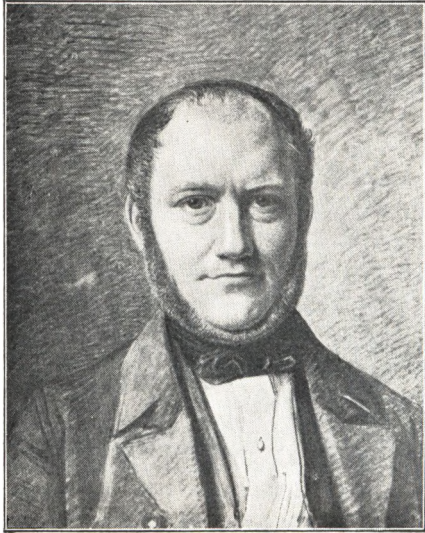
Det er jo ikke saa opmuntrende det Hele! . . . Jeg vilde grumme gjerne see Paschaen opført, fordi jeg veed, at jeg vilde lære betydeligt derved. Men jeg duer ikke til at tigge mig frem. Det er Alt, hvad jeg veed. Altsaa ikke blot = 0, men snarere Minus. Iøvrigt er der jo god Tid endnu, og kan De med Deres store Autoritet ved Theatret gjøre Noget, var det godt. For mig, der ingen Autoritet har, er det ikke behageligt at komme til Folk, i hvis Ansigt jeg tydelig læser: „Naa, skal vi nu have nye Plagerier og Vrøvl.“ Men hvad det saa bliver til med Paschaens Datter ved Theatret, er jeg Dem meget taknemmelig, fordi De gav mig Anledning til at sætte Musik dertil. Den bedste Glæde har man dog altid af „Musernes Dands ved Lampen“.

Hvorledes det siden gik med „Paschaens Datter“, vil vi faa at se senere.

Da Heise den følgende Vinter komponerede sin Sang-cyklus „Verner og Malin“ for en Sangstemme med Klaver, — som han tilegnede Kammersanger Chr. Hansen —, havde han i Anledning af dette Arbejde nogle Kævlerier med Digtenes Autor Chr. Winther. Denne var bleven krænkert over, at Heise havde kaldt „Verner og Malin“ for Roman- cer af Chr. Winther, skøndt det kun var nogle af Heise selv udvalgte Fragmenter af Chr. Winthers større Digt. Heise erkender selv, at det var urigtigt handlet af ham; han erklærer (19. Marts 66) til Fru Tidemand, at Chr. Winther „har været for hidsig, men jeg har virkelig nogen Uret, som jeg nu bagefter ser, skøndt jeg handlede i den bedste Tro. Jeg skal nok enes med ham. Jeg har ondt af ham, han er ikke lykkelig. Da han sagde til mig: „Jeg har saa faa Glæder i Livet, derfor gaar alt sligt mig mere nær end andre“, da skar det mig formelig i Hjærtet, idet jeg

*) Nyrop skulde udføre Elskerrollen, Lastdrageren Selim.

saa' paa hans forsømte Værelse, hvor al Skønhed og Hyg- gelighed var borte.“ Heise mener, at det var Fru Winther, der maa være „en underlig En“, som havde faaet Chr. Winther til at beklage sig over Heises Behandling af Dig- tene; og han giver Carl Ploug Ret, naar han siger, at det er „den Kælling, den forbandede Skrue af en Kone, som

Carl Ploug.

egger ham dertil. Hun kan naturligvis ikke tilgive Ville og mig, at vi ikke har gjort dem Opvartning endnu i København.“

Heise offentliggjor- de i „Fædrelandet“ (22. Marts 1866) en venlig og høflig Und- skyldning for, at han uden i Forvejen at ha- ve raadført sig med Digteren selv havde udvalgt enkelte Styk- ker af „den højtagede Forfatters Digt „Ver- ner og Malin“ og al- ligevel havde kaldt det saaledes afkortede

Digt „Romancer af Chr. Winther“. Dermed var det gode Forhold mellem Digteren og Komponisten — hvis Sam- arbejde vi kan takke for nogle af vore skønneste Roman- cer — genoprettet. Det blev forøvrigt kun en enkelt Gang senere, at Heise skrev Musik til et Chr. Winthersk Digt (1869: Sang af „Genrebilleder“).

Aaret 1866 bragte endnu følgende Kompositioner af Heise: „Barcarole“, der i „9 flerstemmige Mandssange“ blev udgivet af Foreningen „Fremtiden“, og „Ørkenens Søn“ for 1 Sangstemme med Klaver, der tryktes i „Musik- blade“, udg. ligeledes af „Fremtiden“, samt 7 Romancer og Sange af St. St. Blicher: „Til Ossian“, „Ossians Sang til Aftenstjernen“, „Ossians Sang til Maanen“, „Om Strøm-

men mod dig bruser“, „Armidas Sang“, „Faawal Mari“ og „Øwli“.

I Aarets Løb faldt forøvrigt en af de yderst faa Lejligheder, hvor den meget tilbageholdende Heise greb Pennen for offentligt at tilkendegive sin Mening om et musikalsk Fænomen. Det var i Anledning af den første Opførelse af Gades „Korsfarerne“, som han anmeldte udførligt i „Fædrelandet“ (9. Maj 1866). For at faa det fulde Indtryk af Heises Kunstnerpersonlighed er det ikke nok at fordybe sig i hans egen musikalske Produktion og gennempløje hans Breve; det har ogsaa sin Betydning at se nærmere paa hans Betragtninger om et af den danske Musiks Hovedværker, Betragtninger, der hviler paa en almén og musikalsk Dannelse og Viden, en stilistisk Ævne og en idealistisk

Fru Carl Ploug.

Kunstbegejstring, som var et Særsyn i Datidens højst mangelfulde Dagblads-Musikkritik.

Heise betegner „Korsfarerne“ som et „Mesterværk“ i den Genre, „et Værk, der kan gælde næsten som Paradigma for, hvorledes den Form skal behandles.“ Der følger saa en lang historisk Fremstilling af Operaens Udvikling og en Sammenstilling af „Korsfarerne“ og Operaer, der er byggede over det samme Stof: Glucks „Armidas“ og Spohrs „Die Kreuzfahrer“. Hos Gade er „den store Baggrund“ hele Korsfarerhæren paa Vandring mod Jerusalem, men det er i begge Operaerne kun en tilfældig Ramme om Handlingen. . . . Saa storartede Udsigter, saa mægtige Syner som i

Gades „Korsfarerne“ kan kun opfattes gennem Fantasiens, „som dog til sidst er den bedste Maskinmester“. . . . Der er adskillige, der ikke tilstrækkeligt føler Musikens store Magt over Fantasiens; herved sigtes ikke til de bekendte Natur-eftertiligninger, naar f. Eks. Fløjter, Oboer eller Klarinetter skal efterligne forskellige Fuglerøster; dette er egentlig et Misbrug . . . det ligger udenfor Musikens rette Væsen, thi først og fremmest maa den virke gennem det menneskelige Hjærte. Heise nævner derefter Eksempler paa, hvorledes Gade paavirker Fantasiens. „En saadan malende Kraft besidder netop Gade i høj Grad, ja i særlig Grad som ingen anden, og fuldest har han maaske vist det i „Korsfarerne“.

Saa fordyber Heise sig i en Gennemgang og Analyse af Værkets musikalske Virkninger. Og Anmeldelsen slutter: „Det vilde være en Opgave for en musikalsk Æstetiker at bestemme det dramatiske Koncertstykkets Forhold til og Berettigelse ligeoverfor Operaen, ligesaavel som nærmere at udvikle Gades store Fortjenester som Fuldender af denne Form. Forunderligt er det, at Gade, hvis kunstneriske rene Indflydelse i saa høj Grad kunde have været nødvendig i den store musikalske Verden, hvor nu saa mange forvirrede og urene Strømme mødes, at han netop er stillet paa en fjærnere Plads; det er, som om Musikens store og gyldne Periode gennem ham skulde slutte af og tabe sig oppe i Norden. Men saa skal det maaske ogsaa være!“

Gade er afgjort *den* danske Musiker, Heise sætter højest, og som han har mest med at gøre, mest at takke for. Han er lykkelig for, at Gade vil opføre „Bergliot“ i „Musikforeningen“ og lade ham selv dirigere det. Han skriver 19. Marts til Fru Tidemand: „Jeg har haft en Prøve paa den i Fredags, som gik godt. Fru Zinck sang med Lidenskab og Udtryk, og Orkestret klang mig ganske, som jeg ønskede. At det er en Fryd at staa med denne Tryllestav af en Taktstok i Haanden og slaa de brusende Toner ud af den, som man har drømt sig, og som nu virkelig gøres, det kan De vel begribe. Og Gade sagde, jeg dirigerede godt, og Bergliot er svær at føre an.“ Heise tager Gade varmt i Forsvar overfor dem, der mener at burde være krænkede paa Komponistens Vegne, fordi Gade ikke har skyndt sig mere med

at opføre hans Symfoni; han skriver: „Der er ganske vist gode Grunde for ham til ikke at spille min Symfoni i Aar. Der er dog ingen, der har gjort saa meget for mig i musikalsk Henseende som han, saa jeg kan sagtens finde mig i slig Opsættelse.“

I 1867 hører man ikke meget fra Heise. Han komponerede dog et af sine større Arbejder, Musik til Oehlen-schlägers „Palnatoke“; den lød første Gang i Det kgl. Theater ved Stykkets Opførelse paa Digterens Fødselsdag den 14. Novbr. *) Dette Arbejde bragte Heise i Venskabsforbindelse med Fru Heiberg, der havde sat Forestillingen i Scene. Han kom til at sætte megen Pris paa hende, og hun fik sikkert stor Betydning for hans Udvikling som Dramatiker.

Omtrent samtidig udgav Heise 3 Sange for 4 Mandstemmer: „Gravsang“ af „Cymbeline“, „I Skoven“ (af Hertz) og „De Smukke“ (efter Runeberg). Og han havde skrevet Melodien til Plougs „Skytteforeningens Fanesang“ til Festen, ved hvilken den 20. Okt. 1867 de akademiske Skytter i Universitetets Solennitetssal modtog en af Damer broderet Fane.

Endelig i 1868 finder Opførelsen af Heises d-moll Symfoni Sted i „Musikforeningen“, — den 10. Marts, ved en af de saakaldte „smaa“ Koncerter. I „Fædrelandet“ læste man Dagen efter bl. a.: „Den er utvivlsomt en Vinding for vor Musiklitteratur, et modent Arbejde, fuldt af Kraft, Skønhed og ejendommelig Karakter. Støttet til Forgængere som Hartmann og Gade staar Hr. Heise blandt de yngre som den nærmeste til en Gang at tage Arven efter hine, medens han som Romancekomponist allerede deler Rang med dem. Hans Symfoni er et nyt Vidnesbyrd om en Opfindsomhed, der næsten ødsler med Temaer, men tillige om en gennemdannet Smag, som forhindrer Rigdommen i at blive overdaadig. . . . En Symfoni som denne taaler i enhver Henseende at høres oftere“. . . . Og „Berlingske Tidende“ (for 12. Marts) skrev: „Heise gav atter dermed et nyt og glimrende Bevis paa sit store Kompositionstalent. Der

*) „Palnatoke“-Ouverturen blev senere benyttet til „Hærmændene paa Helgeland“.

var Originalitet og rig Stemning i denne Komposition, og Instrumentationen var ypperlig ... Baade efter hver enkelt Afdeling og efter hele Symfoniens Slutning, der dirigeredes af Heise selv, lød der stærkt og vedholdende Bifald“.

Symfonien er aldrig bleven udgivet*) og har kun været opført denne ene Gang. Den er saaledes ganske ukendt for Nutidens Publikum.

Ligeledes fra 1868 stammer Korstykket „Volmerslaget“ (med Chr. Richardts Tekst), der udkom i Klaverudtog samme Efteraar, og i Juni udgaves „Ved Harald Blaatands Gravøl“, der var Melodramaet i „Palnatokes“ Slutnings-scene. Endelig forelaa i December „Shakespeare-Sangene“ for 1 Stemme med Klaver. — Allerede i April 1866 havde Heise i et Brev fortalt Fru Tidemand, at han og hans Hustru læste Shakespeare baade paa Dansk og paa Engelsk. Som Grundlag for sine Kompositioner benyttede han nu Lembckes Oversættelse.

Endelig i 1869 naaede Heise at faa „Paschaens Datter“ frem paa Det kgl. Teater. Premièren fandt Sted den 30. September. Musikken havde paa det Tidspunkt tabt det meste af sin Interesse for Komponisten, der klarere end nogen anden følte, at den ikke længere var paa Højde med hans kunstneriske Kunnen. Ikke blot havde den lange Ventetid, — der var forløbet $6\frac{1}{2}$ Aar siden den Dag, han paabegyndte Arbejdet — gjort ham ked af det, men han havde i Mellemtiden undergaaet en stor og rig Udvikling og saa' nu anderledes paa mangt og meget.

Det betonede ogsaa „Fædrelandet“s (anonyme) Anmelder i sin Omtale af Forestillingen. Han begyndte med at bebrejde Teatret, at det „med uforsvarlig Hensynsløshed havde ladet det ligge saa længe og derved hindret Hr. Heise i at nyde Erfaringens Lærdomme og gjort sit til at skyde Fremkomsten af Værker, der kunde være Mesterskabet nærmere, ud til en fjernere Fremtid. Saaledes er det dog næppe, at en officiel Kunstanstalts Bestyrelse skal sørge for den nationale Kunst ... Selvom der ikke forelaa andre, se-

*) Partitur og Stemmer opbevares i „Musikforeningen“s Arkiv.

nerne Vidnesbyrd om Komponistens Fremvækst, kunde alt-saa ingen tvivle om, at han nu vilde være i Stand til at gribe dybere i de musikalske Idéer og virke sikrere med Kunstens Midler; men hvad enten man fastholder eller ser bort fra denne Omstændighed, er der nok i „Paschaens Datter“, som enhver maa glæde sig over. Det er særdeles glædeligt og lovende, at Hr. Heise i „Paschaens Datter“ har sat en smuk musikalsk Dragt til det Æmne, som Tekstens Forfatter paa hvert enkelt Punkt har givet ham; men det er beklageligt, at han har valgt dette Æmne . . .“

Atter en Gang kaldtes der paa Heise som Lejlighedskomponist, idet det blev overdraget ham at skrive Festkantaten til Kronprins Frederiks (den senere Kong Frederik den 8.s) Formæling i 1869. Han havde her benyttet nordiske Motiver, særlig i Andanten, hvor den énstemmige Sats „gjorde en mægtig og gribende Virkning.“⁽¹⁾

I Begyndelsen af 1870 — 14. Januar — høres første Gang Heises Musik til Balletten „Cort Adeler“; den udkom i Juli; for dens Tilblivelse vil der blive gjort Rede senere. „Dags-Telegraphen“ fremsætter i den Anledning nogle spydige Bemærkninger til Bournonville: „Hr. B. gør i Egen-skab af Balletmester unægtelig mere for de danske Komponister i ét Aar end Hr. Justitsraad Berner i fire; naar saaledes Heise, for at tage et Eksempel, skriver en Opera, bliver den, som man véd, først bragt paa Scenen, efter at fem Aars Støv har bedækket den i Teaterarkivets Reoler; medens han kan være sikker paa, at Hr. Bournonvilles Tryllestav nok skal faa hans Musik indstuderet, ligesaa varm som den er kommen fra Pennen, ifald den blot passer til en Ballet . . .“

Fra Maj 1870 er de to Kompositioner til Henrik Ibsens Digte „Bergmanden“ og „Solvejgs Sang“; fra Oktober „Tre Sange“ af Claus Groth; og fra December „Skovbakken“ for 4 Mandsrøster med Klaver til Robert Burns Tekst.

Ogsaa i 1871 er Heises Navn knyttet sammen med Ibsens: „Kongsæmnerne“, opføres 11. Januar med Heises Musik (Ouverture, Mellemaktsmusik og Vuggeviser: „Nu løftes Laft og Lofte“).

Et Par Maaneder senere, i Marts, foreligger „Samson“ (Lembckes Digt) for en dyb Stemme med Klaver, og i December „Gudruns Sorg“ paa Grundlag af den ældre Edda.

Heises fremskudte Stilling indenfor dansk Musikliv markeredes ved denne Tid derved, at han fra 1871 var Medlem af det første „Samfundsraad“ i „Samfundet til Udgivelse af dansk Musik“ — sammen med Vennen Edv. Holm, Komponisterne Emil Hartmann, August Winding og Chr. Barnekow, Musikhistorikerne S. A. E. Hagen og V. C. Ravn, Baron C. A. Lerche, Bibliotekar Chr. Bruun og Jacob Fabricius; — ligesom han Aaret efter blev Medlem af „Musikforeningen“s Bestyrelse.

Sommeren 1871 var Heise stærkt optaget af Arbejdet paa „Tornerose“. Han brevvekslede fra „Stokkerup“ livligt med Chr. Richardt angaaende Ændringer i Teksten, og han havde sat sig som Maal at faa Kompositions-Skitsen færdig til 1. September, hvad han ogsaa virkelig naaede. I Begyndelsen af September rejste han paa et nogle Dages Besøg til „Oremandsgaard“, hvorhen han indbød Richardt til at komme, for at de i Fællesskab kunde gennemgaa Værket.

Men allerede inden „Tornerose“ naaede til Opførelse, havde Heises Navn faaet en endnu større Popularitet end før, idet det var knyttet til *Ernst v. d. Reckes* „Bertran de Born“, der blev en stor Sukces paa Det kgl. Teater, og hvis Folkeyndest sikkert i meget væsentlig Grad skyldtes Musikken. Digteren har selv givet følgende Oplysninger om, hvorledes Samarbejdet mellem ham og Heise kom i Stand:

Da „Bertran de Born“ skulde udkomme i Bogform hos Hegel, maatte v. d. Recke, der den Gang laa inde som Soldat, skynde sig at tage en Afskrift af sit Stykke, og dette Afskrivningsarbejde udførte han paa Regensen i Sommer-tiden 1872, inden han skulde til Lejren ved Hald.

En Dag, da han sad ved Arbejdet, bankede det paa Døren til hans Regensværelse. Den indtrædende var Heise, der spurgte efter Student v. d. Recke, som han ikke tidligere havde truffet. Studenten blev ganske konfus ved i sit Værelse at modtage Besøg af den 18 Aar ældre, allerede landskendte Komponist — og endnu mere ved at erfare, i hvilken Anledning han kom: Heise havde af sin Ven Emil Poul-

sen hørt om „Bertran de Born“, der var antaget til Opførelse paa Det kgl. Teater; og Poulsen havde udtalt, at Heise vist maatte være den rette Mand til at sætte de deri forekommende Sange i Musik.

I Parentes bemærket havde det været den unge Students højeste — men til ingen betroede — Ønske, at netop *dette* kunde blive Tilfældet.

Selvfølgelig blev Digteren da overstrømmende lykkelig over denne Henvendelse fra selve Heise, der nogen Tid senere indbød v. d. Recke til at komme ud paa „Stokkerup“ for at høre, hvad han havde komponeret til Stykket. Digteren var henrykt for det altsammen. Han lagde Mærke til, at Heise havde komponeret hele 3 forskellige Melodier til „Serenaden“ — to i Moll og én i Dur. Det blev denne sidste, der benyttedes ved Opførelsen paa Det kgl. Teater (den 7. Januar 1873), og som man kender derfra. Senere anmodede Heise v. d. Recke om at skrive en ny Tekst til den ene af Moll-Melodierne; det blev den bekendte Romance „Duggen er falden“,*) der har samme Versemaal som Serenaden: „Vaagn af din Slummer“.

Kun en enkelt Gang senere fik Heise Lejlighed til at sætte Musik til et Digt af v. d. Recke. Denne beretter selv derom: En Dag i 1876 havde Heise forlangt af sin Hustru, at hun skulde oversætte et engelsk Digt for ham, da han havde faaet Lyst til at komponere det, og han gav hende et Par Dages Frist til Arbejdet; hvis hun saa ikke havde Oversættelsen færdig, vilde han „slaa hende ihjel“, erklærede han med sit Ansigt lagt i de grummeste Folder. Fru Heise klagede sin Nød i et Brev til v. d. Recke og bad om hans Hjælp. Digteren oversatte Digtet, og det blev „Ingen Blomst i Verdens Lande“ (altsaa ikke oversat af Caralis, som der staar paa Noderne!). Digtet blev sendt til Fru Heise, der afskrev det,

*) Kuriøst nok har dette von der Reckes Digt slaæet saa stærkt an i flere af vore Komponisters Sjæl, at de har sat det i Musik: Johan Bartholdy, Julius Bechgaard, Otto Malling, Sextus Miskow og Leopold Rosenfeld samt den norske Komponistinde Agathe Bøcker-Grøndahl. Uden at de anede det, skyldes det altsaa *Heises* oprindeligt kasserede Serenade-Melodi i „Bertran de Born“, at *de* fik en saa smuk *Tekst* at arbejde med! — Heises Melodi til „Duggen er falden“ er første Gang trykt i „Album for Sang“s Juli-Hæfte 1873, ifølge Musikhandler S. A. E. Hagens Kassebøger.

og da Heise efter Fristens Udløb i en udmærket imiteret brøsig Tone afkrævede hende Oversættelsen, rakte hun ham den. Heises Forbauselse ved at læse Versene var enorm, men pludselig udbrød han: „Det har Recke lavet!“ og saa lo han over hendes List, saa det klukkede i ham.

Det sidste Aar, Fru *Heiberg* virkede som Scene-Instruktrice ved Det kgl. Teater, havde hun formaaet Heise — for hvem hun som før meddelt havde faaet stor Interesse og Sympati ved hans Musik til „Palnatoke“ — til at skrive en ny Musik til hendes Mands 5 Akts Æventyrkomedie „Fata Morgana“, da hun fandt, at den tidligere benyttede af L. Zinck ikke bar Stykket, som den burde.

„Fata Morgana“ var i 1838 faldet grundigt paa Det kgl. Teater; det naaede kun 5 Opførelser.

Der er en Mulighed — ja Sandsynlighed — for, at Fru Heiberg i Sommeren 1873 har henvendt sig til Heise for at bevæge ham til at paatage sig Opgaven. I et Brev af 30. August 1873 skriver han nemlig fra „Stokkerup“ til William Bloch, der den Gang opholdt sig i Paris og meget gærne vilde have sin ældre Ven derned, at „dersom Fru Heiberg ikke den 15. Juli var spadseret fra Vedbæk til Stokkerup, saa vilde jeg være kommet til Paris. — — Den omtalte høje Dame har nemlig givet mig noget at spekulere paa, som nøder mig til at blive hjemme.“

Har man nu ikke Lov til at tænke sig, at det, Fru Heiberg — der den Gang jo var en Dame paa over de 60 — gjorde sig den Ulejlighed at foretage en saa lang Spadsere-tur for, og som gav Heise „noget at spekulere paa“, saa at det forhindrede ham i at følge sin inderste Lyst og drage til Paris til Bloch, — at det har været netop en ny Musik til „Fata Morgana“?

I alt Fald kendes ikke noget andet Tilfælde af *kunstnerisk* Samarbejde imellem Fruen og Komponisten til Trods for det overmaade venskabelige Forhold, der bandt dem sammen.

Et Aar derefter (24. August 1874) skriver Heise fra „Stokkerup“ til Fru Heiberg, der da var i Schweiz paa Vej til Rom, at naar han bliver færdig med Musiken til A. Munchs Skuespil „Fjeldsøen“, som han har arbejdet flit-

tigt paa den Sommer, vil han instrumentere Musiken til „Fata Morgana“. Heraf fremgaar det, at han paa det Tidspunkt havde fuldendt Kompositions-Skitsen, og at han altsaa i det mellemliggende Aar har arbejdet paa og løst Opgaven. Og han fortsætter: „... Det var rigtignok det allerbedste, om jeg kom til Rom og gjorde den i Stand dér, hvor De er.“

Men et halvt Aar senere er han aabenbart ikke endnu naaet videre. Thi den 23. Februar 1875 skriver han til Fru Heiberg: „Hvad tror De om „Fata Morgana“? Skal jeg gøre den færdig, det vil sige instrumentere den? Det er et stort Arbejde, derfor vilde jeg jo gerne have nogen Sandsynlighed for, at den bliver anvendt“. Det har tydeligt nok pint Heise en Del, at han ikke kunde faa Vished for, at Det kgl. Teater virkelig vilde opføre „Fata Morgana“. Han var jo i saa Henseende en noget utaalmodig Natur, og det maa have deprimeret ham særlig i dette Tilfælde: paa Opfordring at gøre et stort Arbejde og saa ikke en Gang være sikker paa, at det hele ikke var forgæves.

Imidlertid satte han saa overordenlig stor Pris paa Fru Heiberg — og følte det uden Tvivl ogsaa som en Ære, at hun kom til netop *ham* for at faa sin forgudede Ægtefælles Værk rehabiliteret, — at han ikke har villet undslaa sig for at gennemføre Sagen, naar han nu en Gang havde paataget sig den. Det fremgaar af det lille resignerede Hjertesuk, der lyder ud af et Brev til Fru Tidemand (8. Juli 1875): „Af Musik har jeg ikke lavet noget Nyt, men jeg maa nu føje Fru Heiberg i at gøre „Fata Morgana“ færdig, og det viser sig at være et stort Arbejde, større end „Fjeldsøen“.“

Og 20. Aug. skriver han til Chr. Richardt: „Jeg stræber løs paa „Fata Morgana“, det bliver dog et Partitur paa et Par Hundrede Sider.“

Fru Heiberg har selv offentliggjort en Del Oplysninger om Heises „Fata Morgana“-Musik. Hun skriver bl. a.²⁾: „En Del Forandringer og Forkortelser i Teksten havde Heise og jeg i Forening foretaget. — Ved min Bortgang [fra Teatret] laa Heises Musik fuldt færdig; og jeg havde med stor Glæde hørt ham foredrage den og følte mig overbevist om, at det skulde lykkes at fængsle Publikum for dette rig-

tignok dristige, ejendommelige, dramatiske Arbejde, i Fald jeg i et og alt maatte raade for dets Iscenesættelse ligesom ved „Syvsoverdag“. Ved min Bortgang var Heise temmelig nedslaaet, idet han nu ansaa sit betydelige musikalske Arbejde for spildt, som noget, der nu vilde henligge ubenyttet; thi hvem skulde nu have Interesse for med Kærlighed at forsøge paa at bringe det til Opførelse? Jeg selv havde en Følelse af, at det var et Slags Forræderi imod ham at gaa bort, førend jeg havde haft Lejlighed til at faa „Fata Morgana“ paa ny opført. — En Trøst var det for mig, at Heise tog denne Skuffelse roligt og smukt, idet han sagde: „Ja ja, det kan jo ikke skade, at der ligger noget efter Ens Død.“

Senere beretter Fru Heiberg, at hun har tilstillet Teaterbestyrelsen et Eksemplar af „Fata Morgana“, hvori hun har saa nøjagtigt som muligt angivet alle de gennemgribende Forandringer, hun sammen med Heise har foretaget i Stykket. Og hun tilføjer: „At tilstille Teatret et saadant Eksemplar har jeg anset for min Pligt mod den nu afdøde Komponist, hvis Musik næppe vil kunne forstaas, uden at man tillige kender de Forandringer, der er foretagne med Stykket. Jeg mener hermed at afbetale lidt af min Uret, idet jeg forlod min Plads, forinden Stykket kunde blive opført ...“

Samtidig har Fru Heiberg ladet Efterverdenen vide, at hun paa Fru Ville Heises Opfordring i April 1882 har sendt Det kgl. Teaters daværende Chef, Kammerherre Fallesen, et renskrevet Eksemplar af „Fata Morgana“-Musiken, for at dette kunde henlægges i Teatrets Arkiv sammen med et Eksemplar af det omarbejdede Skuespil — for det Tilfælde, at Teatret en Gang „kunde ønske at opføre et dansk Arbejde med en ny ejendommelig Musik af en af vore anerkendte Komponister.“

Der skulde dog hengaa endnu 14 Aar, inden Det kgl. Teater følte sig foranlediget til at spille Heibergs Æventyrkomedie med Heises Musik. Stykket, der havde Première den 8. April 1896, oplevede da kun 6 Opførelser.

Ogsaa af Samarbejdet med Nordmanden A. Munch paa Æventyrdramaet „Fjeldsøen“ fik Heise kun ringe Glæde.

Stykket, der havde Premiére paa Det kgl. Teater den 25. Maj 1875, forsvandt igen efter 3 Opførelser.

De større Opgaver, som efterhaanden i stigende Grad lagde Beslag paa Heises Interesse og Arbejdskraft, hæmmede dog ikke hans rent lyriske Produktion. For sine musikdramatiske Værker, der udløste hans medfødte Trang til at beskæftige sig med Teatret, glemte han ikke sit naturlige Kald til at dyrke den mere intime Genre: Romanen. Fra Juli 1873 stammer „Gud sender Vaaren“ (til Plougs Tekst), og fra 1873 eller 74 baade hans „Sydlandske Sange“ og hans „Finske Sange“. Deres Tilblivelse kan ikke nøjagtig tidfæstes, men begge Hæfter er erhvervede til Udgivelse af Musikhandler S. A. E. Hagen i 1874, henholdsvis den 4. Juni og den 19. Septbr.³⁾

Ligesaalidt kan det fastslaaes, om „Digte fra Middelalderen“, der tilegnedes Otto Tolderlund, er fra 1874 eller 75, men de erhvervedes af S. A. E. Hagen den 25. Maj 1875.⁴⁾

Sangene til „Digte fra det Engelske ved Caralis“ er komponerede i 1876, og i Foraaret 1877 gjorde den berømte Drikkesang „Hurra, Kammerater“ til St. Blichers Tekst stormende Lykke, da den første Gang lød ved en Fælleskoncert af den københavnske og den lundensiske Studenter-sangforening. Trods sine 50 Aar er den lige frisk den Dag i Dag og gør samme elektriserende Virkning, hver Gang den staar paa Programmet hos vore Studenterangere, til hvis Repertoire-Perler den hører.

Men en langt betydningsfuldere Mærkedag i dansk Musikliv blev dog Førsteopførelsen af „Tornerose“ i „Musikforeningen“ den 24. Marts 1873. Dagen efter skrev „Berlingske Tidende“ bl. a.: „Poesi og Musik forener sig her til en Fællesvirkning, der er saa meget stærkere, som Æmnets rige Romantik ligesom af sig selv løfter Stemningen og gør Tilhørerne modtagelige for det meget skønne, der bydes dem.“

IX.

SENERE UDENLANDS-REJSER

(Paris 1865. — Italien 1867 og 1868—69.)

Efter Krigen 1864 vendte Heises Stemning sig imod Tyskerne, og han søgte ikke paa nogen af sine senere Udenlandsrejser til Tyskland, ligesom han ikke efter det Aar tog noget tysk Digt op til musikalsk Behandling — og ikke holdt af, at der taltes Tysk i hans Hjem. Naar han vilde bort fra Danmark, valgte han nu altid romanske Lande, fortrinsvis selvfølgelig sit elskede Italien.

I Foraaret 1865 var han i Paris, sammen med Svogeren Johannes Hage, der tiltrængte en saadan Rekreatjonsrejse efter sin Deltagelse i Krigen, hvor han var bleven saaret. Paa denne Rejse var Fru Ville Heise ikke med. Et Brev fra Heise til „den elskværdigste Dame i Sorø“, Fru Tide-
mand, skrevet 20. April, er det eneste Middel, vi har til at erfare lidt om, hvorledes Heise befandt sig i Paris. Han siger her, at *skulde* han vælge imellem Sorø og Paris til stadigt Ophold, saa tog han straks til Sorø. „Man undgaar næppe at blive træt af Paris i Længden. Det er jo nok en anden Sag med En, som er et saadant Sted en kortere Tid og derfor maa køre rundt alletider for at faa saameget som muligt at se, men dog — Livet er for potenseret her; ligesaa lidt som man kan holde ud at beruse sig fra Morgen til Aften, ligesaa lidt kan man leve i denne Jagen efter raffineret Livsnydelse altid.“ ... „Jeg tror nok, at Pariserne i det Hele taget forspiser sig i alt af Livsnydelse; naar de saa en skøn Dag faar Kvalme, saa laver de en Revolution, kaster op og begynder forfra.“ ... „Jeg har moret mig glimrende her, især i de første 2—3 Uger; nu er jeg ked deraf, og det har ogsaa, for at jeg skal være ærlig, været mig saa

tomt hele Tiden at være uden Ville, forkælet og forvænt som jeg er, at Fornøjelsen kun har været halv. Men jeg har dog set og hørt meget, som jeg vil have Nytte af.“ ... En glubende Hede virkede ogsaa, navnlig i Begyndelsen af Opholdet, højst trykkende. — Hvad det meget er, som Heise har set og hørt i Paris, faar man ingen Oplysninger om. Han nævner kun ganske i Forbigaaende, at han skal i „Théâtre Français“ for at se bl. a. Beaumarchais' „Barberen i Sevilla“. Og han fortæller, at „et meget stort Spørgsmaal her for Øjeblikket er, om det vil lykkes med et Linjeskib — paa den store Opera i Meyerbeers posthume Opera „*L'Africaine*“. En Gang er det mislykket, det væltede og havde nær slaaet mange Mennesker ihjel; nu gaar det nok ...“*) Fra sin Efterfølger ved Sorø Akademi Siboni havde Heise medbragt en Introduktionsskrivelse til Komponisten Stephen Heller, der da boede i Paris. Heise aflagde ham flere Besøg og fandt, at han var en meget elskværdig Mand, hvis Bekendtskab han var glad for at have gjort.

Den næste Udenlandsrejse gaar til Italien; det er Vinteren 1867, og denne Gang er det Ægteparret Heise, der igen er ude sammen og det har den ganske unge Frk. Valborg Tidemand med som Gæst. De maa være rejst hjemmefra kort efter Nytaar. Heise erklærer i et Brev til sin Broder, Pastor Victor Heise, at han egentlig ikke gærne brød op fra København, men at han dog snart blev glad, da han først var kommen af Sted. Begyndelsen af Rejsen ned gennem Tyskland og Frankrig var alt andet end behagelig, fordi det var barsk Vintervejr hele Tiden; men da de naaede Avignon, „var det, som en ny Tilværelse begyndte, den varmeste blødeste Foraarsduft slog os i Møde —og fra da af har vi kun set grønne Træer og Blomster. Det var sidst i Januar.“

Et Par Byer, som de ikke tidligere har besøgt, gør de Ophold i paa Nedturen: Nizza, Genua, Pisa og Firenze. Særlig den sidste og dens Samlinger optager Heise stærkt;

*) Godsejer Johs. Hage har meddelt, at Heise var en flittig Gæst i Operaen, og mener, at han har haft Forbindelse med Berlioz.

„det har moret mig umaadeligt at gøre Bekendtskab med alle de gamle Malere, med Cimabue, Giotti og Fiesole, Perugino, Rafael osv.; ligeledes af den hollandske Skole er der mange ypperlige Billeder. Vi var der en Uge, men paa et Aar blev man vel knap færdig med at se alting rigtig. Jeg glæder mig til at komme der paa Tilbagevejen.“ En Udflugt til Fiesole betegner Heise i et Brev til Fru Tidemand den 10. Febr. som „saa dejlig, at den er ganske ubeskrivelig.“

Fru Valborg Fasting,
f. Tidemand.

Saasnart Heise kommer til Rom — denne Gang saavel som Aaret efter —, erklærer han den sin Kærlighed i Brevene hjem til Danmark. „Jeg kan ikke fordølge, at jeg elsker denne By ... jeg holder om muligt endnu mere af Rom denne Gang end sidst ... Rom er den mest storartede By i Verden“, skriver han til Broderen Victor 18. Marts 1867. —

„Hvorfor er alt saa dejligt hernede? Sol og Maane,

Huse, Paladser, Træer, Blomster, Natur og Mennesker langt skønnere og mere karakteristiske end hjemme? Og hvorfor maa man saa ikke tage de Mennesker hernede hjemmefra, som man holder af, og saa blive der med det samme; for det er dog Menneskeslægtens Bestemmelse at bo hernede. ... Kom herned til Rom, De og et Par Mennesker, og lad os saa blive her, for her er godt at være, jeg vil helst blive her,“ udbryder han nogle Dage efter i et Brev til Fru Tidemand og 3. Novbr. 1868 skriver han til Vilh. Laub: „Her i Rom, hvor man har saa fuldt op i alle Maader, hvor Skønheden vælder op i alle Leder og Kanter baade hvad Natur og Mennesker angaar, — der er en Solglans over alt her, noget, som jeg altid længes efter, naar jeg er i Danmark, — hernede er der næsten intet, jeg læn-

ges efter . . .“ Og 15. Decbr. s. A. til Fru Tidemand: „Det er snurrtigt, — da jeg rejste herved denne Gang, tænkte jeg, at jeg umulig vilde kunne finde det samme som sidst; jeg var bange for, at Rom vilde skuffe mig, men langtfra! Den evige Stad bliver skønnere og skønnere for mig.“

Heise er glad som et Barn over, at alle Romer-Vennerne i Novbr. 1868 tog imod ham med Varme, og at man ogsaa i Butikker, i Osterier og lignende Steder, hvor Parret Heise under det tidligere Roma-Besøg havde haft sin Gang, genkendte de elskværdige og fornøjelige Danske og ønskede dem velkommen til Rom igen. Og han lovpriser i det ene Brev efter det andet Italienerne, som han foretrækker for Fransk mændene. „Jeg har en medfødt Sympati for Sydboerne, der er noget varmt og hurtigt blussende hos dem, som ligner mig selv — sans comparaison!“ skriver han til Edv. Holm, idet han samtidig værger sig imod den Misforstaaelse, at han paa nogen Maade skulde foretrække de „ideale Italiener“ for sine Landsmænd: „Jeg holder stadig mest af Danske, men jeg er nok saadan lidt indtaget i disse Folk hernede, men det er paa en anden Maade.“ . . . Og sin Skønhedsglæde faar han Dagen lang tilfredsstillet ved at se paa alle de smukke Mennesker dernede; han taler om „Tiggerdreng, hver som en Ganymed“.

Nu var det naturligvis en stor Fordel for Heise i hans Samkvem med Italienerne, at han var saa godt inde i deres Sprog. Han fastslaar med en vis stolt Glæde, at han taler meget bedre Italiensk i 1867 end i 1861, og det skønt han i Mellemtiden ikke har talt med en eneste Italiener, men ganske vist har han stadig læst Italiensk hjemme i Danmark. — Hvor gærne og hvor let han udtrykker sig paa Italiensk, ses bl. a. af et Brev, han paa dette Sprog en Gang skrev til Chr. Richardt.

Ligesaa stor en Glæde det er Heise at omgaas Italienerne i Rom, ligesaa ringe en Glæde er det ham at komme i den derværende „Forening“ af Nordboer. F. Eks. betror han Fru Tidemand, at han ikke gider tilbringe Juleaften 1868 i den „med Svinesteg og Vrøvl fra Scandinavicum“, og han siger lige rent ud, at Landsmænd i Rom bryder han sig

ikke om. — Herfra undtages selvfølgelig hans og hans Hustrus nære Venner.

Atter under disse to Rom-Ophold har Heises indrettet sig et hyggeligt Hjem. Til deres Opvarthning har de baade i Vinteren 1867 og i Vinteren 1868—69 den samme Romerinde, en herlig gammel Pige, der har haft 17 Børn, hvoraf dog kun ét lever. Hun er saa karakteristisk, at hun fortjener at foreviges af Dickens, siger Heise. Hun erklærer, at hun aldrig vil forlade det danske Herskab, fordi hun ikke vil kunne holde ud at være der, naar det er rejst. Hun er brugbar til alt, men ogsaa meget fornøjet med sig selv. Heldigvis er Heises paa deres Side udmærket fornøjede med *hende*, saa det gaar brillant, til idel gensidig Tilfredshed. — Hvor hyggeligt Heises har det i deres romerske Hjem, faar man et levende Indtryk af gennem flere, næsten enslydende Skildringer, som Heise i Breve til forskellige Tider har henkastet af Situationen om Aftenen, — Skildringer, der sammenfattede giver følgende Billede: Heise sidder ved et rundt Bord med en Lampe paa og med et Fad fuldt af Roser og Vedbend, som de har plukket i Villa Borghese, samt Figner og Dadler; en Føgliette med „Vino bianco“ staar ved Siden af ham. Ligeoverfor sidder „min dejlige Hustru“ og skriver et Brev hjem til Danmark. Paa Erard-Klaveret staar opslaaet et Bind Noder, f. Eks. en Aften Händels „Jephtha“, og ved Siden deraf ligger Kvarterer af Beethoven og Schumanns Paganini-Etuder.

Heises Omgangskreds er som sagt mest italiensk; efterhaanden indretter de det saaledes, at de hver Fredag Aften har aabent Hus for deres italienske Venner, der saa kommer i stort Antal, i 1868—69 foruden Musikfolk og Billedkunstnere: Advokater og en enkelt Handelsmand. Traktementet bestaar ved disse Fredags-Selskaber kun af Kager, Frugt og Vin, „men det faar de ogsaa meget af, og vi befinder os alle vel“. Søndag Aften er forbeholdt Skandinaverne, der f. Eks. en Gang beværtet med „Forloren Skildpadde og megen Vin“. Overhovedet synes Heises i disse Vintre i Rom at have levet stærkt selskabeligt. Den Kreds af Skandinaver, de omgaas, tæller blandt Hovedfigurerne: Goffred Rode og hans Hustru Margrethe, Malerne Schou

og la Cour samt Ægteparret Runebergs. — Kortere Besøg faar de dernede i Marts 1867 af Fader Hage og hans Søn Alfred, der kom fra Napoli og gjorde nogle Dages Ophold i Rom, og i Marts 1869 af Adolf Knudsen og Pastor Clausen fra Ryslinge samt Familierne Hammerich, Casse og Hall, endelig af N. I. Madvig.

Til Heises italienske Omgang hører Thorvaldsens Datter, Fru *Giorno*, der i 1868 boede ligeoverfor; „hun ligner sin Fader meget, er højst livlig og morsom“, og hendes Søn dyrker Musik; og en fornem og rig Familie *Ramasciotti*, der ogsaa er stærkt musikalsk anlagt og bor i det store pragtfulde „Palazzo Doria“. Heise var der en Gang til „Chocolade, Is og Musik“ og gjorde der mange nye Bekendtskaber, bl. a. med en Fyrstinde Bandini, „som var saa sød, saa sød“. En af de italienske Ikke-Musikere, Heises kom til at staa mest nær og omgaas mest hyppigt i Vinteren 1868—69, var Advokat *Venturi*. De traf ham paa Nedturen i Efteraaret 1868 paa Jernbanen i Lyon. Han var „grumme venskabelig, vilde ikke skilles fra os, men førte os i Triumf til Rom, hvor vi siden har fortsat Bekendtskabet“, skriver Heise 3. Novbr. 1868 til Laub. I Rom besøgte *Venturi* stadig Heises, indbød dem til sig og gjorde dem Tjenester paa alle Maader, saa at Heise i Begyndelsen troede, „det var en Røver, der vilde udspionere Lejligheden, en Slags Fra Diavolo, men Nej! Det er tværtimod et af de nobleste og fineste Mennesker, jeg har truffet paa“. *Venturi*, der var 40—50 Aar gammel og ugift, højt dannet, meget belæst og be-rejst, beboede en stor og smuk Lejlighed i Palazzo Braschi bag Piazza Navona. Han havde Heise til „flere yderst behagelige Middage med mange Retter og god Vin“, og gennem ham — saavel som gennem sine Venner i Musikkred-sene — gjorde Heise flere værdifulde Bekendtskaber. F. Eks. med en Advokat *Lasagnis*' Familie, der er „styrrende rig og bor i et Palads af en Pragt, som jeg kun har set Mage til i Versailles“. — Men det er naturligvis ikke blot paa Grund af de materielle Goder, at Heise sætter Pris paa at omgaas *Venturi*. Denne viser sig nemlig at være en saare frisindet Mand, — trods sin Embedsstilling som Præsident for „*Tribunale del commercio*“ og pavelig Advokat er han

saa afgjort antipavelig som vel muligt, til største Glæde for Heise, der jo havde et Horn i Siden paa alt Pavevæsen. Og de to Venner læser ofte sammen i Digteren Giuseppe Giusti, „en glimrende Satiriker, som har bidende angrebet det østrigske og pavelige og andet Tyranni hernede“, skriver Heise. Denne Frisindethed konstaterer Heise ogsaa med Tilfredshed hos de italienske Musikere, han omgaas. „De har alle afgjort mere Idealitet end vore Eksekutører hjemme og dertil flere Interesser udenfor Musik, f. Eks. er de stærkt politisk optagne, meget liberale, antipavelige og nationale.“ Blandt disse unge Musikere nævner han Gang paa Gang med Hæder Violinisten *Pinelli**), der var Elev af Joseph Joachim og Ramasciotti, samt hans Brødre, endvidere Violoncellisten Furino, „et musikalsk Lys“, „en lille sort Neapolitaner, som spiller sig lige ind i Sjælen paa En“; fremdeles Desantis, der den Gang var saa ludfattig, at han ikke havde Raad til at lade sig fotografere til Heise, o. m. fl. Det vrimler i et af hans Breve med Musikernavne, men man faar ikke mere at vide om dem, end at han netop kender dem.

Førstepladsen i Heises Hjærte havde blandt alle de italienske Musikere, han omgikkes, dog *Giovanni Sgambati*. Heise kendte ham jo godt fra sit første Ophold i Rom i 1861 og var, som man har set, allerede da meget betaget af ham som Menneske og som Kunstner. Nu, da Sgambati var bleven 25 Aar, fandt Heise ham fuldt modnet og udviklet. „Denne herlige unge Mand!“ skriver han til Chr. Richardt (den 26. Decbr. 1868), og han tilføjer i sin Begejstring over sin italienske Kunstfælle: „Jeg kunde næsten have Lyst til at skrive en Feuilleton om den unge Musik i Rom, og det

*) *Ettore Pinelli*, der var 13 Aar yngre end Heise, den Gang altsaa 24 Aar gl., skulde senere blive en stor Mand i Italiens Musikliv. Efter at han 1866 var vendt tilbage til Rom, stiftede han sammen med Sgambati et Selskab for klassisk Kammermusik og grundlagde ved Akademiet „Santa Cecilia“ en Violin- og Klaverskole, af hvilken opstod „Liceo musicale“, hvor han 1877 blev ansat som Violinprofessor og udfoldede en betydelig og betydningsfuld Lærervirksomhed. I 1867, altsaa ved den Tid Heise lærte ham at kende, havde han forgæves søgt at danne et romersk Selskab for Orkesterkoncerter. Afvekslende med Sgambati ledede han Hofkoncerterne. Som Komponist havde han gjort sig bekendt ved en Strygekvartet, en Overture, en „italiensk Rhapsodi“ m. m.

gør jeg maaske ogsaa en Gang“, — det skete imidlertid aldrig. Og en Maanedstid senere lovpriser han ham til Edv. Holm: „Det er en Fornøjelse, saa fortræffeligt Sgambati har udviklet sig. Som Klaverspiller forekommer han mig at overgaa alle, jeg har hørt, undtagen Fru Schumann maa-

Sgambati med Familie 1900.

ske, og dertil er han som Menneske saa fri for hvert Spor af Forfængelighed, saa ren ideal og sanddru, saa varm og begejstret for, hvad han anser for det skønne og sande i sin Kunst; vel er vi langt fra altid enige om dette; hans Meninger er ofte en Del forskellige fra mine, men det er det samme, jeg har den mest ubetingede Agtelse og Respekt for ham, skønt jeg undertiden er temmelig uartig imod ham, især med Hensyn til hans Mester Liszt. Men han har en saa forunderlig Tillid til mig og Hengivenhed for mig, at han meget taalmodig finder sig i, hvad jeg siger, selvom han ikke kan give mig Ret. Det er dumt, at han

ikke rejser ud en Tid, han vilde sikkert tiltale overalt.*) Hjemme vilde vore Damer faa nogle søde Krampetilfælde over den skønne Italiener, som kan spille saa glimrende.“ Og han erklærer kategorisk, at den bedste af alle hans Venner indenfor Roms Musikverden er Sgambati.

Heises Færden hjemmevant i de fornemme Millionær-Kredse i Roms prægtigste Paladser og hans intime Omgang med den 13 Aar yngre Sgambati, i hvis Logi i Via Margutta alt svømmede i musikalsk-malerisk Uorden — med Noder, Lysestumper og Redekamme hulter til bulter paa Bordet —, viser bedst vor Landsmands Smidighed, aandeligt og selskabeligt, hans rige, ægte menneskelige Naturs harmoniske Forening af korrekt Stilfuldhed og usnobbet Ligefremhed, den charmerende Blanding af Kavalér og Bohème i hans Person.

At de to Venner ogsaa til Tider havde megen Morskab af deres musikalske Samvær, fremgaar af Heises Brev til Edv. Holm den 5. Febr. 1869, hvori der bl. a. staar: „Jeg var i Dag med Sgambati oppe og saa' nogle kuriøse Ting, efterladte Partiturer af en afdød Komponist Raimondi.**) en meget lærd Kontrapunktist, som morede sig med at lave storartede Hundekunster. Det mindste var en Fuga, som bestod af fire Fugaer hver for fire Stemmer, hvoraf den første var i G-Dur, den anden i D-Dur, den tredje i C-Dur og den fjerde i e-moll, saaledes at hver Fuga kan spilles for sig, og alle fire sammen paa én Gang. Men dette var som sagt ingenting imod et Partitur, en Bog 2¹/₂ Alen høj, om trent 2 Alen bred, med 82 (to og firsindstyve) Systemer paa Siden, indeholdende tre Oratorier samtidig: Putifar, Giacobbe, Giuseppe, tre forskellige Librettoer, men komponerede sammen til et Hele for tre Orkestre, tre Kor osv. Det

*) „Sgambati ligner akkurat Heise paa det Punkt, at han er lykkelig ved at lave Musik, men ikke kan røre en Haand for at lade den komme frem.“ (Brev fra Fru Heise til Kammersanger Emil Holm, 9/10 1905).

**) Pietro Raimondi (1786—1853), Kapelmester ved Peterskirken, komp. 62 Operaer og 21 Balletter, 8 Oratorier, 4 Orkestermesser, et 16-stemmigt „Credo“ og megen anden Kirkemusik; han skrev med Forkærlighed Værker for *mange* Stemmer, der kan deles i flere selvstændige Grupper, bl. a. en 64-stemmig Fuga for 16-firstemmige Kor. Hans „Putifar“, „Giacobbe“ og „Giuseppe“ opførtes paa Argentina-teatret i Rom 1852.

blev i sin Tid opført paa et Teater her, første Aften Putifar, anden Giacobbe, tredje Giuseppe, og den fjerde Aften alle tre paa én Gang — Velbekomme! Dernæst har det samme lærde Daarekistelem komponeret en opera buffa og en dito seria in uno paa samme Vis, første Aften la buffa, l'altra la seria e poi, og saa Teatret delt og begge Operaer paa én Gang. Maestro

Salesi forærede mig Mandens Portræt, som saa' ud som en gammel arrig Regnemeister. Jeg maatte ligge og kravle paa hint store Partitur som en anden Kaalorm fra den højeste Fløjte og ned til den dybeste Bas; Sgambati og jeg laa paa Partituret og grinede rent ud, naar Salesi gik ind i den anden Stue, for han er en Elev af samme Raimondi og har selv efter fattig Lejlighed skrevet nogle Fugaer med 13 Kontrasubjekter, hvoraf vist ikke

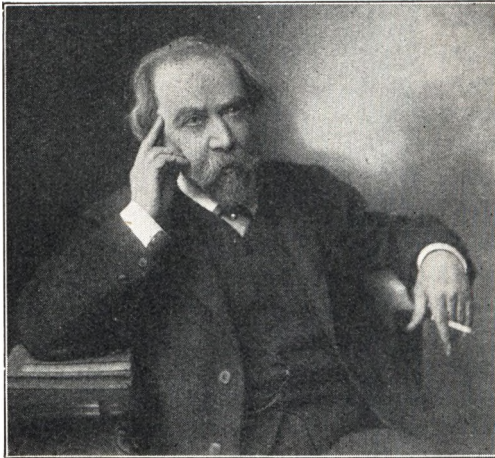

Fru Sgambati.

blot ét, men alle 13 dør, inden Aaret er omme.“ Det har aabenbart været en munter Formiddag for de to Venner!

Naar Sgambati sluttede sig saa nær til Heise, skyldtes det maaske, at han selv følte det nordiske Blod i sine Aarer; han var paa mødrene Side af angelsachsisk Afstamning, og han skildres som en høj, slank Skikkelse med lysblond Haar og blaa Øjne — altsaa i ingen Henseende nogen ren italiensk Type. Og betegnende for ham som Kunstner er det ogsaa, at han gik konsekvent af Vejen for at skrive Operaer, den Musikform, der da dyrkedes fortrinsvis, ja næsten udelukkende af hans komponerende Landsmænd,

og søgte sit Felt i den intimeste og fornemste Tonekunst, Kammermusiken. Kuriøst er det, at Sgambati i Efteraaret 1868 opfordrede Danskeren Heise til at skrive en italiensk Opera „til dem hernede“. „Men det tror jeg næppe, jeg duer til,“ følger Heise til i et Brev til Laub. I dette Tilfælde viste Sgambati nu ogsaa sin danske Ven for megen Tillid. — Da 1911 Fritz Crome i Rom ved et Selskab blev forestillet

Sgambati.

for den da 68-aarige, men som en Olding paa omkring de 80 affældige, dog aandeligt fuldkommen friske og spændstige Sgambati, berettede denne for den unge danske Musiker om bl. a. Aug. Winding, som han i sin Tid havde truffet i Rom, „men varmest straaledede den

gamle Mands klare blaa Øjne bag Brillerne, da han kom til at tale om Peter Heise . . . Jeg mindes, hvor dybt han beklagede Heises altfor tidlige Død, og mindes ligesaa tydeligt den varme Klang i hans Ord, naar han med Vemod og Glæde dvælede ved deres fælles Ungdomsminder.⁴¹⁾

Italienernes medfødte Musikalskhed er — som under det første Italiens-Besøg — atter nu under Opholdene i Rom i 1867 og 68—69 Heise en stadig Kilde til Henrykkelse. Han sidder f. Eks. en Søndag Aften sent i sin Stue og hører fra Gaden en ægte italiensk flerstemmig Sang, „saa bedaarende, yndefuldt fortryllende, at det løb mig ned ad Ryggen af Fryd. Hvad kan der dog ligge i en saadan Stump Sang! Jeg véd intet saa forlokkende . . . Det sætter sig fast i Erindringen, og naar man saa kommer hjem,

sidder Mindet fast og nager og drager ned ad, ned ad til Rom igen! ... Jeg husker de Toner saa levende fra sidste Gang, og hvorledes de hjemme blev til Ankertove om Sjælen, der halede nedefter! ... Det ungdommelige i mig river i mig og vil, at jeg skal gaa ud efter dem, men Alderdommen formaner mig til at blive pænt hjemme, og jeg bliver ogsaa ...“

Denne sidste Bemærkning viser atter den pikante Dobbelthed i Heises Natur: Frihedstrang og Selvbeherskelse i harmonisk Enhed, og den er tillige karakteristisk for Heise netop i denne Periode, idet han — der da var 37 Aar — til Tider synes, at han er for gammel til de unge og for ung til de gamle, eller at han selv er for ung til at være gammel og for gammel til at være ung og saa kommer i Vilderede med sig selv, — saaledes som han udtrykker sig i sit Brev til Fru Tidemand den 24. Marts 1867. Men et Par Aar senere, 14. Jan. 1869, skriver han fra Rom til Broderen Victor, at han „har ingen Fornemmelse af at være gammel, snarere det modsatte.“

Til samme Broder havde han i et tidligere Brev (18. Marts 1867) ogsaa været inde paa Æmnet: den italienske folkelige Musik: „Hvor er det underligt at sidde hernede i Syden for aabne Vinduer og høre de ægte romerske „lange Toner“ La—la—la...h! udenfor! Der er noget ved denne Gadesang — Melodi er det knap — jeg véd ikke, hvad det er; man kan høre, at det er uciviliserede Folk, der synger — halve Børn, uoplukkede Væsner. Vi har raa Sang hjemme, mere end tilstrækkeligt, men Romerne er ikke komne saa vidt, at de kan præstere sliq Raahed; dertil hører mere Aandsudvikling over det Hele“. — Ligesaa begejstret Heise er over den italienske Folkemusik, ligesaa misfornøjet er han med den Kunstmusik, der præsteres dernede. De Kammermusik-Koncerter, der afholdes af de 5 Musikere, som hører til hans Omgangskreds, er efter hans Mening det eneste Sted i Rom, hvor man træffer god Musik, og disse Koncerter besøges mest af Fremmede, mindre af Romerne selv. I Teatrene og i Kirkerne er det bestandig Verdi, der opføres. Som typisk for Tilstanden meddeler han i et Brev til Edv. Holm, at han en Søndag i Begyndelsen af 1869

i Kirken Santa Maria del Popolo har hørt Gendarmernes Musikkorps spille en stor Fantasi over — „La Traviata“! Og ved samme Tid betror han Laub: „Koncerter gives ikke, ja der gives en Masse Smaapilleri-Koncerter, men det er ingenting.“

Under disse Omstændigheder kunde det ikke ventes, at Heise som skabende Kunstner skulde faa Impulser fra det offentlige Musikliv i Rom. Det blev da ogsaa de unge Musikere, han havde sluttet sig til, der gav ham Lyst til at komponere dernede. En lignende gensidig Sympati som den, der aabenbart havde bestaaet mellem Heise og Hauptmann i Leipzig 1852—53, knyttede nu i 1867—69 Baandet mellem Heise og de unge Musikere i Rom. Et nyt Bevis paa, hvor vidtfavnende, alsidig udviklet Heise var som Kunstner og som Menneske — og tillige betegnende for hans Følelseslivs Svingning fra at have været tysk betonet før 1864 til at blive ikke-tysk betonet efter 64 — med en for hans hele Naturel karakteristisk Orientering henimod det italienske.

De unge romerske Musikere har tydeligt nok følt Heises gentagne Besøg i deres By som et velkomment og velgørende frisk Pust. De har haft Respekt for ham som Kunstner og er blevet tiltrukket af ham som Menneske. Hvorvidt mere end én har rettet en direkte Opfordring til ham om at komponere noget direkte for dem, vides ikke. Men Heise har i hvert Fald fra en Hornist ved Navn Alimento, — „der ellers spiller udmærket uden dog at høre til de mest begavede Eksemplarer, men er en skikkelig Fyr,“ — faaet en indtrængende Anmodning om endelig at komponere et Stykke for ham og hans corno. Heise skriver, at han maa ske nok en Gang vil opfylde Mandens Ønske, men det skete saavidt vides aldrig.

Derimod skrev Heise af egen Drift — med sine „italienske Fyre“ i Tanken — to Kammermusikværker. I Marts 1867 begyndte han paa en Violoncel-Sonate, og under hans næste Besøg i Rom hører vi, at den er bleven spillet af Sgambati og Furino ved deres Koncert i „Galleria Dantesca“ 27. Januar 1869. Fru Heise skriver samme Aften hjem til Frk. Valborg Tidemand, at „Folk klappede og takkede

Heise fra alle Sider“, og nogle Dage senere omtaler Heise selv i et Brev til Edv. Holm: „De spillede udmærket; det var mig virkelig en Fornøjelse at høre derpaa. Jeg fik for Resten mange Komplimenter for den, ogsaa af flere Romere, som jeg ikke kendte.“ — Og ved Julen 1868 var Heise ifølge hans Brev til Chr. Richardt i Færd med at komponere en Kvintet i lystig F-Dur for Klaver og Strygere, beregnet paa at blive udført af Sgambati, Pinelli, Monachesi, Desantis og Furino. Den 8. April 1869 har han fuldført den og skriver samme Dag: „Jeg tror ikke, den er saa gal; den er meget lys og munter. Jeg har egentlig skrevet den paa Trods. Før Julen hørte jeg nemlig en Kvintet af Brahms her i f-moll, saa forskruet sort melankolsk —uh! saa jeg fik Lyst til at gøre en anden i en rigtig Dur. Sgambati fandt den magnifico.“ De 5 Venner prøvede den første Gang hjemme hos Heise ved en Musikaften den 10. Maj.

Men hjemmefra kaldte man paa ham og gav ham Impulser, som satte hans Fantasi i Bevægelse.

Det var ligeledes ved Julen 1868, at Heise fra Chr. Richardt fik tilsendt et „Tornerose“-Manuskript. Den 26. December skrev Fru Ville Heise til Digteren: „Kære Richardt! Maa jeg blot sende tusinde Tak for Brevet og Teksten, det er, som om der var taget en Sten fra mit Hjærte og lagt en Rose i Stedet. Selvom Heise ikke faar begyndt for det første, da han nu maa ende sin Kvintet, saa er det dog en saadan Beroligelse at vide denne Yndlings-Tekst ligge i hans Skuffe og ikke tænke sig ham sukke og vente den lange Vinter . . . jeg har en lille Svaghed for Deres Musiktekster, som jeg næsten kan høre Melodien igennem . . .“

I Heises Takkebrev til Richardt hedder det: „Jeg er meget fornøjet over den; jeg tvivler ikke et Øjeblik paa, at det er en meget smuk og brugbar Musiktekst.“ Dog har han en Indvending og et Forslag at gøre m. H. t. Indledningen. Han ønsker snarest at komme i Besiddelse af den endelige „Tornerose“-Tekst, „thi jeg vil gjerne kunne gaa og tygge paa det, selvom jeg ikke skriver noget op straks.“ Det er betegnende for Heises hele Holdning overfor de Digtere, han skal samarbejde med, at han ikke nøjes med Indven-

dinge, men fremsætter positive Forslag til Forbedring. Han gjorde det som bekendt overfor Hertz i Anledning af „Paschaens Datter“, og han gør det atter her overfor Richardt. Det viser Heises sunde litterære Blik og hans praktiske Sans, og at hans Kritik er berettiget, ses deraf, at Digterne retter sig efter den — og staar sig derved.

I Grunden er Heise nu overhovedet ikke videre henrykt over Richardts „Tornerose“. Han skriver 5. Febr. til Edv. Holm, at den forekommer ham at være „rentud en Forvanskning af det dejlige gamle Eventyr“, — den Maade, hvorpaa Richardt tvinger det kristelige ind i sine Digte, tiltaler ikke Heise. „Hans „Tornerose“-Tekst til mig, som efter mine Forslag er forandret betydeligt, er ganske vist bedre og lettere, men dog langt fra det, som jeg havde forestillet og tænkt mig. Alligevel er der skønne Sager derimellem.“ Heise vil, naar han træffer Richardt om Sommeren, „snakke endnu lidt om „Tornerose“ — blot for at opnaa „den endelige Enighed og Afgjorthed“. Og saa vil han bruge Sommeren til at komponere Værket, men han vil anvende den sidste Maanedstid i Rom til at skrive nogle Afsnit deraf. Skønt han i Mellemtiden har faaet overdraget en anden stor Opgave, vil han, samtidig med Arbejdet paa denne, saavidt muligt ogsaa tænke paa „Tornerose“. Han beder i alt Fald Richardt ikke give denne Tekst til nogen anden Komponist. Og at Heise er ivrig efter at faa taget fat paa den, fremgaar af, at han i Begyndelsen af Maj allerede har komponeret en Del af „Tornerose“.

Den store Opgave, der var tildelt Heise, bestod i at skrive Musik til et nyt Værk af *Bournonville*. Denne sendte i Marts 1869 Heise Librettoen til sin 3 Akts Ballet „Cort Adeler“. Heise havde paa det Tidspunkt endnu ikke faaet noget Musikkværk opført paa Det kgl. Teater; „Paschaens Datter“ kom først frem et halvt Aar senere. Sandsynligvis har Bournonville paa Teatret haft Lejlighed til at høre Heises Musik til Hertz' Stykke og bl. a. derved faaet et saa gunstigt Indtryk af Komponisten, at han følte Lyst til at samarbejde med ham. Nu maa det imidlertid ikke skjules, at Bournonville ikke straks kom til Heise med sin „Cort Adeler“. Han havde forud forsøgt sig andet Sted, nemlig

hos *J. P. E. Hartmann*. Men denne undslod sig — i et Brev den 21. Novbr. 1868 — for at udføre Arbejdet under Henvisning til, at han lige havde komponeret saa megen Balletmusik („Valkyrien“ og „Thrymskviden“), at han „længes efter andre Former, baade i vokal og instrumental Retning, for ikke tilsidst at blive monoton og kedelig for mig selv og andre.“ Men samtidig foreslaar *J. P. E. Hartmann Bournonville* at overdrage Opgaven til Sønnen *Emil Hartmann*: „Forsøg det og giv mig Skylden, hvis du ikke bliver tilfreds med ham. Jeg indestaar dig for, at du vil blive det, og jeg vilde til ethvert andet Tidspunkt misunde enhver anden end min egen Søn at komme til at arbejde et saa smukt Program med dig.“ *Bournonville* fulgte imidlertid ikke *J. P. E. Hartmanns* indtrængende Opfordring, skønt han tidligere havde benyttet *Emil Hartmann* som musikalsk Medarbejder og havde været tilfreds med ham. Det forekommer lidet sandsynligt, at *Emil Hartmann* skulde have afslaaet et Samarbejde, som efter hans egen Faders Tilskyndelse *Bournonville* havde tilbudt ham. Hvorledes det nu end forholder sig, og hvilke Komponister Balletdigeren i Mellemtiden maatte have søgt at komme i Forbindelse med, saa henvender han sig altsaa, et Fjerdingaar efter *J. P. E. Hartmanns* Afslag, til Heise.

Denne synes straks ikke om den Opgave. Han skriver 19. Marts til *Chr. Richardt*: „Jeg tror, den kunde være blevet en god Operatekst, men hans Ballet er mig for fuld af Teatereffekt . . . Der er for Resten ikke gale Ting i den, og Søsletet fraregnet forekommer den mig bedre end, ja meget bedre end „Thrymskviden“. Men jeg vil rigtignok hellere forsøge paa din „Tornerose“, og det kan ogsaa være mig en velkommen Grund til at afslaa *Bournonvilles* mig tiltænkte store Ære . . .“ Imidlertid kommer Heise senere til et andet Resultat. Den 8. April erklærer han i et nyt Brev til *Richardt*, at han nu oftere har læst i *Bournonvilles* Balletprogram, og „Følgen deraf var, at jeg egentlig sluttelig maatte erkende, at det var en god Ballet og navnlig saaledes, at den virkelig var tiltalende for en Komponist . . . Disse Erkendelser endte da med, at jeg syntes ikke at burde skyde denne Lejlighed til Teatermusik fra mig . . .“

Men dette kan ikke andet end komme til at gaa noget ud over „Tornerose“, hvilket gør mig selv ondt, thi de to Ting forholder sig til hinanden næsten som et Fornøftgiftermaal til den ægte Kærlighed — dog ikke ganske, men noget lignende . . .“ Allerede 4 Dage forinden havde Heise sendt Bournonville sit Svar³), hvori han siger, at „Cort Adeler“-Programmet forekommer ham „fortræffeligt“, og at han „med stor Fornøjelse“ vil forsøge at komponere Musikken dertil. Det hele Tilsnit af Balletten er saa dramatisk, at det kun kan være „en ren Fornøjelse“ for en Komponist at give sig i Lag dermed. „Det er jo næsten en Opera — „sans paroles“ . . . Jeg antager, at De efter de første Forsøg snart vil se, om De kan arbejde med mig eller ikke, og saa maa De blot sige det rentud og „senza complimenti“ . . . Før jeg har talt rigtig med Dem, vil jeg dog ikke begynde paa at „digte“ Musikken, men jeg skal jævnligen tænke paa den. Jeg har saamænd allerede anskaffet mig en Samling af venetianske Folkesange for at blive mere fortrolig med den fornødne Kolorit.“

Det er tydeligt, at Heise her overfor sin „fortræffelige Ven paa ét Ben“ — som han et andet Sted spøgefuldt kalder Bournonville i Omtale — har befundet sig i en ganske lignende Situation som tidligere overfor Hertz, da denne foreslog ham at skrive Musik til „Paschaens Datter“. I begge Tilfælde kaldes der paa hans Lyst til at komponere for Scenen, i begge Tilfælde var det fremragende, erfarne Dramatikere, der gav ham Anledning til ved deres Side at forsøge sig som Teaterkomponist. Og Heise lod ikke „Cort Adeler“-Librettoen samle Støv i sin romerske Stue. Han gik straks i Gang med at omsætte den i Toner. Bournonville maa aabenbart have sendt ham „noget“ til Støtte under Arbejdet, thi den 22. Maj skriver Heise til ham: „Det var mig meget behageligt at modtage Deres musikalske Udkast; jeg havde just begyndt paa egen Haand at gøre et lignende, og det morede mig at se, at der i det væsentlige var Overensstemmelse mellem os. Jeg har nu skitseret en Musik til de 4 første Scener, for at vi kan have noget at tale om, naar vi mødes. Det forstaar sig, at jeg saavidt muligt ganske vil rette mig efter Dem . . . Jeg stoler ganske paa Deres grundmurede Erfaring og sikre Øje og Øre“.

Kort Tid derefter, i Slutningen af Maj 1869, brød Heise op fra Rom og vendte hjem til Danmark. Han gensaa først 10 Aar senere, kort før sin Død, Italien, der var blevet ham som hans andet Fædreland, og som han sikkert altid længtes tilbage til — med dets Sol og Farverigdom, dets gamle Kultur og dets skønne, begavede, hjærtevarme Folk.

X

DE SIDSTE AAR

(1877—79).

En Dag i August 1875 talte Heise med Chr. Richardt om, at der kunde komme en Opera ud af Historien om Kong Erik og Marsk Stig; men forinden havde han talt med sin Svigerinde, Fru Elise Ploug, Carl P.s Hustru derom. Han skriver i et Brev til Richardt fra „Stokkerup“ den 12. August¹): „Hun gik med sin sædvanlige Ivrighed ind derpaa, og Frugten af denne Iver præsenterede hun mig i Forgaars i Form af et helt Udkast til en Tekst, som nok hun har konciperet, Høther Ploug redigeret og Ploug kritiseret*). Jeg er nu langtfra enig med det i alle Dele, men dog er der et og andet Moment, som ikke er saa galt. Og under alle Omstændigheder er det tidt velkomment at faa en Opstilling at gaa ud fra, selvom man agter at rive det Hele ned og begynde forfra. Men paa den anden Side kunde det ogsaa tænkes, at du havde klaret Sagen for dit Vedkommende og netop ikke ønskede nogen fremmed Indblanding. Dette saa jeg i Grunden helst . . . Jeg har stadig god Tro til dette Stof, og jeg længes efter at komme i Lag dermed. . . . Jeg trænger til at høre Barnet røre sig for at forvise mig om, at det ikke er dødt i Moders Liv . . .“

Den 18. August svarede Chr. Richardt²): . . . „Det kunde jo være ret morsomt at se det omtalte Udkast, helst ledsaget af et Par Bemærkninger fra din Side, hvor der er noget, du synes særlig godt om, eller noget, du slet ikke synes om;

*) Udkastet (8 Blade Oktavpostpapir) findes blandt Richardts Papirer i Det kgl. Bibliotek sammen med 3 Manuskripter af ham til „Drot og Marsk“. (Anmærkning af Carl S. Petersen i „Tilskueren“ 1910, S. 511). En Afskrift af Udkastet ejes af Carl og Elise Plougs Søn, fhv. Kontorchef Høther Ploug.

jeg tror ikke, det vilde forstyrre mig synderligt, hvorimod det jo gjerne kan indeholde gode Bidrag. Jeg er som sagt *villig* til at gøre Forsøget, men endnu villigere til at give det i hvilket som helst andre Hænder; thi har jeg end maa-ske nok nogle af Betingelserne for at gøre det godt, saa er i andre Maader mine Betingelser saa slette som vel muligt, knap og afbrudt Tid, idelig gennemrystet af andre Tanker, dertil som bekendt en i og for sig langsom Arbejds-Metode. Derfor maa du endelig betænke dig vel, om du ikke kunde komme langt hurtigere frem ved at benytte en yngre og hurtigere (Will. Bloch? Nikol. Bøgh? — Carl Andersen? H. P.*)?), men jeg er ellers stadig villig til at forsøge.“

Hvorpaa Heise skriver den 20. August³). „Det forstaar sig af sig selv, at jeg helst vil have dig til at gøre en Operatekst for mig, baade fordi du er Digter og dertil musikalsk nok, saa jeg holder foreløbig fast. Jeg sender dig nu altsaa hint Udkast, der forøvrigt har væsentlige Mangler. Dertil er den eneste Vanskelighed — Elses (hellere Aases) Kommen op paa Slottet ved Festen — aldeles omgaaet, saa at hun falder ud af Stykket. Det kan ikke være en Umulighed at faa den Situation frem. Sandsynligst er vel en Bortførelse, men derop maa hun, hvordan det end sker, ellers kommer hun ikke ind i Handlingen. Om den i Udkastet forekommende Fader, Jørgen Vaabensmed, er anvendelig, véd jeg ikke, men det lod sig tænke. At Ingeborg dør paa Scenen, forekommer mig forkert. Begyndelsen af anden Akt bør ske med Marskens Husfolk paa Scenen, som sky trækker sig bort ved Marsk Stigs Ankomst. I tredje Akt ved Sammensværgelses-Scenen bør Ingeborg komme ind sammen med de Sammensvorne. Saaledes kan der være saa mange Bemærkninger at gøre. Men jeg vil dog sende dig det med alt det meget barnlige, der er over det, for at du kan lave et Stativ, som du har Lov til at gøre med, hvad du vil ...“ Heise foreslaar at give Richardt en Frist paa ca. en Maaned, indenfor hvilket Tidsrum Digteren maa kunne komme til Klarhed over, hvorvidt han mener at turde paatage sig Op-gaven.

Richardt viser sig imidlertid over Forventning hurtig i

*) Rimeligvis menes hermed Hother Ploug.

Vendingen. Saasnart han har modtaget Heises Brev, noterer han Søndag den 22. August i sin Kalender: „Udkast fra Heise etc. — Begyndt Marsken“. Og allerede 5 Dage senere sender han et lille Brev — som Heise spøgende kalder et „Telegram“, — hvori der staar: „Jaja, kære Ven, saa sætter vi Udgangen af September som sidste Afgørelses-termin for, om det skal blive til noget med *min* Medvirkning. Forøvrigt har jeg godt Haab og tænker til den Tid at skulle kunne bringe mer end en Afgørelse, maaske en Akt eller mer“*). Selvfølgelig skynder Heise sig at svare, henrykt: „Kære Poet! Det var et meget glædeligt „Telegram“. . . . Det var grueligt morsomt, om det kunde blive til noget. Og Udsigt til „en Akt“ sidst i September — det er brilliant! Kan du ikke nok sørge for, at Kongens Bedaarelse af Ingeborg i første Akt kan komme til at træde levende frem (musikalsk), ikke blot saa løst antydet som hos Hauch. I det hele taget, lad os faa Erik Glipøje rigtig elskovsglødende, uimodstaaelig, sanselig! Hauch lader ham jævnlig sige, at han er det, men man føler det mindre. Men Musik kan jo netop i særlig Grad gøre det. Jeg er vel tilfreds med ikke mere at behøve at tænke paa selve Stykket. Det har altid været mig imod at tænke paa eller have for meget med Tekster at gøre selv. Det har derimod altid været mig en sand Fryd, naar en smuk Tekst kom mig i Møde som en ung Pige sin Elsker. Jeg har sommetider tænkt paa og talt med Ville om at rejse til Rom i Vinter og lave Musiken dernede. Jeg har egentlig altid været vel oplagt der . . .“

Heise var saa utaalmodig for at faa Arbejdet i Gang, at han ikke kunde holde sig i Ro paa „Stokkerup“ og i København; han maatte ned til Richardt, og han og hans Hustru drog da ogsaa den 13. September paa Besøg til Præstegaarden, hvor der fandt indgaaende Forhandlinger Sted mellem Digter og Komponist⁴). Efter Hjemkomsten derfra skrev han den 17. til sin „kære Ricardo“: „. . . . Det var mig naturligvis en stor Glæde at se, hvor herlig du var kommet paa Vej med Drotten og Marsken“. Nu maa det ogsaa indrømmes, at Richardt havde været flittig og fremdeles var

*) Anm. af Carl S. Petersen i „Tilskueren“ 1910, S. 513.

det. Ifølge hans Kalendernotitser*) havde han fra 22. Aug., da han som meddelt begyndte, indtil den 13. Sept. præsteret følgende: $\frac{22}{8}$ skrevet 2. Akts 1. Halvdel (ca. 9 Timer), $\frac{24}{8}$ 2. Akts 2. Halvdel (ca. 6 Timer), $\frac{25}{8}$ 1. Akt til Ballet (ca. 9 Timer), $\frac{3}{9}$ 4. Akts sidste Scene (2 Timer), $\frac{4}{9}$: arbejdet 2 Timer, $\frac{6}{9}$ 4 Timer, $\frac{7}{9}$: 2 Timer paa „Marsk Stig.“. Den $\frac{31}{10}$ kunde han notere: „Marsk Stig omtrent færdig i ca. 100 Timer“. Afskrivning og Revision krævede ca. 22 Timer i Dagene $\frac{8}{11}$ — $\frac{11}{11}$. Han var $\frac{17}{11}$ hos Teatrets Censor Molbech om Stykket og konfererede 13.—18. Jan. 1876 sidste Gang med Heise.

Heises Ivrighed var saa stor, at han allerede den 17. Sept. var gaaet op til Molbech for at spørge ham, om man ikke kunde sende ham de to første Akter med en Sceneplan til de to sidste „til Antagelse ved Teatret“, hvilket Molbech mente godt kunde gaa an. „Jeg vil nemlig gerne i Lav dermed som snarest. Derfor tænkte jeg, du kunde sende mig de to første Akter, naar du er helt færdig med første, saa kunde jeg selv skrive en Scenegang eller blot en kort Disposition for de sidste Akter for at faa Sagen afgjort — formelt — ved Teatret“, skriver Heise i det sidstnævnte Brev til Vennen, og han slutter: „Jeg haaber ikke, du har noget imod, at jeg har faaet Ild i Blodet ved at se, hvad du har skrevet. Men du maa dog endelig ikke tro, at jeg vil jage Livet af dig. Giv dig kun Tid! Nej, ikke for megen Tid; men dog saa megen, som er nødvendig; men saa heller ikke mere! Da jeg i Dag fortalte Molbech, at du og jeg lavede en Opera sammen, sagde han: Bravo! quod felix faustumque sit!“ Man mærker i disse Linier Heises trippende Utaalmodighed for at komme til at tage fat, hans helt barnlige Glæden sig til Arbejdet!

Men Marsk Stig-Æmnet var ogsaa hans gamle Kærlighed. — en meget gammel Kærlighed: I samfulde 20 Aar havde det sysselsat hans Tanker. Allerede i sit 26. Aar havde han skrevet sin Ouverture til Carsten Hauchs „Marsk Stig“ — hvis indledende Adagio senere blev benyttet som Forspil til „Drot og Marsk“. Naar der alligevel hengik saa mange Aar, inden han samlede sig til en stor

*) Anmærkning af Carl S. Petersen, „Tilskueren“ 1910, S. 514—15.

tragisk Opera over Æmnet, laa det tildels i, at han følte sig bunden ved de yderst skarpe Ytringer, han selv ofte havde brugt om Operaer, hvis Tekst er Omlavning af et eller andet berømt Skuespil, — Operaer som „Hamlet“, „Othello“, „Faust“, „Romeo og Julie“ osv. Dette Æmne beholdt dog altid sin Tiltrækning for ham, og han vaklede saaledes frem og tilbage, indtil han en Sommerdag sidst i 60'erne blev staaende paa Kongens Nytorv udenfor Nr. 5 med Føden paa Trinet af Svigerfaderen Hages Vogn, der skulde køre ham ud til „Stokkerup“. Den Tanke var pludselig slaæet ned i ham: Er Hauchs „Marsk Stig“ nu virkelig et uddødeligt Mesterværk, saa helligt og ukrænkeligt, at man ikke kunde vove at omdanne det til en Opera-Tekst? Han blev hurtig klar over, at han nok turde vove Forsøget. Der forelaa jo forøvrigt i Litteraturen allerede flere Bearbejdelser af Æmnet: foruden Oehlenschlägers og Boyes Tragedier, Ingemanns „Erik Menveds Barndom“, hvorfra Bournonville havde hentet Sujettet til sin Ballet, og endelig Hauchs.

Naar det blev Hauchs Værk, Heise absolut foretrak at anvende som Grundlag for en Opera, skyldtes det ikke blot, at Hauchs Tragedie af de fire dramatiske Behandlinger af Æmnet i det hele taget har den største poetiske Værdi, men ganske særligt den Omstændighed, at Hauch har brudt med den Tradition, at Kong Erik skulde have øvet Voldtægt overfor Marskens Hustru og derimod forfører hende. Det var nemlig Heise komplet umuligt overhovedet at beskæftige sig med Æmnet, saafremt de Kæmpeviser fulgtes, der sætter Voldtægt mod Fru Ingeborg som Kongens Brøde, selvom man maatte erkende, at Marskens moralske Ret til at øve Blodhævn derved forringedes.⁵⁾ Heise viser her en mærkelig Kongenialitet med en Historiker som A. D. Jørgensen, der netop paa denne Tid — i 1871 — behandler Marsk Stig-Viserne i et Essay, hvori han bl. a. — efter at have mindet om de mange mislykkede Forsøg paa at skabe et levedygtigt Drama af dette Æmne — skriver: „Man skal nu aldrig forud sige noget om, hvad Digteren formaar, endnu mindre, hvad der er over hans Ævne; men skal vi tro, hvad vor geniale Lands-

mand*) har udviklet saa dybsindigt og overbevisende, at Elskovens højeste Magt og Angstens vilde Uro kun kan finde sit fulde Udtryk i Musiken, da maa vi tilvisse vente Marsk Stig-Visens Genfødsel af denne Kunst, som især i Skovscenen vilde finde et Motiv, der i dæmonisk Poesi overgaar Don Juans Møde med Marmorstøtten“. — Denne Udtalelse af A. D. Jørgensen har Heise ikke kendt, thi da Hother Ploug nogle Aar senere — vistnok i 1876, mens Heise sad midt i Udarbejdelsen af Partituret til sin Opera, — gjorde ham bekendt med den, blev han meget forbauset og nærmest lidt ærgerlig over, at en anden havde haft samme Tanke som han selv⁶⁾).

Da Heise havde besluttet sig til at lade Hauchs Tragedie være Grundlaget eller i alt Fald Udgangspunktet for den Opera, han vilde skrive, fandt han det — loyal, som han var til det yderste, — nødvendigt at sikre sig rette Vedkommendes Tilladelse til at stifte et saadant litterært Laan. Det ønskede Samtykke fra Hauchs Arvinger blev beredvilligt givet igennem Svigersønnerne Hostrup og P. Koch, der var Venner af baade Heise og Richardt, og det oplyses af sidstnævnte paa den trykte Tekst til „Drot og Marsk“, at Hauchs Tragedie var lagt til Grund for den. „Men det er en Digtning af Digtning og meget mit eget.“ Det er dog tvivlsomt, hvorvidt en saadan offentlig Erkendelse af Hauchs Prioritet var strengt nødvendig, thi udover Kulsvierpigen, der er besjælet af en ren og oprigtig Kærlighed til Kongen — en Opfindelse af Hauch, eftersom Kæmpevisen ikke har hende, — er Richardts Benyttelse af Hauchs Arbejde ikke stor, og, naar man fradrager alt det Fællestof, som de to Digtere har øst af Urkilden, Marsk Stig-Viserne, bliver der ikke meget tilbage. Det kan i denne Sammenhæng noteres, at det Udkast, som Heise havde modtaget af Fru Elise Ploug, væsentlig byggede paa Svend Grundtvigs „Gamle danske Folkeviser“.⁷⁾

Det varede dog trods al Flid som sagt til ind i November 1875, inden Chr. Richardt blev helt færdig med sin Digtning og indleverede den til Det kgl. Teater. Den 6. Decbr. faldt Teatrets Censur, der lød saaledes (Rigsarkivet):

*) Søren Kierkegaard.

„Idet jeg herved har den Ære at tilbagesende den fra Bestyrelsen modtagne tragiske Opera i 4 Akter „Drot og Marsk“ af Pastor Richardt, er det mig en Fornøjelse at erklære, at der i denne Tekst ikke blot, som det kunde ventes, findes megen poetisk Stemning og lyrisk-romantiske Enkeltheder af virkelig Skønhed, men at den tillige har Scener og Situationer af sand dramatisk-musikalsk Karakter. Det er en Selvfølge, at Forfatterens bekendte rytmiske Sans og Sprogkunst heller ikke har svigtet ham ved denne Lejlighed, og i det hele maa „Drot og Marsk“ vistnok siges at være en særdeles vellykket Operatekst. At Stykket ved Siden af sin specielle musikalske Brugbarhed tillige er en smuk Digtning, hvori en hjemlig Sprogtone med Klang af Folkevisen er heldig anslaaet og gennemført, giver det naturligvis forhøjet Værd, ogsaa for Komponisten. Med det Haab, at Hr. Heises Musik ikke vil komme til at staa tilbage for Teksten, anbefaler jeg denne til foreløbig Antagelse.

Chr. Molbech.“

Heise tog straks fat paa *sin* Del af Arbejdet. Han konfererede dog stadig pr. Brev med Richardt om mindre Ændringer af Hensyn til den musikalske Udformning. 1. Februar 1876 viser et af hans Breve, at han er naaet henimod 2. Akts Slutning: „Ja, du synes maaske, at jeg burde have været længere, men der var nogle Dage, hvor jeg var uoplagt, men kunde det lykkes mig at faa 2. Akt færdig midt i denne Maaned, saa har jeg dog naaet, hvad jeg vilde. Jeg viste forleden E. Poulsen dit Stykke, som han var overordentlig glad ved, ligeledes over min Musik. Heller ikke havde han synderlige Indvendinger mod det sceniske. . . .“ Som sædvanlig foregriber Heise i sin Ivrighed i nogen Grad Begivenhedernes Gang ved at tænke paa, hvorledes han skal faa det først lige paabegyndte nye Værk opført. Han slutter samme Brev saaledes: „Men hvad bliver det Kgl. Teater til? Naar vi nu en Gang er færdige med det Hele, skal vi saa være nødte til at opføre det paa Nørrefælled?“ — Den 28. Juni skriver han fra „Stokkerup“ til Richardt, at han nu er færdig med Udkastet. Richardt kom en Ugestid senere til „Stokkerup“ og aftalte med Heise nogle af

denne foreslaaede Ændringer, og den 21. Febr. 1877 noterede han i sin Kalender: „Sluttet Revisionen af Marsken“. — Samtidig (den 19. Febr.) sætter Heise, som hans Hustru den Dag skriver til Richardt, „de sidste Trompeter paa 2. Akt, og saa skulde han jo efter Bestemmelsen være færdig med de 2 sidste Akter i de næste 3 Maaneder, da det Hele skulde indleveres mod Slutningen af Maj for at kunne udskrives i Sommer. Hvis der ikke kommer uforudsete Ting i Vejen, tror han selv, at han kan blive færdig, da han nu arbejder med fuld Kraft. En ærgerlig Forstyrrelse har han af og til, nemlig vor Nabo, Fotograf Petersen, har taget sin Ventesal til Dagligstue, og der spilles baade Klaver og Violin, som høres, som om det var i samme Stue; der er ikke Brandmur imellem, da Huset i sin Tid har hørt til Nr. 5. Sommetider sparker og raser Heise og dundrer baade i Klaveret og i Pedalen og hyler til for at skræmme dem, men naar vi saa skal høre, hvad Virkning den Bersærkergang har frembragt, saa hører vi de samme Fingerøvelser eller den samme pibende Violin fortsætte sit unyttige Spil, som om der hverken er Drot eller Marsk til.“

Trods disse irriterende Forstyrrelser skred Arbejdet jævnt fremad, men der var et andet Forhold, der virkede forstemmende paa Heise og maaske endnu mere paa hans Hustru, der daarligt kunde finde sig i, at der lagdes Sten paa hans Vej. Hun skriver derom i det før citerede Brev til Richardt; Ærgrelsen bestaar i, at Lange-Müller — der Aaret iforvejen havde debuteret med sin „Alhambra-Suite“ — „har skrevet en Opera i al Stilhed og indleveret den fiks og færdig; han har selv lavet Teksten, og den hedder „Kong Volmer og Tove“; det er jo meget glædeligt i og for sig, og Lange-Müller er en begavet ung Mand*), men

*) Efter hvad Dr. Ernst v. d. Recke har meddelt Forf., var Lange-Müller blandt de yngre danske Komponister den eneste, Heise satte Pris paa og spaaede en Fremtid som Kunstner.

Lange-Müller havde allerede i Novbr. 1875 faaet forkastet en første „Tove“-Tekst, som han havde indsendt til Teatret; han indleverede den i omarbejdet Skikkelse den 30. Aug. 1876 under Mærket X0 og fik da den Censur, at „Nu er det i det mindste muligt paa Scenen. Dets Skæbne maa afgøres af Kapelmesteren.“ Saa meddelte L.-M. den 12. Okt. Teatret, at Musiken endnu kun forelaa i Skitse,

det er lige kedeligt for ham og for os, ikke sandt? . . . Samme nordiske Stof, besat paa samme Maade — Simonsen, Fru Erhardt Hansen og Frk. Rung: Kongen, Dronningen og Tove —. Naar det nu blot var blevet opført i Vinter, som Meningen var, saa gjorde det jo ikke noget, men dels vilde Simonsen ikke gærne have Rollen i Aar, da han rejser til Stockholm 1. Maj og derfor kun kunde spille den et Par Gange (i April), dels er Komponisten svag og er rejst udenlands, saa nu er den henlagt og har paa Grund af sin Indlevering Forret fremfor „Drot og Marsk“. Imidlertid har jeg talt med Poulsen og Simonsen! Simonsen *betroede* mig, at han ikke havde stor Lyst til Kong Volmer og skulde gøre *sit* til at spille Marsken først. Poulsen indrømmede, at naar Lange-Müller ikke *vil* have sin Opera opført i denne Sæson (han vil nemlig ikke have Kong Volmer besat af andre end Simonsen og vilde desuden rejse og derfor helst lade den ligge), saa har han tabt sin Ret til at faa den opført *først* i næste Sæson! — De synes maa-ske, at jeg taler som en Prokurator, men man skal jo ikke indrømme mer, end hvad der er nødvendigt, og naar L.-M.s Opera var bestemt til denne Sæson og Heises og Deres til Begyndelsen af næste, saa synes jeg ikke, at vor skal udsættes ind i en uvis Fremtid, fordi L.-M. ikke ønsker *sin* opført i denne Sæson, vel? Naar nu blot alle vil være energiske, jeg skal gøre *mit*, det kan De være sikker paa, men *mit* er jo kun i al kvindelig Lumskhed at puste til Ilden . . .“

Fru Heise havde ikke behøvet at udfolde al denne „Prokurator“-Veltalenhed og mobilisere sin „kvindelige Lumskhed“ i Anledning af Spørgsmaalet om, hvilken af de to Operaer der skulde komme først frem for Offentligheden, Lange-Müllers eller Heises. Der var jo nemlig den Omstændighed, som ikke godt kunde lades ude af Betragtning, at Lange-Müllers var færdig, men Heises ikke. Den blev hvortil Kapelmester Paulli den 16. s. M. erklærede, at det ikke var tilstrækkeligt for Bedømmelsen af Arbejdet, da man ikke kendte Komponistens Ævner, og man maatte ogsaa tænke paa, at der her ved kunde skabes et farligt Præcedens. Den endelige Censur over Musikken til „Tove“ afgav Paulli først den 27. Decbr. 1876, og den lød paa, at det var „et talentfuldt Arbejde, værdigt til Opførelse“. (Rigsarkivet).

det overhovedet ikke før i Slutningen af 1877, — hvorfor staar ikke klart. Heise synes pludselig at have god Tid til andet end at fuldføre „Drot og Marsk“. F. Eks. er han i Maj med sin Hustru paa Besøg hos Sehesteds paa „Broholm“, hvor „det var *meget* morsomt“, som Fru Heise den 28. Maj skriver til Fru Tidemand, og de haaber midt i Juni at rejse til Upsala for at gæste Nybloms. Der er i dette Brev ikke et Ord om Operaen!

Først i Oktober 1877 blev den indleveret til Det kgl. Teater, og det var da kun ganske naturligt, at Lange-Müllers „Tove“ blev opført først, nemlig den 19. Januar 1878. — Den 1. Novbr. 1877 udsteder Kapelmesteren sin Censur over Heises Værk; den findes i Rigsarkivet og lyder saaledes:

„Ifølge min tidligere Udtalelse om P. Heises Musik til Operaen „Drot og Marsk“ skal jeg herved tillade mig skriftlig at indberette, at der intet kan være til Hinder for bemeldte Musiks Antagelse til Udførelse paa det kgl. Teater.
Paulli.“

Ved et besynderligt Træf indleveredes i de samme Dage som Heises Musik til „Drot og Marsk“ et *Skuespil*, der havde ganske samme Æmne. Rimeligvis har ikke en Gang Heise, Fru Heise og Richardt været vidende om den Konkurrence, der her uformodet mødte dem! I Teatrets Censurer (i Rigsarkivet) finder man, at den 10. Okt. 1877 blev indsendt „*Ingeborg Pallesdatter*“, historisk Skuespil i 5 Handlinger. Paa et vedlagt Visitkort staar „Kaspar Rostrup, Overretssagfører“, som er Forfatterens Repræsentant. Forfatteren erklærer, at det, der er og maa være Katastrofen, Ingeborgs Forførelse af Kongen, er Boye og Oehlschläger saa at sige gaaet helt udenom, idet de fremstiller Sagen saaledes, at det er en pur Opdigtelse, at en saadan Forførelse har fundet Sted, og Hauch har henlagt hele Udviklingen af Forholdet mellem Kongen og Ingeborg til en Mellemagt, ovenikøbet den første i Stykket. — Molbech underkaster den 26. Oktbr. 1877 Stykket en *meget* indgaaende Censur.

Saafernt nu dette Skuespil, — der i Censuren altsaa havde knap en Uges Forspring for „Drot og Marsk“ — var

blevet antaget til Opførelse, vilde det have kunnet blive skæbnesvangert for Heises og Richardts Værk. Thi Teatret vilde selvfølgelig ikke samtidig indstudere to i Indholdet saa nærbeslægtede Arbejder.*

En større Kalamitet end de Fotograf Petersen'ske Klimprerier under Heises Arbejde og den fra Lange-Müllers „Tove“ truende Fare indtraf, da man skulde til at besætte Kong Eriks Parti. Den, der kom til at „kreere“ det, blev som bekendt Emil Poulsen, der selv har givet en Skildring af, hvorledes det gik til, at det blev ham.⁸⁾

En Onsdag Aften i 1878 henad Kl. 12, da Emil Poulsen efter at have spillet paa Teatret kom op til Heises, fandt han Selskabet — imod Sædvane kun enkelte nære Venner — i en underlig trykket Stemning. „Hvad er paa Færde?“ spurgte jeg. „Nyrop vil ikke slaas ihjel af Simonsen,“ svarede En tvært. „Og dermed er Opførelsen af „Drot og Marsk“ røget i Lyset,“ sukkede Heise. — Vi havde hele den Vinter været Vidne til Operaens daglige Vækst. Nu var den færdig, — 1. Akt endog instrumenteret. Vi havde debatteret Rollebesætningen og var alle enige om, at Nyrop var den eneste til Erik Glipping ... Heise var gaet op til ham og havde spillet 1. Akt for ham. Nyrop syntes ikke videre optaget af Musiken, og da Akten var ude, sagde han til Heise: „Ja, det kan nu være godt nok; men sig mig, kære, er det sandt, hvad jeg har hørt, at jeg skal slaas ihjel af Simonsen? Det kan da ikke være Deres Mening, kære? — af en ung Fyr som Simonsen? Det maa De virkelig forandre.“ Heise lukkede Partituret og gik sin Vej. Da han kom hjem, svor han en dyr Ed, at om han saa aldrig skulde opnaa at faa „Drot og Marsk“ opført, Nyrop skulde ikke synge Kong Erik.

Men hvad var saa at gøre? „Hvorfor ikke lade Emil Poulsen synge Partiet?“ lød en Stemme — Husfruens. Lang,

*) Jfr. Chr. Molbechs Censur af 6. Sept. 1875 over Axel Grandjeans Opera „De to Armringe“ efter Oehlsenschläger; heri hedder det bl. a., at han ikke har andet at indvende imod dens Antagelse end, at „Teatret ved at optage Stykket paa Opera-Repertoiret, i det mindste for en Tid gør dets Opførelse som Skuespil umulig. Forudsat, at der ikke tænkes paa i den nærmeste Fremtid at genoptage den Oehlsenschlägerske Original, skal han ikke for sin Del lægge Komponisten nogen Hindring i Vejen“. (Rigsarkivet).

a!mindelig Tavshed. Jeg ser endnu Heises Blik paa mig over Brillerne — halvt polisk spørgende, halvt i opduk-kende Haab. „Ja, — spille den kunde han vel sagtens nok,“ sagde han endelig. „men første Akt kan han ikke synge, den er skrevet for Nyrop, og den kan jeg ikke forandre nu, den tilmed er udsat for Orkester. De andre Akter, der ikke har saa lyrisk Karakter, men mere er dramatisk reciterende, kunde jeg bedre indrette efter hans Stemmeomfang. Men hvad mener du selv?“ henvendte han direkte til mig. „Spørg min Hovmester,“ svarede jeg som den pantsatte Bondedreng. Hovmesteren var i dette Tilfælde Teatrets fortræffelige Syngemester Gerlach — Skuespillernes Hjælp og Støtte, naar de skulde op i Syngepartier ... Da jeg havde vist ham Partiet, svarede han efter at have strøget nogle høje A'er i 1. Akt: „Naar du vil, kan du.“

Jeg vilde altsaa, og saa begyndte en af de interessanteste Perioder af min Teatervirksomhed med Indstuderingen af „Drot og Marsk“. Heise, Balletdirigent Gade og jeg lavede Iscenesættelsen, og Paulli lodsede mig over alle Skær i sikker Havn.“ — — — —

Chr. Richardt, der for sit Antagelseshonorar havde købt — Køer (han var netop kort forinden som saa mange andre Landsbypræster bleven nødsaget til selv at overtage sin Avling), udgav sin Digtning i Bogform allerede den 23. Marts 1878 og havde medgivet den Tilegnelsen: „Til Musikeren P. Heise med Tak og Venskab fra Forf.“ For denne

Emil Poulsen som Kong Erik i „Drot og Marsk“.

Opmærksomhed takkede Heise ham i et Brev (den 1. April), hvori han beretter om den straks paabegyndte Indstudering af deres fælles Værk: „Jeg har været saa optaget af at synge med alle Sangerne i den sidste Tid, saa at jeg tidt har været ganske træt om Aftenen. Det er jeg forresten ogsaa i Aften, thi i Dag har jeg sunget med hele Koret, alt flere Gange igennem, — det gik godt og klang brillant, — saa har jeg sunget med Poulsen og Simonsen. I Morgen er første Klaverprøve paa Teatret med de fem Hoved-Sangere. Men de kan nu alle deres Ting, flere endog udenad, Rane vel mindst; men der er egentlig intet i Vejen for det rent musikalskes Vedkommende med Hensyn til en Opførelse i denne Sæson. Derimod er det vel usikkert, om der kan blive tilstrækkelig Scenepøver, og dem maa der være mange af paa Grund af den megen og stærke Handling i Stykket. Dertil kommer, at Udstyrelsen kun kan blive jævn i denne Sæson, men meget smuk, dersom vi venter til næste, at September, eller Oktober især, er en meget heldigere Aarstid, at E. Poulsen sandsynligvis efter en Sommerferie vil være bedre ved Røst, skøndt jeg er meget vel fornøjet med ham, at o. s. v. Kort sagt: jeg er nær ved at revne! Jeg faar Dag for Dag mere Blod paa Tandem, altsom det gaar bedre og bedre fremad. Jeg synes, der har været Lykke over den hittidige Indstudering, alle synes at have Lyst og Interesse og at passe ypperlig for deres Roller. Men det er dog vist det retteste, om vi ventede, det mener fornuftige Folk, og jeg selv i Grunden med. E. Poulsen raader mig til at blive ved med Indstuderingen saa langt som muligt, for at den kan komme til at gaa saa godt som muligt — til næste Sæson. Paasken kommer nu ogsaa imellem og umuliggør vist, at den kan blive færdig før 1. Maj, og saa vil jeg rigtignok ikke. Men lad os blot være taalmodige!

Ville har haft stor Glæde af at høre Sangene herhjemme, men nu er det forbi, da de nu skal paa Teatret. Gid det dog kunde komme til at gaa i denne Maaned! . . . Dette er vist en meget tummelumsk Skrivelse, men jeg er selv tummelumsk. . . . Gid vi *dog* kunde drikke den Champagne sammen i April, men det er vist fornuftigst at vente!“

Det maa jo indrømmes, at der er meget frem og tilbage

i dette Brev; Heise svinger stadig imellem Lysten til saa snart som muligt at faa sit Værk op og Trangen til at faa det præsenteret saa godt som muligt. Hans Utaalmodighed og hans Fornuftighed kæmper paa en pudsig Maade om Overtaget; den sidste sejrer, bl. a. fordi de ydre Forhold kommer den til Undsætning. At Heise under Indstuderingen og Samarbejdet med alle Teatrets Kunstnere føler sig udmærket tilpas og rigtig i sit Element, har man en levende Fornemmelse af. Han har i den Grad „faaet Blod paa Tanden“, at han i samme Brev foreslaar Richardt: „Nu skulde vi lave en ny Opera deroppe ved St. Helenas Kilde! Der var noget godt, du en Gang havde fat paa, kan du ikke huske det? Og saa skulde det være med frydelig Musik.“

Sæsonen 1877—78 er gaaet til Ende, og man har forlængst valgt at udsætte „Drot og Marsk“s Opførelse til Begyndelsen af den næste. „I Slutningen af Maj“ — skriver Heise den 10. Juni fra Oremandsgaard, hvor han og hans Hustru tilbringer Pinsen — „hørte jeg en hel Orkesterprøve, som jeg var fornøjet over. Det er jo altid lidt spændende, især naar der er gaaet længere Tid efter, at man har skrevet det, men det fornøjede mig som sagt; jeg synes, at Orkestret er velklingende og livlig bevæget hele Tiden, ofte af ikke ringe Virkning. Ogsaa tror jeg, at det vil være vel afpasset til Emil Poulsen, som ogsaa hørte derpaa, *e n'era contentissimo**). Den 15. August begynder Prøverne igen, og saa har Fallesen sat den første Opførelse til den 3. Sept. Bedre var naturligvis Oktober eller November, men nu vil i det mindste jeg ikke gøre noget Vrøvl, thi man ved, hvad man har. Jeg var vel tilfreds med Korene og med Solo-Sangerne, ligeledes nu med Orkestret, mon man saa ikke kunde gøre sig berettigede Forventninger til det Hele? I det mindste for mit eget Vedkommende og for dit og enkelte beslægtede Sjæles maaske; hvad „Publikum“ angaar, saa ligger det ganske udenfor fornuftig Beregning. Jeg kommer til at tænke paa, hvad Schram forleden fortalte mig om en Symadame, som havde set Nyrops første Optræden som Masaniello. Da hun kom derfra, sagde hun: „Nej, nu har

*) „Og han var saare veltilfreds dermed“.

jeg da aldrig set Mage til Laar!“ Det kommer an paa, om der er Laar!“

Heise brænder som sagt af Lyst til straks at gaa i Gang med et nyt musikdramatisk Arbejde, endnu inden han har erfaret, hvorledes „Publikum“ vil modtage hans „Drot og Marsk“; han trænger atter i dette Brev ind paa Richardt for at formaa ham til at skrive sig en Tekst: „Jeg synes, du skulde sende mig den omtalte Disposition til en Opera, som foregik nede i Rom. Jeg har god Lyst til at forsøge mere i den Retning. Jeg skal om et Par Dage begynde en Kissi-gervands-Kur paa „Stokkerup“, saa var det rart at have noget saadant at tygge paa derude.“

Men for Resten ligger han i disse Maaneder, mens han afventer „Drot og Marsk“s Opførelse, ingenlunde paa den lade Side; hans Skabertrang giver sig Udslag i adskillige mindre Kompositioner. I det sidst citerede Brev bemærker han i Forbigaaende: „Jeg har lavet fire Stykker for to Sopraner, Alt og Baryton, som jeg kan forbistret godt lide; det er bare Foraar og Sommer med Blomster og Fuglesang.“ Hermed sigtes til Kvartetterne „Foraar og Sommer“;*) og fra samme Foraar eller Sommer hidrører „Erotiske Digte“ af Aarestrup samt „Farlige Drømme“, til Tekster fra Drachmanns „Tannhäuser“, for 1 Stemme med Klaver.

Om Heises daglige Liv i Sommeren 1878 faar vi Besked i et Brev fra Fru Heise til Fru Anna Poulsen (22. Juni): „Vil du høre, hvorledes vor Dag gaar? Heise spiller til 10 og læser fransk Literaturhistorie til 11; saa spiser vi Frokost, og saa kommer den eneste Forlystelse, som Heise har — at gaa til Taarbæk og lade sig barbere og drikke en Flaske Sodavand! Forresten læser han Morskab, synger lidt med os, og Kl. 10¹/₂ er han saa søvnig. Ved du, hvordan Heise nyder Landlivet, som han paastaar, at han har megen Sans for? Han skriver Noder oppe paa sit Værelse til Kl. 12, saa farer han afsted med en Vogn til Stationen, derfra med Jernbane til København, vandrer om i de kære

*) S. A. E. Hagen, af hvis Kassebøger det fremgaar, at han har erhvervet Forlagsretten til dette Hæfte den 16. Jan. 1879, meddeler, at den deri forekommende Sang „Naar Rugen alt bølger“ var „omformet og skriver sig allerede fra før Januar 1871;“ (trykt i „Album for Sang“. 4 Bind Nr. 6. Januar 1871).

Gader og læser i Studenterforeningen, ud Kl. 4, og om Eftermiddagen er han lidt i Haven, men mest oppe paa sit Værelse igen! Er Mænd ikke komiske? Og saa fantaserer han altid om at ligge rigtig paa Landet paa et fjærnt idyllisk Sted; — han vilde da kede sig fordærvet eller flytte til Byen om 3 Dage ...“*)

Omsider oprandt da den store Dag, hvor „Drot og Marsk“ skulde frem for Offentligheden. Efter forskellige Udsættelser, der skyldtes Fru Kellers (Aases) Upasselighed, fandt Førsteopførelsen Sted den 25. September 1878. Teksten forelaa da allerede i 2. Oplag og var saaledes Publikum bekendt paa Forhaand. — Ligesom den første Opførelse modtoges ogsaa den anden, der fandt Sted 4 Dage senere, med stærkt Bifald af det udsolgte Hus. Der var anden Aften foretaget Forkortelser i Ouverturen. Men Kritiken fastslog, at der skulde foretages endnu flere Beskæringer.***) „Drot og Marsk“ fik hos Pressen en ikke ublandet gunstig Modtagelse, ja vel snarest en temmelig ublid Medfart fra visse Sider. Den, det i Anmeldelserne gik mest udover, var dog Opera-sanger Christophersen, der i den Anledning i „Nationaltidende“ Dagen efter Premièren offentliggjorde disse Linjer:

„Kbhvn. d. 26. Spt. 1878. Højstærede! Da De dog har vist min Udførelse af Ranes Rolle i „Drot og Marsk“ nogen Anerkendelse, udsætter jeg mig vel ikke for et Afslag, naar jeg beder Dem være saa venlig at lade omstaaende Brev — som jeg i Dag sendte Chefen for det kgl. Teater — komme til Publikums Kendskab gennem „Nationaltidende“.“ Herpaa følger Brevet til Kammerherre Fallesen: „Da jeg af Bladkritikken over „Drot og Marsk“ ser, at Ranes Rolle ikke passer for mine Evner, tror jeg at handle rigtigt i Komponistens, Teatrets og Publikums Interesse ved at afgive Rollen til en bedre Fremstillere. Den Sympati, som Publikum hidtil har vist mine øvrige Præstationer, er det mig magt-

*) Denne Skildring, der tager sig ud som to — med Beskrivelse af forskellige Maader, hvorpaa Heise tilbragte sin Tid, — findes i Fru Anna Poulsens Bog „En Skuespillers Liv“, S. 178—79.

**) I Tidens Løb har visse Enkeltheder maattet stryges, bl. a. flere Scener i 4. Akt, der havde lovlige megen Sceneskiftet, saaledes Aases anden Bøn for Kongen, inden hun med Hornet tilkalder Jægerne, og det skønne Requiem, der slutter Værket, en af Heises værdifuldeste Idéer.

paaliggende at bevare. Jeg beder derfor Deres Højvelbaa-
renhed at fritage mig for oftere at optræde i „Drot og
Marsk“.“ Christophersen beholdt alligevel Partiet. der senere
regnedes til hans bedste, og som han vedblev at udføre, lige
til han forlod det kgl.
Teater.

Peter Heise.

Christian Richardt
skrev den 10. Juni
1880 til Det kgl. Tea-
ter et Brev, hvori han
beklagede sig over, at
„Drot og Marsk“ trods
sin Sukces ikke var
blevet opført en ene-
ste Gang i Sæsonen
1879—80. Herpaa sva-
rede Teaterchefen den
21. s. M.: „Hr. Pastor
Chr. Richardt. I An-
ledning af Deres ære-
de Skrivelse af 10. d.
M. undlader jeg ikke
at meddele Dem, at
det kongelige Teater
ikke „udenvidere“ har
henlagt Deres og Hei-
ses Opera „Drot og
Marsk“ i afvigte Sæ-

son, men at der selvfølgelig har været gyldige Grunde
for, at den ikke kom til Opførelse. Det vilde være for
vidtløftigt her at gøre Dem Rede for, hvilke disse Grun-
de har været, ligesom jeg især efter Modtagelsen af Deres
Skrivelse ikke føler mig opfordret dertil. Hvorvidt Operaen
vil blive opført i den kommende Sæson, kan jeg ikke ud-
tale mig om.“ — Paa denne meget hovne Afvisning reage-
rede Richardt i et nyt Brev den 24. Juni; det lød saaledes:
„Til Gensvar paa Hr. Kammerherrens ærede, men ganske
vist lidet tilfredsstillende Skrivelse af 21. Juni skal jeg blot
udtale min Beklagelse over, at det findes „for vidtløftigt“

endog blot at antyde Grundene til, at „Drot og Marsk“ slet ikke kom til Opførelse i afvigte Sæson, ligesom jeg finder det mærkværdigt, at en Forfatter slet ingen Oplysning kan erholde, end ikke den ringeste, om hans Arbejde „*agtes*“ eller ikke *agtes*, *paatænkes* eller ikke *paatænkes* opført i en kommende Sæson; — at en Opførelse saavel som en Genopførelse kan have Vanskeligheder at overvinde, ved jeg fuldt vel. Ærb. Chr. Richardt.“*)

I de nærmest forudgaaende Aar havde Heise været flere Gange syg. I det tidlige Foraar 1879 havde han med sin Hustru besøgt Italien for sit Helbred.

Den 3. Marts skrev Fru Heise fra Rom til Fru Anna Poulsen bl.

a. „... Heise siger, at han har ikke følt sig

saa rask i de sidste 100 Aar, og han pisker omkring og er slet ikke træt eller trist mer. Men Luften er ogsaa mærkværdig let. Vi har faaet en Bolig, som vist er rigtig sund, den ligger paa en af Højene i en bred Gade og med Sol til begge Sider. ... Vi ser jævnlig Sgambatis. ... Italienerne er henrykte over at se Heise, de tror alle, at det er mig, der har afholdt ham fra at komme til Rom, ellers kan de ikke begribe, at han ikke har været her i 10 Aar, og nu vil de overtale ham til at blive her altid og købe sig et Hus, men saa maatte jeg da gaa i Kloster. ... Vi har ingen Skandina-

Fru Ville Heise.

*) Alle disse 3 Skrivelser findes i Rigsarkivet.

ver set endnu“.*) — Og 28. Marts skriver Fru Heise, ligeledes fra Rom, til Fru Bojesen: „... Vi har det virkelig meget godt, det vil sige Heise har det betydelig bedre end hjemme, han har kun enkelte Dage og Nætter haft de stærke Kongestioner, som plagede ham hjemme, og han var raskere og fornøjet nu ... Her i Rom lever vi paa vor vante Vis, vi har jo mange trofaste Venner mellem Romerne, som blev saa rørende glade ved at se os igen efter 10 Aars Forløb. De fleste er Musik-Folk, og de kommer jævnlig om Aftenen, spiller Violin og Klaver med Heise og er livlige og elskværdige! Den første Musiker her, Sgambati, har en dejlig Hustru, som jeg kendte godt forrige Gang og er bleven ved at korrespondere med, saa hun er mig til megen Glæde. Vi var der forleden til en Kvintet af Sgambati, som Heise syntes saa udmærket om! Henrik Ibsen bor her ogsaa i Vinter, de var her netop i Gaar Aftes, og Heise spillede „Bergmanden“ og Solvejgs Sange for ham, som han aldrig havde hørt og syntes meget om ...“

Efter denne Beskrivelse lader Heise til at have befundet sig helt godt i sit elskede Rom. Men efter Hjemkomsten er Tilstanden forværret. Den 29. Maj slutter han et Brev til Vennen Prof. Edvard Holm: „Selv har jeg det slet ikke godt. Prof. Reisz har anordnet mig en længere Kur, som jeg skal gennemgaa i den dybeste Stilhed paa Stokkerup, hvor jeg tager ud i Morgen.“

Heise havde et Hjerteonde og var overhovedet ikke „stærk“; han led af den Brightske Syge. Hans Læge var Generallæge Laub, senere tillige Dr. Oscar Bloch, der tilsaa ham i hans sidste Sygdomsperiode.**)

Da Heise Sommeren 1879 maatte gaa til Sengs, vakte det alvorlige Bekymringer; midt i August frygtede man det værste; en Bedring var kun tilsyneladende. Der var intet Haab. Fru Heise skrev selv til Veninden Anna Poulsen:

*) Anna Poulsen: „En Skuespillers Liv“. S. 191

**) Laub tilstillede Bladene en Meddelelse om, at Heises Sygdom skyldtes en Nikotinforgiftning — i den Hensigt, at Heise skulde læse det i Aviserne. Deraf er opstaaet den Legende, at han havde røget for meget. Sandheden var den, at han altid havde været meget maadeholdende med Tobak — som med Spiritus-Nydelse. Hans Tobakshandler har meddelt Godsejer Johs. Hage, at Heise røg billige og lette Cigarer, ikke Pibe.

„Lad os saa hellere ønske ham Døden“. Om Morgen den 12. September gik han bort.

Ved Heises Begravelse i Vor Frue Kirke den 18. Septbr. samledes et lille Kor af hans gode Venner fra Studenter-Sangforening og afsang Carl Plougs smukke Mindeord paa Melodien „Lær mig, o Skov, at visne glad“: „Nu falder snart det gule Blad“. Det var Heises udtrykkelige Ønske, at al Sang ved hans Kiste skulde udføres énstemmigt — af det samlede Følge. Han havde frabedt sig, at der blev gjort for megen Stads af ham; hans Beskedenhed, naar det gjaldt ham selv, fornægtede sig ikke et eneste Øjeblik i hans Liv. Og han vilde for ingen Pris, at hans Ligfærd skulde give Anledning til Koncert. Chr. Richardt holdt Taler ved Kisten og skildrede Vennens Liv, hans Personlighed som Kunstner og Menneske. Heise jordedes paa Holmens Kirkegaard.

I Anledning af Heises Død skrev Nicolai Bøgh et Digt: „Hvor var hans Sang dog varm og frisk og fuld“ og Ernst v. d. Recke et stort Digt: „Høst det er, og Sangens Svaner løfte deres hvide Vinger —“.

Den 10. Marts 1887 afsløredes Heises Byste*), som staar i Studenterforeningen. Det skete ved Studenter-Sangforeningens Koncert i Universitetets Festsal. Programmet den Aften bestod udelukkende af Heises Kompositioner (Kor og Romancer), til sidst „Volmerslaget“. Imellem Koncertens 2 Afdelinger fandt Afsløringen Sted med en af Chr. Richardt skreven Sang „Myrthe-Bjerget langt fra det høje Norden“.

*) Medens Bissens Relief-Portræt af Heise (Gips) er fra 1854, er Bysterne af Heise og Fru Ville Heise fra 1862.

XI

HEISE OG UDLANDET

Man kommer ikke udenom, at Heise, medens han levede, ikke var værdsat, som han burde. Kun forholdsvis faa *herhjemme* var paa det Rene med hans Genialitet paa i alt Fald visse Omraader, og den store Yndest, hans Musik nød, var ikke altid underbygget med virkelig Forstaaelse af hans Betydning, Følelse for den store Indsats, han gav dansk Tonekunst. Hans sky Tilbageholdenhed var vel en medvirkende Aarsag til, at han ikke kom til at deltage i det officielle Musikliv — og var Genstand for nogen officiel Anerkendelse. Han var en udpræget *privat* Mand.

Under disse Omstændigheder kan det ikke undre, at man i *Udlandet* vidste intet eller næsten intet om ham. Han hørte ikke til dem, der søgte at gøre sig gældende hos de store og indflydelsesrige, naar han var i det fremmede. Hans Rejser og lange Ophold ude havde som Maal Rekreation, — aandelig Forfriskelse og Berigelse — ikke Propaganda for sig selv og sine Værker. Med sin sociale og økonomiske Situation, med sin fine Kultur og sin vindende Personlighed vilde han sikkert uden Vanskelighed have kunnet „komme ind“ med de førende Kredse i Udlandet. Men han *vilde* ikke; det var noget, der ikke interesserede ham. Al Reklame var ham saa inderlig imod. Hvad der af Anerkendelse og Sympati-Tilkendegivelse kom til ham af sig selv, gjorde ham glad, — men at *søge* sligt faldt ham aldrig ind. Han vilde leve sit Liv i Fred, leve det for sin Musik, for sin Hustru og sine Venner. *Bene latuit, — bene vixit.*

Det er da ogsaa kun meget sparsomt, man finder Heise omtalt i fremmede Musikblade og -Tidsskrifter i hans Levetid, — og ikke meget mere efter hans Død:

Jul. Schuberts „Musikal. Konversations-Lexikon“, 10. Auflage, bearb. af Robert Musiol, Leipzig, (Fortalen dateret Juli 1877) indeholder en Biografi paa 6 Linjer om ham. — I Eduard Bernsdorf: „Neues Universal-Lexikon der Tonkunst“, Offenbach, 1865, staar Heise overhovedet ikke omtalt, ikke en Gang i Supplementet. — I I. I. L. Høijer, Musik-Lexikon, Stockh. 1864, heller ikke! Derimod i Suppl. (som vistnok udkom 1867), staar S. 40 en kort Bemærkning om ham. — I „Signale“ er i de 4 Bind 1866—69 Heise omtalt forskellige Steder i Anl. af opførte Værker, navnlig 1869 i en rosende Artikel om „Paschaens Datter“ (1/2 Side).

Efter Heises Død er den Opmærksomhed, Udlandets Musikskribenter skænker ham, ikke bleven større. Saaledes opgiver Wm. Behrend i 1909²), at *Riemanns* Leksikon kun ofrer Heise 12 Linjer, og at hans „Musikgeschichte seit Beethoven“ indrømmer ham mindre Plads end f. Eks. Emil Hartmann og August Winding; ligeledes er *W. Niemann* i sin Bog „Musik in Skandinavien“ paafaldende karrig overfor Heise, hvem han dog kalder „Danmarks største Sangkomponist siden Weyses Dage.“*)

Paa Baggrund af denne komplette Mangel paa Interesse maa ses de Bestræbelser, der efter Heises Død har været gjort for at give Udlandet et Indtryk af, hvad Heise betød som Komponist. De, der arbejdede for hans Sag, havde trange Kaar; de løb Panden imod en Mur af Uvidenhed og Lunkenhed.

Et isoleret Fænomen er en Udlænding, der af egen Drift søgte at skaffe Heises Musik Indpas i sin Hjemstavn, — den schweiziske Pastor *Monastier* i Meudon (Canton Vaux), der oversatte det ene Hæfte af Heises Sange efter det andet og fik opført paa Koncerter bl. a. „Samson“, der gjorde et „stærkt Indtryk“.³)

En privat Meddelelse gaar ud paa, at man en Gang „i Stafford, Shakespeares Fødeby, har opført 2 af hans Dramaer med Musik af Heise til Sangene.“⁴) Hvorvidt dette

*) *Grove's „Dictionary of Music and Musicians“* Udg. 1906, nævner overhovedet ikke Heise, og Tobias Norlinds „Allmänt Musiklexikon“ ofrer ham 49 Linjer (1 Spalte), medens f. Eks. *J. P. E. Hartmann* faar 2³/₄ Spalte, *Enna* 63 Linjer.

er rigtigt, har ikke ladet sig konstatere. Men usandsynligt er det jo ikke, at nogen har kendt Heises „Shakespeare-Sange“ fra 1868 og har benyttet dem ved den nævnte Lejlighed.

Det Værk, som man i første Række maatte rette sin Opmærksomhed paa fra dansk Side, naar der skulde blive Tale om „Eksport“ af Heises Musik, var „*Drot og Marsk*“. I ca. 35 Aar havde der været arbejdet paa at faa „*Drot og Marsk*“ frem i Udlandet, inden det lykkedes. Sagen laa, som naturligt er, Fru Heise stærkt paa Sinde. Men ogsaa Chr. Richardt havde selvfølgelig interesseret sig varmt for den. Blandt hans efterladte Papirer, der opbevares paa Det kgl. Bibliotek, findes Kladder til et Brev, som han 2. Januar 1883 sendte Dr. Grandaur, Overregissøren ved Hofoperaen i München, — med en Afskrift af en wiensk Oversættelse af hans Tekstbog. Heller ikke denne Henvendelse frugtede. En Opførelse i München blev der ikke noget af.

En af dem, der længst og mest energisk havde virket for „*Drot og Marsk*“ i Udlandet, er Kammersanger *Emil Holm*. Allerede som ung Sanger ved Operaerne i Breslau og Düsseldorf havde han bestræbt sig for at interessere disse Sceners Ledere for Heises Værk, men forgæves. En af Emma Klingenberg foretagen tysk Oversættelse, der dog hverken gengav Digtingens poetiske Karakter eller passede rigtig med Musikken, indleverede i 1902 Kammersanger *Erik Schmedes* til Hofoperaen i Wien, paa nuværende Redaktør Sven Poulsens Initiativ. Hofoperaens Leder den Gang, Gustav Mahler, interesserede sig imidlertid ikke for Værket, som han fandt altfor „naivt“. Medens disse Forsøg altsaa strandede, var man naaet en Del videre med Direktør Pollini. Denne, der var en yderst smart Teatermand, havde antaget Operaen til Opførelse i Hamborg og ladet sig dekorere med Dannebrogordenens Ridderkors som officiel dansk Tak for hans Interesse for dansk Musik. Da faldt det ham pludselig ind, at han som „Hofraad“ og kongetro Mand umuligt kunde yde sin Protektion til et Værk, hvori der forekom et Kongemord. Under Indflydelse af sin moralske Indignation tilbagesendte han derfor Partituret, — men beholdt Orde-

nen. Den Fabel, at det var ugørligt at opføre en Opera, i hvilken en Konge bliver slaaet ihjel, virkede fra det Øjeblik som en ond Trylleformular; de tyske „Stadtteatre“ gik alle som ét ængsteligt af Vejen for „Drot og Marsk“, og Hofteatrene, der uden Samvittighedskvaler gav Verdis' „Maskeballet“, i hvilken en svensk Konge falder for en Sammensværgelses Dolke, slog Dørene i for Heises Værk. Det var ganske simpelt banlyst fra alle tyske Scener.

Da skete det overraskende, at en tysk Hofteater-Intendant af Sympati for Nordens Kunst tog sig af den forkætrede Opera og indførte den paa en af Tysklands fornemste Scener: Baron von Putlitz gav „Drot og Marsk“ Adgang til det kgl. Hofteater i Stuttgart.

Men inden man naaede saa vidt, havde der været en lang Vej at tilbagelægge, og atter her var det vor Landsmand Emil Holm, der havde udfoldet en beundringsværdig Energi og udført et meget stort, uegennyttigt Arbejde. De af ham foreslaaede Beskæringer af Heises Opera foretoges efter Samraad med Prof. Emil Poulsen som den, der fra Opførelserne i København var bedst inde i Sagen, og de billigedes af Fru Heise. For at Dekorationer og Dragter kunde blive saa vidt muligt Kopier af det kgl. Teaters, sendtes til Stuttgart Fotografier af Hovedpersonernes danske Fremstillere, Dekorationskitser og en gammel „Illustreret Tidende“ med Scenebilleder. Fru Heise rejste til Stuttgart for at overvære Førsteopførelsen af „König und Marschalk“, der fandt Sted den 2. Maj 1906. Hovedrollerne var besat med nogle af Teatrets bedste Kræfter.*) Teatret var fuldt; bl. a. saas adskillige Operadirektører og Musikkritikere fra andre Byer, — et Bevis paa den Interesse, hvormed Opførelsen var imødeset. Modtagelsen var ualmindelig hjertelig. Næsten efter hver Akt mange Fremkaldelser, efter Ting-Scenen brusende Bifald.

Pressens Holdning overfor Heises Værk var naturligvis ventet med stor Spænding. Af den ahang jo i alt væsentligt Operaens videre Skæbne i Udlandet. Det virkede straks som en Skuffelse, at Bladene i selve Stuttgart stillede sig fornemt overlegent og køligt. Det oplystes imidlertid, at de

*) Emil Holm havde renonceret paa selv at synge Marsken.

derværende Musikkritikere egentlig kun vilde anerkende Værker af Richard Strauss, Hans Pfitzner og deres Kreds. Til Gengæld var de Korrespondancer, der fra Stuttgart afsendtes til andre Byers store Blade, fulde af Ros. Men trods disse højst anerkendende Udtalelser lykkedes det ikke at faa „Drot og Marsk“ frem paa andre Scener end Stuttgarts, hvor Operaen opførtes ialt 3 Gange.

XII

HEISE SOM MENNESKE OG MUSIKER

Heise var temmelig lille, havde en høj, intelligent Pande og lyst, tilbagestrøget Haar, kroget Næse og en sluttet, meget udtryksfuld Mund. De lyse Øjne havde et iagttagende, gennemtrængende Blik bag Brillerne, som han altid bar. Men pludselig kunde de faa et indadvendt Udtryk, og saa mærkede man, at han ikke længere var nærværende. „Hvad tænker du paa?“ spurgte hans Hustru ham en Gang, da han midt i en Samtale fik dette fraværende Udtryk: „Det er Fløjter — Fløjter,“ svarede han leende.¹⁾

Han havde altid Hovedet fuldt af Musik, — „det synger altid inden i mig,“ sagde han, — og mellem de mange, han traf i det Hage'ske Hus, passede han sig selv. Hans Optagethed kunde gaa saa vidt, at han overhovedet ikke var sig bevidst, hvad der skete omkring ham. F. Eks. blev Tjenestefolkene paa „Stokkerup“ en Gang fornærmede, fordi Heise ikke gengældte deres Hilsen. Da Fru Hage gjorde ham opmærksom paa, at man ansaa ham for uhøflig, og at hans Opførsel virkede stødende, blev han — der netop var saa hensynsfuld og elskelig imod alle — ganske ulykkelig, forsikrede, at det havde han ikke haft Anelse om, og kom til at græde.

Han var en overvejende drømmende Natur, læste meget, stærkt litterært interesseret som han var, en udpræget Aandsaristokrat; han kunde være bidsk, naar han mødte Simpelhed i Tankegang eller Følemaade, men ogsaa pudsig i sine Indfald og sin Udtryksform, navnlig i Smaabemærkninger iblandt Vennerne. Imellem de stærke og udprægede Personligheder i den Hage'ske Kreds, hvor Diskussionen ofte blev saare varm, var Heise den stille, har-

moniske Magt. Han yndede ikke, — eller vel snarere: direkte afskyede — stor Selskabelighed. Naar der var Middagsselskab paa „Stokkerup“, luskede Heise sig bort, saa snart det kunde lade sig gøre — ind til sit Klaver. Hans Tidsfordriv, naar han ikke sad ved Klaveret, var at spille Billard, hvad han altid gjorde efter Frokosten, og han havde i sin Hustru, der spillede mesterligt Billard, en stærkt interesseret Makker — som næsten altid vandt fra ham.²)

Heise brød sig ikke om at „ligge paa Landet“, derimod om at *være* paa Landet; men for Have- og Landbrug havde han ingen Interesse; han var et i saa Henseende udpræget By-Menneske. Lige fra den Dag, de var „flyttet ud“, længtes han efter at komme bort fra „Stokkerup“ igen. Allerede tidlig paa Sommeren gik han og saa paa Vildvinen og sagde til sin Hustru: „Tænk dig, naar *den* bliver rød, saa flytter vi herfra!“ — Og dog var der gjort alt for, at Heise kunde bo bekvemt og behageligt derude: I den sydlige Ende af „Stokkerup“s Park var der bygget en særlig Villa til Heises, for at de der kunde være sig selv og omgaas med deres Venner — bl. a. fra Studenter-Sangforeningen —, medens Familierne Ploug og Bissen m. fl. boede hos Hages i den store Villa i Parkens nordlige Del. En lille Begivenhed derude viser imidlertid Heises Kærlighed til Naturen derude. En Sommermorgen gik Heise op paa Eremitage-Sletten med en norsk Studentsanger, der boede hos ham, og viste ham Udsigten ud over Sundet, hvor Taagen just lettede, og man saa en Mængde Fartøjer med deres hvide Sejl paa det blaa Vand. Heise spurgte Nordmanden, om han ikke syntes, her var smukt. Nordmanden, der ikke vilde indrømme, at der var noget seværdigt udenfor Norge, betænkte sig lidt, hvorpaa han, vendt mod de lysegrønne Bøge i Dyrehaven, udtalte: „Jeg liker nu inte Bokskog“. Heise sagde senere til min Hjemmelsmand (Overretssagfører Chr. Heise, Viborg): „Jeg kunde spyttet ham lige i Ansigtet!“

Dette lille Træk viser tillige, at Heise saalangt fra manglede Sans for den danske Naturs Skønhed, at han tværtimod var en varm — men *stille* — Tilbeder af den. Hvor skulde det ogsaa have kunnet være andet, naar man tænker paa hans „Igennem Bøgeskoven . . .“ og „Højt over Bøgens

Top...! — Betegnende er tillige en Udtalelse af ham i et Brev til Fru Heiberg (11. Decbr. 1874): „... Det var i sin Tid en grundig Misforstaaelse af Bjørnson at tro, at vi to passede sammen, thi det gør vi ikke. Jeg kan saa godt som nogen tumle med Lidenskaber i mit Indre, i min Fantasi, men udadtil, til daglig Brug og Omgang, holder jeg af „Sjælens Blusel“, af en vis Jævnhed og Danskhed i Tonen. Bjørnson elsker at rase paa Toppen af Dovrefjæld fra Morgen til Aften, jeg holder af at bo paa Kongens Nytorv eller piazza Barberini og derfra at gøre mine egne Ekskursioner ...“ Baade fysisk og psykisk var al Voldsomhed ham imod. Han elskede Styrke, men bunden og behersket. Hans Finfølelse undgik at blive Forfinelse, fordi hans Natur var saa sund, hans Selvkritik saa vaagen, hans Intelligens saa skarp og hans Sans for det komiske i alt uægte og opstillet saa levende. Han stod som god Bourgeois, som udpræget Kulturmenneske paa „Selskabets“ og „den akademiske Borgers“ sikre Grund, men holdt som Kunstner af derfra at foretage „sine egne Ekskursioner“ i Fantasiens Rige.

En Ejendommelighed ved ham var hans Forkærlighed for at omgaas unge. Det var ham maaske en Slags Erstatning for, at han ikke selv havde Børn. Hvis de unge, han sluttede sig til, ikke svarede til hans Forventninger, ikke rigtig forstod ham, kunde han med sin Mimosa-Natur føle sig skuffet eller krænkede, vende dem Ryggen eller trække sig tilbage fra dem. Hans stadige Færden i Studenterforeningen kan rimeligvis for en Del forklares ved denne hans Lyst til at omgaas Unge. Oberst W. Laub fortæller, at, da han som nybagt Student traf Heise første Gang i 1863, udviklede — skøndt Heise var 15 Aar ældre end han, — deres Bekendtskab sig hurtigt til Venskab, og allerede den første Aften, de var sammen, foreslog Heise, at de skulde være Dus. „Dette viser hans letbevægelige Sind og en Varme i Følelsen, der hurtig blussede op for dem, han syntes godt om... Og jeg kan med Glæde fastslaa, at hans Venskabsfølelse for mig var uforandret i de 16 Aar, vi kendte hinanden, uagtet det ofte var med flere Aars Mellemrum, vi saas.“ Heise var en sjælden trofast Natur! Og Grosserer

Andreas Petersen (Firma Holger Petersen) beretter, at, da han som 20-aarigt ungt Menneske var ansat i C. C. Loses Musikhandel, hvor Heise hyppigt kom, lærte han Heise at kende som en „elskværdig, ja næsten faderlig indladende Mand“. Da han havde hørt, at A. P. gav sig lidt af med Violoncelspil, foreslog han ham under en af deres Samtaler at besøge ham i hans Hjem, for at de kunde spille nogle Duetter for Klaver og Violoncel sammen. Saa bæret den unge Musikhandler-Lærling end naturligvis var over dette venlige Forslag, vægrede han sig dog i det længste, men Heise blev ved sit, og Resultatet blev da, at Andreas Petersen af og til kom hjem til ham.

I Studenterforeningen følte Heise sig i særlig Grad som hjemme. „Han havde sin bestemte Plads i „Musikstuen“s Sofa. Han sad der og læste et eller andet nyt udenlandsk Tidsskrift og røg sin kære Cigar. Man vil paastaa, at han i et lystigt Studenterlag, hvor der blev sunget og spillet kønt, læst forstandigt og kvikt op eller blot revet gode Brandere af, fik sine allerbedste musikalske Indskydelser. Han kunde ret uforbeholdent give sig hen i al anstændig Lystighed. Men gik den over Skrævet, trak han sig lidt fornemt kølig tilbage“³⁾

Heise selv var en vittig Mand, men hans Vid „var af ganske „mundtlig“ Art, lader sig ikke fastholde med Pennen; det laa i Øjets Glimt og Minespillet; han havde et mærkeligt bøjeligt Ansigt, havde et vist satirisk Element“⁴⁾ Hans Lune kunde bryde frem paa den pudsigste Maade, og han havde en særlig Evne til, naar En var kommen for højt op i Begejstringens Hede, at „pille ham ned“ med en tør, nøgtern Bemærkning. Paa Skovturene med Familien Hage og dens Gæster var han sprudlende morsom. Han havde en Gang i et Selskab, hvor der legedes, fundet paa at fremstille en lille Musiker, der tog Plads i sit Orkester og blæste sin Klarinet, — blot ved Hjælp af sine to Hænder og sin Mimik gjorde han Manden lyslevende, saa det var, som de tilstedeværende personlig havde kendt ham. Fru Heiberg udtalte da ogsaa en Dag til Fru Hage, at, hvis Heise var gaaet til Teatret, vilde han være blevet dets første Komiker.⁵⁾

Efter hans Bryllup og senere under hans Liv i Hovedstaden formede, som rimeligt er, Tilværelsen sig for Heise

paa en anden Maade end før; men man levede hos Heises altid for og med Kunsten, og Heise glemte ikke sine gamle Venner — og Vaner. Det var ham saaledes en Glæde efter en flot Middag i sit Hjem eller hos Hages at gaa over i Studenterforeningen — særlig Sangforeningen — og maaske tage nogle ældre og yngre Studenter med hjem og saa sidde og spille eller synge med dem langt ud paa Natten. Da Svigerfaderen var død, flyttede Heise hen i Fru Hages Ejendom, Kongens Nytorv Nr. 5, paa 2. Sal (Fru Hage selv boede paa 1. Sal), men det Arrangement var ikke altid efter hans Hoved. F. Eks. blev han en Gang meget vred over, at der var blevet anbragt et Opslag i Porten: „Luk Porten sagt!“ At han ikke maatte lukke Porten, som han selv vilde, irriterede ham.⁶⁾

I Heises og hans Hustrus Hjem kom nu ogsaa mange af Teatrets Folk, og ikke alene Operaens. Heise holdt af at have det festligt og fornøjeligt om sig; medens han aldrig selv holdt Taler, satte han stor Pris paa, at der ved selskabeligt Samvær blev talt, musiceret eller læst op. Hver Onsdag Aften samledes hans nærmeste Vennekreds — Emil og Anna Poulsen, Oscar og Wm. Bloch, Vilh. Rode, Otto Tolderlund og Chr. Lund — om lidt Aftensmad, Punsch eller Toddy, og saa musiceredes der, eller man læste op. (Heise var den første, der opdagede Professorinde Anna Poulsens Oplæsertalent).

At man ikke har haft det kedeligt i den Heise'ske Kreds, fremgaar f. Eks. af et Brev fra Fru Heise til Fru Tide-
mand (28. Maj 1877): „... I Gaar Aftes havde vi det yndigt. Knud Sehested kom af sig selv Kl. 9; jeg gik op fra Moder Kl. 10 og gav dem Aftensmad (med dejlig Snaps og Porter og Bajer og mange andre dejlige Ting), Kl. 10¹/₂ kom Johannes [Hage], og Kl. 11 gik vi alle op til Poulsens, hvor de ogsaa fik dejlig Snaps og Salat og Toddyer og Kaffe, og hvor vi morede os rigtig godt med alskens alvorlig og lystig Samtale til Kl. 1¹/₂ ...“ Betegnende for Lystigheden ved Heises større Selskaber er følgende lille Træk: En Gang fik alle Gæsterne Paalæg om at gaa sagte ned ad Trappen, fordi gamle Fru Hage, hvis Lejlighed de maatte passere, skulde have Nattero. Da Selskabet var naaet ned i Porten, forlangte det at faa sin sidste Toddy serveret dér, og hver af

Gæsterne havde bemægtiget sig et af de udstoppede Dyr, der som Dekoration var anbragt paa Trappe-Afsatserne; f. Eks. havde Chr. Richardt forsynet sig med en mægtig Ræv. Hvorvidt nogen havde faaet sig en Bjørn, forties.⁷⁾

Men ogsaa paa Tomandshaand var Heise overfor sine Gæster Hyggeligheden og Fornøjeligheden selv — og den glødende Musik-Entusiast, Oberst Laub, fortæller: „Jeg kom, naar jeg var i København, ofte op til ham om Aftenen og modtoges altid med aabne Arme af ham og hans søde Hustru. Naar vi havde drukket Te, gik han og jeg ind i hans Stue, fik Ild paa Cigaren, og saa satte han sig til Klaveret, og jeg hørte henrykt til, i mange Timer. Jeg blev aldrig træt, saa lidt som han, og Klokken var ofte 2—3, inden vi skiltes. Fru Villes Selskab forsømte vi med Skam at tale om, — og da hun snart blev paa det rene med, at vi var uforbederlige, bragte hun os blot en Toddy ind og kom senere ind for at sige God Nat. — Men vi fik os ofte ogsaa gode Samtaler om Musiken og om de Digtere, med hvis Værker han beskæftigede sig ved sine Kompositioner. Ogsaa om Musikens Udøvere talte han undertiden (thi jeg var selvfølgelig næsten udelukkende Tilhører). Jeg erindrer, at han en Gang kom til at tale om Fru Josephine Zinck med den prægtige Altstemme, for hvem han skrev „Schilflieder“. Han var bleven saa indtaget i denne Stemme, at han fik Lyst til at gaa op og hilse paa hende, men han kom tilbage dybt skuffet over at have truffet saa lidt personlig Dannelse hos en saa ævnerig Person, kun optagen af sig selv og sine Præstationer . . .“

Hvor meget Heise end vedblev til sin sidste Stund at føle sig som „Studenten“ — og til Tider opføre sig ungdommelig „studentikost“, — var han dog absolut ikke, hvad man forstaar ved en „Solderist“. Tværtimod! Han var en bevidst Livs-Nyder, — men han nød Livet med Maade. Med al sin friske Studenter-Lystighed var han som sagt en Aandsaristokrat. Og hans livsglade Natur hæmmedes desuden uvilkaarligt noget af hans svage Konstitution. Fru Heise, der selv ikke var stærk, nærrede ofte Bekymring for hans Helbred og maatte til Tider optræde lidt myndigt for at forhindre ham i at begaa Uforsigtigheder.

Man kan forstaa, at for Heise, der, naar han var i Ud-

landet, foretrak at spise paa Kuske-Knejper fremfor ved de fine Table d'hôte'r, — det var meget mere gemytligt, sagde han, — for ham var det ingen Fornøjelse, naar han blev nødt til en Gang imellem at holde „stort Selskab“ i sit rige og smukke Hjem. Men der var jo visse Folk, han blev tvungen til at „gøre Middag“ for, Folk, som ikke passede til hans usnobbede kammeratlige Onsdags-Kreds. Der var f. Eks. Fru Etatsraadinde Johanne Luise Heiberg, som han jo for Resten satte saa megen Pris paa. Naar *hun* skulde komme til Selskab hos ham, følte han sig en hel Del beæret — og nervøs. En Aften, hun var der, skulde han spille sin „Bergliot“ for hende, men gjorde det i Benaelsen rent forkert og maatte saa lave noget, der faldt ham ind i Øjeblikket, en hel lang fri Fantasi.*) Det var meget kønt at høre paa, — men det gav jo rigtignok ikke den celebree Gæst noget Indtryk af hans „Bergliot“-Musik.

Man kender Folk ikke blot af deres Omgang og deres Læsning, men ogsaa af deres Breve. Og Heises Breve afspejler hele hans indtagende, fine Væsen, hans varme Følelse for Vennerne, hans Iagttagelsesevne, hans Kunstglæde, hans Hyggelighed, hans Humor, hans Jovialitet. Han er en glimrende Brevskriver, og hvert Ord i hans Korrespondance er præget af hans Personlighed. Det er en Nydelse at læse alt, hvad han med sin sirlige Skrift har betroet Dattidens tynde Papir. Jo ældre han bliver, desto mere slaar han sig løs overfor Vennerne. Han er til Tider saare drastisk, og han kan finde paa de mest hasarderede Udtryksformer. En Gang skriver han som omtalt pludselig paa Italiensk til Chr. Richardt, en anden Gang faar denne et Brev fra Heises Kat, i et tredje Tilfælde et Brev, hvori hveranden Linje er skrevet af Heise, hveranden af *Fru* Heise, — og saa ligger Ægtefællerne i denne højst aparte Skrivelse ovenikøbet i fingeret vild Polemik med hinanden, forhaaner hinanden paa det bedste, — Fru Heise kan ogsaa have en djærv, ja ligefrem forsoren Tone i mange af sine Breve, — kort sagt: den Post, der afgik fra det Heise'ske Hus til

*) Anna Poulsen fortæller i „En Skuespillers Liv“, S. 163, en tilsvarende Historie om „Fata Morgana“-Musiken, med mindre det er den samme Historie, og der foreligger en Erindringsforskydning m. H. t. den foredragne Komposition.

Venerne, var højst fornøjelig og gav et klart Billede af Afsendernes aandelige Habitus. En enkelt Gang driver Heise det til at sende en versificeret Indbydelse til Vennen William Bloch — uden Dato eller Afsender-Adresse.

Den lyder saaledes:

„Elskelige William Bloch!
 Sig mig, kommer du ej nok
 Hjem til os imorgen?
 Flere af den gamle Stok
 Svigte — dog den gamle Grog
 Lyser huldt som Frejas Rok,
 Vinker dig til Borgen!

Din aldeles fra Top til Taa hengivne
 P. Heise.“

Til Billedet af Heise hører nødvendigvis ogsaa hans Hustru. Fru Ville Heise tilbad sin Mand med en rørende Trofasthed og viste fremragende Evner som den praktiske og økonomiske Leder af Huset og Hjemmet. Hun fjærnedede med sin Intelligens og sin Sans for Livets Realiteter enhver Sten fra sin Husbonds Vej og havde et besynderligt Instinkt for, hvad der i enhver Situation vilde være det bedste for ham. Hun skildres som en mærkelig indtagende Dame, men det tilføjes, at efter Heises Død udfoldede sig stærkere hendes myndige Natur, og at hun slet ikke var saa blid, som man skulde tro efter Schwartz' Billede af hende.⁹⁾

Det var lykkeligt for Heise, at saa mange af hans Venner ogsaa blev Fru Heises. Og ligesom Heise var trofast mod dem — flere af dem hjalp han tillige pekuniært, og nogle betænkte han i sit Testamente, — bevarede Hustruen efter hans Død Interessen for dem. Og hun var en nidkær og utrættelig Vogterske af hans kunstneriske Arv.

Hvordan var nu Heise som Musiker? Og hvad betød han som saadan?

Han var som Musiker, som han var som Menneske. Alle de samme Egenskaber, man fandt hos ham personlig, finder man i hans Musik. Han frembyder Billedet af en sjælden Harmoni. Hans letbevægelige Fantasi, hans Natursans og hans dybe, varme Følelse, hans Modtagelighed for poetiske Indtryk, hans Karakteriseringsevne, hans Lune og

Skælmeri og hans mandigt beherskede Lidenskab — alt under Kontrol af hans sikre Smag, fine Dannelse og højt udviklede, skarpe Intelligens — giver al hans Musik en Adel og en Ynde, en Friskhed og en naturlig Skønhed, som har skabt den en Særstilling indenfor dansk Tonekunst, i hvilken den lyser med et mildt, klart Skær, som rækker fra Midten af forrige Aarhundrede ind i vort og stadig er lige mildt, lige klart, trods Tiden, der svandt.

Og, i alt Fald for Sangenes og Operaens Vedkommende, blev Heise en af vore mest populære Komponister, — skøndt han nærede en Angst for at blive „populær“ i sin Musik. Mens „Drot og Marsk“ var under Indstudering, spurgte en af hans Nevøer¹⁰⁾ ham, om der var nogle selv for mindre musikalske Mennesker iørefaldende Melodier i Operaen. „Naa, du mener saadan noget, der kan komme paa Lirekasse!“ svarede han, „nej, *det* er der ikke!“. Det berettes, at, da Talen en Gang i Heises Nærværelse faldt paa den Opera, han agtede at skrive efter „Drot og Marsk“, ytrede han, at i *den* skulde der nok komme „mere Musik“ — forstaaet som mere lyrisk Skønhed.¹¹⁾ Man har vanskeligt ved at tro, at han vilde have været i Stand til at opfylde dette Løfte; og dog — hvem véd, hvilke Rigdomme hans Fantasi endnu gemte, og som Døden hindrede ham i at hæve!

Hver Gang Talen er om en Komponist — hvilken Nation han end tilhører —, der levede og virkede i anden Halvdel af de 19. Aarhundrede, og særlig da om en Opera-Komponist, møder op af sig selv et Spørgsmaal, der ikke lader sig afvise: Hvorledes stillede han sig til Richard Wagner? Der har i det foregaaende, under Skildringen af Heises Studieophold i Tyskland, været gjort udførligt Rede for, hvorledes han i sin Ungdom følte m. H. t. Wagners Kunst og Kunst-Teorier. Der kan nu være Anledning til at give et lille Indtryk af, hvilket Standpunkt han som moden Mand og Kunstner, som „Drot og Marsk“s vordende Komponist indtog til Wagner og hans Værk. Det er blevet sagt, at Heise kunde følge Wagner indtil „Mestersangerne“ (ikke medregnet)¹²⁾, men det synes at fremgaa af den nedenfor gengivne lille Scene, at han i alt Fald stillede sig interesseret og forstaaende overfor ogsaa „Nibelungenring“s Wag-

ner. Historien er fortalt af Karl Gjellerup i en Artikel „Wagner und Dänemark“¹³⁾ saaledes:

„Dr. Carl Rosenberg havde udgivet et dramatisk Digt „Andvares Ring“, hvori han behandlede Hovedmomenter i Völsungesagnet og forsaavidt paa lignende Maade som Wagner i „Ringene“, som Ringene var det mystisk-symboliske forbindende Element. En Dag sad Dr. Rosenbergs Søn, P. A. Rosenberg, i Studenterforeningen, og en Kammerat, der just havde læst „Andvares Ring“, spurgte ham, om hans Fader ikke havde henvendt sig med dette Digt til en Komponist, da det forekom ham velegnet for Scenen, naar det blev behandlet som Opera. „Jo vist saa,“ lød Svaret, „min Fader har tilbudt Heise det. Men saadan er jo Dhrr. Komponister, de vil have noget efter deres eget Hovede, hvor det kommer mindre an paa Ordene, men Musikken rigtig kan brede sig“. — Ved disse Ord lagde en lige i Nærheden siddende Herre sin Avis til Side, bag hvilken han hidtil havde gemt sit Ansigt, — et skægløst Ansigt med en fint skaaret Profil, — og blandede sig meget høfligt i Samtalen med det uventede Spørgsmaal: „Men véd De ogsaa, Hr. Rosenberg, hvad Heise den Gang svarede Deres Hr. Fader?“ — Nej, det vidste den noget forbløffede Student ikke saa nøjagtigt. — „Jo, Heise svarede,“ fortsatte den fremmede: „Jeg er ikke i Stand til at komponere den Musik, som Deres dramatiske Digt kræver. Der gives overhovedet i hele Verden kun én eneste Mand, der kan gøre det, og det er Wagner i Tyskland. Og nu ser De jo ogsaa, at Wagner virkelig har komponeret noget lignende.“ — Dermed rejste Herren sig med et let Buk og gik. „Det var Heise,“ hviskede Kammeraten.“

Sjældent har vel en Kunstner paa en mere glimrende Maade rensat sig for Beskyldningen for anmassende Kunstner-Vigtighed, og allerede fra dette Synspunkt har Anekdoten sin Værdi. Men endnu større Betydning faar den, naar vi betænker, at paa den Tid, da denne Samtale fandt Sted, vilde kun meget faa Danske have kunnet give hint træffende Svar, fordi kun meget faa — ogsaa blandt Musikerne — havde et saadant Kendskab til Wagner og en saadan Forstaaelse af ham. Desuden havde for alle ret-

troende Danske den Gang J. P. E. Hartmann Monopol paa det nordiske i Musiken, — altsaa var Heises Udtalelse i høj Grad kættersk.

Det vil være af Betydning for Forstaaelsen af Heise som skabende Musiker at faa et lille Begreb om, hvilken Musik han satte særlig Pris paa at høre eller selv udføre. Oberst Laub fortæller, at det var hos Heise, Grunden blev lagt til hans Sans for og Kendskab til *Johan Sebastian Bachs* Musik; det var Heise magtpaaliggende ved at spille en Del af Leipzig-Mesterens Hovedværker at føre sin unge Ven ind i denne sublime Toneverden. Men helt ukritisk beundrende forholdt Heise sig nu ikke til Bach; „det undrede og imponerede mig,“ fortæller W. Laub, „at han en Gang, vi havde været sammen til en Kirkekoncert, sagde om et af Bachs Præludier (og Fuga), vi havde hørt dèr: „Ja, men man kan undertiden blive irriteret over et saadant Tema med den evindelige Saven.“ — Men han spillede ogsaa meget *Schumann*; „Etudes symphoniques“ indøvede han og spillede for mig og bedaarede mig med ... Jeg husker, hvor gnaven Heise en Gang blev, da Chr. Lund uanmeldt kom ud til Stokkerup, men efterhaanden oplivedes han ved, at Lund bragte nogle ukendte Sange af Schumann med og bl. a. foredrog „Der Kontrabandist“.“ Man husker, hvor begejstret Heise var bleven for Schumann allerede under sit Studieophold i Leipzig, og hvor optaget han var af hans Musik i sine Breve til Hjemmet. Mærkeligt nok kendte Heise endnu saa sent som ca. 1877 ikke *Schuberts* Kvartetter, men da han først havde lært dem at kende, blev han ganske henrykt for dem.¹⁴⁾ Hvor skulde det ogsaa have været muligt andet! Schuberts og Heises Melodi-Rigdom var jo beslægtet. Hans Yndlingskvartet blev Schuberts d-moll, „Der Tod und das Mädchen“, — maaske paa Grund af dens Tilknytning til Poesien og Romance-Litteraturen.

Det tør formodes, at Heises Interesse for Kammermusik efterhaanden stillede noget i Skygge for hans Optagethed af andre Musikformer, navnlig den dramatiske. I alt Fald har man fremsat den Formodning, at, naar han kom til „Kammermusikforeningen“s ugentlige Mødeaftener, var

det mere for at være sammen med gode Venner og ryge en Cigar i deres Selskab end for Musikens Skyld. — Med andre Musikere omgikkes Heise meget lidt, hvad Folk havde ondt af. Han pintes af den specifikke Musiker-Jargon, den forretningsmæssige Maade, hvorpaa Musikerne almindeligvis talte om deres Kunst. Han kunde ikke heller fordrage Musikkonservatorier, var altid paa Nakken af alt, der havde med Konservatorier at skaffe. Han har en Gang sagt, at han vilde ønske, han kunde kradse Øjnene ud af Hovedet paa alle Konservatoriedamer i Verden. (Tilsvarende Ytringer kan man finde i hans Breve). — Ligesaa lidt kunde han fordrage, at man benævnede Musikværker efter deres Opustal. For ham var Mestrenes Værker Individualiteter, som han stod i personligt Forhold til; han følte det som en Profanation, at de blev betragtede som „Numre“¹⁵).

Mindelser om Heises Fryd over den Musik, han havde hørt i Italien, ikke mindst paa uofficielle Steder, som Gader og Torve, finder man i hans Passion for at gaa ned ved „Hovedvagten“ paa Kongens Nytorv, hvor han daglig nød „Vagtparaden“ — det smagte dog *lidt* af Friluftskoncerterne i „la bella Italia“, og det var haandgribelig, ureflekteret „melodios“ Musik, — og saa i hans Forkærlighed for „Trubaduren“, som han elskede for det frodige Musikgeni, der sprudlede i den (men han „grinte“ over Librettoen — selvfølgelig!)¹⁶).

„Heise spillede Klaver*) med stor Færdighed og med et Foredrag, der altid henrev mig,“ siger W. Laub. Og fra anden Side¹⁷) berettes det, at han holdt meget af hurtige Tempi. Naar han satte sig til Klaveret og improviserede, begyndte det altid ganske uinteressant og banalt, men gik pludselig over i noget smukt og værdifuldt af megen poetisk Stemning. Selvfølgelig var han i høj Grad afhængig af, for *hvem* han spillede; han regnede Frk. Grethe Sibbern for sin bedste Tilhørerinde.

Som Musik-Lærer virkede Heise ogsaa efter Sorøtiden.

*) Han komponerede ved et gammelt Klaver fra Verner Lassens Fabrik, der stod i hans Arbejdsværelse; det nye Hornung & Møller stod i Dagligstuen og brugtes kun til „Selskab“.

I København havde han dog kun Klaver-Elever, og betegnende for hans Blanding af streng Kritik og godmodigt Lune er vistnok den Skildring, der foreligger fra en af hans kvindelige Elevers Søster*): „En ung Pige fra en lille Provinsby blev i Slutningen af 1860'erne sendt ind til København til Heise for at uddannes i Musik. Heise, der i Forvejen var averteret om hendes „store Færdighed“, tog meget venligt imod hende og lod hende straks sætte sig hen til Klaveret, og hun gik ufortrøden til Værket, med stor Tillid til sin egen Dygtighed. Heise sagde ikke et Ord, men da hun var færdig, satte *han* sig til Klaveret, dundrede voldsomt i det og spillede nøjagtig efter hende, idet han stærkt udhævede alle Fejlene og Manglerne. Til sidst sagde han: „Saaledes spiller De!“ Den unge Pige var grædefærdig, men Lektionen hjalp, thi under hans Vejledning blev hun senere en meget dygtig Klaverspillerinde.“

Saa sandt som vore Barndoms-Indtryk er af blivende Betydning for os hele Resten af Livet, maa man, naar man vil betragte *Komponisten* Peter Heise, lægge særlig Vægt paa, at han i det Sibbern'ske Hus som Dreng indførtes i Kunst-Musiken gennem *Reichardts* Romancer. Nutiden har næppe Begreb om, hvad Johann Friedrich Reichardt betød for sin Tid, netop paa et Omraade, hvor Heise skulde blive Mesteren fremfor nogen anden dansk Komponist: Forholdet imellem Poesi og Musik. Reichardt var den første, der omsatte Goethes Digtning i en virkelig værdifuld Musik, — han var Schuberts Forløber, den, hvis Sange var almén kendt og yndede paa et Tidspunkt, hvor endnu ingen regnede med Schubert. I Aartier lød over hele Tyskland — og bragtes derfra naturligt til Nabolandene som Danmark — Reichardts Melodier til Goethes smaa folkelige Digte; indtil Geniet Schubert tog Luven fra dem. Men heller ikke *han* vilde kunne tænkes uden Reichardt; dennes Sange blev sungne i Schuberts Kreds, og Schubert selv dyrkede dem med Glæde og Nytte; (man har blandt Schuberts Efterladenskaber fundet Afskrifter af Reichardt'ske Sange).

*) Fru A. Birkerød, f. Smith.

Hvor stærkt selve Goethe blev greben af en jævn lille Sang af Reichardt, fortæller Eduard Genast¹⁸): „Jeg sang først for ham „Jägers Abendlied“, komponeret af Reichardt. Han sad imens i Lænestolen og holdt Haanden for Øjnene. Henimod Sangens Slutning sprang han op og raabte: „Den Sang synger du daarligt!“ Saa gik han, mumlende hen for sig, en Tidlang frem og tilbage i Stuen og

J. F. Reichardt.

sagde, idet han traadte hen foran mig og saa paa mig med sine vidunderlige smukke Øjne: „Første og tredje Strofe skal foredrages med en Slags Vildhed, anden og fjerde mere mildt, thi der kommer en anden Følelse frem.“

Og Mendelssohn-Bartholdy, den aldrende Goethes musikalske Yndling, skrev endnu saa sent som i 1847 (altsaa da Heise var 17 Aar) til Reichardts Datter, Geheimeraadinde Steffens:

„Ved Gewandhaus-Koncerten i Gaar gav jeg *Reichardts* Duet „Ein Veilchen auf der Wiese stand“ og derefter det samme Digt, komponeret af *Mozart*. De ser, at Deres Faders Musik ikke havde den letteste Stilling, men jeg vilde ønske, De havde hørt, hvorledes den hævdede sin Hædersplads. Da den lille Duet blev foredraget ganske jævnt og komplet fuldendt af to saare friske, rene Stemmer, da fik mange, hvem Musik gaar til Hjærte, Taarer i Øjnene, saa henrivende og barnligt og ægte og smukt klang det. En Jubel, som vi sjældent har hørt den, og Gentagelse af alle 3 Strofer blev da den naturlige Følge, — det var givet, allerede da de 3 første Takter af den var sunget, og jeg var til Mode, som om jeg kunde høre Sangen gentaget ikke

2 Gange, men ustandselig hele Aftenen og *den* alene. Det var jo ogsaa den rigtige ægte tyske „Lied“, som ingen anden Nation har Mage til, og som vi selv ikke har bedre, — maaske nok større, sikkert mere kompliceret, mere kunstfærdigt og møjsommeligt udarbejdet, men derfor ikke finere Kunst, — og altsaa ikke bedre.“ — Og interessant er ogsaa *Brahms'* Forhold til Reichardt, hvis Sange han satte meget højt, og hvis „Heidenröslein“ han endog, forsynet med en ny Klaverledsagelse, optog blandt sine „Volks-Kinderlieder“.

Disse Citater understreger for os, at to af de mest fremtrædende Egenskaber hos Romancekomponisten Heise: Karakteristiken og Melodiøsiteten, var fremtrædende Egenskaber hos Liederkomponisten Reichardt; Paavirkningen fra denne maa derfor naturligt tages med i Betragtning, naar man vil søge, ad hvilke Veje Heises Musiktalent i hans første Ungdoms-Aar blev formet og udviklet. Det ligger lige for, at de *danske* Sange, han hørte i sin Barndom og under sin Opvækst, har haft deres Indflydelse, — det har vel nærmest været Weyses —, men det maa ikke overses, hvilken Rolle Reichardt har spillet for ham.

De ældste Kompositioner af Heise, man har bevaret, hidrører fra Aarene 1848—50. De er aldrig blevne trykt (Manuskripterne ejes som tidligere meddelt af Akademi-Kasserer, cand. mag. la Cour i Sorø) og omfatter: 1) „Den 1. Juli 1848“, til Frits Olsen, Klaverstykke; 2) Adagio sostenuto, 6. Jan. 1849; 3) Romance af Ingemann „Elverpigen i Natten staar“ (til Frits Olsen); 4) Af „En polsk Familie“: „Hvorfor svulmer Weichselfloden“ for 4 Mandstemmer, dediceret Frits Olsen 14. April 1849; 5) „Ensom dvæler jeg i Aftenstunden“ (Sang til Frits Olsen); 6) „Den 28. Juni 1849“ (til Frits Olsen fra hans Venner) Afskedssang „Saa skal du altsaa rejse . . .“; 7) „Jubelfantasi over den 9. Sept. 1849, opført i den 7. Himmel af 4 Basunengle“ (Klaverstykke, til Frits Olsen); 8) Rondo for Pianoforte. 1. Juli 1850 (til Frits Olsen). — Endvidere den i 2. Kapitel omtalte Nodebog med Udskriften „P. A. Heise“ og paa Bindets Inderside Dedikationen „Til den Liebenbergske Familie . . .“ Indholdet er: 1) I Folkevisemanér; 2) Duet:

Taaren af H. C. Andersen; 3) Sang af „Adam Homo“; 4) Violon af Oehlenschläger; 5) An der Mond af Goethe; 6) Stærkoddens Svanesang af Oehlenschl.; 7) Hroar og Helge i Jordhuset af samme; 8) Aftensang af C. Hauch; 9) Sorg (efter Løvstrøms Samling af svenske Folkeviser). 10) ... 11) Menuetto; 12) Agnetes Vuggeviser; 13) Af „En polsk Familie“; 14) Molto adagio; 15) Allegretto; 16) Til A. K. (A. Knudsen).

Fremdeles en Del Manuskripter uden Dato:

1) Cantate til Liebenbergs Jubilæum af Hostrup (Mandskvartet uden Klaverledsagelse); 2) Sang for 4 Mandsstemmer (Tekst af Frankenau) 3) „Saa fæster du en Pige alt til din Ægteviv (Sang, Tekst af I. Voltelen); 4) Sonet af Chr. Winther: „Jeg glemme dig!“ 5) Sang af Hauch „Den stakkels Pige ved det vilde Figentræ“; 6) Feberfantasi (Klaverstykke); 7) Bethlehem (Sang med Klaver); 8) Jule-sang for 4 Mandsstemmer; 9) Øvelser i 4-stemmig Sats med Rettelser (af Berggreen?). — Endelig: 1) En forloren Folkeviser (Klaver); 2) „I Skoven“ (Sang med Klaver); 3) af Chr. Winther „Jeg holder fast ved dig“ (Sang, til-egnet Frits Olsen); 4) Fantasi for Klaver (til Frits Olsen); 5) Sang med Klaver: „Frygt dog ei den Dag i Morgen (Tekst af Boye, til Frits Olsen); 6) „Kjærlighedsdalen“ for 4 Mandsstemmer: „Blandt grønklædte Bakker der ligger en Dal“, Digt af Blicher („til min varme Ven Frits Olsen“); 7) „Hvor bliver Foraaret af?“ (Sang af Gotfred Rode, med Klaver, til Frits Olsen); 8) „Fiskerkonens Aftensang“ (til Frits Olsen); 9) „Tiggargossen“ (Sang med Klaver).

Alle disse Heises ældste Kompositioner fra hans 18.—20. Aar viser en afgjort Formsans, logisk Klarhed i den musikalske Tanke, og en melodisk Opfindsomhed, der dog er mere selvstændig i de vokale end i de for Klaver skrevne Stykker; disse sidste er kun typiske for Datidens normale Stil. Der er i de første af de her nævnte Arbejder en vis Stivhed i baade det melodiske og det harmoniske — bl. a. en Tilbøjelighed til at gentage den samme Note eller Harmoni eller Figur gennem flere Takter. Modulationerne er imidlertid naturlige og sunde, blot et enkelt Sted noget ubehjælpsomt naive. Et af Stykkerne røber med sine Or-

ganist-Vendinger, at Heise har dyrket Orgelspil og var Elev af en Orgeldyrker. En paafaldende Lighed mellem Hovedtemaet i „Jubelfantasiën“ og en af Mozarts Klaversonater (Köchel Nr. 309) kunde vidne om, hvor stærkt Heise allerede den Gang, 1849, er gaaet op i sin elskede og beundrede Mozart.*) Naar hans Behandling af „Hvorfor svulmer Weichselfloden“ fra 1849 er underlig kantet og stiv, skyldes det aabenbart, at han har maattet tage Hensyn til Omfanget af de 4 Mandsstemmer, som han paa det Tidspunkt endnu ikke var moden til at beherske med tilstrækkelig kunstnerisk Frihed. Ejendommelig virker den purunge Heises Forkærlighed for Tonarten f-moll. — Det er værd at lægge Mærke til, at allerede i disse hans aller første Sange er Teksterne valgt hos vore ypperste Digttere: Oehlschläger, Ingemann, Hauch, H. C. Andersen, Paludan-Müller, Blicher og Chr. Winther foruden Studenterkammeraterne G. Rode, Voltelen og Hostrup — og saa Goethe.

Disse og de nærmest følgende Sange af en næppe udvokset Yngling er mærkelige Vidnesbyrd om en original Begavelse. Ganske vist indeholder de intet af de Kendetegn paa Originalitet, der straks springer i Øjnene, ingen pebrede Harmonier, ingen pikante Rytmer; enkelte af dem er endog lidt stillestaaende i rytmisk Henseende. Deres Originalitet er af en anden og dybere Art; den ligger i det rent melodiske, i den næsten Schubert'ske Friskhed og Naturlighed, hvormed Digtene er genfødt i Toner, og i hele den Maade, hvorpaa hvert enkelt Digts Grundstemning er truffen. Højest blandt Sangene fra Heises aller første Ungdom staar vel nok i denne Henseende Sangen af „Adam Homo“: „Nu er Vintrens kolde Tid“, et lille Kunstværk uden Lyde og Plet, som man daarligt vilde kunne tro var skrevet af en kun 18-aarig Komponist. Ord og Toner

*) Det bør noteres, at „Reminiscens-Jægere“ maa gaa fra Heises Musik med intet eller et ekceptionelt ringe Udbytte. Heise erklærede en Gang overfor en af sine Bekendte, at det aller vanskeligste for ham, naar han komponerede, var — da han *altid* hørte Musik indeni sig, — at vide, hvad der var *hans eget*, og hvad der var *andres*. Som et Kuriosum kan noteres Ligheden mellem et Sted i Heises „Bergmanden“ og et Tema i César Francks „Prélude, Aria et Final“, — der blev komponeret *en halv Snes Aar efter Heises Død*.

smelter her sammen til et Hele paa en Maade, som det den Gang ikke kendtes i nogen dansk Sang, Weyses bedste Romancer ikke undtagne. Et paa én Gang stolt og sjælfuld Sind taler ud af disse Toner, i hvilke Smerten over det forbigangne dirrer som hos den, hvis Følelsers Brønd er fuld uden dog at strømme over. I denne adelige Højhed ligger der noget af den specifikke Paludan-Müllerske Patos *)

Det første større Arbejde, der foreligger fra Heises Haand, er den foran omtalte Kantate til Indvielsen af Konferensraad Holms nye Hjem i Efteraaret 1851.

Den 21-aarige Komponists Værk bestaar af 9 Numre: 1) Chor af Husaanderne; 2) Nissen (Recitativ og Romance); 3) Det gamle Hus; 4) Svaler fra Lydersløv**); 5) Det nye Hus (Recitativ og Romance); 6) Gjæsterne; 7) Vægteren paa Vesterbro (Vægtersangen); 8) Afskedschor af Gjæsterne; 9) Maanen drager over Huset.

Denne Komposition, hvor der spilles paa mange Strenges, viser allerede Heise fra saa at sige alle de Sider, der senere skulde give ham hans karakteristiske Fysiognomi i dansk Musik. Den er saa ægte dansk-stemningsfuld i hele Tonen — og den er saa velgørende sangbar helt igennem. Der er naturlig lyrisk Varme i det melodiske, som er præget af udviklet Skønhedssans. Meget i Kantaten peger direkte hen paa senere lyriske Kompositioner af Heise; f. Eks. Nr. 3 er beslægtet i Musikens hele Karakter med Romanzen „I den lille Skov“. Der er dramatiske Tilløb f. Eks. i Nr. 1***); Heises Humor finder vi allerede her i Nr. 8, og der er et vist chevaleresk „svensk“ Sving over Nr. 9. I Harmoniseringen træffer man interessante Overgange, f. Eks. Skiften mellem Moll og Dur; Akkompagnementerne er i al deres Ungdommelighed virkningsfulde og malende, Tekstbehandlingen udmærket. Kort sagt: Kantaten er et ualmindelig lovende Arbejde af en 21-aarig, med god

*) Heises første Sange, der cirkulerede i Afskrifter blandt enkelte musikinteresserede Familier — i hans senere Hustrus Hjem indførtes de en Dag af en Musiklærerinde, — dette lille skrevne Hæfte af en den Gang ganske ukendt ung Student, udkom først ca. 1860, tilegnet Fru Sibbern.

***) Fru Holm var en Præstedatter fra Lydersløv i Stevns.

****) Allerede „Glenten“ med sin lidenskabelige Flugt bebuder den vordende Dramatiker.

„Façon“ paa hvert enkelt Nummer, ogsaa paa de mere omfangsrige, mere komplicerede. Den traditionelle Kantate-Stil er heldigt undgaaet, erstattet af virkelig frisk og fin Inspiration.

En Gennemgang af Heises hele Produktion — Værk for Værk, Hæfte for Hæfte — vilde være uoverkommelig og tillige overflødig, saa vist som hans betydeligste, og for hans Kunstner-Fysiognomi mest karakteristiske Arbejder er alle danske Musikvenner bekendte og let tilgængelige for enhver, der vil fordybe sig i dem.

Man har udtalt¹⁹⁾, at hele Rækken af Heises Arbejder danner et „sempre crescendo“ — Udvikling paa alle Kanter, Fremskridt i alle Retninger. Denne Udvikling er for Romancens Vedkommende saa rolig og naturlig som vel muligt: Heise lader gamle Weyse gennemgaa en fuldstændig darwinistisk Forvandling, — lempeligt sker det, lidt efter lidt. Maaske er Udviklingen mest iøjnefaldende ved Akkompagnementerne: det gamle hamrende Vals-Akkompagnement i $\frac{6}{8}$ Takt og alle de andre velkendte Former for Melodiens Ledsagelse med de stereotype Figurer kommer Heise snart bort fra; i hans første Sange er Akkompagnementerne endnu meget langt fra at være de fine, karakteristiske, rigt modulerende eller pragtfuldt, festligt lidenskabeligt klingende, vi kender fra hans senere Arbejder, — det var i Virkeligheden kun spæde, gammeldags Figurer, skøndt en hel Del oppudsede. Heise nedlagde altid et stort Arbejde i sine Akkompagnementer, der skulde give større Stemningsfylde. Højest naaede han vel i den midterste Periode, f. Eks. i de tyske Sange, idet man i de senere kan føle Akkompagnementet temmelig meget som Skitser til orkestral Behandling.

Men *Melodien* var for Heise Hovedsagen — det „sang“ jo altid inden i ham, netop *sang!* —, og hans melodiske Opfindsomhed var udtømmelig. Hans Fantasi tumlede bestandig med melodiske Formationer. Og han fornyede Melodien i den danske Musik, gjorde den rigere, friere, dybere, mere smidig, mere sensitiv, — altsammen udenom Hartmann og Gade, nok i Fortsættelse af Weyse, men præget af en ny og original Musikerpersonlighed. Og han

omgikkes ikke økonomisk med sine Idéer; de vældede frem i saa overdaadige Mængder, at han ikke behøvede at være Gnier. En af vore lærdeste Musikteoretikere har en Gang sagt om Sangen fra Heises 18. Aar „Nu er Vintrens kolde Tid“: „Aa, det Afskum, dér har han til den ene Sang brugt saa meget Stof, at en anden En kunde have faaet 3 Romancer ud af det!“²⁰⁾ Man har henledet Opmærksomheden paa²¹⁾, at det er karakteristisk for Heise som *Sang-Komponist*, at han, naar Melodien er ude, ikke føler Trang til i Efterspillet at dvæle i Stemningen, at han slutter brat af med et Par Akkorder, hvilket (f. Eks. i „Skovensomhed“) kan føles som en pinlig Mangel. — Skulde det, da det jo givet ikke skyldes svigtende Opfindsomhed eller bristende Formsans, ikke hænge sammen med, at Heise altid i sin Musik er saa knap og koncis, at der i den næppe findes en overflødig Takt, endsige Periode?

Det rytmiske Element lagde Heise megen Vægt paa; som oftest er hans Rytmer prægnante, og de er aldrig uædle; tværtimod bidrager de til at give hans Melodier en usædvanlig Adel og Ynde.

Den Omstændighed, at Heise var en udmærket Op-læser (og et stort Stykke af en Skuespiller), har sikkert været en væsentlig Grund til, at han i en sjælden Grad forstod at tilegne sig en Tekst og at „deklamere“ den uden at blive unaturlig eller umusikalsk, usand eller uskøn. Han sagde om sig selv, at han var den eneste danske Komponist, der forstod den Kunst at læse, — og meget er der om dette Paradoks! Han levede sig i den Grad ind i en Tekst, inden han komponerede den, at han samlevede med den. Der opstod saa i ham en Idé, som han ikke kunde skille fra Digtet, — og han tog først fat paa Udarbejdelsen, naar han havde gjort den færdig i Hovedet. Han behandlede i Reglen det valgte Digt som Helhed, dvælede ikke ved de enkelte Ord eller Vendinger for at illustrere dem musikalsk; derfor bl. a. er hans Melodi dels saa naturligt flydende — selv hvor den i sin Udtryksfuldhed bevæger sig i en dristig Kromatik, — dels altid i fuldkommen Harmoni med Digterens Ord. Karakteristiken i hans Sange er generel; kun i hans allersidste Hæfter kan man nu og da træffe

en Anfægtelse i Retning af at anbringe en Understregning, en malende, lidt udadvendt Effekt, der gør Brud paa den naturlige melodiske Linie for at illustrere en Enkelthed; en saadan lidt teatralisk Udtryksmaade, — der maaske er en Eftervirkning af Arbejdet paa „Drot og Marsk“, — kan momentvis spores baade i „Farlige Drømme“ og i „Dyveke-Sangene“. Heises „Deklamation“, naar han sætter et Digt i Musik, er beundringsværdig, rentud mønstergyldig. Man mærker det bedst paa det lille Stød, man modtager, naar han en enkelt Gang deklamerer — tilsyneladende, for *vor* Opfattelse — urigtigt. Man har gjort Ophævelser over, at han i en af sine aller skønneste Sange: „Højt over Bøgens Top“ lader det første Ord være ubetonet. Men her-til er at sige, at man paa Heises Tid aabenbart fremsagde Chr. Winthers Vers netop saaledes. I ethvert Tilfælde skriver Hans Brix derom: „Versemaalet er stigende, med regelmæssig Skifte af Tryk og Fald; den første Linje af Digtet opfatter vi nu med Tryk paa første Stavelse“²²). Man lægge Mærke til de to Ord: „vi nu“. Det var altsaa anderledes tidligere. Følgelig har Heise heller ikke her begaaet nogen Fejl.

Nej, man kan være tryk, Heise kæler altid for sine Tekster; de kan ikke være i bedre Hænder. Den store Grundlov i al gotisk Metrik, at den metriske og den logiske Fod skal dække hinanden, holder han fast ved; og han passer bestandig at undgaa ubetonede Stavelser paa højtliggende Noder, noget, selv en Mester som Mendelssohn ikke altid holder sig fri for. Og saa har Heise rammet en forsvarlig Pæl igennem de meningsløse Tekst-Gentagelser, der skæmmer saa mange af de gamle Romancer; (mærkeligt nok kan man dog gribe ham i at gentage Ord uden Grund, aabenbart blot af Hensyn til Melodiens Udformning, et enkelt Sted i „Drot og Marsk“ — Aases Sang i 1. Akt).

De strenge Fordringer, Heise stillede til sig selv, hvor det gjaldt at faa Musikens og Digtets Karakter til at falde sammen til en organisk Helhed, gav ham Ret til at kritisere andre Komponister, der ikke hyldede de samme Principper eller ikke krævede saa meget i den Henseende. Det er saaledes betegnende for ham, at han om J. P. E. Hart-

mann tidt sagde: „Saa, nu har han igen kun læst det første Vers i Sangen!“ Og han fandt, at Hartmanns Musik til „Flyv, Fugl, flyv“ aldeles ikke passede til Digterens Ord; han følte ofte Lyst til at skrive en ny Melodi til dette Digt, men opgav det af Pietet mod Hartmann; han vilde sikkert have givet os et stemningsbevæget Billede i Moll af den frembrydende, uvejrsvangre Nat og af Fuglen, der ængstelig haster hjem til Reden!²³)

Med hans hele Opfattelse af Forholdet mellem Musiken og Digtet hænger det sammen, at han var tilfreds med Udførelsen af sine Sange, naar blot den syngende forstod og elskede Digtet; han kunde da se bort fra musikalske Mangler, et mindre klangfuldt Organ, en svigtende vokal Teknik. Han sagde: „Nutildags lærer alle Mennesker at synge, men man møder aldrig mere i et Selskab en ung Pige, der kan synge en Sang, saa man gider høre paa det,“ — atter et Hip til det konservatoriemæssige!*)

Heises Forhold til den samtidige danske Litteratur har man (Wm. Behrend) sammenlignet med Schumanns til den tyske. Hans Sange er en hel dansk Antologi, og i mange Tilfælde er Digtene først gennem hans Musik blevet rigtig bekendt; det gælder f. Eks. Blichers. Navnlig fra vor lyriske Guldalderlitteratur har Heise hentet sine Tekster og sin Inspiration: I sin første Periode foretrak han Retningen Johs. Ewald-Oehlenschläger-Hauch (medens han ikke har søgt til J. L. Heiberg og kun lidt til Hertz); i Heises Forkærlighed for denne Retning kan maaske spores en Paavirkning fra Sibberns Kreds. I sin første Ungdom er han mest optaget af Oehlenschläger, derefter af Hauch — med den højstemte Patos, der, i hin Periode i alt Fald, passede med hans Naturel, — senere blev det Chr. Winther, hvem han, kunstnerisk set, stod særlig nær. Heise maa vel betragtes som den autentiske Fortolker af Chr. Winthers Lyrik, og Chr. Winther selv ansaa ham ogsaa

*) Særlig Pris satte han paa at høre f. Eks. Fru Zinck og Julius Steenberg (i „Musikforeningen“), Chr. Lund, P. Jerndorff og Otto Tolderlund — der tidt maatte foresynge ham, hvad han lige havde komponeret, for at han kunde erfare, hvorledes det tog sig ud, — (i Studenterforeningen) samt Emil Poulsen, hvem han priste for hans hurtige musikalske Opfattelse, og Svenskeren Carl Nyblom.

for at være det, satte ganske specielt Pris paa Heises Behandling af hans Tekster. Fælles for dem begge er jo den klare, smidige Form, med blød Stigen og Falden, oprindelig Naturlighed, fin Sanselighed, ægte Hjærtelighed og fremfor alt dyb, inderlig Naturfriskhed. — Desuden var det Ingemann, Blicher og saa Chr. Richardt, C. Ploug, Hostrup, Bjørnson og Ibsen, Edv. Lembeke og E. v. d. Recke, han tog sine Tekster hos, og fra Midten af Halvfjerdserne, altsaa i de sidste ca. 5 Aar, naaede han over Aarestrup til Drachmann. Man kan konstatere, at Heise maalbevidst har arbejdet sig frem fra de ældre til det nyere Digterkuld.

Men Heise, der var den første Komponist, som var udpræget *dansk* i sin Musik, mere dansk end baade Hartmann og Gade —, var tillige den første danske Komponist, der behandlede Middelalderens Folkepoesi i Musik; han efterfulgtes af flere yngre med Lange-Müller i Spidsen. Det er overraskende, hvor smidigt han her forstaar at gaa ind i de forskellige Nationaliteters Ejendommeligheder, hvorledes han i Kraft af sin rige Fantasi og sin skarpe Intel ligens formaar med smaa Midler sikkert at træffe Folke-Karakteren i de mange Lande, paa hvis Enemærker han har gjort Strejftog.

Hans Sange afspejler tysk Sværmeri og Tungsind ligesaa klart som russisk Melankoli og oprørsk Fortvivlelse eller spansk haanlig Grandezza eller mørk skotsk Ridderaad. Og i de „sydlandske Sange“ bruger han stærkere Farver, end man ellers træffer hos ham, men han forsmaar at efterligne den traditionelle italienske „Stil“; hans Minder fra Italien har bundfældet sig i hans Sjæl, har givet hans Fantasi Fart og Glød, men som han selv paa sine Roma-Rejser aldrig glemte sit nordiske Hjem, skildrer han ogsaa i sin Musik Sydens Natur og Folkeliv med sit udprægede nordiske Temperament.

Heise havde altid næret Uvilje imod at bruge stærke Midler og Udtryk; han havde en medfødt Sky for al Sentimentalitet som for al Voldsomhed, en næsten overdreven Ængstelse for at synes unaturlig og søgt i sine musikalske

Ytringer. Man mærkede det i hans sydlandske Toneskildringer som i hans nordiske Musik, bl. a. „Efteraarstørmene“ og navnlig „Bergliot“. Man har villet stille dettes musikalske Værdi i Skygge for Griegs Komposition over samme Digt, og Wm. Behrend siger, at Heises „Bergliot“ med oldnordisk Motiv „er traditionel med Mendelssohn-paavirkede Vendinger.“ Der kan heroverfor bemærkes, at ganske vist laa dette Digt ikke i den Linje, der førte nærmest ind til Heises Hjærte, det berørte næppe hans Fantasi og hans Kunstnersinds dybest klingende Streng, men at han alligevel ogsaa i denne Musik har genskabt, just hvad Digteren selv havde tænkt og følt, ser man af Bjørnstjerne Bjørnsons egen Udtalelse i et Brev fra Rom til H. C. Andersen (10. Decbr. 1861): „Jeg har arbejdet et større Musikstykke til Heise, nemlig „Bergliot“. Heise har dertil skrevet en Musik, som er den største, han har gjort, og som det skal holde haardt at høre uden Taarer.²⁴⁾*)

Den store Forsigtighed i Udtrykket, den altid vaagne Selvkritik, Frygten for ikke at være helt sig selv i alle sine Frembringelser — Egenskaber, der medførte hans reserverede Holdning overfor det nye og uvante og tildels modarbejdede hans dybest liggende Lyst til at være ungdommelig op i Aarene, — forklarer den tilsyneladende rolige og jævne Fremadskriden, de faa Spring i hans kunstneriske Udvikling. Maaske har han alligevel haft haarde lønlige Kampe! Men jo mere han fik Herredømme over Stoffet, desto mere forsvinder hans Ængstelighed; han bliver dristigere i sin Skaben og Formen. Det var paa den

*) I et Brev fra Rom den 1. Decbr. skriver Fru Heise til sin Nièce, Fru Bockelund i København, bl. a.:

„Du skulde se Björnson fare op og ned ad Gulvet, da Heise havde spillet det, slaa Heise paa Skulderen og raabe: „Du er en Satans Karl“; medens han hørte, sad han ganske stille, men blev blegere og blegere, og Taarerne stod ham i Øjnene; han sagde, at det var den største Glæde, han længe havde haft, for Heise havde næsten forstået hans Ord bedre end han selv . . . Da dette kun var halvt færdigt, spurgte Björnson: „Du vil vel strax have noget andet, naar du er færdig med dette“. Heise bad dog om Lov til at instrumentere dette først; men er det ikke morsomt, at Björnson har saadan Lyst til at skrive for ham; en Operatext straalte bestandig i Baggrunden for mig . . .“

Tid, han ogsaa for en Del begyndte uvilkaarlig at lade sig føre bort fra det udelukkende nationale til det europæiske, — uden at han dog selvfølgelig noget Øjeblik svigtede sin Kærlighed til alt dansk, vort Fædrelands Historie og Litteratur („Volmerslaget“ og „Gudruns Sorg“).

Som Romance-Komponist var Heise den udprægede *Tonedigter* (i Modsætning til Tonekunstner), og som saadan uden Forøgenger i dansk Musik, men Forbillede for Lange-Müller og sidestillet med Nordmændenes Halfdan Kjerulf. En hel Skare af vore Tone-Lyrikere vilde ikke kunne tænkes uden ham som Vejbyrder. Og det er saa uberettiget at stille ham i Skygge af Hartmann og Gade, at man ikke alene maa nævne ham som jævnbyrdig med dem — lige saa genial paa *hans* Omraade som *de* paa deres —, men endogsaa kan henpege paa det ejendommelige Faktum, at, medens Hartmanns og Gades Musik siden deres Død (henholdsvis Aar 1900 og 1890) saa godt som ikke høres mere i vore Koncertsale og paa Teatret — af Hartmann kun i Ny og Næ et Korværk og „Liden Kirsten“, af Gade Ungdomsarbejderne den 1. Symfoni og „Ossian“-Ouverturen og „Elverskud“, og saa deres Balletmusik —, er Heise endnu stadig lige levende næsten 50 Aar efter, han gik bort: Foruden at de tilbagevendende Genoptagelser af „Drot og Marsk“ fængsler Slægtled efter Slægtled lige stærkt, er der næppe en eneste dansk Sanger eller Sangerinde, der Landet over giver en Koncert uden at have Heises Navn paa sit Program, — som en af dets fornemste Prydelser.

Naar man er naaet *saa* vidt, naar man i *den* Grad er gaaet ind i baade Kunstneres og Lægfolks Bevidsthed — naar Ens Musik har vundet et helt Folks Øre og Hjærte, — saa er man godt paa Vej til Udødeligheden; saa har man bevist, at man ejede den guddommelige Naadegave: Geniet.

Som Repræsentant for ægte sund Danskhed, med sin Sans for Kunstens Grundværdier, sit Had til al Unatur og med den kyske Blufærdighed, hvormed han giver sine inderste Følelser Udtryk, staar Heise for os endnu den Dag

i Dag lyslevende som „den danske Musiks Poul Møller“, for at bruge en træffende Sammenligning af Hother Ploug. —

Hidtil har udelukkende været talt om Heise som *Sang-*Komponisten. Det er paa Tide at mindes ogsaa hans *Værker* paa andre Omraader; men vi kan her fatte os i Korthed, thi de giver i alt Fald tildels ikke væsentlige eller nye Bidrag til Billedet af ham som Musiker.

En Særstilling indenfor Heises Koncert-Musik danner hans d-moll Symfoni. Han havde aabenbart kun med en vis — hos *ham* særlig let forklarlig — Angst og Bæven nærmet sig en saa stor og fordringsfuld Opgave. Takket være sin højt udviklede Selvkritik ventede han, til han var blevet en fuldmoden Kunstner, inden han dristede sig til at forsøge at løse den: han var 35 Aar gammel.

Denne hans eneste Symfoni, — der som sagt kun har været opført den ene Gang i „Musikforeningen“ og aldrig er blevet trykt — gaar mindre ud paa at skabe „absolut“ Musik end paa at tegne i Toner Oehenschlägers „Helge“ — et ægte Heise'sk Træk! Naar man vil danne sig et Indtryk af Heise som Symfoniker, maa man straks gøre sig klart, at det faldt ham besværligt at skrive for Orkester, og at instrumentale Nydannelser og Finesser maa man ikke vente hos ham. Af Datidens barnlige Musikkritik er det vanskeligt at faa noget Indtryk af, hvorledes den virkede paa Publikum, men det vides, at Maleren Vilh. Marsstrand, der var meget musikalsk og en fortræffelig Tilhører, har udtalt sig saare varmt om Scherzoen og det sydlandske Liv, der var over den. Sandsynligvis har da dette Afsnit, der som bekendt stiller mindre strenge Fordringer til stringent Logik og Arkitektur end de øvrige Dele, forekommet Samtiden at være det mest vellykkede.

En Gennemgang af Partituret godtgør, at Heises Talent ogsaa i dette Værk har aabenbaret sig paa mange Maader, uden dog at kunne udfolde sig helt og frit i den for ham nye Form; Temaerne er som Regel ægte „Heiser“, viser ofte tydeligt Slægtskab med baade „Tornerose“ og „Drot og Marsk“. Der er ved Siden af lyrisk Varme dramatisk

This image shows a handwritten musical score for a piano and violin/viola section. The score is written on eight staves, with the top four staves grouped by a brace on the left, indicating the piano part, and the bottom four staves grouped by a brace on the left, indicating the violin and viola parts. The music is in D minor, as indicated by the key signature of one flat (B-flat) on the first staff. The tempo is marked 'Allegro' in the first measure. The score consists of five measures. The piano part features a complex rhythmic pattern with many sixteenth and thirty-second notes, often beamed together. The violin and viola parts have a more melodic line, with some passages featuring rapid sixteenth-note runs. The notation is dense and characteristic of a composer's manuscript.

P. Heises Symfoni i d-moll, Partitur-Udsnit af Side 34 i Originalmanuskriptet.

Kraft i dem; Rytmiken er tidt af den for Heise ejendommelige Prægnans og Spændstighed og Holdningen overhovedet mandig rank. Man vil i denne Symfoni forgæves søge den for den virkelige symfoniske Stil uundværlige Udvikling af Temaerne og deres kontrapunktiske Behandling, og det er navnlig i Ydersatserne, at man som et Savn føler denne Heises — med Schuberts beslægtede — Forkærlighed for Melodiens Eneherredømme paa Polyfoniens Bekostning. Scherzoen vilde næppe for nogen Nutidstilhører staa som Symfoniens bedste Del; dens Livlighed forekommer os stærkt tidsbunden i sin Form og i sit Indhold ikke personligt præget. Medens Finalen er Værkets svageste Afsnit, trods flot opsatte Episoder, er Largoen et meget smukt Stykke, paa visse Steder saa patetisk, at det bryder den egentlige Largo-Karakter, men helt igennem saa ægte Heise'sk følt Lyrik (og Dramatik), at det vilde kunne anbefales at tage den ud af Sammenhængen og fremdrage den paa en Koncert, hvor den vilde vise os Heise fra en ny Side — og dog den Heise, vi alle elsker.

En Overgang mellem hans Koncert- og Teater-Musik danner „Tornerose“ — hvor rent romance-agtige Afsnit af stor lyrisk Skønhed (som Kongesønnens berømte Sang) afveksler med dramatisk følte, og med stort Liv gennemførte Episoder, og hvor der er noget i dansk Musik nyt i den ypperlige Benyttelse af Koret; — og „Palnatoke“-Musiken, der kan betegnes som Heises første helt vellykkede Arbejde i de større Former; Ouverturen, der som sagt senere blev benyttet til „Hærmændene paa Helgeland“, er et prægtigt Arbejde, men højere endnu staaer dog maaske det skønne Melodrama til Stykkets Slutningsscene, „Harald Blaataands Gravøl“, der ejer en sand tragisk Højhed og skal have været af stor Virkning ved Udførelsen paa Scenen.

Heises Debut som dramatisk Komponist skete som bekendt med „Paschaens Datter“. Da den omsider blev opført (i 1869), betragtede Heise den jo allerede som et tilbagelagt Standpunkt. Musikken var nærmest holdt i traditionel „fransk“ Stil, der mindst af alt passede for Heises

Naturel. Dog er f. Eks. Bønnen i 3. Akts Begyndelse typisk for Heise, en næsten *for* iørefaldende Musik. Man maa have Lov til paa den danske dramatiske Musiks Vegne at beklage, at den unge Heise ved denne Lejlighed var kommen i Lag med en Digter af den ældre (Heiberg'ske) Skole, for hvem, foruden Mozart, Cherubini og Cimarosa var det eneste saliggørende i Operaen, og at han saaledes maatte savne de Impulser, der kunde være kommet til ham, saafremt Librettoen i mindre Grad havde været skaaret efter den traditionelle Læst. Der maatte vel have kunnet findes et nationalt eller i alt Fald nordisk Æmne af lettere Natur, hvor hans danske Tone kunde have gjort sig gældende. Imidlertid kan man ikke sige, at Forsøget faldt uheldigt ud; Heise havde jo ogsaa flittigt gjort Forstudier i Opera-Partiturer, der efter *den* Tids Opfattelse var gode at faa Forstand af (Meyerbeer)! Og det forlyder, at en berømt udenlandsk Musiker, der i de Dage, „Paschaens Datter“ blev givet paa Det kgl. Teater, opholdt sig i København og overværede en af dens faa Opførelser, — *hvem* denne Berømthed var, er ikke konstateret —, skal have udtalt, at vel var Operaen ikke god, men den, der havde skrevet den store Finale i 1. Akt, havde det rette dramatiske Blod i sig.

„Paschaens Datter“ og Symfonien har vistnok i det hele taget haft mere Betydning for Heise selv, for hans Udvikling og Modning, end som Kunst, absolut set. Ved disse to Værker har han „trænet“ sig op til at slaa sit Hovedslag — med „Drot og Marsk“.

Karl Gjellerup skrev i „Bayreuther Blätter“ (1896) om dette Værk: „Handlingens vilde Tragik har smykket den store romanceagtige Folkevise med en oprindelig Folkepoesis skønneste Blomster — som en dyster Ruin omvunden med Ranker og Roser.“ ... „Det ligger lige for, at ved denne Kilde er Faren for det lyriske Elements Overvægt kommet ind i Stoffet, og at det for Lyrikeren Heise maatte være særlig tilløkkende. Han har da i Virkeligheden heller ikke helt undgaaet den. De lyriske Mangler er imidlertid faldet saa yndigt ud, at man næppe vilde ønske dem borte.

Ogsaa saaledes er det lykkedes ham at frembringe en dramatisk Helhed, tilmed en saadan, som ikke havde kunnet opstaa, før den store Reformator [Wagner] har sat sit Begreb om det musikdramatiske i Stedet for det gængse Begreb om det operamæssige. Meget smukt og fint har Komponisten forstaaet at udrense alt skablonmæssigt af Recitativet, — naar man overhovedet vil bibeholde denne Betegnelse fra den gamle Opera, — gennemarbejde det individuelt og smukt hæve det op til dramatisk Sang. Intetsteds er den — ogsaa poetisk værdifulde — Tekst kun behandlet som et Paaskud for „ren“ Musik, tværtimod bliver Ordet overalt holdt i Ære, — her er Romance-Kompositionen kommet Dramatikeren til Gode, — og ved mønstergyldig Tekstbehandling regnes der overalt ogsaa paa Ordenes Medvirkning. Og saa er der tilmed intetsteds Spor af Efterligning, men Heise er og bliver altid sig selv; han staar paa egne Ben, men har med disse betraadt det nye Grundlag, som en større [Wagner] har beredt for hele Kunsten.“

Naar man til denne Udtalelse overfor et fremmed Publikum føjer den følgende af Hugo Seligmann, kan man næppe finde bedre karakteriserende Udtryk for den musikalske Skønheds-Værdi i Heises Hovedværk:

„... Hans (Heises) Schubertsind, dets rige Bøjelighed og Modtagelighed havde suget Næring af Tidens Mimerbrønd: Middelalderen, Tidens Poesi. Han havde som ingen anden den trygge Vished om dens Skønhed, flammede for dens „Silkesejl“ og „Gylden Raa“, for „Fruebur“ og „Højenloft“, „paa Tinge“, „Tilje“ og „skalst“. Rustningens Klirren, Lanse og Sværd, Heltens Staalhandske, der den rasler mod Stenen for Kongens Fod, var for ham ikke Rekvisitter, men Sandhed. Derfor blev hans „Drot og Marsk“ andet og mere end naturtro Gengivelse; man lever det selv ... „Drot og Marsk“ er ikke det fuldkomment lydefri Kunstværk, uangribeligt Takt for Takt. Skøndt født Dramatiker var Heise, da han tog fat, uden egentlig Rutine overfor de store Omgivelser, hvori han havde sat sig selv, maatte i Virkeligheden lære sig Métieren paa selve sit

Værk. Det gjaldt først og fremmest Instrumentationen, hvor man kan følge, hvordan han vokser fra Akt til Akt. Gennem de første Afsnits undertiden lidt kejtede Almindelighed naar han efterhaanden op til den fulde Beherskelse og viser Gang paa Gang sin Storhed ved med ganske enkle Midler at skabe den fuldkomne Illusion. Ellepigescenen f. Eks., hvor det glimrende Vekselspil mellem Træblæsere og Strygere giver en henrivende luftig nordisk hørlig Poesi. Eller Hedebranden, det danske Feuerzauber. . . .“

Efter at have fremhævet „Musikens rige Fylde og dybe Oprindelighed“ skriver Seligmann videre: „Med uforglemmelig Monumentalitet, aldrig naaet i dansk dramatisk Musik, staar alle de store Scener, der giver Dramaet sin Gang. Hvert enkelt Billede er som et Syn. . . . Vi Danske elsker Heises Opera for dens Folkevises Skyld. Den er som en Legemliggørelse af den danske Fantasis Drøm, spænder over alt det, der er nedlagt i og stemmer et dansk Sind. Den er veg og blid og lysblaaøjet, den er barsk og grum og vild, mægtig og mandig. I sin sagaknappe Stil skærer den ind til Marven af al Folkevisepoesi. Ja, saa oprindelig er den, at den er som *en ny Folkevis*, runden af de gamles Væld, en ny Myte over den gamle om „Drot og Marsk“.“

Karl Gjellerup har en Gang skrevet: „Naar Danskeren i Udlandet synger *Heises* Sange, ser han for sig det blaa Sund plettet af hvide Sejl, frisk, dunet Bøgeløv vugger sig over hans Hovede, eller Mosen breder sig i Aftenskumringen, og en klar Stjerne staar højt over den mørke Bøgekuppel . . .“

Kan der siges noget smukkere om Heise som *Tonedigter* — og som *dansk Tonedigter*?

Og noget sandere?

Den „næste“ Opera, Heise havde glædet sig saa meget til at skrive sammen med Richardt, naaede han ikke. „Drot og Marsk“ havde taget hans Kraft. Hans sidste Værk var „*Dyvekes Sange*“. — Han var standset ved sidste Linje i Strofen:

Fy, hvilke stygge Tanker,
Vinden faar vifte dem ud,
Vinden faar slutte min Vise . . .
der kommer Slotsherrens Bud.

Paa hans Arbejdsbord fandtes 6—7 forskellige Udkast, tildels overkradsede. Han havde ikke kunnet finde en tilfredsstillende Afslutning.

Den store Slotsherres Bud var kommet for at kalde ham.

HJEMMEL

I. SLÆGT OG BARNDOM

- 1) Hiort-Lorenzen og Hauch-Fausbøll: „Patriciske Slægter“ II.
- 2) Oplysningerne om Møller Petersen og hans Slægt skyldes Overretssagfører Oluf Heise.
- 3) Meddelt S. A. E. Hagen af Gabriel Sibbern i 1893.
- 4) Meddelt af Overretssagfører Oluf Heise.
- 5) Magister Viggo Bierrings Foredrag om P. Heise i Studenterforeningen 7. Marts 1908.
- 6) H. Høffding: Mindre Arbejder, 1899. S. 61 o. flg.
- 7) Søren Kierkegaards „Efterladte Papirer“ I.

II. STUDENTEN PETER HEISE

- 1) Otto Borchsenius: Fra Fyrreerne, I. Række S. 276.
- 2) H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie 1820—70. II. S. 294—302.
- 3) H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie 1820—70. II. S. 386—87, og C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom 1891. S. 242.
- 4) H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie. II. S. 393.
- 5) H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie. II S. 399—401.
- 6) Viggo Bierrings Foredrag om Heise i Studenterforeningen 7. Marts 1908.
- 7) F. L. Liebenberg: Nogle Optegnelser om mit Levned. 1894. S. 58.
- 8) Viggo Bierrings Foredrag om Heise i Studenterforeningen 7 Marts 1908.
- 9) F. L. Liebenberg: Nogle Optegnelser om mit Levned. S. 63—64.
- 10) C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom. 1891. S. 308.
- 11) H. C. A. Lund: Studenterforeningens Historie. II. S. 370—71.
- 12) N. Hancke: I Boldhusgade. „Illustreret Tidende“ 1891—92. Nr. 2.
- 13) C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom. 1891. S. 242.
- 14) Edv. Holm: Minder fra min Barndom. „Mit Hjem“. 1913. S. 43 o. flg.
- 15) „Flyveposten“ 5/11 1853.
- 16) Kabinetssekretariatets Journal B. 1853 Nr. 1060, Rigsarkivet.

III. STUDIER I TYSKLAND

- 1) C. Hostrup: Erindringer fra min Barndom og Ungdom 1891. S. 260.
- 2) P. Heises endnu uudgivne Breve — ialt 6 — til Vennen, stud. philol. (den senere Professor) Edvard Holm. Overhovedet er disse

Breve (daterede Leipzig 11. Okt., 2. Novbr., 18. Novbr. 1852 og 22. Jan. samt 9. Febr. 1853 og fra Berlin 23. Decbr. 1852) i Forbindelse med et Brev fra P. Heise til hans Broder Victor, dateret Leipzig 7. Januar 1853, Grundlaget for denne Skildring af Heises Studieophold i Tyskland.

- 3) M. Hauptmanns Briefe an Hauser, udg. af Prof., Dr. Alfred Schöne. 1871. S. XVI.
- 4) M. Hauptmanns Briefe an Hauser. I. S. 251.
- 5) Viggo Bierrings Foredrag om Heise i Studenterforeningen, 7. Marts 1908.

IV. MUSIKER I KØBENHAVN

- 1) Denne og flere andre Angivelser af Tidspunktet for Tilblivelsen af Heises Kompositioner skyldes Optegnelser, som H. Nutzhorn har foretaget. De er utrykte, men velvilligst stillede til Forf.s Raadighed af Prof. Nutzhorn.
- 2) Axel Sørensen: Studenter-Sangforeningen 1839—1889. S. 82.
- 3) M. Hauptmanns Briefe an Hauser. II. S. 192.
- 4) Axel Sørensen: Studenter-Sangforeningen 1839—89. S. 87.
- 5) Axel Sørensen: Studenter-Sangforeningen 1839—89. S. 89.

V. DET HAGE'SKE HUS. — FORLOVELSE

- 1) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“ I. S. 107 og S. 85.
- 2) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“ I. S. 162.
- 3) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“ I. S. 85.
- 4) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“ I. S. 209.
- 5) Rektors Korrespondance-Protokol. 30. Aug. 1854—12. Sept. 1861. (Landsarkivet i Kbh.).
- 6) Rektors Korrespondance-Protokol. 30. Avg. 1854—12. Sept. 1861. (Landsarkivet i Kbh.).

VI. I SORØ

- 1) „Ude og hjemme“, 1879. Nr. 103. S. 499.
- 2) Adolf Bojesens Erindringer om Peter Heise.
- 3) Meddelt af Pastor Th. Trojel.
- 4) Rektors Korrespondance-Protokol (Landsarkivet, Kbh.).
- 5) Rektors Korrespondance-Protokol (Landsarkivet, Kbh.).
- 6) H. Nutzorns Optegnelser.
- 7) Dette Brev og den øvrige Brevveksling mellem Hertz og Heise er trykt for første Gang i en Artikel af Forf. i „Aar bog for Musik“, udg. af „Dansk Musikselskab“, 1922. S. 23 o. flg.
- 8) Niels W. Gade. Optegnelser og Breve. Udg. af Dagmar Gade. Kbh. 1892. S. 294 o. flg.
- 9) Rektors Korrespondance-Protokol. (Sorø Akademis Arkiv i Sorø).
- 10) S. A. E. Hagen: Kronologiske Notitser om P. Heises Kompositioner. Manuskript. S. 9.

VII. FØRSTE ITALIEN-REJSE

- 1) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“ I. S. 271—72.

VIII. ARBEJDSAAR HJEMME (1865—77).

- 1) „Musikerforeningens Tidende“. 1870. Nr. 12.
- 2) J. L. Heiberg: „Et Liv genoplevet i Erindringer“. II. S. 353.

- 3) S. A. E. Hagens Kassebøger for Honorarer udbetalt til P. Heise.
4) S. A. E. Hagens Kassebøger for Honorarer udbetalt til P. Heise.

IX. SENERE UDENLANDS-REJSER

- 1) Fritz Crome: „Lidt om Sgambati“, „Nordens Musik“, Maj 1920. S. 53—54.
2) Charlotte Bournonville: „August Bournonville“. 1905. S. 55.
3) Charlotte Bournonville: „August Bournonville“. 1905. S. 64—65.

X. DE SIDSTE AAR (1877—79).

- 1) Trykt i „Tilskueren“ 1910. S. 511.
2) Trykt i „Tilskueren“ 1910. S. 512.
3) Trykt i „Tilskueren“ 1910. S. 512.
4) Chr. Richardts Kalender-Notits for 13. Sept. 1875.
5) Hother Ploug: „Fra „Drot og Marsk“'s første Dage“. „Berl. Tid.“ 24. Novbr. 1922 (Aften).
6) Hother Ploug: „Fra Drot og Marsk“'s første Dage“.
7) Hother Ploug: „Fra „Drot og Marsk“'s første Dage“.
8) Emil Poulsen: „Hvordan jeg kom til Operaen“. „Teatret“ 1909—10. S. 1.

XI. HEISE OG UDLANDET

- 1) S. A. E. Hagens utrykte Notitser om Heise.
2) „Riemann-Festschrift“ S. 496.

XII. HEISE SOM MENNESKE OG MUSIKER

- 1) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“. I. S. 208.
2) Helene Nyblom: „Mina levnadsminnen“. I. S. 162—63.
3) Viggo Bierrings Foredrag i Studenter-Foreningen.
4) Hother Ploug i „Vor Fremtid“.
5) Meddelt af Frk. Alette Schou.
6) Meddelt af Overretssagf. Chr. Heise, Viborg.
7) Meddelt af Godsejer Johannes Hage.
8) Meddelt af Prof. William Bloch.
9) Meddelt af Professorinde Anna Poulsen.
10) Meddelt af Overretssagfører Chr. Heise.
11) Ch. Kierulf i „Nordisk Musik-Tidende“ 1880. S. 41.
12) Meddelt af Frk. Alette Schou.
13) „Bayreuther-Blätter“ 1897. S. 22.
14) Meddelt af Frk. Alette Schou.
15) Hother Ploug i „Vor Fremtid“.
16) Meddelt af Prof. William Bloch.
17) Meddelt af Frk. Alette Schou.
18) „Aus dem Tagebuch eines alten Schauspielers“. Leipzig 1862.
19) Ch. Kierulf i „Nordisk Musik-Tidende“ 1880.
20) Hother Ploug i „Vor Fremtid“.
21) Wm. Behrend i „Riemann-Festschrift“.
22) H. Brix: „Gudernes Tungemaal“. S. 107.
23) Hother Ploug i „Vor Fremtid“.
24) Breve til H. C. Andersen, udg. af Collin og Nic. Bøgh. S. 624.

NAVNELISTE

- Aarestrup, Emil** 176, 209.
Agerskov, P., Pastor 85, 88.
Alimento, Valdhornist 156.
Andersen, H. C. 44, 70, 82, 96, 106, 109, 122, 202, 203, 210.
Andersen, Carl, Forf. 163.
Andersen, Fritz, Sanglærer, Komp. 113.
Arntzen, Kr., Forf. 59.
Auber, D. F. E. 47.
Auerbach, B., Forf. 49.
- Bach, Joh. Seb.** 41, 42, 197.
Backer-Grøndahl, Agathe, Komp. 139.
Barnekow, Chr., Komp. 138.
Bartholdy, Joh., Komp. 139.
Beaumarchais 145.
Bechgaard, Jul., Komp. 139.
Beethoven, L. v. 30, 41, 45, 51, 93, 107, 148.
Behrend, Will., Forf. 183, 208, 210.
Berendt, Nic., Komp. 106.
Berggreen, A. P., Komp., Organ. 24, 33, 59, 202.
Berlioz, Hector 145.
Berner, F. J. G., Teaterchef 137.
Beyer, Sille, Forf. 106.
Bierring, Viggo, Magister 23, 90.
Bissen, Hanne 73, 119.
Bissen, Vilh., Billedhugger 70, 75, 96, 119, 121, 124, 181, 188.
Björnson, Björnstjerne 95, 97, 122, 123, 189, 209, 210.
Blicher, St. St. 132, 143, 202, 203, 208, 209.
Bloch, Oscar, Læge 180, 191.
Bloch, Will., Scencinstruktør 140, 163, 191, 194.
Bockelund, Frue 210.
- Bojesen, Ad.** 74.
Bojesen, E. F. C., Rektor 64, 76, 77, 81, 82, 91, 93.
Bojesen, Frue 120, 121, 124, 180.
Borgaard, Carl, Forf. 26, 105.
Borup, Jul. Theod., Præst 76, 113.
Bournonville, Aug. 120, 137, 158, 159, 160, 166.
Brahms, Johs. 157, 201.
Brandes, Georg 21.
Bredsdorff, M., cand. theol. 112.
Breitkopf (& Härtel), Musikforlægger 36.
Brix, H., Prof. 207.
Bruun, Chr., Overbibliotekar 138.
Burns, Rob. 137.
Bøgh, Nic., Forf. 163, 181.
- Carl den 15.** 109.
Casse, A. L., Justitsminister 12, 56, 149.
Chamisso, Adalbert v. 43, 44.
Cherubini, L. 107, 121, 214.
Chiewitz, Poul 106.
Christoffersen, H., Operasanger 177, 178.
Cimarosa 214.
Collin-Lundh, Oberstløjtn. 27.
Crome, Fritz, Komp. 154.
- David, Ferd., Violinist** 44, 45.
Delbanco, O. H., Musikhandler 91, 93, 95, 96, 108.
Desautis, Bratschist 150, 157.
Dichmann, Caroline (Heise) 10, 13.
Donizetti 42.
Drachmann, Holger 176, 209.
Enna, Aug. 183.

- Erslev, Emil 65.
Ewald, Johs. 208.
- Fabricius, Jak., Komp., Kontorchef 138.
Falkman, A., Journalist 107.
Fallesen, M., Kmhr., Teaterchef 142, 177.
Forchhammer, J., Rektor 34, 35.
Franck, César 203.
Frederik (VIII) 137.
Furino, Violoncellist 150, 156, 157.
- Gade, N. W. 30, 32, 33, 43, 44, 45, 49, 59, 60, 63, 70, 89, 96, 97, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 112, 129, 133, 134, 135, 205, 209, 210, 211.
Gade, Ludv., Balletdirigent 173.
Gade, Sofie 36.
Genast, Eduard 200.
Gerlach, Syngemester 173.
Gjellerup, Karl 196, 215, 217.
Gluck, Chr. W. 107, 108, 110, 111, 133.
Gläser, Franz, Kapelmester 106.
Goethe, J. W. v. 17, 24, 28, 36, 44, 49, 54, 199, 200, 202, 203.
Gram, A. V., Adjunkt 28.
Grandaur, Overregissør 184.
Grandjean, Axel, Komp. 172.
Grieg, Edv. 40, 210.
Groth, Claus, Forf. 137.
Grove, Musikleksigraf 183.
Grundtvig, N. F. S. 19, 98, 109.
Grundtvig, Svend, Prof. 167.
- Hage, Alfred, Konsul 68 og flg. 87, 129, 149, 166, 187, 188, 191.
Hage, Alfred, Kmhr. 73, 149.
Hage, Konsulinde 71, 74, 187, 188, 190, 191.
Hage, Johs., Godsejer 144, 145, 180, 191.
Hage, Johanne (Hanne) (Bissen) 73.
Hage, Vilhelmine (Ville) (Heise) 69 og flg.
- Hagen, S. A. E., Komp., Musikhandler, Musikhist. 26, 84, 95, 112, 113, 114, 138, 139, 143, 176.
Hall, J. C., Minister 70, 149.
Hammerich, Marie 68.
Hammerich, Martin, Prof. 12, 113, 149.
Hansen, C. J., Kammermusikus 25, 65, 96.
Hansen, Chr., Kammersanger 131.
Hansen, Erhardt, Frue, Operasangerinde 170.
Hartmann, Clara (Winding) 69.
Hartmann, Emil, Komp. 96, 138, 159, 183.
Hartmann, Emma (Wedel) 69.
Hartmann, J. P. E., 36, 60, 65, 67, 69, 70, 96, 97, 107, 135, 159, 183, 197, 205, 207, 208, 209, 210, 211.
Hauch, Carsten 16, 28, 32, 58, 59, 60, 98, 105, 164, 165, 166, 167, 171, 202, 203, 208.
Hauch, Gunnar 40.
Hauptmann, Moritz, Konservatorielærer, Komp. 39 og flg., 53, 65, 115, 156.
Hauser, Franz, Sanger, Konservatoriedirektør 39.
Haydn, Jos. 30, 45.
Hegel, F., Forlægger 138.
Heiberg, Joh. Luise 135, 140, 141, 142, 189, 190, 193.
Heiberg, Joh. Ludvig 18, 82, 90, 208.
Heise, Carl Arn. Leop., Dr. phil., Rektor 10.
Heise, Carl Chr., Overauditor 12, 13.
Heise, Carl Joh., Præst 10, 13.
Heise, Caroline, f. Dichmann 10, 13.
Heise, Chr., Overretssagf. 188.
Heise, Chr. Samuel, Bogholder 10.
Heise, Franz David 10.
Heise, Fr. Jul., Dr. phil., Præst 12, 59.
Heise, Hans, Foged 9.
Heise, Joh. Leop., Købmand 10.

- Heise, Marie Fr. Petrea, f. Casse 12.
 Heise, Petrine M., f. Petersen 11.
 Heise, Samuel Leop., Justitsraad 10, 56.
 Heise, Victor, Adjunkt, Præst 12, 44, 56, 81, 122, 123, 126, 145, 146, 155.
 Heller, Stephen, Komp. 145.
 Hertz, Henrik 99 og flg., 130, 135, 158, 160, 208.
 Hiller, Ferd., Komp. 38.
 Holm, C. F., Konferensraad 28 og flg., 32, 54, 56, 61, 204.
 Holm, Edv., Prof. 30, 36, 42, 45, 49, 51, 54, 55, 61, 63, 138, 147, 151, 152, 155, 157, 158, 180.
 Holm, Emil, Kammersanger 152, 184, 185.
 Holm, Fritz, Administrator 30.
 Holm, Ludvig, Koncertmester 30.
 Holm, Vilh., Præst 29, 31.
 Holm, Vilh., Kapelmusikus 30.
 Holstein, Fr., Kontorchef 84.
 Horneman, E., Musikhandler 25, 32.
 Hostrup, J. C., 16, 20, 22, 25, 26, 27, 28, 34, 35, 40, 58, 60, 65, 85, 90, 96, 167, 202, 203, 209.
 Händel, G. F. 148.
 Härtel, Musikforlægger 36, 49.
 Høedt, Fr., Skuespiller 70.
 Høegh-Guldberg 27.
 Høyen, L., Prof. 29, 71.
 Ibsen, Henrik 137, 180, 209.
 Ingemann, B. S., 63, 81, 82, 85, 95, 97, 201, 203, 209.
 Ipsen, Edv., Organist 13.
 Jerndorff, P., Skuespiller 208.
 Joachim, Joseph, Violinist 150.
 Jørgensen, A. D., Rigsarkivar 166, 167.
 Keller, Sophie, Kammersangerinde 177.
 Kierkegaard, Søren 15, 167.
 Kjerulf, Halfdan 210.
 Klingenberg, Emma, Forf. 184.
 Knudsen, Ad., Højskolelærer 20, 21, 66, 149, 202.
 Koch, P., Højesteretsjustitiarius 16, 28, 167.
 Kranold, Teaterchef 130, 131.
 Kuhlau, Fr. 107.
 la Cour, Janus, Maler 149.
 la Cour, L. F. cand. mag. 21, 25, 201.
 Lange-Müller, P. E. 169, 170, 171, 172, 209, 210.
 Lasagni, Advokat 149.
 Laub, H. Generallæge 180.
 Laub, Vilh., Oberst 146, 149, 154, 156, 189, 192, 197, 198.
 Lehmann, Orla 68, 71, 109.
 Lembecke, Edv., Forf. 136, 138, 209.
 Lenau, Nic., Forf. 97.
 Lereche, C. A., Baron 138.
 Lessing 54.
 Liebenberg, F. L., Litterat 20, 21, 27, 201, 202.
 Linde, A., Departementschef 114.
 Liszt, Franz 151.
 Lortzing, Alb, Komp. 48.
 Lose, C. C., Musikhandler 26, 59, 190.
 Lund, A., Musiklærer 13.
 Lund, Chr., Kontorchef 191, 197, 208.
 Løvenskjold, H. S., Komp. 106.
 Madvig, N. J., 81, 109, 149.
 Mahler, Gustav, Komp., Operadirektør 184.
 Malling, Otto, Komp. 139.
 Mantzius, Kr., Skuespiller 16, 27, 28.
 Marschner, H. 106, 107.
 Marstrand, Vilh., Maler 69, 70, 73, 212.
 Martensen, H. N. 109.
 Mendelssohn-Bartholdy, F. 37, 45, 107, 200, 207.
 Meyerbeer, G. 38, 100, 101, 107, 145, 215.

- Michaëli, Sangerinde 130.
 Miskow, Sextus, Komp. 139.
 Molbech, Chr. K. F., Censor 31, 165, 168, 171, 172.
 Moltke, A. V., Minister 109.
 Monachesi, Violinist 157.
 Monastier, Præst 183.
 Monrad, D. G., Minister 71.
 Mozart, W. A. 30, 42, 45, 46, 50, 51, 61, 93 107, 200, 203, 214.
 Munch, Andreas, Forf. 69, 140, 142.
 Mynster, J. P. 29.
 Møller, Poul 211.
 Møller, Vilh., Forf., Redaktør 90.
 Niemann, Walter, Musikforf. 183.
 Norlind, Tobias, Musikforf. 183.
 Nutzhorn, H. v., Prof. 58, 97.
 Nyblom, Helene, f. Roed, Forf. 68 og flg., 115.
 Nyblom, C. R., Prof. 124, 125, 171, 208.
 Nyegaard, H. H., Forf. 106.
 Nyrop, L., Operasanger 131, 172, 175.
 Oehlschläger, A. G., 18, 29, 32, 135, 166, 171, 172, 202, 203, 208, 212.
 Olsen, Fritz, Provst 21, 201, 202.
 Olsen, P. W. Musikhandler 21, 26, 32, 59, 60.
 Overskou, Th., Forf. 106.
 Palmerston, Lord 109.
 Paludan-Müller, Fr. 203, 204.
 Paulli, H. S., Kapelmester 104, 106, 130, 170, 171.
 Pergolese, G. B. 45.
 Petersen, Andr., Grosserer 190.
 Petersen, Carl S., Overbibliotekar 162, 164, 165.
 Petersen, Chr., Møller 11.
 Petersen, Chr., Bratschist, Prof. 97.
 Petersen, Clemens, Magister 106.
 Petersen, kgl. Hof-Fotograf 169, 172.
 Pinelli, Ettore, Violinist 150, 157.
 Pius den 9. 109.
 Ploug, Carl 22, 59, 60, 70, 75, 98, 108, 132, 135, 143, 162, 181, 188, 209.
 Ploug, Elise, Frue 162, 167.
 Ploug, Hother, Kontorchef 97, 107, 162, 163, 167, 211.
 Plum, P., Prof. 27.
 Pollini, Teaterdirektør 184.
 Poulsen, Anna, Professorinde 176, 177, 179, 180, 191, 193.
 Poulsen, Emil 138, 139, 168, 170, 172, 174, 175, 185, 191, 208.
 Puggaard, Bolette 68.
 Puggaard, Rud., Grosserer 68, 71, 73.
 Putlitz, von. Baron, Teaterintendant 185.
 Raimondi, Pietro, Komp., Kapelmester 152, 153.
 Ramasciotti, Familien 149.
 Ravn, V. C., Musikforf. 138.
 Ravnkilde, N., Komp. 123, 126.
 Recke, A. v. d., Forf. 106.
 Recke, E. v. d., Dr. phil. 138, 139, 140, 169, 180, 209.
 Rée, Imm., Pianist, Musikforlægger 62, 63, 78, 98.
 Reichardt, J. F., Komp. 17, 28, 199, 200, 201.
 Reisz, C. M., Læge, Prof. 180.
 Richardt, Chr. 12, 22, 27, 64, 65, 66, 70, 71, 78, 95, 96, 112, 113, 114, 124, 125, 127, 136, 138, 141, 147, 150, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 167, 168, 169, 171, 172, 173, 175, 176, 178, 179, 181, 184, 192, 193, 209, 217.
 Riemann, Hugo, Musikforf. 183.
 Rochlitz, Joh. Fr., Musikforf. 93.
 Rode, Gotfred 20, 22, 27, 59, 62, 71, 78, 90, 95, 96, 148, 202, 203.
 Rode, Margrethe 148.
 Rode, Vilh. 22, 27, 60, 78, 191.
 Roed, Helene (Nyblom), Forf. 68, 124.

- Roed, Jørgen, Maler 68.
 Rosenberg, Carl, Dr. phil, Forf. 196.
 Rosenberg, P. A., Forf., Censor 196.
 Rosenfeld, Leop., Komp. 139.
 Rosenkilde, C. N., Skuespiller 109.
 Rostrup, Kaspar, ORsf. 171.
 Rubenson, Alb., Komp. 96.
 Runeberg, J. L., Forf. 135.
 Runeberg, Walter, Billedhugger 149.
 Rung, Henrik, Komp. 106.
 Rung, Sophie (Fru Keller) 170.
- Saabye, A. V., Billedhugger 124.
 Schall, Peer 55.
 Schmedes, Erik, Kammersanger 184.
 Schram, P., Kammersanger 27.
 Schubert, Franz 45, 197, 199, 203, 212.
 Schumann, Clara 63, 151.
 Schumann, Rob. 42, 148, 197, 208.
 Schwanenflügel, H., Dr. phil. 83, 87, 90.
 Schwartz, Frands, Maler 194.
 Sehested, Knud, Minister 171, 191.
 Seligmann, Hugo, Komp., Journalist 216.
 Sgambati, Giovanni, Komp. 126, 127, 150, 151, 152, 156, 157, 179, 180.
 Shakespeare, Will. 183.
 Sibbern, F. Chr., Prof. 14, 15, 17, 28, 54, 55, 199, 208.
 Sibbern, Gabriel 57.
 Sibbern, Grethe, Frk. 198.
 Sibbern, Henrik, Arkitekt 14.
 Sibbern, Professorinde, f. Ibsen 14, 17, 55.
 Siboni, Erik, Komp. 106, 112, 114, 145.
 Simonsen, N. J., Kammersanger 170, 174.
 Skovgaard, P. C., Maler 70.
 Sonne, J., Maler 70.
 Spohr, L., Komp. 38, 45, 133.
- Spontini 48.
 Steenberg, Jul., Operasanger 27, 208.
 Thorvaldsen, B. 38.
 Tidemand, Præsteenke 80, 87, 89, 94, 104, 116, 117, 118, 119, 125, 126, 127, 129, 131, 134, 136, 141, 144, 146, 147, 155, 171, 191.
 Tidemand, Valborg (Fru Fasting) 80, 81, 87, 145, 156.
 Tieck, Ludwig, Forf. 96.
 Tillisch, v., Teaterchef 103.
 Tolderlund, Otto, Kontorchef 85, 88, 89, 191, 208.
 Tregder, H. P., Rektor 112, 113.
 Tregder, Frue 89.
 Trojel, Th., Præst 85, 88, 93.
 Tscherning, A. F., Minister 71.
 Tscherning, Vald., Organist 85.
- Venturi, Advokat 149.
 Verdi, Giuseppe 155.
 Voltelen, Jakob 20, 21, 27, 202, 203.
 Vieuxtemps, H., Violinist 45.
- Wagner, Johanne (Jachmann), Operasangerinde 47, 48.
 Wagner, Rich. 46, 48 og flg., 107, 108, 109, 111, 195, 196, 215, 216.
 Weber, Carl Maria von 38, 107.
 Weyse, C. E. F. 95, 107, 183, 201, 204, 205.
 Wiehe, Michael, Skuespiller 70.
 Winding, Aug., Komp. 138, 154, 183.
 Winther, Chr. 32, 59, 60, 62, 87, 95, 109, 131, 132, 202, 203, 207, 208.
- Zeuthen, Præst 81, 82.
 Zineck, Josephine, Operasangerinde 97, 134, 208.
 Zineck, Ludvig, Syngemester 40, 140.
 Zineck, Otto, Skuespiller 27.
- Ørsted, A. S. 29.
 Ørsted, H. C. 18.